

Riksadvokatens arbeidsgruppe

AVHØRSMETODIKK

I POLITIET

Utredning fra arbeidsgruppen oppnevnt av Riksadvokaten 13. juli 2012.
Avgitt til Riksadvokaten 8. oktober 2013. Arbeidsgruppen er samlet om
innholdet i rapporten og anbefalingene og forslagene til tiltak som fremmes.

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Sammendrag	5
2. Avhør – En kort introduksjon	7
2.1 Avhørsmetodikk – et fag i utvikling	7
2.2 Et kort historisk tilbakeblikk	7
2.3 Utviklingen av K.R.E.A.T.I.V.	8
2.4 Nærmere om taktikkmodellen.....	9
2.5 Avhørsopplæringen i Norge – utviklingstrekk	9
2.6 Strukturen i den videre fremstillingen	10
3. Om arbeidsgruppen.....	11
3.1 Bekymringsmelding	11
3.2 Mandat.....	12
3.3 Sammensetning og arbeidsmåte.....	15
3.4 utfordringer.....	15
3.5 Ambisjoner, avgrensninger og presiseringer	16
3.6 Metode.....	18
3.7 Reliabilitet, validitet og generalisering	19
4. Avhørets rettslige forankring og avhørsopplæringen.....	20
4.1 Utgangspunkt	20
4.2 Avhørets formål	20
4.3 Avhørsopplæringen	24
5. Spørreundersøkelsen – kvalitative og kvantitative funn	34
5.1 Tillit og kvalitet – generelt inntrykk.....	34
5.2 Formål	37
5.3 Konfrontasjon og gjentatte avhør	39
5.4 Kulturelle eller utilsiktede (dysfunksjonelle) aspekter	42
5.5 Kvalitet i avhørerleddet.....	45
5.6 Kvalitet og ansvar i organisasjonen	47
5.7 Bruk av lyd og bilde – begrensninger	52
5.8 Rapportskrivning.....	56
5.9 Innspill og forslag fra respondentene	59
6. Læring og utfordringer – en analyse.....	61
6.1 Innledning.....	61
6.2 Regelverket – behov for endringer eller presiseringer?.....	61
6.3 Etterforskningsfagets status	62
6.4 Ledelse	67
6.5 Organisatoriske forhold – gjensidig forståelse og anerkjennelse	71
6.6 (U)kultur og/eller utbredt misoppfatning?	74
6.7 Gjentagende og konfronterende avhør.....	75
6.8 Rapportskrivning.....	80
6.9 Teknologi, lyd og bilde	83
6.10 Utdanning	85

7. Anbefalte tiltak	89
8. Dreiebok	91
9. Rachlew – en betenkning knyttet til avhørstaktikk og begrepet <i>konfrontasjon</i>	93
10. Litteraturliste	102

Vedlegg

I Pensumlitteratur PHS (punkt 4.3)	107
II Spørreskjema	113
III Oslo politidistrikt, kvalitetssikring og faglig støtte til gjennomføring av politiavhør.....	127
IV Politihøgskolen, evalueringsskjema.....	129
V Kripos, evalueringsskjema.....	141
VI National Investigative Interviewing Strategy (2009).....	145
VII Disposisjon (avhørsplan)	173
VIII Innspill fra avhørsmiljøet.....	175
IX Brev av 12. juli 2013 fra statsadvokat Stein Vale.....	177

1. SAMMENDRAG

Riksadvokaten nedsatte sommeren 2012 en arbeidsgruppe som fikk i mandat å utrede ulike aspekter ved norsk avhørsmetodikk. Etter et drøyt års arbeid, med mange spennende diskusjoner, er hovedkonklusjonen at mye fungerer bra innenfor avhørsfaget, og at politiet i det store og hele gjennomfører sine avhør på en god og betryggende måte. Tilliten til informasjonen politiet innhenter, er høy, det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for Politihøgskolens opplæring baserer seg på anerkjent forskning, og utviklingen synes i det store og hele å gå den rette veien. Samtidig har arbeidsgruppens undersøkelser identifisert områder med åpenbare svakheter – områder hvor vi ser et klart forbedringspotensial. Uten at vi går god for alle påstander og enkeltheter i undersøkelsen, vil vi i store trekk gi vår tilslutning til den virkelighetsbeskrivelsen som respondentene tegner. Vi mener at funnene fortjener politiets og påtalemyndighetens oppmerksomhet, og anser rapporten som et kvalifisert innspill i diskusjonen om hvordan og på hvilke områder vi sammen må bestrebe oss på å bli bedre.

Arbeidsgruppen ønsker å fremheve fire forbedrings-/bekymringsområder. For det første fraværet av en kompetent, faglig ledelse i mange saker. Det er et gjennomgående og entydig funn fra vår egen undersøkelse og saksgjennomgang og fra alle profesjonene som har uttalt seg, at mangelen på en tilstedeværende og deltagende saksledelse preger mange av sakene som får et uheldig utfall i rettsystemet grunnet sviktende kvalitet på avhørene (avhøret og/eller rapporten). For det andre er det bekymringsfullt at verken politiet eller påtalemyndigheten har klart å etablere nødvendige rutiner for støtte, kvalitetssikring, oppfølging og/eller trening på avhørsområdet. Oppfølgingstiltak og rutiner er jevnt over fraværende, i beste fall lokale og sporadiske. I tråd med teorien på området har dette medført systemiske svakheter og misforståelser. For det tredje er det uheldig at for mange avhør helt eller delvis fremstår som lite formålstyrte, og for det fjerde at det hersker usikkerhet rundt rapportenes form, omfang og innhold, noe som krever tydelige avklaringer/presiseringer.

Arbeidsgruppen har bestrebet seg på å gi en virkelighetsbeskrivelse og foreslå tiltak som ikke representerer «luftslott», men som tar innover seg de rammene norsk politi- og påtalemyndighet har/kan forventes å få i årene fremover. Samtidig er vi opptatt av at etterforskningsfaget generelt, og avhørsfaget spesielt, må synliggjøre behovene og manglene som eksisterer. Etter vårt syn er det helt avgjørende og på høy tid at etterforskningsfagets status løftes, og at relevante tiltak og ressurser settes inn. Her er vi helt på linje med Riksadvokaten og de synspunkter embetet over tid har forfektet om behovet for å revitalisere de tunge etterforskningsmiljøene og de dedikerte etterforskningslederne.

Våre foreslåtte tiltak fremkommer i kapittel 7. På ett punkt tar vi litt sats og foreslår å utrede innføring av en sertifiseringsordning for avhørere. Norsk politi er tuftet på et generalistprinsipp hvor det etter endt bachelorutdanning i stor grad har vært opp til den enkelte avhører å ta initiativ til å utvikle seg (faglig). Undersøkelsene våre viser dessverre at det knapt finnes noen form for organisert tilbakemelding til/rettledning for politiets etterforskere, noe vi finner problematisk når det samtidig er slik at enhver polititjenesteperson kan settes til alle typer avhør (med unntak av dommeravhør). Selv om vi også ser at et slikt forslag reiser dilemmaer, tror vi samlet sett at veien å gå er å innføre en generell sertifiseringsordning, slik andre land har gjort – tilpasset norske forhold.

Arbeidsgruppen har lagt bak seg et spennende og krevende år. Til dem som har hatt forhåpninger om at rapporten ville gi svar på alle de ulike dilemmaene en avhører stilles overfor, er svaret at det ikke lar seg gjøre. Imidlertid har vi forsøkt å redegjøre for mange av utfordringene som eksisterer innen avhørsfaget, og vi både håper og tror at gjennomgangen er gjenkjennbar.

Avhørsfaget er i stadig utvikling, og vi er inneforstått med at flere av forslagene innebærer behov for ytterligere oppfølging/utredninger. Uansett håper vi at rapporten kan være et lite bidrag til å øke oppmerksomheten rundt viktige, etterforskningsrelaterede problemstillinger, og at den således vil være et godt utgangspunkt for en videreutvikling av faget.

Oslo, 30. september 2013

Reidar Bruusgaard (leder)

Line Presthus

Ole Thomas Bjerknes

Asbjørn Rachlew

Sigrid Buseth

Hilde Stoltenberg

Torunn Gran

Anita Tveit

Heidi Fischer Bjelland (metode)

2. AVHØR – EN KORT INTRODUKSJON

2.1 Avhørsmetodikk – et fag i utvikling

Politiavhøret er politiets mest anvendte etterforskningsmetode, og utgjør gjennomgående straffesakenes mest sentrale bevis. Følgelig er måten politiet gjennomfører sine avhør på, av avgjørende betydning for rettssikkerheten, rettsprosessen og publikums opplevelse av denne.

Norske politiavhør skal følge internasjonale forpliktelser gitt i konvensjoner. Den generelle oppfatningen synes å være at reglene står seg godt i forhold til dagens kunnskapsnivå, samfunnssyn, etikk og domsstolshåndtering. Vi har en rekke regler om avhør i straffeprosessloven, påtaleinstruksen og i retningslinjer gitt av Riksadvokaten. I blant annet påtaleinstruksen kapittel 8 beskrives hvilke formaliteter som gjelder, og måten avhør skal foregå på. Et viktig spørsmål arbeidsgruppen hyppig har diskutert, er hvorvidt disse «kjørereglene» er tydelige og detaljerte nok.

De fleste polititjenestepersoner blir satt til å ta avhør. Det finnes (med ett unntak) ikke retningslinjer for hvem som kan ta hvilke typer avhør. I strpl. § 239 oppstilles et vilkår om at man skal være «særlig skikket» til å ta avhør av barn under 16 år. Andre land det er naturlig å sammenlikne oss med, har regler om hvem som kan ta hvilke type avhør. Denne formen for sertifisering har ikke vært noe krav i norsk avhørstradisjon, hvor formålet med grunnutdanningen har vært å utdanne generalister, noe som innebærer at alle skal kunne etterforske det meste. Politihøgskolen utdanner i dag både på bachelor-nivå og ved EVU (Etter- og videreutdanning) ut fra samme teori, tilnærmet like modeller, likt syn på etikk og med likt syn på avhørets formål.

2.2 Et kort historisk tilbakeblikk

Storbritannia er et foregangsland for avhørsfaget internasjonalt, og den moderne utviklingen av faget fant sted gjennom et slags paradigmeskifte på begynnelsen av 1990-tallet. På bakgrunn av flere enkeltsaker og generell forskning ble det i denne perioden innført mer detaljerte regler for avhør i Storbritannia. Parallelt med dette ble det også laget og gjennomført omfattende nasjonale opplæringsprogrammer. I Norge var situasjonen frem til 2001 at politietterforskerne kun i begrenset grad fikk opplæring i avhørsmetodikk. Som påpekt i Riksadvokatens publikasjoner nr. 2/2002, s. 112:

«Det er tankevekkende at det på dette området, som åpenbart er et felt som krever særlig dyktighet, ikke gjennom videreutdanning gis tilbud eller stilles formelle og reelle krav til de som skal foreta avhør».

Etter årtusenskiftet har avhørsfaget tatt store skritt fremover også her hjemme, se eksempelvis Busch og Killengreen (2007): «*Politiets avhørsteknikk er vesentlig endret og forbedret....*». En av foregangspersonene på området var politioverbetjent Asbjørn Rachlew, som gjennom sine studier i England var blitt kjent med den britiske tilnærmingen til avhør, kalt Investigative Interviewing. Selv oppsummerer Rachlew (2003, s. 401) utviklingen slik: «*...en vei fra manipulasjon til kommunikasjon..., fra en tilfældighetspreget amatørisme til forskningsbasert profesjonalisme.*»

Arbeidsgruppen er enig om betydningen av å kjenne til fagets røtter, utvikling og hvorfor ting har blitt som de er blitt. Samtidig er mandatet tydelig på at K.R.E.A.T.I.V. ligger fast og er forstått dit hen at arbeidsgruppen i det alt vesentlige skal ha et fremtidsperspektiv, med fokus på forbedringer. For arbeidsgruppen er det avgjørende at rapporten oppfattes som balansert. For lesere som ønsker ytterligere kunnskap om fagets historiske utvikling, henvises det til *International Developments in Investigative Interviewing* (Fahsing og Rachlew 2009).

Arbeidsgruppen understreker viktigheten av at politiets avhørsmetoder videreutvikles og ikke havner i utakt med samfunnsutviklingen. Av samme grunn må avveiningen mellom stabile og mer skiftende hensyn som til enhver tid må foretas, tuftes på menneskerettighetene og åpenhet i tråd med verdiene som ligger til grunn for § 1 i offentlighetsloven. Som den kanadiske rettsfilosofen Robert Roy (2006) påpeker: «*Det etiske presset i rettsstater er på sitt høyeste når (de) avhører sine mistenkte.*»

2.3 Utviklingen av K.R.E.A.T.I.V.

I kjølvannet av Karmøy-saken oppsto det flere endringsprosesser i norsk politi. Avhørsteknikk fikk en gradvis større plass ved Politihøgskolens grunnutdanning (Bjerknes mfl. 1998). Akademia begynte å interessere seg for faget (Bjørklund 1997, Magnussen Overskeid 1998, Magnussen og Stridbeck 2002, Magnussen 2004), og politiet innledet egen forskning (Myklebust 1999, Rachlew 1999, Fahsing 2002). På bakgrunn av Rachlews mastergrad utviklet Oslo politidistrikt opplæringsprogrammet K.R.E.A.T.I.V.¹ som det første, nasjonale utdanningsprogrammet for norske etterforskere. Riksadvokaten støttet utviklingen. K.R.E.A.T.I.V. ble trukket inn i Justisdepartementets lydopptaksprosjekt (2003), og i tråd med grunnverdiene i opplæringsprogrammet, ble tanken om «Tillit gjennom åpenhet» understøttet av Riksadvokatens retningslinjer for bruk av lyd- og videoopptak under politiavhør (2007, 2009).

Opprinnelig besto utdanningsprogrammet K.R.E.A.T.I.V. av tre moduler:

1. **Forstudie** i egen avdeling med konkrete refleksjons- og arbeidsoppgaver.
2. **Kurs** over fem dager med teori og videoøvelser/ illustrasjoner.
3. **Eksamen/sertifisering** – etterforskerne gjennomførte reelle avhør på video, støttet av lederne og evaluert av instruktørene.

Noen måneder etter at K.R.E.A.T.I.V. ble testet ut ved Volds- rans- og sedelighetsseksjonen i Oslo politidistrikt, overtok Politihøgskolen utdanningskonseptet. I den anledning ble flere av utdanningens elementer fjernet. Modul 1 i opprinnelige K.R.E.A.T.I.V. ble omdefinert til egenstudier, og modul 3 ble tatt ut i sin helhet. Tanken og hensynene bak prinsippet om «lederne først» ble ikke videreført. I opprinnelige K.R.E.A.T.I.V. skulle seksjons- og avdelingsledere, samt de taktiske etterforskningslederne, prioriteres. Grunntanken var at lederne skulle få anledning til å trene på å planlegge, støtte og ikke minst evaluere etterforskerne under øvelser og senere evalueringer av reelle (sertifiserings-)avhør (Oslo politidistrikt 2002, Hannevold 2002, s. 21).

I perioden 2002 til 2012 har Politihøgskolen utdannet ca. 100 K.R.E.A.T.I.V.-instruktører som til sammen igjen har utdannet ca. 2000 etterforskere. Noen taktiske etterforskningsledere og politijurister har også fått opplæringen, men disse innslagene har vært sporadiske og uten støtte i sentrale føringer. Tilbakemeldingene fra deltagerne er positive, og i en undersøkelse fra 2012 svarte over 90 % av respondentene at K.R.E.A.T.I.V. har gjort dem i bedre stand til å ta avhør av mistenkte (Fahsing og Rachlew 2012).

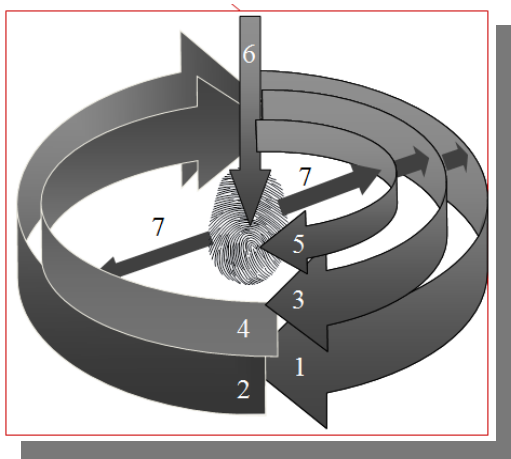
¹ Kommunikasjon, Rettssikkerhet, Etikk og Empati, Aktiv bevisstgjøring, Tillit gjennom åpenhet, Vitenskapelig forankring.

2.4 Nærmere om taktikkmodellen

Politihøgskolens modell for avhørstaktikk består av flere trinn. Metodens to første steg foregår i forberedelsesfasen. Først må etterforskeren sette seg grundig inn i sakens dokumenter og identifisere sakens potensielle bevis. Deretter må politiet, til hvert av bevisene, identifisere alle rimelige forklaringer, gjerne omtalt som hypoteser. Dersom mistenkte er uskyldig, finnes det jo en alternativ forklaring. Videre, dersom mistenkte er skyldig, og har intensjoner om å unndra seg straffansvar, hvilke forklaringer vil han eller hun da kunne fremsette for å skape rimelig tvil? Svarene utgjør i sum etterforskerens alternative hypoteser. Når disse er identifisert, avsluttes den forberedende fasen ved å utforme temaer og spørsmål for å belyse de alternative hypotesene. Formålet med fremgangsmåten er å undersøke om den mistenkte i sin forklaring er i stand til å produsere motbevis til de enkelte sporene mot ham. Klarer den avhørte ikke det, styrkes som regel mistanken.

Et sentralt element i modellen er å utsette bevispresentasjonen til alle rimelige hypoteser (alternative forklaringer) er utprøvd, for alle potensielle bevis i saken. Dette fratrar den mistenktes muligheten til å produsere alternative forklaringer basert på kjennskap til bevisene. Gjennom en for tidlig bevispresentasjon, især om den tar form av en konfrontasjon, risikerer politiet å redusere avhørtes vilje til fortsatt samarbeid. Fremgangsmåten er hemmende for kommunikasjonen. Forskning viser at for tidlig bevispresentasjon reduserer uskyldiges evne til rasjonelt å imøtegå bevisene (Hartwig 2005).

Modellen stimulerer politiets åpne sinn og operasjonaliserer uskyldspresumpsjonen, samtidig som den reduserer den skyldiges mulighet til å fremme plausible motstrategier (Fahsing og Rachlew 2009, s. 52–60). Modellen og noen av teoriene den bygger på, er beskrevet i Rachlews betenkning (kapittel 9).

I figur 1 illustrerer fingeravtrykket det potensielle beviset.

Pilene 1–5 illustrerer etterforskerens metodiske søk etter rimelige alternative forklaringer på at fingeravtrykket er funnet på åstedet.

Når alle rimelige, alternative hypoteser er undersøkt, presenteres det potensielle beviset, og ikke før (pil 6).

Pil 7 er ment som en visualisering av den mistenktes reduserte evne til å imøtegå det aktuelle beviset.

2.5 Avhørsopplæringen i Norge – utviklingstrekk

De kunnskapsbaserte avhørsmetodene norsk politi får opplæring i, ble introdusert i Norge midt på 1990-tallet. I starten var hovedfokus rettet mot avhør av barn og vitner, hvor innhenting av pålitelig informasjon særlig sto sentralt. Dette illustreres ved Gamst og Langballe sin introduksjon av fasesystematisk avhør og kommunikasjon (avhørsopplæring Kripas 1994) og professor Bjørklund, som beskriver den kognitive avhørsmodellen i boken *Politipsykologi* 1997. I 1999 blir også faseorientert avhør innført ved Bachelorutdanningen ved Politihøgskolen (PHS).

Bachelorutdanningen har i det hele vektlagt avhørsopplæringen betydelig de siste 15 årene. I fagene rapport- og etterforsningslære (REL), psykologi, strafferett og straffeprosess, etikk og kommunikasjons- og konflikthåndtering, får dagens bachelorstudenter opplæring i de samme emnene som K.R.E.A.T.I.V. utdanning trinn 1 tilbyr. Avhør er et emne som går igjen i undervisning, arbeidskrav og eksamen på alle tre studietrinn i utdanningen. Etter en vurdering fra de fagansvarlige på Etter- og videreutdanningen (EVU) og Bachelorutdanningen ble det besluttet at studenter som er uteksaminert etter ny rammeplan etter 2012, har et kunnskapsnivå som tilsvarende K.R.E.A.T.I.V. utdanningen. Av denne grunn ble kravet om K.R.E.A.T.I.V. fjernet som formelt opptakskriterium for etterforsningsstudier ved EVU.

Uavhengige, eksterne vurderinger, inkludert en svensk undersøkelse, indikerer at avhørsfaget i Norge i dag holder en høy, internasjonal standard (Bjørge 2006, s. 9, Rachlew 2009, artikkel 4, s. 51, Hartwig 2012, Granhag m.fl. 2013). Teorien som presenteres i utdannelsen, er vitenskapelig forankret, og både ny forskning og relevante rundskriv fra påtalemyndigheten inkorporeres fortløpende.

2.6 Strukturen i den videre fremstillingen

Innledningsvis vil vi i kapittel 3 redegjøre kort for enkelte praktiske forhold – bekymringsmeldingen, mandatet og arbeidsgruppens sammensetning, tilnærming og ambisjonsnivå. Kapittel 4 behandler sentrale deler av mandatet (særlig avhørets formål, forholdet mellom fri forklaring og konfrontasjon samt en gjennomgang av opplæringen som tilbys på Politihøgskolen). I kapittel 5 presenterer vi et ekstrakt fra de kvalitative og kvantitative undersøkelsene arbeidsgruppen har gjennomført. Kapittel 6 er en gjennomgang (drøfting) av sentrale spørsmål og læringspunkter, som i sum gir en form for «tilstandsrapport» for norsk avhørsmetodikk. Endelig oppstiller vi i kapittel 7 forslag til konkrete tiltak, som blir arbeidsgruppens anbefaling og svar på mandatet. I kapittel 8 redegjør vi kort for hvorledes vi tenker oss at arbeidet med en dreiebok kan gjøres, før det i kapittel 9 er inntatt en betenkning fra Asbjørn Rachlew knyttet til avhørstaktikk og begrepet konfrontasjon.

3. OM ARBEIDSGRUPPEN

3.1 Bekymringsmelding

Høsten 2011 ble kvaliteten på etterforskning og avhør et tema ved Oslo statsadvokatembeter etter at det i noen tid hadde vært påvist mangler i en del alvorlige straffesaker. Svakheter som ble påpekt, var blant annet en tendens til gjentatte frie forklaringer, for omfattende avhør og fravær av konfrontasjon. Det ble hevdet at når etterforskningen hadde slike svakheter, ble den i realiteten ikke avsluttet før under hovedforhandlingen.

Riksadvokatembetet ble orientert om disse synspunktene, og den 25. januar 2012 avholdt embetet et møte om avhørsmetodikk med deltakere fra sentrale aktører innen politiet og påtalemyndigheten. Mange av diskusjonstemaene på dette møtet gjenfinnes i mandatet.

For en nærmere vurdering av norsk avhørsmetodikk m.v. nedsatte Riksadvokaten den 13. juli 2012 en arbeidsgruppe som i denne rapporten tar opp spørsmålene som reises i mandatet.

3.2 Mandat

RIKSADVOKATEN

Kripos
Postboks 8163 Dep
0034 OSLO

REF.:

VÅR REF.:

2012/01526-002 THK/jaa
621

DATO:

13.07.2012

AVHØRSMETODIKK I POLITIET – OPPNEVNING AV ARBEIDSGRUPPE

Det vises til møte med sentrale aktører innen politi og påtalemyndighet ved Riksadvokatembetet 25. januar d.å. og senere korrespondanse, særlig knyttet til gjennomføring og protokollering av politiavhør.

Politiavhør er av sentral betydning ved all etterforskning, og avgjørende for at straffesaksbehandlingen skal inneha høy kvalitet og være tilstrekkelig effektiv. Det regelverk som gjelder for politiavhør, og den metodikk som nyttes, må derfor kontinuerlig være gjenstand for analyse og vurdering.

Bakgrunnen for møtet i januar var at det fra flere hold er reist spørsmål om det i enkelte henseende er mulig å forbedre dagens politiavhør. Under møtet ble det særlig fokusert på forholdet mellom den frie del av forklaringen og konfrontasjonen hvor bl.a. øvrige opplysninger skal foreholdes den avhørte, lengden av avhørene og selve rapportene, og hvorvidt avhøret dekker de behov som gjør seg gjeldende i den enkelte sak, ikke minst under iretteføringen av saken ved domstolene.

Det understrekes at den metode som i dag benyttes ved avhør, omtalt som K.R.E.A.T.I.V., er utviklet for å bidra til den tilsktede kvalitet og effektivitet. Det initiativ som nå tas fra Riksadvokatembetet kan ikke forstås slik at man setter spørsmålsteget ved K.R.E.A.T.I.V. som metodisk tilnærming.

På bakgrunn av de innspill og synspunkter som fremkom under møtet og etterfølgende diskusjon/kontakt, beslutter riksadvokaten at det skal nedsettes en arbeidsgruppe for å vurdere dagens situasjon, og om nødvendig fremme tiltak som kan bidra til å opprettholde og ytterligere styrke kvaliteten og effektiviteten i avhørssammenheng.

Postadresse:
Postboks 8002 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:
Stortorvet 2
0155 Oslo

Telefon: +47 22 47 78 50
Telefaks: +47 22 33 31 12
E-post: postmottak@riksadvokaten.no

Mandat

1. Mandatets utgangspunkt og avgrensning

Arbeidsgruppen bes om å vie sin oppmerksomhet til de konkrete temaer som har vært problematisert overfor Riksadvokatembetet, og mandatet avgrenses deretter.

Arbeidsgruppen skal således ikke foreta en helt generell gjennomgang av politiavhør, men konsentrere seg om følgende problemstillinger:

- hvilke formål et avhør skal og bør tjene
- den politifaglige etterforskningsledelses engasjement i avhørene
- samspeillet mellom avhører, sakens øvrige etterforskere og påtalejuristen
- forholdet mellom fri forklaring og konfrontasjon, blant annet hvor tidlig den som avhøres bør konfronteres ved bruk av sakens øvrige bevis
- lengden på avhørene og avhørsrapportene
- protokollering av lyd/bildeavhør, herunder strukturen i det protokollerte og valg av hva som skal inntas i protokollen
- antall avhør av samme person om temaer det tidligere er avgitt forklaring om
- avhørenes egnethet og brukervennlighet for aktor under iretteføringen av saken
- eventuelle tilstøtende tema arbeidsgruppen finner det hensiktsmessig å belyse, i den grad dette ikke forsinker fremdriften eller medfører at andre spørsmål må nedprioriteres

2. Kartlegging av regelverk og praksis mv.

Arbeidsgruppen bes for det første kartlegge hva som i dag virker styrende i de spørsmål som er nevnt i punkt 1, og gjøre rede for hovedpunktene i den normering som finnes (regler, retningslinjer, faglige anbefalinger i lærebøker og undervisning mv.). Hyppig bruk av henvisninger til relevante dokumenter og fremstillinger kan være hensiktsmessig for å unngå at denne delen av rapporten blir unødig omfattende.

Arbeidsgruppen bes dernest undersøke praksis knyttet til de temaer som er nevnt under punkt 1. Arbeidsgruppen avgjør selv hvordan en formålstjenlig undersøkelse skal gjennomføres. Det forutsettes likevel at man som ledd i innhenting av informasjon om praksis gjennomgår avhørene i et tilstrekkelig bredt utvalg avgjorte straffesaker med positiv påtaleavgjørelse og etterfølgende behandling i domstolene. I dette utvalget bør det inngå saker av ulik art, herunder både såkalte statsadvokataktorater og politiadvokataktorater. Hovedvekten bør legges på mer omfattende og/eller alvorlige saker. Arbeidsgruppen bør også sette seg i kontakt med personer og miljøer i politiet og påtalemyndigheten som ikke er representert i arbeidsgruppen, men som kan kaste lys over dagens praksis.

3. Vurdering og tiltak

Arbeidsgruppen bes vurdere i hvilken grad hovedtrekkene i den undersøkte praksis er i samsvar med de regler og retningslinjer som gjelder, og – ikke minst fordi detaljreguleringen her er begrenset – om praksis er i samsvar med hva arbeidsgruppen ser som en ønskelig håndtering av de aktuelle problemstillingene. I forlengelsen av dette bes arbeidsgruppen om å foreslå de endringer i regler, retningslinjer og praksis man finner hensiktsmessig for at politiavhør best mulig kan oppfylle de formål avhør skal og bør tjene. Man ber særskilt om at det utarbeides et utkast til en kortfattet dreiebok som avhørere og andre involverte kan

benytte i mer alvorlige og omfattende straffesaker for å sikre en hensiktsmessig håndtering av de problemstillinger som er nevnt under punkt 1.

Deltakere

Følgende oppnevnes som deltakere i arbeidsgruppen:

Leder:	politiinspektør Reidar Bruusgaard, Kripos
Medlem:	politibetjent Sigrid Buseth, Kripos
Medlem:	statsadvokat Hilde Stoltenberg, Nordland statsadvokatembeter
Medlem:	statsadvokat Torunn Gran, Oslo statsadvokatembeter
Medlem:	politiadvokat Line Presthus, Oslo politidistrikt
Medlem:	politioverbetjent Asbjørn Rachlew, Oslo politidistrikt
Medlem:	politioverbetjent Ole Thomas Bjerknes, Politihøgskolen
Medlem:	politioverbetjent Anita Merete Tveit, Politihøgskolen

Resultatet

Gruppen bes levere en skriftlig rapport til Riksadvokatembetet. Den nevnte dreieboken bør utgjøre et særskilt vedlegg til rapporten.

Frist

Gruppen bes fortrinnsvis ferdigstille arbeidet innen avholdelsen av Kripos' avhørskonferanse 2013, men senest innen 15. juni 2013.

Kontaktperson

Dersom gruppen underveis har spørsmål som en ønsker drøftet med oppdragsgiver kan statsadvokat Tor Henning Rustan Knudsen ved Riksadvokatembetet kontaktes direkte.

Riksadvokaten ønsker lykke til med et viktig arbeid.

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Tor Henning Rustan Knudsen
statsadvokat

Gjenpart:

- Statsadvokatembetene inkl Økokrim
- Politidirektoratet
- Politidistriktene
- Politihøgskolen
- Politiets sikkerhetstjeneste

I mandatet er det i ettertid gjort to presiseringer/endringer:

I en e-post av 22. mars 2013 skriver Riksadvokatembetet etter forespørsel fra arbeidsgruppen følgende:

«Hva gjelder ... forespørsel om dreieboken aksepterer vi at det likevel ikke lages et utkast til slikt dokument som beskrevet i mandatet. Imidlertid ønskes en redegjørelse for de tema arbeidsgruppen mener en slik dreiebok bør omhandle. Redegjørelsen må utformes med tanke på at den skal danne utgangspunktet for mandatet for et eventuelt senere prosjekt der dreieboken utferdiges. Hvis arbeidsgruppen gjør funn som er relevante for hvilke prinsipper/hovedlinjer dreieboken bør fastlegge, bes dette presisert i redegjørelsen.»

Endelig fikk arbeidsgruppen ultimo mai fristutsettelse til 1. oktober 2013 med å levere sluttproduktet. Rapporten ble overlevert Riksadvokaten 8. oktober 2013.

3.3 Sammensetning og arbeidsmåte

Sammensetningen av arbeidsgruppen er inntatt i mandatet på side 3. Som det fremgår av dette, har både politi, påtale, særorgan, politidistrikter og Politihøgskolen vært representert.

Arbeidsgruppen er enig om at dette har vært et både spennende og lærerikt, men også utfordrende og til tider krevende arbeid. Spennende – fordi tematikken treffer midt i kjernen av det mange av oss har som arbeidsområde og brenner for – etterforskningsfaget. Lærerikt – fordi arbeidet har gitt oss en anledning til å sette oss dypere inn i en kompleks og spennende tematikk som mange, både innenfor og utenfor politietaten, mener mye om. Utfordrende – fordi arbeidet har vært omfattende og pågått parallelt med full jobb for samtlige av gruppens medlemmer. Krevende – fordi gruppens medlemmer har ulike ståsteder, faglig bakgrunn og erfaringer. Vi er takknemlige for at vi underveis fikk knyttet til oss Heidi Fischer Bjelland fra Politihøgskolen. Hennes bidrag har vært uvurderlige, særlig i tilknytning til den den kvantitative spørreundersøkelsen.

Mandatet fra Riksadvokatembetet åpner for skjønnsmessige tilpasninger og vurderinger, og gruppen brukte innledningsvis en god del tid på å finne en struktur og en rød tråd for arbeidet. Vi har ikke fulgt punktene i mandatet slavisk, men har funnet frem til en struktur som vi mener er hensiktsmessig, leservennlig og som forhåpentligvis tar opp i seg de ulike elementene i mandatet.

I perioden september 2012–september 2013 gjennomførte arbeidsgruppen 14 heldagsmøter. I tillegg har flere av gruppens medlemmer hatt mindre møter ut fra tildelte oppgaver. Gruppen hadde også en 3-dagers samling på Kjerringøy i dagene 6.–8. mars 2013 i forbindelse med oppsummering av funnene fra spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene.

3.4 Utfordringer

En utfordring som gruppens medlemmer tidlig møtte, er det vi oppfatter som en utbredt begrepsforvirring i deler av politi- og påtalemyndigheten. Det vi her sikter til, er at mye av kritikken og/eller bekymringene (som de senere årene har kommet til uttrykk på ulike måter og i ulike kanaler) ofte kan fremstå som noe unyanserte og/eller upresise. Eksempelvis registrerer vi at flere er kritiske til K.R.E.A.T.I.V. Vi bygger da på sitater av typen «Alt var bedre før K.R.E.A.T.I.V. kom og gjorde alt så tungvint». Arbeidsgruppen har gjennom året reflektert mye over – og forsøkt å identifisere – hva man egentlig er kritiske til. Er det måten avhørene gjennomføres på? Rapportskrivningen? Retter den generelle kritikken seg i realiteten mot grunnutdannelsen, mer spesifikt mot den kognitive delen av opplæringen, eller hele opplæringsinstituttet? Er det prinsipiell uenighet knyttet til den taktiske modellen

som Politihøgskolen anbefaler? Eller er oppfatningen at K.R.E.A.T.I.V. i enkelte sammenhenger er uhensiktsmessig ved at konseptet har bidratt til at det å ta rutinemessige avhør (avhørene/rapportene) nå har blitt unødig tungvint og for tidkrevende?

Med dette som bakteppe valgte arbeidsgruppen å strukturere spørsmålene i en skisse, for på den måten å forsøke å identifisere hvilke elementer man eventuelt mener er mangelfulle, og/eller må forbedres. Videre, om kritikken skulle bero på misforståelser; forsøke å finne forklaringer før vi foreslår tiltak. Skissen har fulgt arbeidet vårt som en rød tråd, og har vært et utgangspunkt for oss både for å

- fungere som arbeidshypoteser for å identifisere misforståelser og «begrepsforvirring»
- fungere som arbeidshypoteser for å identifisere/systematisere mulige svakheter
- gjennomføre kvantitative og kvalitative undersøkelser
- systematisere funn
- fungere som en mal for hele det etterfølgende skrivearbeidet (selve rapporten)

Vi vedlegger skissen slik den så ut ved årsskiftet 2012/13, dvs. da arbeidet med å gjennomføre de nevnte undersøkelsene begynte.

Den valgte strukturen	1) Det uttrykkes bekymring over problemer knyttet til avhørsmetodikken i Norge. Innspillene er litt vanskelige å få helt tak på. 2) Arbeidsgruppen ønsker å spørre respondentene om de deler et slikt syn. 3) Hvis ja, hvor mener man grovt sett feilene/manglene ligger? I intervjuene og i annet kildemateriale vil vi gå litt dypere ned i materien, men uten å påta oss å gi uttømmende svar. 4) På bakgrunn av punkt 1 til 3 vil arbeidsgruppen lage en helhetlig analyse og foreslå konkrete tiltak.					
Formål	Konfrontasjon – avhørens lengde og omfang	Kultur og/eller dysfunksjonelle (utilsiktede) aspekter	Den enkelte avhører (kvalitet)	Organisasjonsmessige forhold (kvalitet)	Ressursmessige rammer, lyd/bilde	Rapport-skriving
Er avhørene målrettet?			Her er vi ikke primært ute etter å kartlegge kompetansen til den enkelte avhører, men å se på om de som settes inn i avhørssituasjoner, er tilstrekkelig kompetente.	Påtale og e-leder: Hvordan løser de sine funksjoner?	Tilfredsstillende rammer?	Her er det mye – se særlig punkt 6.8
Er det prinsipiell uenighet om hva et avhør skal omfatte?	Er politi/påtale grunnleggende enig i: «bevisverdien» av et avhør	Har det utviklet seg en forskjell mellom liv og lære?		Hvordan er samspillet dem imellom?	Er dette et effektivt verktøy som likevel krever så mye at det samlet sett blir en ulempe?	
Dekkes de objektive/subjektive straffbarhetsvilkårene?	forholdet fri forklaring vs. konfrontasjon, gjentakende spørsmål, osv.?	Gjøres ting unødig tungvint og ineffektivt på avhørsområdet? Hvis ja, hvorfor?	Sertifiseringsbehov?	Har vi robuste e-miljøer som Riksadvokaten etterlyser?	Kvalitet vs. effektivitet?	
				Evaluering og rutinebeskrivelse?		

Mandatet er tydelig på at K.R.E.A.T.I.V. ikke skal evalueres. Av samme grunn omtaler vi i rapporten primært elementer vedrørende «avhørsmetodikken i Norge», og ikke K.R.E.A.T.I.V. Respondentene våre (se kapittel 5) bruker imidlertid disse begrepene litt om hverandre. Arbeidsgruppen har bestrebet seg på å gjøre et tydelig skille her.

3.5 Ambisjoner, avgrensninger og presiseringer

Etter å ha gjennomgått mandatet var det som nevnt viktig for oss å få en bedre oversikt, og forsøke å identifisere om det faktisk er systemiske problemer knyttet til dagens politiavhør – eller om bekymringene har vært knyttet til uheldige enkelttilfeller. Og dersom det er noen problematiske forhold knyttet til avhør, hvor store/omfattende er disse problemene, og hva går de ut på?

Rapporten fokuserer i stor grad på faktorer og områder hvor respondentene og/eller arbeidsgruppen ser et forbedringspotensial. At vi har størst fokus på utfordringer, innebærer imidlertid ikke at rapporten skal tas til inntekt for et negativt helhetsinntrykk. Til tross for at vi mener å ha identifisert områder med et klart utviklingspotensial, mener vi også å se en positiv utvikling på flere områder.

Vårt utgangspunkt har vært at våre undersøkelser ikke skulle være – eller utgi seg for å være – et tradisjonelt forskningsprosjekt, med fullt ut objektive kriterier, etc. Vi har selv valgt å kalle arbeidet vårt for en «kvalifisert temperaturmåling» på tilstanden i Politi-Norge innen avhørsmetodikk, og er inneforstått med at noen av spørsmålene våre og deler av undersøkelsene kan kritiseres for å være ledende, og for at funnene ikke nødvendigvis er entydige. Et mindretall i arbeidsgruppen, bestående av Rachlew, har vært uenig i dette ambisjonsnivået, og har ønsket et høyere (mer valid) presisjonsnivå.

Når arbeidsgruppen mener å ha god dekning for den oppsummeringen vi gjør i kapittel 6, etterfulgt av forslag til tiltak i kapittel 7, er det fordi vi mener at summen av den kvantitative undersøkelsen, de kvalitative intervjuene, saksgjennomgangen, øvrige kilder (forskning, artikler, annet) samt arbeidsgruppens egne vurderinger og erfaringer, totalt sett gir et relativt godt grunnlag for en kvalifisert vurdering av spørsmålene som mandatet reiser. Kakediagrammet under skal ikke forstås dit hen at de enkelte kakestykkene er likeverdige, men snarere illustrere at våre observasjoner og forslag til tiltak er summen av disse fire elementene.

Andre forhold som vi finner grunn til å kommentere, er at rapporten hovedsakelig fokuserer på mistenkt- og siktetavhør, og i mindre grad på vitner. Vi har heller ikke brukt mye tid på skillet mellom samarbeidsvillige og ikke-samarbeidsvillige personer. I tråd med mandatet har vi lagt hovedvekten på saker av omfattende eller alvorlig karakter. Svar på spørreundersøkelsen blant påtalemyndigheten i politiet kan tyde på at de mener kvaliteten på avhør i de mindre omfattende sakene ikke holder tilsvarende kvalitet som avhørene i de alvorlige eller omfattende sakene. Som illustrasjon trekker arbeidsgruppen frem tall fra Domstolsadministrasjonen som viser at det er store forskjeller på landsbasis i prosentvis antall tilståelsesdommer (Arnstad, Ivar 2012). Vi bemerker at det hadde vært spennende å undersøke om disse variasjonene helt eller delvis kan tilbakeføres til kvaliteten på avhørene.

Vi er kjent med at det fra enkelte hold har vært hevdet at avhørsopplæringen i Norge i for liten grad tar hensyn til de ulike fagområdene – eksempelvis organisert kriminalitet og vold/sedelighet. Dette berøres i rapporten, men er ikke viet vesentlig oppmerksomhet.

Enkelte respondenter peker på at hovedproblemet i mange saker (typisk på sedelighetsfeltet) må ses i sammenheng med en for svak ressursallokering (les: ledelse). Som illustrasjon vises det til at antall dedikerte avhørere (etterforskere) på dette feltet er relativt konstant uavhengig av om det er 1 eller 10 alvorlige saker som kommer inn. Indirekte vil bedre dynamisk ressursstyring naturlig nok kunne være en premisse for forberedelser/kvalitet på arbeidet som utføres. Arbeidsgruppen kjenner seg et godt stykke på vei igjen i denne beskrivelsen, men har valgt å ikke gå inn i en overordnet diskusjon om ressurser.

Et spennende tema har ellers vært å undersøke om vi kunne finne spor av grunnleggende uenighet mellom eksempelvis påtale og politi innen avhørstaktikk. Vi har konstruert enkelte eksempler for å illustrere dette; som tyven som tas på fersk gjerning ved siden av en bil med knust rute, og hvor tyvegods fra bilen befinner seg i tyvens ryggsekk. Hvor sonderende skal/bør man være i saker hvor en person tas på fersk gjerning? Vi har ikke klart å finne noen grunnleggende (prinsipiell) uenighet her. Derimot registrerer vi at det nok tidvis er uenighet om hvor skjæringspunktet mellom kvalitet og effektivitet bør gå. Det er også funn som tyder på at politi- og påtalemyndighet har noe ulikt syn på og forståelse av avhørsbevisets tyngde i retten.

Det har ikke vært et vesentlig poeng for oss å skille mellom profesjoner, erfaring og bakgrunn. I noen sammenhenger velger vi likevel å fremheve dette (se særlig kapittel 5), da det er funn som tyder på relativt ulik virkelighetsoppfatning – elementer man etter arbeidsgruppens syn bør ha fokus på, og hvor tiltak kan vurderes.

I kapittel 7 diskuterer vi graden av presisjonsnivå i tiltakene. Flere av forslagene er av en slik karakter at de uansett (hvis man går for dem) må utredes nærmere og operasjonaliseres, og dette kan først gjøres etter en forutgående beslutningsprosess på relevant nivå. Vi har derfor landet på en kompromissløsning, hvor vi forsøker å gjøre anbefalingene konkrete, men samtidig ikke for detaljerte.

3.6 Metode

3.6.1 Generelle kommentarer

I mandatet ble arbeidsgruppen gitt stor frihet med hensyn til hvordan undersøkelsene nærmere skulle foretas, og vi har måttet finne en hensiktsmessig avveining mellom hva som er

- gjennomførbart – ettersom alle i arbeidsgruppen jobber full stilling
- et metodisk representativt utvalg – både langs aksene politi-påtale og politidistrikt-særorgan
- tilstrekkelig til å kunne trekke noenlunde sikre konklusjoner

Disse avveiningene resulterte i at vi valgte fire statsadvokatembeter (basert på geografi, størrelse og typografi), samt Økokrim. Statsadvokatembetene ble deretter bedt om å plukke ut saker hvor avhørene hadde vært problematiske. Politidistriktene som etterforsket disse sakene, ble bedt om å delta i spørreundersøkelsen. På denne måten fikk vi deltagelse fra ulike politidistrikter; Oslo har som hovedstadspoliti en stor andel både mengdekriminalitet og grovere kriminalitet. Salten og Sunnhordland representerer de mindre distriktene, med mange lensmannskontorer. Follo mangler bykjerne, men ligger i nærheten av hovedstaden, mens både Hordaland og Rogaland er store byer/distrikter i norsk målestokk. I tillegg var særorganene Kripes og Økokrim med i undersøkelsen.

Politipersonellet som ble bedt om å delta i undersøkelsen, var ansatt i stillinger hvor det ble forventet at man tok avhør (herunder kriminalvakten). I tillegg ble også alle taktiske etterforskningsledere og politijurister ved de berørte politidistriktene omfattet av undersøkelsen.

3.6.2 Den kvantitative undersøkelsen

Det ble sendt ut e-poster til fem statsadvokatembeter, fem politidistrikter, Økokrim og Kripos. Vi presiserte hvem som var i målgruppen, og at vi ikke ønsket personell som primært jobbet på operative avdelinger. Vi fikk tilsendt de etterspurte e-postadressene, og sendte deretter spørreundersøkelsen til totalt 1507 personer. Vi mottok 19 feilmeldinger på e-postadressene, og disse personene ble deretter fjernet fra utvalget. Én respondent meldte fra at han/hun ikke ønsket å delta i undersøkelsen, og én person hadde sluttet. Endelig utvalg for spørreundersøkelsen ble følgelig 1486 personer. Etter utsendelse og én purrerunde hadde 576 personer besvart undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 38,7.

Utvalget består av etterforskere (58 %), taktiske etterforskningsledere (10 %), politijurister (11 %), statsadvokater (5 %) og en «annet»-gruppe (16 %). Sistnevnte består av personer som i hovedsak har ulike funksjoner innen ordenstjeneste, ledelse eller etterretning. Spørreundersøkelsen er inntatt som vedlegg II.

3.6.3 Den kvalitative undersøkelsen

Av mandatet fremgår det at arbeidsgruppen er bedt om å undersøke praksis innenfor utvalgte emner knyttet til politiavhør, både i hverdagssaker og mer alvorlige straffesaker (iretteført av statsadvokatembetene). Sakene ble innhentet som beskrevet i punkt 3.6.1. Det ble deretter foretatt dybdeintervjuer av de ansvarlige på ulike nivå i hver enkelt sak. Med «ansvarlige» menes her avhører, taktisk etterforskningsleder, påtalejurist og statsadvokat. Det ble foretatt 23 dybdeintervjuer (inkludert en forsvarer).

I kriteriene for valg av saker ønsket vi i hovedsak å få belyst følgende momenter:

- praksis ved fri forklaring versus konfrontasjon
- lengden på avhøret og/eller avhørsrapportene
- protokollering av lyd- og bildeavhør, protokollstruktur og (valg av) innhold
- avhørens egnethet for aktor under iretteføringen av saken

3.7 Reliabilitet, validitet og generalisering

Formålet med all forskning og annen type undersøkelse består i en søken etter verifisering av kunnskap. Begrepene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet, ofte omtalt som «en hellig, vitenskapelig treenighet», står i så måte sentralt. Poenget er at det er summen av disse elementene som gjenspeiler undersøkelsens totale gyldighet.

Validitet handler om at spørsmålene i undersøkelsen (både de kvantitative og de kvalitative) har et innhold som svarer til det vi ønsker å måle («Stilte vi de riktige spørsmålene til de rette respondene, slik at vi fikk svar som gjorde at vi fikk målt det vi ønsket å måle?»). Her mener vi at vi – ut ifra ambisjonsnivået vårt (se punkt 3.5) – har truffet godt. Reliabilitet handler om hvorvidt tallene og svarene vi har innhentet, er pålitelige i den forstand at de ikke er beheftet med målefeil som kan forringe konklusjonenes holdbarhet. Vi hadde som utgangspunkt syv definerte arbeidshypoteser (se skissen i punkt 3.4). Av tids- og kapasitetshensyn måtte vi utelate oppfølgingsspørsmål, noe som hadde vært en naturlig del av et forskningsprosjekt for å utelukke mulige feilkilder.

Vi er åpne for at deler av materialet vårt kan være noe «grovkornet», og inneholde enkelte mangler som – i alle fall et stykke på vei – kan undergrave muligheten til å trekke gode slutninger. Arbeidsgruppen mener likevel at datagrunnlaget og vurderingene under ett gir et tilstrekkelig presisjonsgrunnlag for både å generalisere og oppsummere de sentrale elementene («funnene») i kapittel 5, og til å foreslå anbefalinger til konkrete tiltak (kapittel 7).

4. AVHØRETS RETTSLIGE FORANKRING OG AVHØRSOPPLÆRINGEN

4.1 Utgangspunkt

Av rent praktiske og pedagogiske grunner har vi valgt å ha et eget kapittel hvor vi har brukt litt ekstra spalteplass på avhørets formål og Politihøgskolens avhørsopplæring. Redegjørelsene er ikke uttømmende, men inngår som datagrunnlag for drøftelsene i kapittel 6 og anbefalingene i kapittel 7.

4.2 Avhørets formål

4.2.1 Generelt

Formålet med etterforskning er blant annet å skaffe til veie nødvendige opplysninger som kan kaste lys over spørsmålet om det er begått en straffbar handling, og hvem som eventuelt har begått den, jf. straffeprosessloven § 226 første ledd a). Det må med andre ord kartlegges om straffbarhetsvilkårene er oppfylt, og om det foreligger tilstrekkelig bevis. Etterforskning er informasjonsinnhenting med et nærmere angitt formål.

Etterforskningen ledes formelt av påtalemyndigheten, jf. påtaleinstruksen § 7-5. Hvorvidt påtalemyndigheten er reelt involvert i etterforskningen, avhenger gjerne av sakens alvor og ressurstilgang. Straffesaken er som regel først i en etterforskningsfase, før den går inn i en påtaleavgjørelsesfase. Det hender at disse fasene går over i hverandre, ved at saken sendes tilbake til ytterligere etterforskning før påtaleavgjørelsen kan treffes. På påtalestadiet oppsummerer påtalemyndigheten informasjonen som er innhentet, og saken snevres inn til konkrete hendelser som beskrives i ett eller flere punkt i en tiltalebeslutning. Dersom påtalemyndigheten ut over enhver rimelig og fornuftig tvil (in dubio pro reo) er overbevist om at tiltalte er skyldig, og at det kan føres bevis for dette i retten, tas det ut tiltale. Beviskravet har av påtalemyndigheten gjerne vært formulert omtrent slik:

«... det stilles et positivt krav til at det samlet sett må foreligge opplysninger i saken som det er vanskelig å forklare hvis siktede er uskyldig, samtidig som det må oppstilles et negativt krav til at det ikke må foreligge opplysninger som er vanskelig å forklare hvis siktede er skyldig.»

I motsatt fall må saken enten etterforskes ytterligere, eller henlegges. Dette understreker betydningen av at de som etterforsker saken, gjør sitt ytterste for å fremskaffe nødvendige opplysninger for å avgjøre skyldspørsmålet.

4.2.2 Relevante rettsregler

I norsk rett finnes det ingen rettsregler som klart tilkjenner formålet med selve avhøret. For å finne en slik formålbestemmelse må man til Europarådets anti-torturkomites formulering i den europeiske standarden (CPT standards (CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2011 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)) artikkel 34 som lyder:

«The questioning of criminal suspects is a specialist task which calls for specific training if it is to be performed in a satisfactory manner. First and foremost, the precise aim of such questioning must be made crystal clear: that aim should be to obtain accurate and reliable information

in order to discover the truth about matters under investigation, not to obtain a confession from someone already presumed, in the eyes of the interviewing officers, to be guilty. In addition to the provision of appropriate training, ensuring adherence of law enforcement officials to the above-mentioned aim will be greatly facilitated by the drawing up of a code of conduct for the questioning of criminal suspects.»

Teksten kan oversettes slik:

Avhør av mistenkte er en oppgave for spesialister og krever spesifikk trening/opplæring hvis den skal gjøres på en tilfredsstillende måte. Formålet med avhøret må være krystallklart: Å innhente nøyaktig og pålitelig informasjon for å komme frem til sannheten om forholdene etterforskningen gjelder, ikke å innhente en tilståelse fra en som i etterforskerens øyne allerede antas skyldig. I tillegg til å sørge for egnet opplæring vil utarbeidelse av retningslinjer for avhør av mistenkte være til stor hjelp i arbeidet med å sikre at etterforskerne forstår og arbeider i tråd med avhørets formål – som definert ovenfor.

Foruten å understreke at det er en spesialistoppgave å ta avhør peker teksten på viktige momenter som på generelt grunnlag skal bidra til å ivareta rettssikkerheten til borgerne. Straffeprosessloven § 226 tredje ledd tilkjenner og lignende rettssikkerhetsperspektiv: «etterforskningen [skal] søke å kartlegge både det som taler mot og det som taler til fordel for ham.» Denne bestemmelsen må sees i lys av strpl. § 241, som regulerer mistenktes adgang til i visse tilfeller å be om rettslige rettergangsskritt for å redusere eller fjerne en mistanke rettet mot seg. Ingen av disse bestemmelsene sier noe nærmere om avhørets formål, men lovfester/stadfester og ivaretar det generelle objektivitetskravet, som følgelig utgjør fundamentet i ethvert avhør.

Det finnes en rekke mer konkrete regler om hvordan avhøret skal gjennomføres, blant annet i påtaleinstruksen kapittel 8 om Politiavhør.

Politiet kan ta avhør av mistenkte og vitner, men kan ikke pålegge noen å forklare seg, jf. strpl. § 230 første ledd. Mistenkte skal gjøres kjent med hva saken gjelder, jf. strpl. § 232 første ledd. Den mistenkte/siktede skal både i sin forklaring til politiet og i sin rettslige forklaring få anledning til å avgi en sammenhengende forklaring om forholdet siktelsen gjelder, jf. strpl. § 92 første ledd og § 232 annet ledd jf. § 92. I strpl. § 92 er det bestemt at «siktede skal gis anledning til å gjendrive de grunner som mistanken beror på, og anføre de omstendigheter som taler til fordel for ham.» Dette gjentas og utdypes i påtaleinstruksen § 8–2 åttende ledd, hvor det står at dersom mistenkte nekter å si seg skyldig, kan han gjøres kjent med foreliggende opplysninger i saken. En lignende regel er formulert for den rettslige forklaringen for vitner, jf. strpl. § 136 og påtaleinstruksen § 8 - 11 sjette ledd. Etter strpl. § 136 annet ledd kan det bare stilles ledende spørsmål dersom det skjer for å prøve påliteligheten av opplysninger vitnet allerede har gitt.

Det finnes således en rekke bestemmelser som, i tillegg til å skulle ivareta en borgers rettssikkerhet gjennom et objektivitetskrav, ivaretar den mistenktes rett til å forklare seg fritt og uten avbrytelser, samt retten til å bli gjort kjent med bevis som taler mot hans forklaring. Muligheten til å kommentere og forsvare seg mot disse bevisene, som regel på bakgrunn av en presentasjon av dem, fremstår som en sentral rettssikkerhetsgaranti. Funnene i våre undersøkelser tyder på at enkelte etterforskere både opplever det ubehagelig, men også unødvendig, å konfrontere mistenkte og vitner. Til det siste kan nevnes at statsadvokat Møller i sitt foredrag på avhørskonferansen på Kripos våren 2013 hevdet at det er en tilbakevendende problemstilling at tiltalte ikke er konfrontert med sentrale bevis før rettssaken starter.

I boken *Rapportlære* sies det at «målet med avhøret er generelt og vidt, nemlig å innhente informasjon» (Bjerknes og Williksen 2003, s. 379). Det sentrale spørsmålet i denne sammenheng er hva det skal innhentes informasjon om. Dette vil avhenge/påvirkes av mange ulike faktorer, som for eksempel hvilken type sak som er under etterforskning, sakens fase (innledende avhør eller avhør i sluttfasen), den avhørtes rolle (fornærmet, siktet, alibivitne, karaktervitne) osv. Det kan fremstå som nærmest umulig å formulere mer presise formålsregler enn hva Europarådet har formulert.

4.2.3 Strpl. § 226 første ledd

Straffeprosessloven (1981) § 226 første ledd danner den formelle rammen for politiets etterforskning og angir blant annet formålet slik:

«å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for

- a) å avgjøre spørsmålet om tiltale*
- b) å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffskyld, og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon*
- c) å avverge eller stanse straffbare handlinger*
- d) å fullbyrde straff og andre reaksjoner og*
- e) å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av spørsmålet om det skal settes i verk tiltak etter lov ... om barneverntjenester.»*

I all hovedsak skal etterforskningen, og avhøret så langt det lar seg gjøre, innhente informasjon som er av betydning for påtalespørsmålet (a), pådømmelsesstadiet (b) og fullbyrdesstadiet (c).

Det påhviler politiet og påtalemyndigheten å innhente informasjon om eventuelle sivile rettskrav som ønskes fremmet samtidig med straffesaken, jf. strpl. § 3, jf. § 427, for eventuelt å varsle om det i tiltalebeslutningen, jf. strpl. § 252 tredje ledd. Alternativt påhviler det påtalemyndigheten å sette en frist for fremsettelse av krav som fremmes av bistandsadvokaten, jf. § 264 b, jf. § 428. I saker med bistandsadvokat skal det, samtidig som det underrettes om at det er tatt ut tiltale, også gis frist for å foreslå supplerende bevisførsel, jf. strpl § 264 a. Til dette understrekes det at bevisinnhenting vedrørende erstatning og straffutmåling ofte er sammenfallende. Bokstav c kom inn etter en lovendring i 2005 for å klargjøre at politiet også kan etterforske i forebyggende øyemed.

Strpl. § 226 første ledd bokstav e ble tilføyd i 2003. I forarbeidene er det sagt at det (dels) var pedagogiske grunner til at det eksplisitt ble uttrykt at etterforskningen også kan ha til formål å fremskaffe de nødvendige opplysninger som kan tjene som grunnlag for barneverntjenestens videre behandling av saken. Bestemmelsen må sees i sammenheng med den utvidede etterforskningsplikten etter strpl. § 224 annet ledd. Politiet skal imidlertid ikke iverksette etterforskning for å opplyse en barnevernssak som ikke har sin bakgrunn i at barnet har begått et lovbrudd (men hvor det f.eks. foreligger omsorgssvikt), jf. Karnov kommentarutgave. Det kan med andre ord argumenteres for at det foreligger rimelig grunn til å etterforske ut over hva som er selve saken, og slik etterforske noe bredere enn man ellers ville ha gjort, men ikke etterforske alene av den grunn. I denne forbindelse viser arbeidsgruppen til Tor Geir Myhrers artikkel *Etterforskningsbegrepet – Avgrensninger, vilkår, roller og ansvar* (Tidsskrift for strafferett 2001, s. 6), hvor hensynet til opprettholdelse av sosial ro og tillit til strafferettspleien kan tale for at man etterforsker utover hva som strengt tatt er nødvendig for tiltalespørsmålet. Eksempel på at politiet etterforsket bredere enn hva som isolert sett var nødvendig for påtaleavgjørelsen, var 22. juli-

saken. Som Norges-historiens alvorligste enkelthendelse anla politiet en svært bred etterforskning. I tingrettens behandling ble saken avgrenset til å gjelde selve forholdene i tiltalen, og ikke andre forhold, heller ikke erstatnings- og oppreisningsspørsmål.

4.2.4. Avhørets målgruppe

Ovenfor er det redegjort for hva avhøret skal dekke. Som det fremkommer, er det flere aktører enn politi- og påtalemyndighet som er brukere av et avhør. Avhøret må derfor gjenspeile relevant informasjon for forsvarer, bistandsadvokat og domstolen. Tidvis er det oppnevnt sakkyndige, eksempelvis rettspsykiatriske og branntekniske eksperter, som trenger å hente informasjon fra avhør. Videre vil også andre i strafferettspleien ha behov for å lese avhør, eksempelvis Kontoret for voldsoffererstatning og barnevernet.

Sett kun gjennom «påtalebrillene» under aktorering av en straffesak kan informasjon som ved første øyekast ser irrelevant ut for en avgjørelse av straffesaken, være avgjørende informasjon for andre aktører. Utfordringen blir å ikke vidløftiggjøre denne tilleggsinformasjonen, men å holde seg til det som er strengt formålstjenlig. Følgelig bør det allerede i planleggingen og gjennomføring av avhøret, samt ved rapportskrivingen, være en sterk bevissthet om formålet ved det som søkes belyst.

4.2.5 Faglige diskusjoner

Under henvisning til arbeidsgruppens mandat vil det være av særlig interesse å se på formålet med to faser i avhørsmodellen, nemlig fri/sammenhengende forklaring og konfrontasjon.

Formålet med fri forklaring

«Målet med den sammenhengende forklaring er at den avhørte skal gi mest mulig informasjon uten påvirkning fra avhører» (Bjerknes og Hoff Johansen 2009 s. 211). Det ligger i dette at polititjenestemannen/kvinnen skal gjøre sitt ytterste for å motivere den som lar seg avhøre, til å forklare seg fritt og sammenhengende uten avbrytelser, samt dreie avhøret i retning av saken, der hvor den avhørte snakker om andre ting enn det som vedgår saken.

Den avhørte skal forklare seg om saken. Strpl. § 232 angir at den mistenkte skal gjøres kjent med saken, uten å utdype begrepet nærmere. I realiteten viser det seg med jevne mellomrom at det kan være utfordrende å vite hvordan man som avhører skal «sette an tonen». Det er avgjørende at det tidlig i etterforskningen klargjøres hva som er rettslige relevante fakta, og derved hvilke faktiske forhold etterforskningen tar sikte på å avklare, jf. Riksadvokatens rundskriv 1/1999. Noen store og kompliserte saker byr på mange utfordringer, mens det i de fleste straffesaker antagelig allerede i initialfasen er oversiktlig å finne straffebudets rettslige merke. Eksempelvis er det enklere å avgrense når en mistenkt skal avhøres om en enkeltstående voldshendelse enn ved mistanke om gjentagende familievold.

Riksadvokaten har ved ulike anledninger gitt retningslinjer om etterforskning, både generelt og i konkrete sakstyper. Riksadvokatens rundskriv om etterforskning (nr. 3/1999) står sentralt. Videre fremheves Riksadvokatens rundskriv om familievold (nr. 3/2008), hvor det i punkt IV 2.2 sies at «Fornærmede må avhøres grundig og etter en plan». Tilsvarende gjelder for avhør av en mistenkt (punkt IV, 2.4). I mål- og prioriteringsrundskrivet for 2013, IV pkt. 3 s. 4, innføres et krav om at det settes opp en etterforskningsplan i voldtektssaker. Dette bør skje i samråd med påtalemyndigheten og er i tråd med påtaleinstruksen § 7-5 annet ledd. Her pekes det på at påtalemyndigheten har ansvar for at etterforskningen skjer i overensstemmelse med lov og instruks, og at påtalemyndigheten kan gi pålegg om etterforskningens gjennomføring.

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at en grundig etterforskningsplan, utarbeidet i samarbeid mellom etterforsker og påtaleansvarlig, kan bidra vesentlig i retning av at avhørene blir mer målrettede, se drøftelsen om denne tematikken under punkt 6.4. En kan på generelt grunnlag velge å trekke denne betraktningen enda lenger; om politiet skulle gå glipp av et straffbart forhold i sakens periferi, så tåles det. Oppportunitetsprinsippet bør antagelig i større grad iakttas tidlig i mange straffesaker.

Formålet med konfrontasjon

Mistenkte skal gis muligheten til å «*gjendrive de grunner mistanken beror på*» (strpl. § 232 jf. § 92) og et vitne må svare på spørsmål for å prøve «*påliteligheten i opplysninger som vitnet tidligere har gitt*» (§ 136). Spørsmålet er når man skal gå til det skritt å foreholde den mistenkte/siktede, eller en fornærmet, sakens potensielle bevis. Det foreligger dessverre flere eksempler på at konfrontasjon gjøres for tidlig, for sent eller uteblir. Årsakene kan være mange, men det er grunn til å tro at noe kan forklares med usikkerhet hos etterforskeren, samt manglende styring fra etterforskningsledelsen.

Riksadvokaten har i rundskrivet om familievold (nr. 3/2008) pkt IV 2.2) fremhevet viktigheten av at fornærmede konfronteres med opplysninger mistenkte har gitt i sin(e) forklaring(er).

Formålet med å vente med konfrontasjon er særlig å unngå å forspille viktige bevis. Det er like fullt av vesentlig betydning at ventingen ikke blir for lang. Det kan fremstå som bevisforspillende i seg selv dersom avhøret tretter ut den avhørte, eller den avhørte ved neste korsvei ikke ønsker å forklare seg. Det beror i en viss grad på skjønn og konkrete vurderinger når konfrontasjonen skal/må skje, se drøftelsen inntatt i punkt 6.7, samt betenkningen til Rachlew (kapittel 9).

4.2.6. Sammenfatning

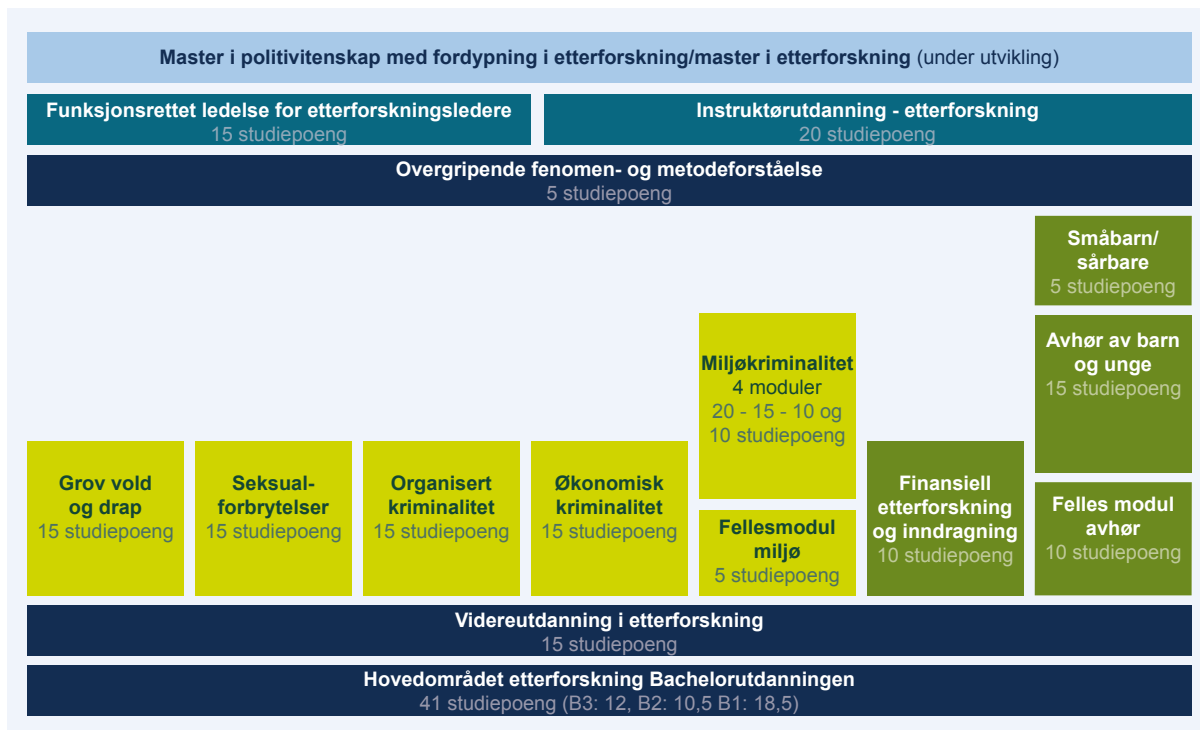
Det er i dag ingen regler som klart angir hva som er formålet med et politiavhør. Hovedformålet med avhør kan imidlertid avledes av hva som er formålet med etterforskningen – nemlig å innhente informasjon for å avklare skyldspørsmålet. I tillegg kan de enkelte avhør både ha delmål og tilleggs mål alt avhengig av den konkrete situasjonen. Dette er etter vårt syn både tilstrekkelig og hensiktsmessig. Utfordringene med tidvis formålsløse avhør synes ikke å kunne tilskrives regelverket. Etter arbeidsgruppens oppfatning er det følgelig ikke nødvendig med en egen definisjon eller bestemmelse som på generelt grunnlag sier hva som er formålet med et avhør. Derimot anbefaler arbeidsgruppen (se punkt 6.2 jfr tiltak I i kapittel 7) at det utarbeides et eget rundskriv fra Riksadvokaten som tydeliggjør hvilke forventninger den høyere påtalemyndigheten har til dagens avhør.

4.3 Avhørsopplæringen

4.3.1 Arbeidsmetode

Arbeidsgruppen er i mandatet punkt 2, første avsnitt, bedt om å kartlegge hva som virker styrende på avhørsområdet, og gjøre rede for hovedpunktene i den normeringen som finnes (regler og retningslinjer, faglige anbefalinger i lærebøker og undervisning) for å kunne foreta eventuelle justeringer av litteratur/undervisning. Gjennomgangen av studieplaner og undervisningsinnhold tar for seg omfanget av utdanningene, temaområder, undervisningsformer, pensumlitteratur og relevant bakgrunns litteratur. Pensum til de enkelte utdanningene ligger som vedlegg I. I tillegg har arbeidsgruppen gjennomgått studieplaner for utdanning av påtalejurister, taktiske etterforskningsledere og Generell videregående etterforskning for å finne relevante emner knyttet til avhør, slik som avhørsmetoder, målstyring, veiledning og evaluering.

Nedenfor er inntatt en figur som viser de ulike studiene hvor avhør er/kan være en del av opplæringen.

4.3.2 Bachelorutdanningen

Rundt 2000 endret Bachelorutdanningen karakter med henblikk på avhør ved at selve gjennomføringen fikk et større fokus. Tidligere var særlig regler og rapportskrivning vektlagt. Bachelorutdanningen introduserte fasestrukturerte avhør og kognitive teknikker i 1999 (Bjerknes m.fl. 1999). Forskningen til blant annet Fischer og Geiselman (1992) og Sheperd (1991) tydeliggjorde et behov for opplæring både i avhørsmetodikk og etikk. På midten av 1990-tallet ble det også satset på kommunikasjonsfremmende metoder for å få frem pålitelig informasjon fra barn (Gamst/Langballe 1997). Grunnutdanningen har de siste 15 årene vært en blanding av teoretisk undervisning og praktiske øvelser med påfølgende feedback. Lyd- og bildeopptak har vært brukt ved avhørsøvelser siden begynnelsen av 2000-tallet. Video har vist seg å være et viktig verktøy for å kunne gi tilbakemeldinger og for detaljert å se hva avhører gjør og sier. I denne perioden foregikk også *Lydopptaksprosjektet*. Frem til retningslinjene fra Riksadvokaten om lyd- og bildeopptak i politiavhør (2009) kom, var det imidlertid uavklarte forhold rundt hvordan rapportssammendrag skulle skrives. Læreboken *Politirapport* (Bjerknes og Williksen 2003, 2005 og 2012) omhandler dette, og utgjør sammen med boken *Etterforskningsmetoder* (Bjerknes og Hoff Johansen 2009) i stor grad pensumet for faget Rapport- og etterforskningslære. Avhør er sentrale kapitler i begge bøkene.

«Taktikkmodellen», med sondering rundt potensielle bevis og eliminering av alternative forklaringer før konfrontasjon/fremleggelse av bevis, ble introdusert i undervisningen og kom inn i pensumlitteraturen i 2003 (Bjerknes og Williksen 2003). Mye av avhørsinnholdet i denne boken og relatert undervisning bygger på masteroppgaven til Asbjørn Rachlew (1999), om utviklingen innen avhør av barn (Gamst og Langballe 1997) og på prosjektrapporten i *Lydopptaksprosjektet* (Rachlew 2003b). Dette bygger i sin tur i stor grad på innholdet og tankesettet i den engelske avhørsopplæringen – PEACE (National Crime Faculty 1998). På denne måten kan man si at både grunnutdanningens avhørsopplæring og K.R.E.A.T.I.V.-utdanningen har hatt samme metodiske siktemål siden tidlig på 2000-tallet.

4000 utdannede bachelorstudenter har siden 2004 fått opplæring i avhør som må kunne sies å ha hatt et relativt ensartet innhold. At emnet fikk navnet «avhørsprosessen» begrunnes i at avhør er en systematisk, regelstyrt samtale med et etterforskningsmessig formål. Avhør skal planlegges, gjennomføres, dokumenteres og evalueres, samtidig som selve opplæringen foregår i form av læringsprosess/utvikling.

Opplæringen i gjennomføring av avhør har siden 1999 vært tverrfaglig og kombinert fagene Rapport- og etterforsningslære (REL) og psykologi. Fagene strafferett og straffeprosess har tatt for seg straffebestemmelsene og prosessregler generelt, mens REL/psykologi har viet seg til avhørsmetodikk. Avhørstiltæringen ved bruk av kognitive teknikker har vært pensum i Bachelorutdanningen siden 1998, og er omhandlet bl.a. i læreboken *Politipsykologi* (Bjørklund 1997). Sentrale lærebøker innen psykologi har vært *Vitnepsykologi* (Magnussen 2004) og *Handbok i råttspsykologi* (Christianson og Granhag 2008).

Avhørsmetoder- og innhold er forankret i fagene strafferett, straffeprosess, REL, psykologi og i de tverrfaglige fagene kommunikasjons- og konflikthåndtering (KKH) og etikk. Avhør som tema har undervisning, arbeidskrav og pensum knyttet til alle tre studietrinnene, men avhør er ikke et eget fag. Avhørrelaterte tema undervises av jurister, psykologer/pedagoger/samfunnsvitere og etterforskere. Opplæringen i avhør som etterforskningsmetode, ligger til «hovedområde etterforskning» for alle tre studieårene (PHS, 2012a). Studenter med vitnemål fra 2012 etter Ny rammeplan av 2007 er av fagpersoner ved Politihøgskolen vurdert til å inneha tilsvarende kompetanse som K.R.E.A.T.I.V.-utdanningen gir, og Bachelorutdanningen sidestilles derfor som formalkompetanse ved opptak til Etter- og videreutdanningene (EVU) innen etterforskning. Hovedområdet etterforskning utgjør ca. 40 av bachelorutdanningens 180 studiepoeng, og innenfor denne delen ligger altså tema knyttet til avhør som ikke direkte er studiepoengberegnet. Avhør inngår i flere arbeidskrav, og er et sentralt tema til eksamen. Det er imidlertid ingen vurdering av egnethet eller faktiske ferdigheter innen avhør i løpet av studiet. I stor grad er vurderingene knyttet til kunnskap om avhør og vurdering av selve rapporten.

Utdanningen har som mål at studentene skal kunne utføre målstyrte avhør og innhente pålitelig informasjon (generalistnivå) uavhengig av avhørsstatus. Generalistperspektivet vektlegger avhørssituasjoner det er svært sannsynlig at en nyutdannet vil møte. Det er en stor utfordring for Politihøgskolen å tilby en utdanning med et så omfattende politifaglig spenn. Generalistbegrepet i norsk politi bygger på en lang tradisjon og preger fortsatt organiseringen. Forventningene til generalisten er økende, og kompetansen for å fylle rollen blir stadig mer krevende. Utfordringen for bachelorutdanningen er at den må inkludere mange emner, men i liten grad har tid/anledning til å gå i dybden og/eller drive praktisk ferdighetstrening.

Avhørstema-utdanningen underviser tverrfaglig i teori, og det utføres praktiske øvelser gjennom hele studietiden. Viktige temaer er avhørets faser, strafferett og strafferettslige regler for avhør, etikk, målstyring, hypotesetesting, kommunikasjon, vitnepsykologi, hukommelse, påvirkningsfeller, pålitelig informasjonsinnhenting, avhør med tolk/forsvarer, lyd- og bildeavhør og rapportskrivning. Eksamen består i første studieår av en skriftlig, individuell eksamen i strafferett og -prosess og en individuell eksamen i rapportskrivning, basert på avhør av fornærmede og siktede. I 2. studieår vektlegger arbeidskravet planlegging og gjennomføring av reelt avhør tatt opp på lyd- og/eller bilde. I 3. studieår er arbeidskravet avhør og rapportskrivning av siktede ved bruk av bildeopptak, refleksjon og veiledning. Etterforskning avsluttes med en 45 minutters muntlig individuell eksamen som inkluderer hele pensum for hovedområdet. Eksamenen krever ingen praktisk eller faktisk vurdering. I fordypningsemnene på slutten av utdanningen velger studentene blant ulike etterforskningsmessige saksfelt. Avhør er et sentralt tema som utdypes etter sakstypen.

4.3.3 «Dommeravhørsutdanning» – avhør av barn og unge (EVU)

Den «moderne» dommeravhørsutdanningen ved Politihøgskolen startet på midten av 1990-tallet, og har siden den gang hatt hovedfokus på avhørsfasene, grunnleggende kognitive teknikker og kommunikasjonsformer med fri, åpen tilnærming og minst mulig påvirkning ved utspørringen. De førende «kildene» for utdanningen innen barneavhør i Norge har vært arbeidene til Gamst og Langballe som begynte i 1995/1996. Fagansvarlige for utdanningen har utelukkende vært erfarne barneavhørere (polititjenestepersoner).

Innholdsmessig består dommeravhørsutdanningen i dag av følgende temaer; barneforståelse, juridiske regler og straffebud, samarbeid med andre etater, målstyring av avhøret, vitnepsykologi, hukommelse, kommunikasjon, kognitive teknikker, bruk av tolk, bevisverdien i straffesporet og i fylkesnemdsporet og strakshåndteringsfasen hvor barn er involvert. Evaluering av og forskning på hvordan avhør faktisk blir gjennomført, er foretatt flere ganger i samme periode og beskrevet i flere avhandlinger (Gamst og Langballe 1997), (Gamst og Langballe 2004), (Langballe 2007), (Myklebust 2009) og (Gamst 2011).

Studiet har ved flere anledninger blitt justert, sist i 2012. I dag er studiet på 15 studiepoeng. Utdanningen består av to sentrale samlinger på 10 dager. På samlingene og mellom samlingene er det flere arbeidskrav som i stor grad dreier seg om planlegging, gjennomføring og evaluering av egne og andres avhør. I studiet etableres det formelle og uformelle nettverk, som er tenkt å virke også etter utdanningen. Det er en muntlig individuell eksamen som består i å planlegge, gjennomføre og evaluere eget avhør, som selvfølgelig dokumenteres ved bildeopptak. Selve eksamen går ut på å begrunne egen avhørgjennomføring, med vurderingen bestått/ikke bestått. Hvis både avhørgjennomføringen og kunnskapsrefleksjonen ikke holder faglig mål, stryker kandidaten. Dette er den eneste utdanningen ved PHS som vurderer faktisk gjennomførte avhør og egnethet i form av en «sertifisering» (PHS 2012b). I tillegg til å foreta gode avhør legger utdanningen altså stor vekt på at studentene skal bli gode på å foreta evaluering av eget og andres avhør.

4.3.4 K.R.E.A.T.I.V.-kurset ved PHS (EVU)

Avhørsteknikkurset K.R.E.A.T.I.V. trinn 1 ble overført til Etter- og videreutdanningen ved Politihøgskolen i 2003/2004, se punkt 2.3. Kurset har siden vært tilbudt som et 40-timers kurs over 1 uke. Kurset har ikke studiepoeng og gjennomføres etter fagplan vedtatt av Politihøgskolen (PHS 2009). Kurset gjennomføres av godkjente avhørsinstruktører med både politifaglig og pedagogisk utdanning gjennom avhørsinstruktørutdanningen til Politihøgskolen, 15 studiepoeng (PHS 2004).

Utdanningens målgruppe er alle politiansatte og påtalejurister som har behov for avhørskompetanse. Kurset har som mål at deltakeren skal være i stand til å planlegge, gjennomføre og evaluere avhør etter gjeldende regelverk og etiske prinsipper. Kurset tar for seg politiavhørets bevisverdi, avhørerenes rolle, faseinndelt politiavhør, lovens krav til objektivitet sett i lys av nasjonal og internasjonal utvikling, lover/regler, menneskerettigheter, etikk, kommunikasjon, psykologiske påvirkningsfaktorer, minnets ulike funksjoner og oppbygning, minnestimulerende teknikker, avhørstaktikk, forebygging av falske tilståelser, politiavhør med andre til stede under avhør, avhør med lyd- og bildeopptak, å gi og ta i mot konstruktive tilbakemeldinger i evaluering av eget og andres arbeid samt å skrive avhørsrapporter.

Det 40-timer lange kurset inneholder litteraturstudier, deltagelse i undervisning, øvingsoppgaver, individuelt arbeid og gruppearbeid, diskusjoner og videoøvelser med tilbakemeldinger. Det er ingen eksamen eller godkjenning utover det å være til stede, og å «fremstå som skikket».

Det er lagt opp til at kurset skal kunne driftes lokalt i politidistriktene av politidistriktenes egne avhørsinstruktører ut fra egne prioriteringer/behov. Tilbakemeldingene fra instruktørene viser at de i svært varierende grad blir benyttet til å holde avhørskurs. I løpet av de ti siste årene har K.R.E.A.T.I.V.-instruktørene like fullt utdannet ca. 2000 etterforskere, inkludert noen jurister/ledere.

4.3.5 Instruktørutdanning i avhør (EVU)

Målet med denne utdanningen er at avhørsinstruktøren skal være i stand til å planlegge, begrunne, tilrettelegge og vurdere utdanning i avhørsteknikk (herunder K.R.E.A.T.I.V.-kurs) i henhold til godkjent fagplan og gjeldende regelverk (PHS 2004). Utdanningen tilsvarer 20 studiepoeng og består av pedagogikk og politifaglige emner med fagdidaktikk. Opptakskravet er politiutdanning, gjennomført K.R.E.A.T.I.V.-utdanning/Bachelorutdanning etter 2012 og studiet Generell videregående etterforskning. Utdanningen begynte i 2004. Utdanningen er organisert i flere samlinger med obligatoriske arbeidskrav. Eksamen består i å gjennomføre en leksjon fra K.R.E.A.T.I.V.

Ettersom det står i mandatet at arbeidsgruppen skal kartlegge hva som virker styrende for avhørsutdanningen, følger det under hva slags bakgrunn instruktørene i utdanningen har hatt på fokusområdene målstyring, motivering, avhør, veiledning og evaluering. Læringsutbyttebeskrivelsene i revidert studieplan (2008) er gjengitt direkte. Studentene skal mestre følgende etter endt utdanning:

- undervise i lovens krav til objektivitet
- vise forståelse for betydningen av etiske grunnprinsipper for mellommenneskelig kommunikasjon
- redegjøre for minnets ulike funksjoner og oppbygning
- bruke kognitive intervjuetnikker, avhørstaktikk og gjennomføre strukturerte politiavhør med og uten lyd/videoopptak
- evaluere politiavhør og gi konstruktiv tilbakemelding til tjenestepersoner med begrunnelser i faglitteratur og gjeldende regelverk
- formidle betydningen av å kunne gi og ta i mot konstruktive tilbakemeldinger i evaluering av eget og/eller andres arbeid
- vise forståelse for politiavhørets bevisverdi, avhørerens rolle og påvirkningskraft under avhøret, inkludert vitnepsykologiske aspekter og falske tilståelser

Følgende emner har avhørsfaglig innhold: minnepsykologi, kognitiv avhørsteknikk, avhøret som bevis – påtalemyndigheten, menneskerettigheter, avhøret som bevis – forsvarerens rolle, avhør av mistenkt/siktede, avhørstaktikk, etikk i kommunikasjonen, etikk, bruk av lyd/bilde i avhør med rapportskriving, tverrkulturell kommunikasjon og bruk av tolk.

4.3.6 Videreutdanning i avhør fellesmodul (K.R.E.A.T.I.V. II), (EVU) (skal revideres høsten 2013)

Denne avhørsutdanningen er en videreføring av K.R.E.A.T.I.V.-utdanningen, og bygger på samme grunnleggende teorier. Studiets innhold er tilpasset de uttrykte ønskene til de som selv er K.R.E.A.T.I.V.-utdannet (Jakobsen 2013). Innholdet i studiet er bl.a. avhørstaktikk, sondering og konfrontasjon, protokollering av avhør, evaluering av eget og andres avhør, samarbeid påtale/etterforsker om bl.a. målstyring, disposisjon/forberedelse til avhør, differensiering i bruk og valg av kognitive teknik-

ker, vurdering av hensiktsmessigheten og bruken av tolk. Studiet er en blanding av teori og praksis med flere arbeidskrav, som evaluering av eget og andres avhør og evaluering av egen avhørsrapport.

Utdanningen tilsvarer 10 studiepoeng og har 2 fagsamlinger. Studiet har flere praktiske arbeidskrav, og avsluttes med en 8-timers hjemmeeksamen (PHS 2012c). Studiet ble første gang gjennomført våren 2013. Foreløpig er det planlagt gjennomført nasjonalt ved Politihøgskolen, men på sikt er det åpnet for at utdanningen kan gjennomføres med bruk av instruktører på regionale utdanninger.

4.3.7 Videreutdanning i etterforskning (EVU)

Formålet med denne utdanningen er å bidra til at politiet blir bedre kvalifisert til å gjennomføre etterforskning med høy kvalitet. Opptakskravene tilsier at politiutdannede må ha K.R.E.A.T.I.V-kurs, og at jurister må ha gjennomført obligatorisk opplæring for politijurister (PHS, 2011).

Studentene skal etter endt utdanning være i stand til å:

- framstå med økt innsikt og trygghet i rollen som etterforsker
- identifisere og vurdere etiske dilemma i arbeidsutførelsen
- vise selvstendig ansvar for etterforskningsoppgaver
- bidra til utvikling av etterforskningsfeltet
- redegjøre for betydningen av en vitenskapelig forankret metode i alle former for etterforskning
- ivareta rettsikkerhet og menneskerettigheter

Studiet vektlegger følgende temaer: lovmessig forankring og regulering, bevisvurdering, justisfeil, kvalitet i etterforskningen, identifisering av potensielt straffbare forhold/bevis, etterforskningsmetoder, beslutningstaking og bekreftelsesfeller, rettspsykologi, evaluering, kommunikasjon, notoritet og dokumentasjon, samarbeid med påtalemyndigheten, team- og prosjektarbeid ved etterforskning.

Utdanningen tilsvarer 15 studiepoeng, og arbeidskravet er ca. 420 timer med deltagelse i undervisning, øvingsoppgaver, individuelt arbeid, gruppearbeid, nettbasert arbeid og litteraturstudier. Studiet har siden 2010 blitt videreutviklet til et studium med høy grad av nettbasert undervisning og vil bli ferdigstilt som konsept i desember 2013. Målet er å kunne tilby høy kvalitet med stor studentgjennomstrømming. Studiet tilbys også gjennomført lokalt i samarbeid med Politihøgskolen. Samlingene har hovedfokus på planlegging og gjennomføring av og tilbakemelding på praktiske øvelser både individuelt og i grupper, i tillegg til refleksjon og evaluering av egne og andres handlingsvalg. Studiet avsluttes med en to-timers hjemmeeksamen som vurderes til bestått/ikke bestått.

4.3.8 Instruktørutdanning i etterforskning (EVU) (skal revideres høsten 2013)

Dette er et nytt studium som foreløpig ikke er gjennomført. I praksis er dette en videreføring av utdanningen for avhørsinstruktører, som er tenkt å tilegne, vedlikeholde og utvikle etterforskningskompetansen i politiet i tråd med tilgjengelig kunnskap, nye krav til yrkesutøvelsen og en enhetlig praksis (PHS 2012d).

Opptakskravene er erfaring med etterforskningsarbeid, K.R.E.A.T.I.V-kurset eller tilsvarende og Generell etterforskning. Unntak fra kravene kan gjøres. Studiet vektlegger følgende temaer: Taktiske og tekniske etterforskningsmetoder og metodeforståelse, rettspsykologi, notoritet, innsyn og dokumentasjon, instruere og veilede i bruk av ulike etterforskningsmetoder, forklare og begrunne betydningen av forskningsbasert kunnskap i etterforskningsammenheng med særlig vekt på avhør, veilede etterforskere slik at de kan tilpasse sin kommunikasjon til mennesker med ulik bakgrunn og rolle, redegjøre for etterforskerens rolle og yrkesetiske utfordringer, forklare etterforskingens arbeidsorganisering, velge,

begrunne, benytte og vurdere metoder og strategier som er hensiktsmessige for å lære etterforskning, forstå etterforskningsfagets betydning i politiets arbeid, læring i praksis, evaluering av læring, motivere deltakere for læring, gi konkret og målrettet tilbakemelding, vurdere deltakernes læringsprosesser/resultater, vurdere egen og andres undervisning med tanke på forbedring og videreutvikling, samarbeide med andre instruktører og ta medansvar for et kurs/utdanningsløp av lengre varighet.

Denne instruktørutdanningen inneholder altså mer om andre etterforskningsmetoder enn avhørsinstruktørutdanningen. Den går lite i dybden på avhør som metode. Det er stort fokus på opplærings-, veilednings- og evalueringsrollen i praktisk etterforskningsarbeid. Studiet tilsvarer 20 studiepoeng med flere samlinger og med ulike arbeidskrav. Det hele avsluttes med en muntlig praktisk eksamen som vurderes til bestått/ikke bestått.

4.3.9 Utdanning i funksjonsrettet ledelse for etterforskningsledere (EVU)

«Formålet er å utdanne etterforskningsledere som kan ivareta lederfunksjoner og bidra til å kvalitets-sikre og videreutvikle politiets- og påtalemyndighetens etterforskningsarbeid.» (PHS 2012e) Målgruppen er etterforskere og jurister med påtalemyndighet som fungerer som etterforskningsledere, eller er tiltenkt en slik funksjon i lokale kompetanseutviklingsplaner. Opptakskravene er politiutdanning eller juridisk utdanning/juridikum og bred erfaring innen politi/påtalemyndighet. Søkere med politibakgrunn må ha bestått kurset Videreutdanning i etterforskning» jf. pkt 4.3.7 som altså inkluderer K.R.E.-A.T.I.V.-utdanningen. Dette kravet gjelder ikke for søkere med juridisk bakgrunn og revisorbakgrunn.

Ved en grov gjennomgang av læringsutbyttebeskrivelsene finnes følgende emner som anses relevante for arbeidsgruppens identifiserte funn ved politiavhør: kunnskap om kommunikasjon, erfaringsbasert læring og evaluering. Under ferdighetsbeskrivelsene vektlegges målstyrt etterforskning og kvalitetssikring. Veiledning og tilbakemelding opplistes ikke som læringsmål jf. studieplanen. Det er ikke inntatt pensum knyttet til juridiske emner som strafferett eller straffeprosess da dette forutsettes kjent. Studiet tilsvarer 15 studiepoeng og har en muntlig eksamen med vurderingen bestått/ikke bestått. Litteraturpensumet er i stor grad rettet mot ledelse og i liten grad mot politifaglige metoder. Unntakene er:

- Rachlew, A. (2009). Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak. Doktorgradsavhandling ved Det juridiske fakultet, Universitet i Oslo. Del 1 (34 sider)
- Stelfox, P. (2009). Criminal Investigation. An Introduction to Principles and Practice. Willan Publishing, Devon. Kap. 7 (20 sider).

4.3.10 Utdanning i ledelses- og organisasjonsutvikling LOU I og LOU II (EVU)

Dette er påbyggende lederstudier som har vært gjennomført ved Politihøgskolen i mange år. LOU I har fokus på grunnleggende innføring i ledelses- og organisasjonsfaget og knytter dette spesielt til forståelse av politiet som organisasjon, politilederrollen og individuell lederutvikling. LOU II har et større fokus på offentlig ledelse, strategisk ledelse og endringsledelse, samt lederidentitet og lederrollen. Målet med studiet er å utvikle kompetente og løsningsorienterte ledere som kan bidra til å videreutvikle norsk politi (PHS, 2010).

Studiet berører ikke arbeidsgruppens fokusområder i særlig grad. Etterforskning er ikke vektlagt, og studiet synes ikke å inneholde nevneverdig om evaluering, veiledning og feedback. En mer detaljert gjennomgang av innhold og pensum anses derfor ikke nødvendig.

4.3.11 Påtalestudiet (obligatorisk for nye politijurister) (EVU)

Dette kurset har vært tilbudt siden 2003 og har en varighet på 3 uker. Målgruppen er nyansatte jurister som skal kvalifisere seg for en karriere i påtalemyndigheten.

Målene for kurset er at deltakerne etter endt utdanning skal ha tilegnet seg:

- kunnskap om straffesaksarbeid i sakens forskjellige faser, og de funksjoner og det ansvar den påtaleansvarlige har
- høyere bevissthet om egen yrkesrolle og inspirasjon til fortsatt arbeid i påtalemyndigheten
- ferdighet i å møte media

Innhold

- straffesaksarbeid
- aktorrollen
- rollen som jourhavende og leder av etterforskningen
- juristens forhold til media

Utdanningen fokuserer ikke på etterforskningsmetoder, og således ikke på politiavhør, veiledning eller det å kunne gi feedback. Siden 2012 har faglæreren for utdanningen Videreutdanning i etterforskning (taktisk etterforsker) og faglæreren for Påtalestudiet (jurist) samarbeidet for å kunne øke kunnskapen om og forståelsen av hverandres fagfelt både teoretisk og praktisk.

4.3.12 Påtalestudiet videreutdanning (EVU)

Målgruppen for dette studiet er påtalejurister som har gjennomført obligatorisk grunnopplæring for politijurister. Målet med utdanningen er å øke kvaliteten i straffesaksbehandlingen ved å høyne politijuristens kompetanse og å bevisstgjøre dem på deres rolle og ansvar. Læringsbeskrivelsene favner vidt, og vi har her kun tatt med de beskrivelsene som anses relevante for arbeidsgruppens mandat.

Studentene skal etter gjennomført utdanning:

- fremstå med økt innsikt og trygghet i rollen som påtalejurist
- utvise selvstendig ansvar for ledelsen av straffesaksarbeid
- identifisere og vurdere etiske dilemmaer i arbeidsutførelsen
- vise forståelse for betydningen av både forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap, og anvende dette i straffesaksarbeidet
- kjenne til aktuelle strafferettslige og prosessuelle fagtema
- beherske ledelse og teamarbeid
- mestre kommunikasjon og retorikk
- kjenne til aktuelle etterforskningsmetoder
- forstå aktorrollen i lagmannsretten
- planlegge og lede etterforskning i komplekse straffesaker
- kommunisere målrettet
- veilede kolleger
- arbeide i team og samarbeide med andre aktører

Utdanningen er på 15 studiepoeng og består av flere samlinger og arbeidskrav. Eksamen er muntlig med vurderingen bestått/ikke bestått. Studiet har i noen grad fokus på avhør.

4.3.13 Oppsummering

Utdanningenes grunnlag og fokus

Gjennomgangen viser at avhørsutdanningen som i dag tilbys ved Politihøgskolen, bygger på samme grunnleggende regler, etikk, taktikk, litteratur og metodikk. Alle tar utgangspunkt i den engelske PEA-CE-modellen. Elementer her er blant annet faseorientert avhør som vektlegger pålitelig informasjonsinnsamling, kommunikasjonsfremmende metodikk som tar hensyn til vitnep psykologiske faktorer med fokus på lyd- og bildeopptak som dokumentasjonsform. Pensumlitteraturen fremstår som enhetlig, og bygger på samme kildemateriale, lover, og regler, enten tekstene er norske, svenske eller engelske.

Beskrivelsen av læringsmålene i alle avhørsutdanningene vektlegger evnen til å evaluere og å gi/motta feedback. Arbeidsgruppen har imidlertid merket seg at ingen av lederutdanningene har et slikt innhold.

Godkjenning vs. sertifisering

Bachelorutdanningen har flere arbeidskrav som kanskje kan sies å være noe i nærheten av vurderinger av bestått/ikke bestått, men altså ingen krav som gjør at studenter på Bachelorutdanningen eller ved EVU kan stryke i avhør, og på den måten anses som ikke kvalifisert. Arbeidsgruppen mener det er grunn til å vurdere om avhørsutdanningene ved Politihøgskolen bør inneholde kompetansekrav som sertifiserer avhører tilsvarende kursets/studiets mål. Dette vil i så fall innebære en vurdering av hvorvidt avhører (studenten) i tilfredsstillende grad egner seg som avhører. Ingen av studiene inneholder annet enn generelle vurderinger av kompetansen gjennom vurderingen godkjent/ikke godkjent. Med unntak av dommeravhørsutdanningen har ingen av studiene obligatoriske øvelser eller vurdering av reelle avhør som faktisk sier noe om utøvelsen av avhørsprosessen.

Oppfølging etter endt utdanning

– evaluering/videreutvikling i praktisk arbeidssituasjoner

Med unntak av studiet om avhør av barn og unge vektlegger ingen av utdanningene noen form for oppfølging eller praktisk vurdering av avhør i ettertid. Læring i prosess over tid er et sentralt kriterium for suksess. Erfaringen fra nærmere 20 år med dommeravhørsutdanning er at kurs/studier uten oppfølging etter endt utdanning i mindre grad endrer adferd (Rachlew 1999 og Myklebust 2009). Utdanning alene er ikke tilstrekkelig for å oppnå ønsket effekt – læringen må foregå kontinuerlig i fagmiljøene der læringen er tenkt å virke. Som gjeldende pensumbok i rapportskrivning uttrykker det:

«Det faglige avhørsgrunnlaget påbegynnes ved Politihøgskolens grunnutdanning, og fortsetter så lenge man driver med avhør og etterforskning. Innstilling, motivasjon, kunnskap og praktisering er helt avgjørende for å få til et bra resultat som ivaretar rettssikkerheten på en best mulig måte»

(Bjerknes og Williksen 2003, s. 387).

Kvalitetsutvikling i politidistriktene drøftes utførlig i Politianalysen (NOU 2013:9). I kapittel 17 anbefales et pålegg til politidistriktene om å drive systematisk og målrettet medarbeiderutvikling, hvor kompetanse gjøres allment tilgjengelig. De samme argumentene kan etter arbeidsgruppens syn brukes om det å lage strategiske planverk for å kvalitetssikre og videreutvikle medarbeidernes avhørskompetanse.

Påtalejurists og taktiske etterforskningsleders kompetanse

Gjennomgangen viser at ingen av lederstudiene eller påtalekursene vektlegger etterforskningsmetoder spesielt, men at dette forutsettes kjent ved opptak. Disse studiene/kursene fokuserer heller ikke på veiledning som pedagogisk kompetanse, eller det å gi/motta feedback. Dette innebærer at de som har etterforskningslederansvar, i liten grad tilbys formell utdanning i etterforskning generelt og avhør spesielt. Når undersøkelsene arbeidsgruppen har utført viser at avhørerne etterlyser tilbakemelding og oppfølging fra sin leder, og lederne selv ser på dette som en av sine viktigste oppgaver, så fremstår det for

arbeidsgruppen som et paradoks at de som nettopp skal gi denne faglige oppfølgingen, i liten grad er utdannet til det. Skal en etterforskningsleder gi tilbakemelding på et utført avhør og/eller gi veiledning i forkant av et avhør, bør vedkommende ha god innsikt i metodene som brukes. Hvordan man best skal løse veilederrollen, og av hvem, er spørsmål som fortjener oppmerksomhet.

Arbeidsgruppen har brukt mye tid på disse temaene og undres over at relativt få fra påtalemyndigheten tar politifaglige kurs/utdanninger. Ved siste søkeropptak til Generell videregående etterforskning var eksempelvis ingen av de totalt 130 søkerne jurister. Det har heller ikke vært særlig stor deltakelse fra fagledere/taktiske etterforskningsledere i politidistriktene. Det er sikkert flere grunner til dette, men at ingen av disse skulle ha behov for kunnskap om etterforskningsmetoder, er vel lite trolig.

Faglig innhold og kvalitet

Det vil alltid være et spørsmål om utdanningen som tilbys, er god nok, om avveiningen er optimal, om den er tilstrekkelig omfattende og/eller dekker behovet. Andre land har langt flere utdanningsmoduler innen avhør enn Norge (ett på vitneavhør, ett på mistenktavhør, osv). Arbeidsgruppen er trygg på at disse vurderingene gjøres fortløpende av Politihøgskolen, hvilket også de nye studiene tyder på. Vi registrerer at avhørsstudiet i stor grad bygger videre på erfaringene til de som allerede har tatt K.R.E.A.T.I.V.-utdanningen, og tar tak i mange av utfordringene spørreundersøkelsen har påvist.

Forskning og utvikling

Avhørsutdanningene er i svært liten grad blitt evaluert med hensyn til ønsket effekt i praksis (Rachlew 2011). Spørsmålet om hvordan avhørerne jobber etter endt utdanning, vil etter arbeidsgruppens syn egne seg godt som forskningstema. Det samme gjelder politiets rapportskrivning, som det knapt har vært forsket på. I hvilken grad klarer rapportskriver å formidle innhold fra avhørene? I hvilken grad er rapportene egnet som dokumentasjon på den videre etterforskningen og rettsbehandlingen? En fersk masteroppgave avlagt ved NTNU i språklig kommunikasjon berører noen emner innen rapportskrivningens mange utfordringer. Her er en av konklusjonene at siden det ikke finnes en klar mal på når, hvordan eller hvilke spørsmål som skal skrives inn i rapporten, må rapportskriver selv ta dette valget. En logisk konsekvens er at rapportene skrives forskjellig (Farstad Eriksen 2013). Arbeidsgruppen mener derfor Politihøgskolen bør initiere og tilrettelegge for forskning og utviklingsarbeid. Se også vår drøftelse om dette under punkt 6.10.5.

5. SPØRREUNDERSØKELSEN – KVALITATIVE OG KVANTITATIVE FUNN

I dette kapittelet presenteres hovedfunnene fra den kvalitative og den kvantitative undersøkelsen. Arbeidsgruppen har knyttet noen kommentarer til enkelte av funnene, selv om vår analyse i det alt vesentlige kommer i kapittel 6. Kapittel 5 er først og fremst en gjennomgang og presentasjon av funn fra undersøkelsene, visualisert ved enkle figurer. På de fleste spørsmålene har vi valgt å fokusere på personene som har hatt en mening om spørsmålet. Dette betyr at respondenter som svarer «vet ikke», er fjernet i tabeller/figurer som viser hvordan utvalget har besvart de ulike spørsmålene. I tilfeller der andelen som svarer «vet ikke» er høyere enn normalt, har vi kort kommentert dette.

Når en spørreundersøkelse sendes ut til et begrenset antall personer, vil man kunne få resultater som ikke nødvendigvis stemmer helt overens med virkeligheten. I presentasjonen av de ulike spørsmålene kommer vi derfor ofte til å si noe om hvorvidt forskjellene mellom de ulike profesjonenes besvarelser er *statistisk signifikante*. Dette innebærer at sannsynligheten for at de ulike profesjonenes svar skyldes tilfeldigheter, er såpass liten at vi kan slå fast at det *er* en faktisk forskjell.

Under enkelte av punktene henviser vi til en spørreundersøkelse fra Politihøgskolen i 2012 i anledning utviklingen av nye avhørsstudier. Initiativtager var høyskolelektor Kristina Kepinska Jakobsen, og formålet var å identifisere hvilke elementer av K.R.E.A.T.I.V. som oppleves som enkle, og hvilke som oppleves som mer krevende å implementere i reelle avhør. Sondering, taktikk og konfrontasjon med påfølgende protokollering ble av mange fremhevet som særlig krevende.

5.1 Tillit og kvalitet – generelt inntrykk

Samlet sett synes oppfatningen blant respondentene å være at dagens avhørsmetodikk er rimelig god. Dette kan oppsummeres med et sitat fra ett av dybdeintervjuene:

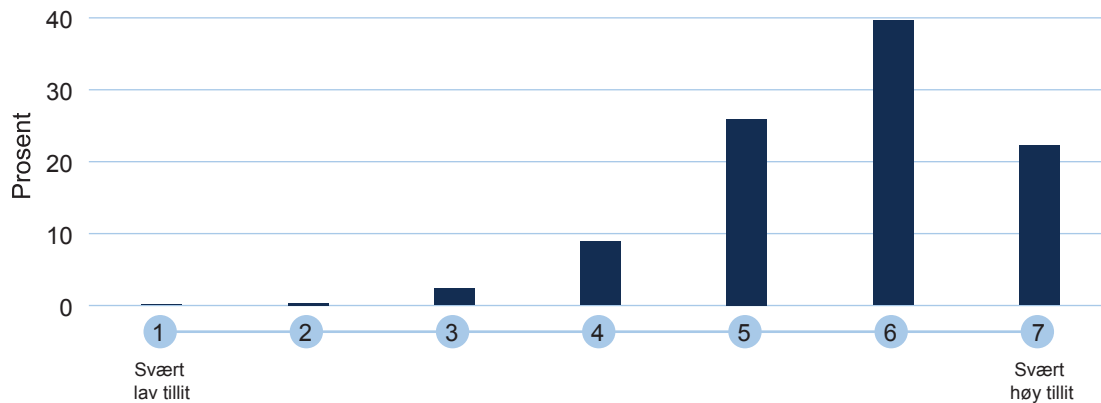
«De metodene og modellene politiavhørene gjennomføres med i dag, gir trygghet for avhører og økt rettsikkerhet for den avhørte og partene i saken. Lyd og bildeavhør fremmer kommunikasjon og øker påliteligheten i rapportene. Ved bildeopptak får man tilbakemeldinger både om sakens innhold, men også i forhold til anvendte avhørsmetoder – en nødvendig arena for erfaringslæring.»

Arbeidsgruppen har i det følgende funnet det hensiktsmessig å sondre mellom

- 1) tilliten til norske politiavhør
- 2) kvaliteten på norske politiavhør
- 3) kvaliteten på norske politirapporter

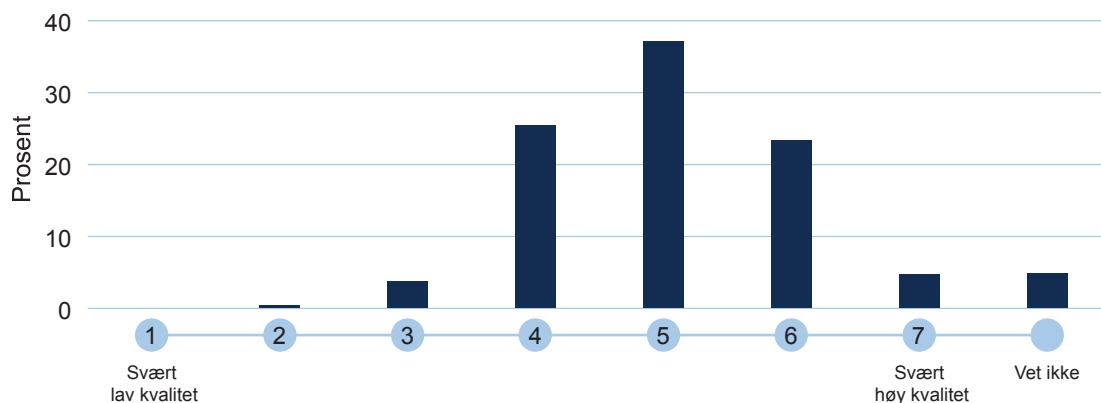
Tilliten til informasjonen politiets etterforskere innhenter under politiavhør, vurderes som høy. Dette tyder på at norsk politi har kommet langt i retning av å få på plass en høy etisk standard. På spørsmålet «Hvilken tillit mener du rettens aktører har til den informasjonen politiets etterforskere innhenter under politiavhør? (N= 557)» svarte 88 % av utvalget 5 eller høyere.

Figur 1: Hvilken tillit mener du rettens aktører har til den informasjonen politiets etterforskere innhenter under politiavhør? (N= 557)

Respondentene er deretter spurt om hvordan de vurderer *kvaliteten på avhørene* (ikke rapportene) som norsk politi gjennomfører. På en skala fra 1–7, der 1 angir svært lav kvalitet og 7 angir svært høy kvalitet, scorer utvalget i gjennomsnitt 5.

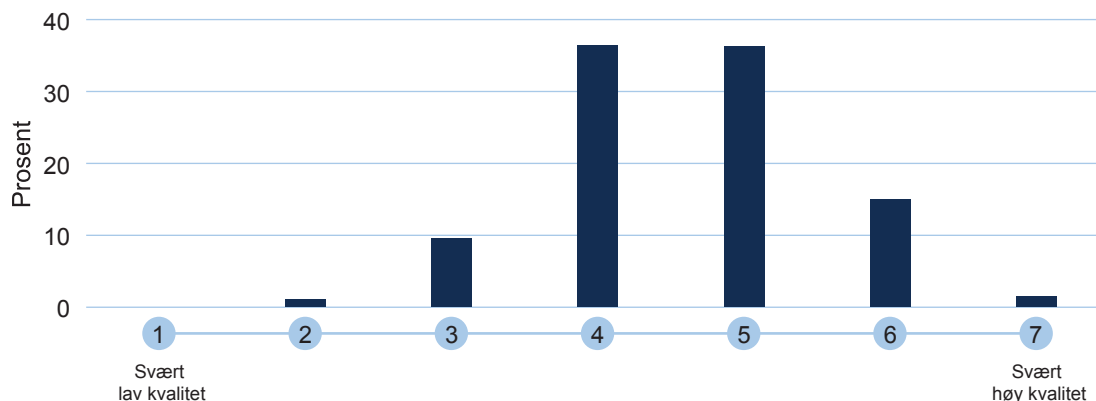
Figur 2: Generelt sett, hvordan vurderer du kvaliteten på avhørene (ikke rapportene) som norsk politi gjennomfører? (N= 560)

ROLLE	Mean	N	Std. Deviation
Etterforsker	5,07	310	,873
Taktisk etterforskningsleder	5,09	58	,996
Politijurist	4,36	61	,895
Statsadvokat	4,12	26	1,033
Annet	5,30	76	,910
Total	4,98	531	,954

Når det gjelder vurderingen av *kvaliteten på rapportene*, er svaret gjennomsnittlig noe lavere (gjennomsnitt 4,6). Statsadvokatene er den gruppen som vurderer både avhørene og avhørsrapportene som svakest. Dybdeintervjuene underbygger inntrykket av at avhørskvaliteten generelt oppfattes som god, samtidig som omtrent samtlige av respondentene mener at avhørene fortsatt kan bli bedre.

Figur 3: Generelt sett, hvordan vurderer du kvaliteten på de skriftlige avhørsrapportene som norsk politi utarbeider? (N=560)

ROLLE	Mean	N	Std. Deviation
Etterforsker	4,63	314	,907
Taktisk etterforskningsleder	4,67	58	,944
Politijurist	4,15	62	,827
Statsadvokat	4,04	26	1,076
Annet	4,91	78	,969
Total	4,59	538	,946

Kvaliteten på *det enkelte avhør* varierer til dels ganske mye, og avhør tatt av de best kvalifiserte etterforskerne, er gjennomgående de beste. Med «best kvalifisert» tenker respondentene typisk på personell på spesialavsnitt. Flere respondenter viste uoppfordret til at lengden på avhørene og avhørmengden er et forbedringsområde. Svært mange mente også at man må bli flinkere til å ta kun ett avhør med fri forklaring. Deretter må avhørene styres inn på konkrete temaer. For mange gjentatte avhør gjør at endringer smuldrer opp og blir litt utilgjengelige når de skal brukes av aktor i retten. En statsadvokat formulerte det slik:

«Ankepunktet er at altfor mange avhør gjennomføres som variasjoner over samme tema. Avhøret må i større grad styres. Endringer blir vanskelige å påvise, de smuldrer opp og blir vanskelig å konfrontere med i retten».

En politijurist var opptatt av at sakene i mellomsjiktet måtte få bedre behandling, og spesielt at man måtte få mer tid til forberedelse. Flere er inne på at det i «mellomsjiktet» synes litt for ofte mot sakens sentrale temaer, de *subjektive vilkårene* og *konfrontasjon*. En annen politijurist mente at forklaringen på den tidvis manglende kvaliteten må ses i sammenheng med at det er lite attraktivt å være etterforsker, og at mange som tar avhør, kommer rett fra Politihøgskolen, uten erfaring.

Flere knytter temaet kvalitet til samarbeid, og mente at dette er et område hvor politiet har et betydelig forbedringspotensial. Dette gjelder både i forkant av og under avhørene, men ikke minst på tvers av profesjonene. Flere etterforskere etterlyste politijuristenes engasjement i avhørene, samtidig som flere politijurister savnet å bli tettere involvert i etterforskningen. Statsadvokatene etterlyste at etterforskerne fulgte sakene i retten og selv erfarte hvordan avhørene ble behandlet der.

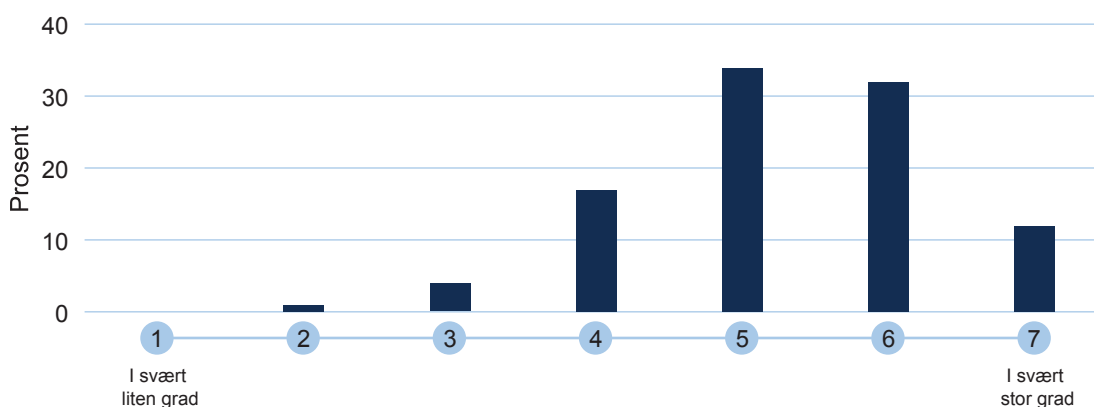
5.2 Formål

En av arbeidsgruppens arbeidshypoteser har vært å se nærmere på om den enkelte avhører har klart for seg hva det konkrete avhøret skal inneholde. I spørreundersøkelsen har vi stilt en del spørsmål rundt dette som vi kommer inn på i det følgende.

5.2.1 Den kvantitative undersøkelsen

Respondentene mener i høy grad at politiets avhør dekker de sentrale temaene i saken. Nesten 80 % av det totale utvalget har plassert seg på 5 eller høyere på skalaen under:

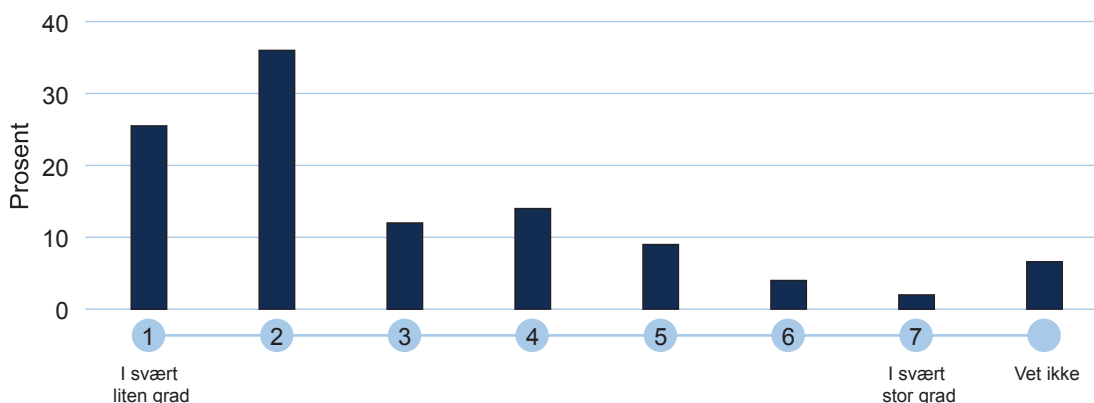
Figur 4: Generelt sett, i hvilken grad mener du politiets avhør dekker de sentrale tema i saken? (N=532)

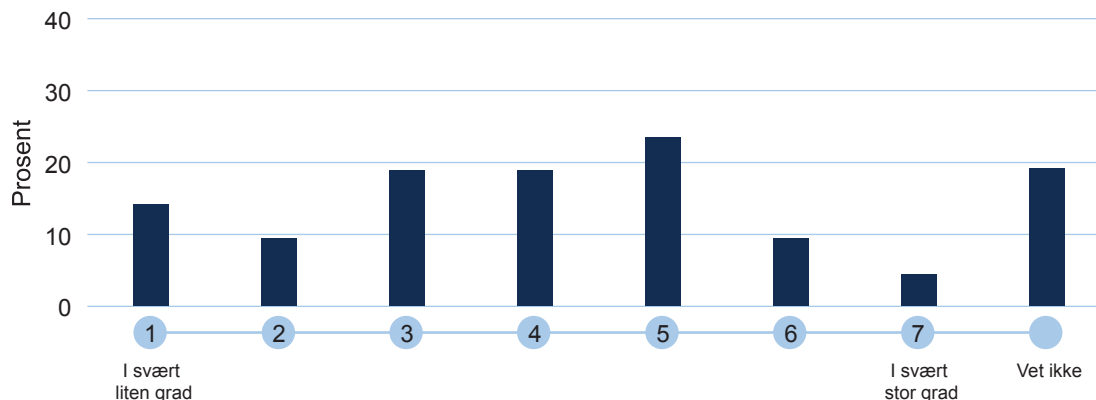
Det som imidlertid er verdt å merke seg, er vurderingene til etterforskerne og statsadvokatene. Sammenlignet med det totale utvalget plasserer etterforskerne seg noe høyere på skalaen enn gjennomsnittet, mens statsadvokatene plasserer seg en god del lavere. Spørsmålet er muligens litt upresist formulert da det kan være uklart hva respondentene oppfatter som «de sentrale tema i saken» – siktes det til de sentrale tema i en hovedforhandling eller i den videre etterforskningen?

Respondentene ble i spørsmål 11 spurt om de oppfatter at det eksisterer noen form for prinsipiell uenighet mellom politi og påtalemyndighet med hensyn til hva som bør være avhørets sentrale tema. Blant de som har en mening om dette, svarer 54,7 % 1 eller 2, altså at det i (svært) liten grad foreligger uenighet. Etterforskerne oppfatter at det er *minst* uenighet mellom politiet og påtalemyndigheten, statsadvokatene opplever at det er *mest* uenighet. Forskjellen her er signifikant. Vi understreker at det er stor forskjell på *antall* personer innenfor de to gruppene. Tallet over hver søyle viser det faktiske antall personer som har svart i hver svarkategori. Personer som har svart «vet ikke», er fjernet.

Figur 5: Etterforskere (N=332): «Vet ikke» = 6,6 %

Figur 6: Statsadvokater (N=26). «Vet ikke» = 19,2%

På spørsmål (12) om hvorvidt man har opplevd at politiet avhører personer om temaer uten betydning, eller med begrenset betydning for den konkrete saken, svarer nesten halvparten (47 %) at dette skjer av og til. Statsadvokatene svarer at det skjer oftest. Respondentene som mener at dette skjer av og til eller oftere, har fått mulighet til å utdype hva de mener er årsaken(e) til dette, og 363 personer benyttet seg av denne muligheten. Mange av respondentene kom med flere forklaringer, noe som medfører at de samlede prosentandelene var høyere enn 100. Temaer som færre enn 20 personer har omtalt, er utelatt fra figuren.

Figur 7: Hva mener du er årsaken(e) til at politiet avhører personer om temaer som ikke har betydning og/eller har begrenset betydning for den konkrete saken? (N=363)

	%	Antall
Mangelfull forberedelse og planlegging, manglende oversikt	19	68
Vet ikke hva som kan bli relevant senere	18	67
Manglende struktur på/styring av avhørene	13	46
Usikkerhet mht. til straffebestemmelsene	12	45
For lite kunnskap om saken	9	32
Manglende samarbeid/uenighet mellom aktørene	8	29
Avhører har liten erfaring	7	27
Problemer med opplæringen	7	26
Avhører er redd for å utelate noe	7	24

5.2.2 Den kvalitative undersøkelsen

I dybdeintervjuene pekte mange av respondentene på at politiet har et stort forbedringspotensial når det gjelder kompetanse innen og forståelse av *formålstyrte avhør*, *subjektiv skyld* og *straffebudets vilkår*. «Ofte har avhører ingen tanker om hva som skal bevises», er et sitat fra en av statsadvokatene som gikk igjen i ulike varianter. En annen pekte på at avhører må være mer fokusert på *bevistema*, *straffebestemmelsens krav* og *andre straffbarhetsvilkår*. En taktisk etterforskningsleder redegjorde for hvorfor han mente at de subjektive straffbarhetsvilkårene ofte ble utelatt, og knyttet dette til at avhører «...ofte ikke var godt nok inne i materialet, eller at det rett og slett skyldtes forglemmelse». Det er statsadvokatene og politijuristene som i hovedsak fremhever disse svakhetene, men også etterforskere og taktiske etterforskningsledere synes i stor grad å dele denne oppfatningen.

Det er flere som knytter svak målstyring til manglende samarbeid mellom etterforsker og etterforskningsledelsen/påtale i forkant av avhøret. En av statsadvokatene setter likhetstegn mellom høy kvalitet på avhørene og den samlede kompetansen i teamet. Gjennomgående fungerer ting best i de alvorlige sakene, mens variasjonene er ganske store i de mindre alvorlige, hvor det tidvis helt synes å mangle målstyring. Avhører vet rett og slett ikke hvorfor avhøret blir tatt. En statsadvokat sier det slik:

«Ved alle avhørene som ble tatt i saken, ble ingen av de siktede informert om at de var under etterforskning for overlagt drap eller spurt om de erkjente straffeskyld. Etterforskningen fremstår som overdreven, med et til dels uinteressant fokus på motivet for handlingen. Dette blir aldri helt avklart, og er heller ikke nødvendig for å kunne konstatere overlegg. Mye tid og ressurser ble brukt på utenforliggende temaer som eierforhold, skatteunndragelse og annen kriminell virksomhet. Dette indikerer svak påtaleledelse. Konsekvensen ble en dobling av påkrevet saksbehandling tid i en meget alvorlig drapssak. Generelt mener jeg at etterforskningsledelsen må være mye mer styrende i forhold til etterforskningstaktikk generelt og avhørstaktikk spesielt.»

5.2.3 Arbeidsgruppens kommentarer

Manglende formålstyring fremstår som et sentralt funn i undersøkelsene, og arbeidsgruppen sitter igjen med et ganske klart inntrykk av at norsk politi her har et reelt forbedringspotensial. Dette har både med kompetansen til den enkelte avhører å gjøre, men kanskje særlig med fravær av ledelse og samarbeid profesjonene i mellom. Det mange av intervjuobjektene forteller, bekrefter arbeidsgruppens inntrykk, det vil si at avhører ofte sitter alene, og at kvalitetssikring og veiledning helt eller delvis glimrer med sitt fravær. Formålsløse avhør medfører ofte følgefeil. Mange av de andre utfordringene som omhandles i rapporten, må derfor ses i sammenheng med denne observasjonen.

5.3 Konfrontasjon og gjentatte avhør

Som redegjort for i punkt 3.1, var innspillet fra Oslo statsadvokatembeter at norsk politi i flere alvorlige straffesaker ikke hadde vært flinke nok til å konfrontere den siktede med sakens sentrale beviser og at man så tendenser til for omfattende avhør og gjentatte frie forklaringer. Denne problemstillingen har derfor vært viet stor oppmerksomhet, både i den kvalitative og den kvantitative undersøkelsen.

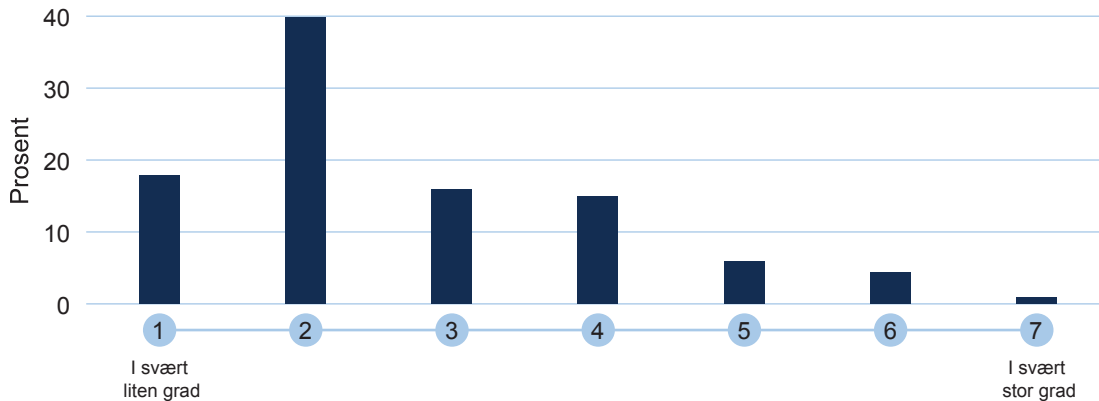
5.3.1 Den kvantitative undersøkelsen

På spørsmål om respondentene opplever at politiets etterforskere i høy grad ivaretar de taktiske hensynene under politiavhør, svarer utvalget gjennomsnittlig 5 på en skala fra 1–7, der 1 angir «i svært liten grad» og 7 «i svært stor grad». Det er relativt store forskjeller på de ulike gruppenes svar. Etterforskerne opplever i størst grad at politiets etterforskere ivaretar de taktiske hensynene. Statsadvokatene plasserer seg godt under gjennomsnittet. Forskjellen er signifikant ($p < 0.01$).

Når det gjelder politiets gjennomføring av sekvenser i et taktisk avhør der den mistenkte skal gjøres oppmerksom på uoverensstemmelser i sin forklaring (konfrontasjon), mener respondentene at politiet generelt sett ivaretar oppgaven på en god måte. På en skala fra 1 til 7 scores det gjennomsnittlig 4,8.

Statsadvokatene er mest negative (3,58). Det er imidlertid stor uenighet internt blant statsadvokatene, og hele skalaen benyttes. Også politijuristene scorer noe lavere enn de andre gruppene.

Figur 8: I hvilken grad opplever du at det er en grunnleggende uenighet mellom aktørene om NÅR den avhørte bør foreholdes uoverensstemmelser i sin forklaring? (N=443)

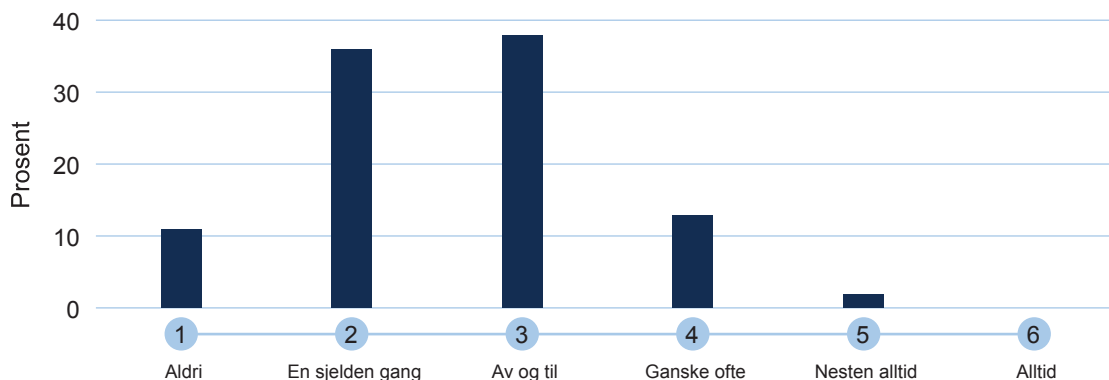
Nesten 14 % av utvalget (N=80) svarer «vet ikke», og disse er fjernet fra figuren. Blant de øvrige plasserer 40 % seg på 2 på skalaen. Generelt er det stor uenighet innad i alle gruppene. Igjen skiller etterforskerne og statsadvokatene seg ut som to motpoler. Etterforskerne opplever lavest grad av uenighet mellom aktørene, statsadvokatene høyest. Forskjellen er signifikant.

Respondentene som oppgir at det er uenighet om tidspunktet for konfrontasjonen, har fått mulighet til å utdype hva uenigheten består i. 71 personer har valgt å si noe om dette. 35 % (N=25) trekker frem at etterforskerne venter/vil vente lenger, mens juristene ønsker å konfrontere tidligere. 14 % (N=10) opplyser at dette skyldes taktisk uenighet. Andre temaer som nevnes, er at avhører konfronterer for tidlig (8 %, N=6) og mangel på forståelse for hverandres behov (7 %, N=5).

De ovennevnte tendensene underbygges av dybdeintervjuene. En statsadvokat formulerer det slik:

«Jeg mener konfrontasjonen i stor grad kommer for sent og at konfrontasjonene ofte blir veldig svake/lite spisset. Dermed blir det vanskelig å få god effekt i retten». En etterforsker hevder følgende: «Påtalemyndigheten ønsker konfrontasjon tidligst mulig, mens etterforsker/leder ønsker å lukke alle aktuelle forklaringer før mistenkte/siktede blir konfrontert med bevis i saken. Punktum!».

Figur 9: Har du opplevd at politiet avhører samme person gjentatte ganger om de samme temaene, utover det du mener er nødvendig? (N=455)

Litt over 10 % (N=60) har ingen formening om dette. Blant de som har en mening, svarer 3 av 4 (73,6 %) at dette skjer en sjelden gang eller av og til. Halvparten av statsadvokatene mener at dette skjer «ganske ofte». Etterforskerne mener dette skjer i minst grad. Forskjellen mellom etterforskerne og statsadvokatene er signifikant.

Respondentene som mener at politiet avhører samme person gjentatte ganger om de samme temaene «av og til» eller oftere, har fått muligheten til å utdype hva de mener er årsaken(e) til dette. 241 personer har uttalt seg, og resultatene fremgår av tabellen under. Respondentene kunne velge ett eller flere (maks tre) alternativer, og av samme grunn er prosentandelene samlet over 100. Svaralternativer med færrest oppslutning (mindre enn 20 svar) er utelatt fra tabellen.

Figur 10: Hva mener du i tilfelle er årsaken til at politiet avhører samme person gjentatte ganger om de samme temaene, utover det du mener er nødvendig? (N=241)

	 %	 Antall
Avhører håper det skal komme frem noe nytt under avhøret	54	128
Avhører er redd for å utelate noe	36	87
Saken mangler etterforskningsledelse	36	85
Avhører har liten forståelse for hva som er formålet med avhøret	34	82
Avhører har hatt for liten tid til forberedelser	29	70
Etterforskningsledelsen ber om nytt avhør	27	65
Avhører har for liten erfaring	27	64
Avhører mener at det er riktig med hensyn til opplæringen (K.R.E.A.T.I.V.)	15	36
Avhører mener det er riktig av polititaktiske årsaker	15	35

5.3.2 Den kvalitative undersøkelsen

Tidspunktet for konfrontasjonen var et tema som ble viet stor oppmerksomhet under dybdeintervjuene. Flere av respondentene mener tendensen synes å være at politiet har blitt mer forsiktige, og at man med hell kunne vært mer «på hugget».

Bildet er ikke entydig, men følgende sitat er relativt illustrerende for det flertallet mener er dagens situasjon:

«Konfrontasjonen kommer noen ganger unødvendig sent. Det handler om å være forberedt og å tørre å spørre. Det kan være utfordrende å stille de konfronterende spørsmålene.»

Spesielt statsadvokatene var opptatt av dette:

«Aktor må vite hva siktede sier, for å kunne ta ut tiltale, strpl. § 224. I motsatt fall flyttes etterforskningen inn i retten, noe som ikke er riktig, og som ikke ivaretar tiltaltes rettssikkerhet.»

En annen statsadvokat pekte på at

«... avhørene har blitt fortellinger som glir ut. Jeg skjønner at avhøret har ulike faser, men man må snevre inn og konfrontere med opplysninger når disse forefinnes.»

Også blant etterforskere, taktiske etterforskningsledere og politijurister var den gjengse oppfatningen at man har mye å hente når det gjelder konfrontasjon, og at den noen ganger kommer for sent.

Flere av intervjuobjektene påpekte at gjentatte, unødvendige avhør har forekommet. En statsadvokat uttalte at «utviklingen har gått for langt i form av for mange og lange avhør». Også flere taktiske etterforskningsledere var innoen det samme. En av disse forklarte fenomenet med at politiet tidvis føler en forventning fra påtalemyndigheten, forsvarere og domstolen om flere avhør i varetektsperioden for å vise fremdrift. Vedkommende tilføyde at «... ved for mange og gjentatte avhør om samme temaer blir potensielle bevis lett utvasket».

Kort oppsummert synes det å være relativt bred enighet om at konfrontasjonen i mange tilfeller kan/bør skje tidligere, og at det i mange saker tas for mange avhør.

5.3.3 Spørreundersøkelse blant etterforskere med K.R.E.A.T.I.V.-kurs

Som vi nevnte innledningsvis, er det ved Politihøgskolen gjennomført en større kartleggingsundersøkelse om temaer tett opp til vår egen undersøkelse. En viktig observasjon i undersøkelsen var at respondentene fremhevet fasene *sondering og konfrontering* (taktikkdelen) som de vanskeligste. Dette er elementer som særlig knytter seg til avhøreren (forberedelse, kognitivt overblikk, evne til å metakommunisere samt formulere og stille hensiktsmessige spørsmål). Som en respondent skriver: «Det kreves fleksibilitet, noe som er vanskelig når du er i «aksjon». Det er alltid lettere å stå på siden og gi råd. Da ser du det som «utøveren» ikke ser...»

Flere nevner også forhold/sider ved *den avhørte* som kan være utfordrende. Vedkommende gjentar seg selv, sporer av (bevisst/ubevisst), besvarer ikke spørsmål, hopper mellom temaer og holder seg ikke til det vedkommende blir spurt om. Respondentenes besvarelser understreker at den taktiske modellen i K.R.E.A.T.I.V. er et ideal man må strebe etter, samtidig som man er avhengig av en lang rekke faktorer for å få et godt resultat.

5.3.4 Arbeidsgruppens kommentarer

På dette punktet i undersøkelsen, som i *all hovedsak* gjelder det taktiske opplegget rundt avhørssituasjonen, fremkommer det at politiet i høy grad ivaretar de taktiske hensynene under politiavhøret. Når dette følges opp med utdypende spørsmål i den kvantitative spørreundersøkelsen, ser vi samtidig at det er markante forskjeller i svarene ut fra de ulike profesjonene og deres ståsted i straffesakskjeden. Statsadvokatene er de som i minst grad mener politiet ivaretar det taktiske hensynet under politiavhøret, og i størst grad mener at gjentatte avhør av samme person om samme tema finner sted. Etterforskerne hadde motsatt syn. Vi mangler nødvendig empiri til å gi en nærmere forklaring på disse ulike oppfatningene, men konstaterer i det minste at hvorvidt man har tatt K.R.E.A.T.I.V-kurset eller ei, ikke synes å ha resultert i påfallende avvik i svarene.

Fravær av konfrontasjon og gjentatte avhør var noe arbeidsgruppen var ekstra bevisst på da vi gjennomgikk *innsendte saker*, og vi registrerte at det i flere tilfeller var tatt gjentatte avhør av typen «fri forklaring» av de samme personene og om de samme temaene. Det var også tilfeller hvor siktede ikke ble konfrontert med bevis i saken på et tidspunkt hvor det syntes naturlig. Intervjuobjektene som hadde vært involvert i disse sakene, var gjennomgående enige i at konfrontasjonen hadde kommet for sent – noe statsadvokatene betegnet som et «gjentakende problem».

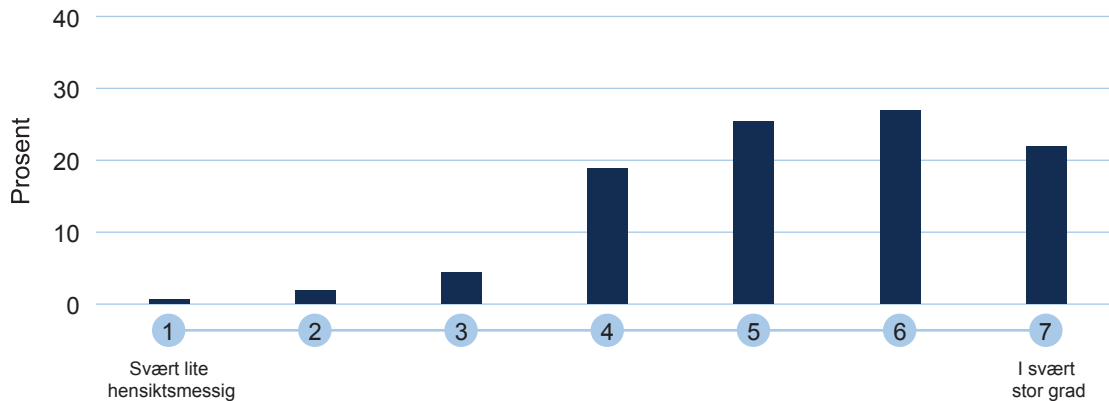
5.4 Kulturelle eller utilsiktede (dysfunksjonelle) aspekter

Arbeidsgruppen har i løpet av året hyppig diskutert hvorvidt det i hovedsak er de som ikke kjenner til politiets avhørsmetode og opplæring, som særlig synes å mene at det er utfordringer knyttet til avhørene til norsk politi. Videre har vi stilt spørsmål om det kan være slik at metoden og grunnopplæringen er tilstrekkelig god, men at den etterfølgende praktiseringen kan være beheftet med feil og misforståelser, slik at avhør ikke gjennomføres «etter boken». Hvis ja, hvorfor?

5.4.1 Den kvantitative undersøkelsen

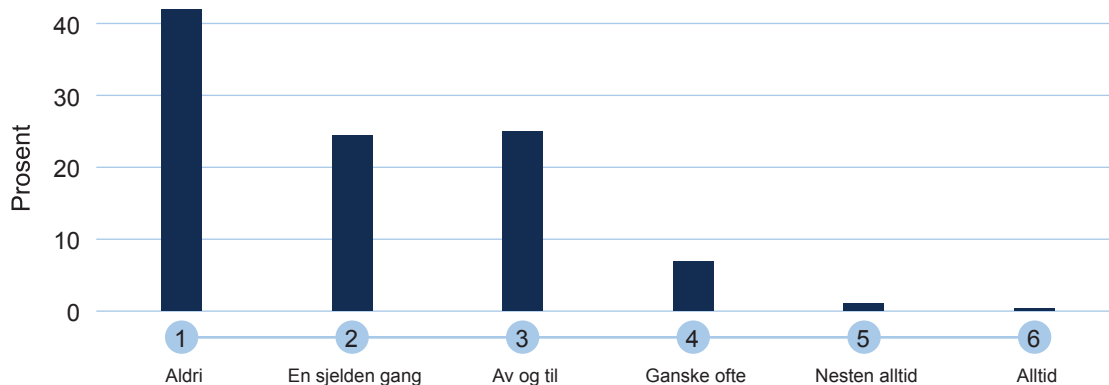
Spørreundersøkelsen viser at 89,1 % (N=456) av det totale utvalget kjenner K.R.E.A.T.I.V-modellen. 5 % av etterforskerne (N=15), 31 % av statsadvokatene (N=8) og 24 % av politijuristene (N=14) kjenner ikke modellen. De som oppgir å være kjent med modellen, er videre bedt om å kommentere faseinndelingen.

Figur 11: Hvor hensiktsmessig er faseinndelingen for politiets etterforskere? (N=455)

Figuren viser at utvalget totalt sett mener at K.R.E.A.T.I.V.s faseinndeling er hensiktsmessig. 75 % svarer 5 eller høyere. Statsadvokatene anser faseinndelingen som *minst* hensiktsmessig; nesten 40 % svarer 3 eller lavere, noe som gir et snitt på 1,68 poeng lavere enn etterforskerne, og 1,48 poeng lavere enn det totale gjennomsnittet. Personer som har K.R.E.A.T.I.V.-kurset, angir at de synes modellen er noe mer hensiktsmessig (snitt 5,5) enn de som ikke har kurset (gjennomsnitt 5,0).

Figur 12: Har du opplevd at avhører og/eller etterforskningsledelsen (taktisk etterforskningsleder/politijurist/ statsadvokat) mener at et avhør ikke kan eller skal gjennomføres i tråd med Politihøgskolens opplæring i avhørsteknikk (K.R.E.A.T.I.V.)? (N=410)

Over 17 % av utvalget (N=99) svarer «vet ikke», og disse er fjernet fra figuren. Av de som har hatt en mening, svarer hele 42 % at «det skjer aldri». Totalt 8,5 % svarer at dette skjer «ganske ofte», «nesten alltid» eller «alltid». Det kanskje mest interessante er ulikhetene i svarene til politijuristene og statsadvokatene. Sistnevnte er den gruppen som mener at dette skjer oftest (gjennomsnitt på 2,67). Her skal det tilføyes at kun 9 statsadvokater besvarte spørsmålet. Tilsvarende gjennomsnittstall for politijuristene er 1,89. Forskjellen er signifikant ($p < .05$). Rent metodisk er det i denne sammenheng irrelevant at statsadvokatene i liten eller ingen grad har hatt direkte påvirkning på «om et avhør blir tatt etter K.R.E.A.T.I.V.-metoden eller ikke».

De som mener at dette skjer «av og til» eller oftere, har fått mulighet til å utdype hva de tror er årsakene til dette. Respondentene kunne oppgi ett eller flere (maks tre) alternativer, og av den grunn er prosentandelene samlet over 100. Svaralternativer med færrest oppslutning (mindre enn 20 svar) er utelatt fra tabellen.

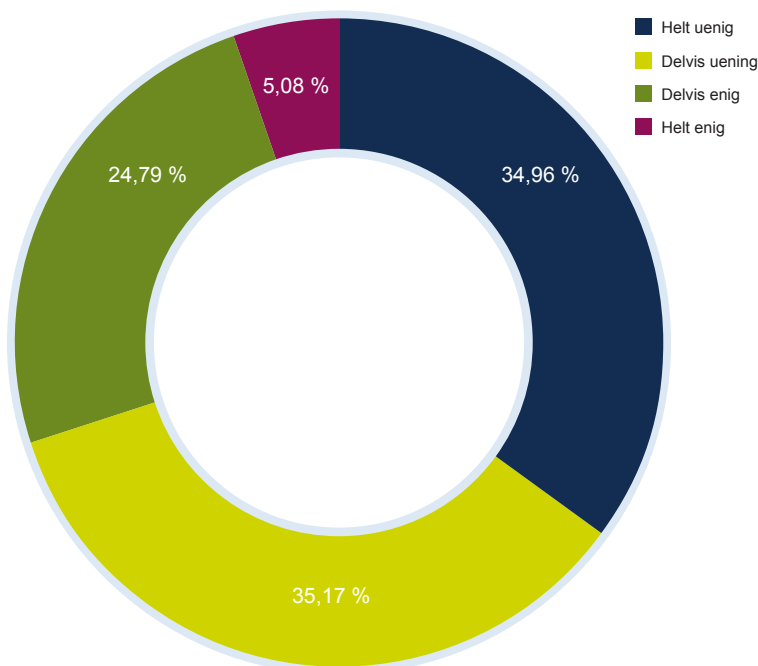
Figur 13: Hva tror du er årsaken(e) til at noen mener at et avhør ikke bør gjennomføres i tråd med Politihøgskolens opplæring i avhørsteknikk (K.R.E.A.T.I.V.)? (N=135)

	%	Antall
Det tar for lang tid med rapporten	62	84
Metodikken egner seg ikke for den aktuelle sakstypen	53	72
Forberedelsene tar for lang tid	38	51
Metodikken egner seg ikke for den som skal avhøres	27	36
Tjenestestedet mangler teknisk utstyr	22	30
Etterforskningsleder/jurist har liten eller ingen forståelse av hva K.R.E.A.T.I.V. innebærer	20	27
Etterforskningsleder/jurist mener at avhøret ikke egner seg	19	25
Avhører mener at avhøret ikke egner seg	19	25

I spørsmål 25 fremla vi en påstand: «Det har utviklet seg en oppfatning (kultur) i etaten som innebærer at noen mener at K.R.E.A.T.I.V. er ensbetydende med omstendelige, tungvinte og lange avhør/rapporter.» (N=474).

Over 60 % er helt eller delvis enig i at det har utviklet seg en slik oppfatning hos «noen». Dette knytter seg altså ikke til spørsmålet sant/usant, men reflekterer respondentenes oppfatning. Vi har ikke forsøkt å identifisere årsaken til denne oppfatningen, i hvilken grad den er tuftet på egne eller andres opplevelser, omfanget, osv. For arbeidsgruppens behov har det vært tilstrekkelig å konstatere at en slik oppfatning – i alle fall enkelte steder – synes ganske utbredt. Statsadvokatene er mest enig i at det har utviklet seg en slik oppfatning. Statsadvokatene skiller seg også fra de andre gruppene ved at det er stor enighet innad i egen gruppe. 21 av totalt 24 statsadvokater svarer delvis eller helt enig. Etterforskerne er mest uenige i at det har utviklet seg en slik oppfatning eller kultur.

Figur 14: Vi er kjent med påstander av typen: «K.R.E.A.T.I.V. passer ikke i org. krim saker». Hvordan stiller du deg til påstander om at K.R.E.A.T.I.V. ikke passer til alle sakstyper? (N=472)

5.4.2 Den kvalitative undersøkelsen

Også i dybdeintervjuene kom det frem at de aller fleste er positive til politiets avhørsmetodikk, samtidig som de mener at den frie forklaringen har fått for stor plass. En statsadvokat synes det virker som om avhørere «dyrker» den frie forklaringen, og «dersom man spør konkret, så blir man beskyldt for å farge forklaringen». En etterforsker redegjorde for at

«[...]det generelt er for mye fokus på frie forklaringer, at dette overskygger andre viktige ting, og når man er ferdig med opplæringen, sitter man igjen med en følelse av at det er den frie forklaringen som er det viktige».

En kommentar fra en politijurist underbygger at utdanning i K.R.E.A.T.I.V. gir større forståelse. Han peker på at da han (omsider) tok K.R.E.A.T.I.V-kurset, «[...]fikk han en større forståelse for avhørssituasjonen og taktikk, og forsto bedre hvordan ting hang sammen».

En etterforsker forteller at hun har hørt utsagn som «Vi bruker ikke K.R.E.A.T.I.V. her» og «Det var bedre/enklere før». Etterforskeren mener at de som kommer med disse utsagnene, ikke har forstått metoden, og har en misoppfatning av at politiet har overlatt kontrollen til den avhørte etter etableringen og implementeringen av K.R.E.A.T.I.V. Hun forklarer dette med at utdannelsen har vektlagt avhør av samarbeidsvillige øyenvitner i alvorlige straffesaker, med alle de vitnepsykologiske variablene det innebærer. Det presenteres mye teori i løpet av kort tid, og når utdannelsen etter hvert sentreres om avhør av mistenkte og taktikk, ser hun en fare i at taktikken forsvinner og/eller forveksles med vitnepsykologiske hensyn som utelukkende er relevante i tilknytning til avhør av samarbeidsvillige øyenvitner og mistenkte. Hun etterlyser et tydeligere skille mellom opplæring i avhør av samarbeidsvillige vitner versus motvillige vitner/mistenkte.

Flere etterforskere, politijurister og statsadvokater er inne på at det nok har blitt vanligere at avhørerne skriver rapporter som er for lange, og inneholder for mange uvesentligheter. En etterforsker sier rett ut at vi har en kultur i politiet i dag hvor det vurderes som bedre (les: tryggere) å ta med for mye enn for lite i avhørsrapportene.

5.4.3 Arbeidsgruppens kommentarer

Som vi redegjorde for i punkt 3.3, kompliseres analysen på dette punktet av det vi har omtalt som «begrepsforvirring». For arbeidsgruppen fremstår det som relativt klart at enkelte som er negative til Politihøgskolens opplæring i avhørsteknikk, synes å sette likhetstegn mellom K.R.E.A.T.I.V. og avhør med bruk av lyd og eller bilde, uten at dette nødvendigvis uttrykkes eksplisitt.

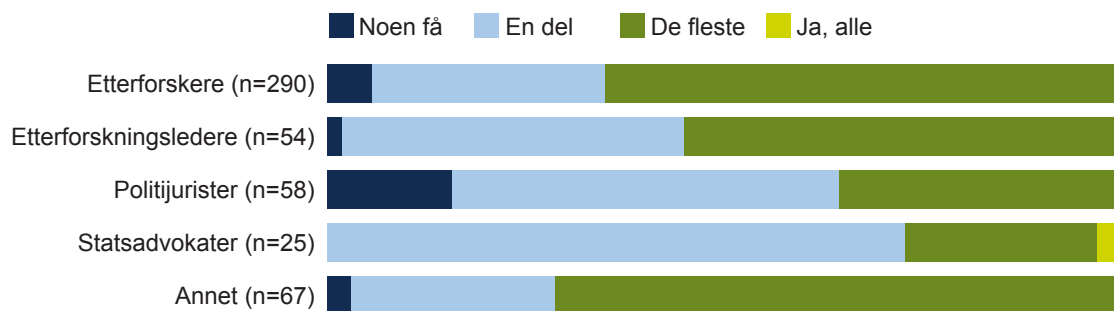
Samtidig deler arbeidsgruppen bekymringen som flere i undersøkelsen har prøvd å sette ord på, nemlig en opplevelse av en utvikling som går i retning av «jo lengre rapporter/avhør, jo bedre». Dette bunngrunnet etter vårt syn i en utrygghetsfølelse og mangel på trening/oppfølging som politi og påtalemyndighet må ta på alvor. Hvorvidt denne tendensen skal kalles «kultur» eller «utviklingstrekk» blir i denne sammenheng av mer underordnet betydning.

5.5 Kvalitet i avhørerleddet

Arbeidsgruppen ønsket å finne ut om politidistriktene har personer med tilstrekkelig kompetanse, om de har kompetansestyring til å utnytte ressursene de har innen avhørsfaget, og om «de rette personene blir satt til å ta de rette avhørene». Dette har en viktig side til avhørskvaliteten, og det ble derfor utarbeidet spørsmål i undersøkelsen om dette.

5.5.1 Den kvantitative undersøkelsen

Figur 15: Slik du kjenner politiet, har etterforskerne kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet hva gjelder avhør? (N=496)

Nesten 60 % av det totale utvalget oppgir at «de fleste» etterforskerne har denne kompetansen. Det bør imidlertid påpekes at etterforskerne utgjør en stor del av det totale utvalget, og at denne «ubalansen» kan ha påvirket det samlede resultatet. Vi har derfor valgt å presentere resultatet slik at hver enkelt profesjons besvarelser tydeliggjøres. Av samme grunn oppgis det faktiske tall i søylene (antall personer og ikke prosentvise tall). Ingen personer i utvalget mente at «ingen» etterforskere har tilstrekkelig kompetanse, og denne kategorien er derfor fjernet fra figuren.

Som det fremgår av figuren, er det store forskjeller mellom de ulike gruppene i synet på *hvor mange* etterforskere som besitter en slik kompetanse. Det store flertallet av statsadvokatene mener at kun *noen få* etterforskere har den nødvendige kompetansen, mens omtrent 2/3 av etterforskerne mener at *de fleste* etterforskerne har denne kompetansen. Påtalejuristene deler seg, hvor omtrent halvparten mener at en del etterforskere har denne kompetansen, mens litt over en tredjedel mener at de fleste innehar denne kompetansen. I gruppen som svarer at «alle» etterforskere har god nok kompetanse, finner vi kun etterforskere (N=6) og taktiske etterforskningsledere (N=1).

Når det gjelder politiets bruk av særskilt kompetanse i utfordrende avhør, mener de fleste (68,7 %) at etterforskerne blir håndplukket til dette «av og til» eller «ganske ofte».

5.5.2 Den kvalitative undersøkelsen

Noen av intervjuene berørte dette temaet, men her bør det understrekes at de som ble intervjuet, i all hovedsak etterforsker og irettfører alvorlige straffesaker, og ikke mengdesaker. Uavhengig av dette var flere respondenter inne på den store forskjellen i kvalitet man mente å se hos den enkelte avhører. En av politijuristene omtalte dette som «...*veldig varierende kvalitet*». De «*flinkeste*» er de som har erfaring og utdanning innen avhør, samt unge og motiverte med stor interesse for fagfeltet. Det var heller ikke slik at de presumptivt beste etterforskerne alltid ble satt på de mest *kravende* avhørene, derimot var det disse som i regelen fikk de *alvorligste* sakene. En annen av politijuristene gikk relativt langt i å beskrive nivået på generalistene (les: flertallet av de som tar avhør, men som ikke har spesialisert seg og/eller har gått over på spesialseksjoner) som «for dårlig». Vedkommende viste i den forbindelse til at det bommes for mye både på faktum og formaliteter. En tredje politijurist støttet dette synet, og underbygget dette med at opplæringen på Politihøgskolen blir for teoretisk og mangler helhetsforståelse, og at de som kommer rett derfra og ut i etterforskning, får et kultursjokk.

5.5.3 Arbeidsgruppens kommentarer

Etter arbeidsgruppens syn er det faktum alene at det synes å være en relativt ulik virkelighetsoppfatning av avhørernes kompetanse hos de ulike profesjonene (og således kvaliteten på produktene), *i seg selv* interessant og viktig. Etterforskerens kompetanse er selvsagt helt avgjørende for å sikre kvalitet og effektivitet. Når såpass mange stiller spørsmålsteget ved dette punktet (32 % av etterforskerne selv svarer at kun «noen/en del/noen få» har denne kompetansen), er det et viktig signal. Svarene fra statsadvokatene er ikke mindre oppsiktsvekkende, ettersom hele 78 % mener at det kun er noen få etterforskere som har kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet.

Et par av respondentene har pekt på at noe av uenigheten kanskje skyldes for lite kunnskap om hverandres kompetanse. Enkelte nevner også at ikke alle politidistriktene synes å være like opptatt av kompetansestyring, slik at det blir litt «tilfeldig» hvem som gjør hva. Arbeidsgruppen gir sin tilslutning til at tilbakemeldinger av denne typen *fra et relativt samlet statsadvokatkollegium* selvsagt må tas på alvor. Aktors syn på avhørens kvalitet (resultatet) er nødvendigvis av stor betydning, uavhengig av hva årsaken måtte være.

5.6 Kvalitet og ansvar i organisasjonen

Riksadvokaten har de siste par årene ved flere ulike anledninger understreket betydningen av god etterforskningsledelse, og har i den forbindelse etterlyst den gamle førstebetjenten og de tunge fagmiljøene. Dette samsvarer meget godt med arbeidsgruppens egne opplevelser, og en av våre arbeidshypoteser har nettopp vært at mange saker i for stor grad blir overlatt til den enkelte etterforsker. Arbeidsgruppen har også hatt et inntrykk av at avhørene i for liten grad blir evaluert og at avhører bare unntaksvis får tilbakemelding på kvaliteten på avhørene. Dette inntrykket har blitt forsterket underveis i arbeidet vårt.

Under dette punktet har arbeidsgruppen ønsket å undersøke hvor godt etterforsker, taktisk etterforskningsleder og påtalejurist samarbeider om avhørene, noe som er en sentral del av mandatet.

5.6.1 Den kvantitative undersøkelsen

De tre følgende spørsmålene må ses i sammenheng.

Den første figuren viser hvilke ansvarsområder utvalget mener etterforskningsledere bør ha. Respondentene kunne angi flere alternativer, og av den grunn er prosentandelene samlet over 100. Svaralternativer med færrest oppslutning (mindre enn 20 svar) er utelatt fra tabellen.

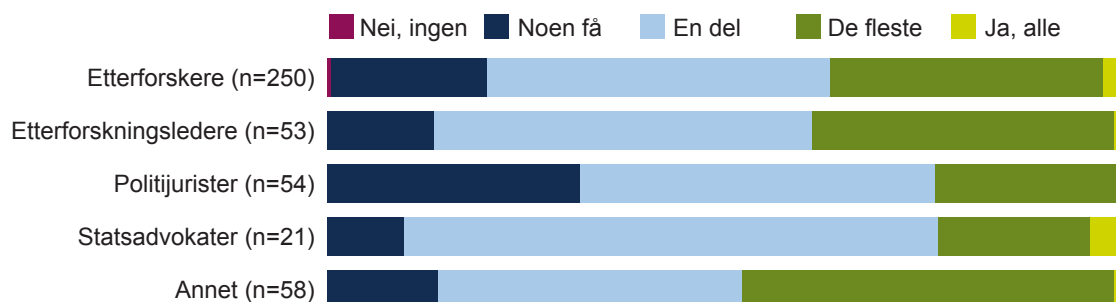
Figur 16: Hvilke ansvarsområder mener du politiets taktiske etterforskningsledere (ofte førstebetjenter) bør ha i tilknytning til sentrale politiavhør i alvorlige straffesaker? (N=492).

	%	Antall
Evaluere og gi tilbakemelding til avhører	79	391
Kvalitetssikre planleggingen	66	325
Vurdere om bevisemaene er tilstrekkelig belyst	58	283
Kvalitetssikre (følge/støtte) avhøret underveis	48	238
Lede planleggingen	29	143
Vurdere bevisverdien av politiforklaringen	23	115
Delta i beslutningen om valg av protokolleringsform og detaljnivå	15	76

Som det fremgår av tabelloversikten, mener de fleste at evaluering av og tilbakemelding til avhører er en av de viktigste oppgavene til en taktisk etterforskningsleder. Skiller en ut hva denne gruppen selv sier om dette, er hele 80 % helt enig i at dette er en av deres aller viktigste oppgaver.

Disse svarene har betydning for tolkningen av følgende to spørsmål:

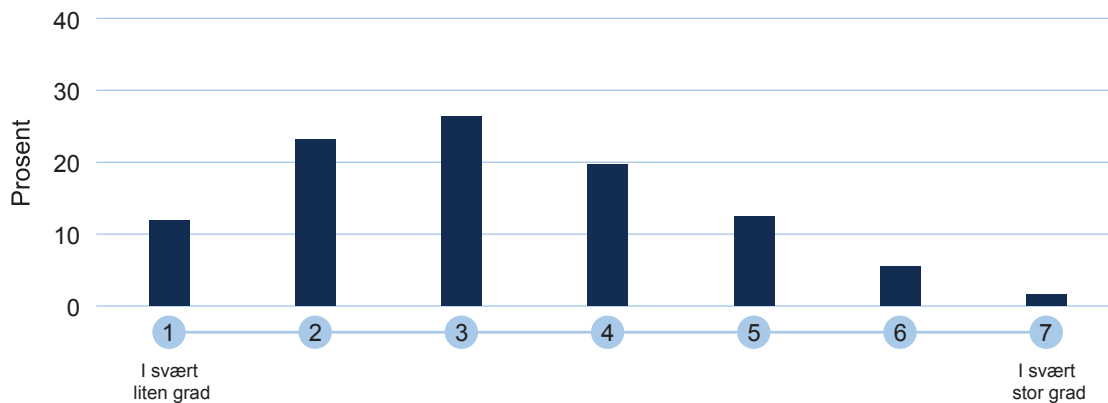
Figur 17: Slik du kjenner politiet, har dagens taktiske etterforskningsledere kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet hva gjelder avhør? (N=438)

Nesten 10 % svarer «vet ikke», og er ikke tatt med i figuren. Blant dem som har en mening, svarer nesten 35 % at «de fleste» har det. Kun én etterforsker svarer at «ingen» har denne kompetansen, men flere mener at det kun er «noen få» som besitter den. Igjen knyttes det noe usikkerhet til gyldigheten av resultatene i et helhetlig perspektiv.

Hvordan står det så til med den ønskede kompetansen og dens anvendelse i praksis?

Figur 18: I hvilken grad mener du taktisk etterforskningsleder kvalitetssikrer avhør? (N=432)

Selv om det å kvalitetssikre avhør er en av de viktigste oppgavene til en taktisk etterforskningsleder, mener nesten 60 % at dette i mindre grad gjøres.

Vi stilte deretter tilsvarende spørsmål om politijuristene. Spørsmål 19 retter seg til hele utvalget, mens et likelydende spørsmål (spm 20) er gjentatt og stillet kun til politijuristene.

Av tabellene fremgår det at hhv 87 % og 82% mener at den viktigste oppgaven til politijuristene er å vurdere om bevistemaene er tilstrekkelig belyst.

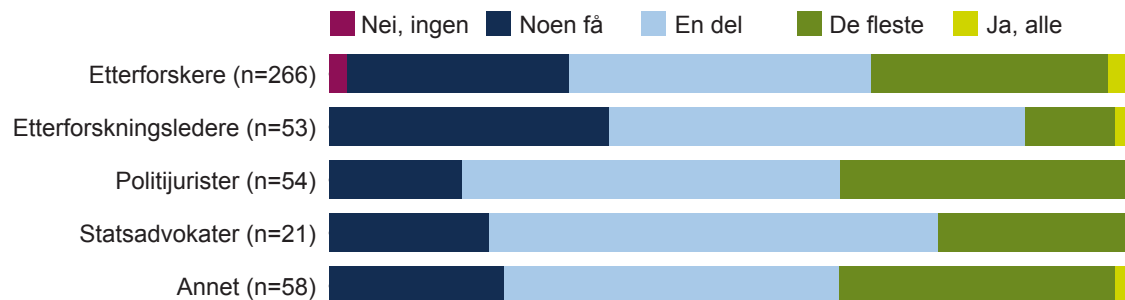
Figur 19: Hvilke ansvarsområder bør politijuristene ha i tilknytning til sentrale politiavhør i alvorlige straffesaker? (hele utvalget, N=486)

	%	Antall
Vurdere om bevisemaene er tilstrekkelig belyst	87	424
Vurdere bevisverdien av politiforklaringen	72	348
Evaluere og gi tilbakemelding til avhører	46	224
Kvalitetssikre planleggingen	42	203
Kvalitetssikre (følge/støtte) avhøret underveis	25	121
Delta i beslutningen om rapportform og detaljnivå	18	89
Lede planleggingen	8	38

Figur 20: Hvilke ansvarsområder bør politijuristene ha i tilknytning til sentrale politiavhør i alvorlige straffesaker? (kun politijurister, N=65)

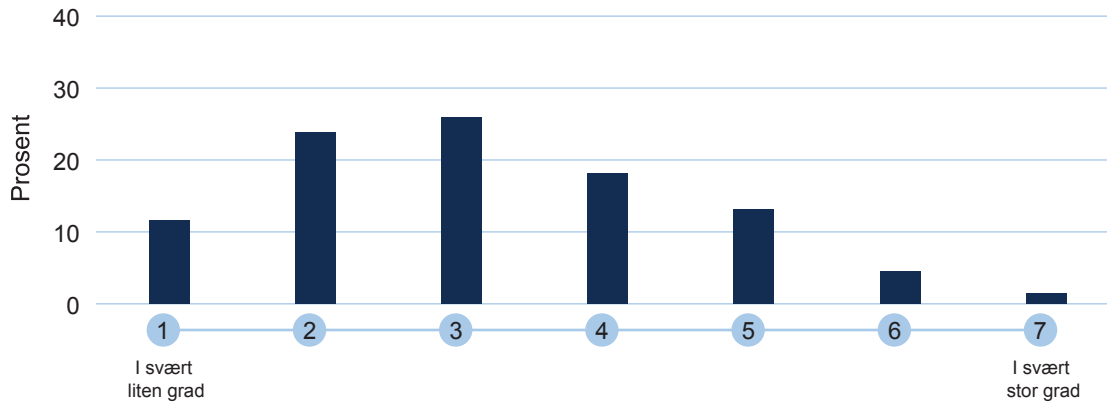
	%	Antall
Vurdere om bevisemaene er tilstrekkelig belyst	82	53
Vurdere bevisverdien av politiforklaringen	68	44
Evaluere og gi tilbakemelding til avhører	51	33
Kvalitetssikre planleggingen	43	28
Kvalitetssikre (følge/støtte) avhøret underveis	22	14
Delta i beslutningen om rapportform og detaljnivå	35	23
Lede planleggingen	15	10

Figur 21: Slik du kjenner politiet, har dagens politijurister kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet hva gjelder avhør? (N=455)

Av de som hadde en mening, svarte totalt 28 % «de fleste». Det er ingen signifikante forskjeller på svarene profesjonene imellom. Kun noen få etterforskere (N=5) mente at «ingen» politijurister har denne kompetansen. Oppfølgingsspørsmålet dreide seg om hvorvidt politijuristene rent faktisk kvalitetssikret avhør.

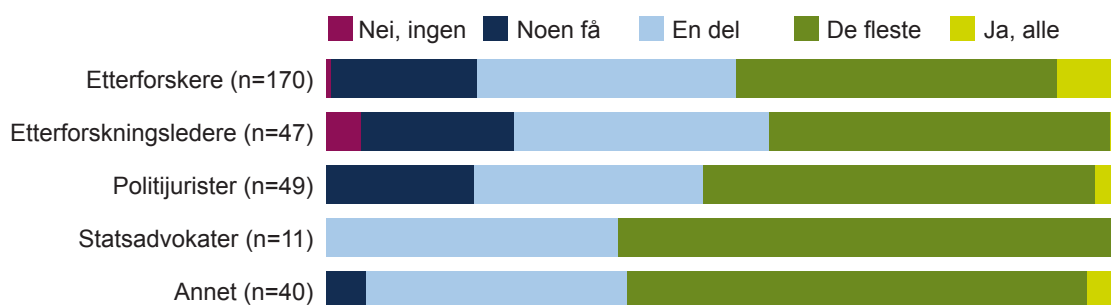
Figur 22: I hvilken grad mener du påtalemyndigheten kvalitetssikrer avhør? (N=459)

Hovedtyngden av respondentene (over 60 %) mener at påtalejuristene i mindre grad kvalitetssikrer avhør. På bakgrunn av innspillene om at avhørene ikke dekker aktuelle bevisema, er det nærliggende å tenke seg at en mer aktiv kvalitetssikring fra påtalejuristenes side kan påvirke mange sluttresultat.

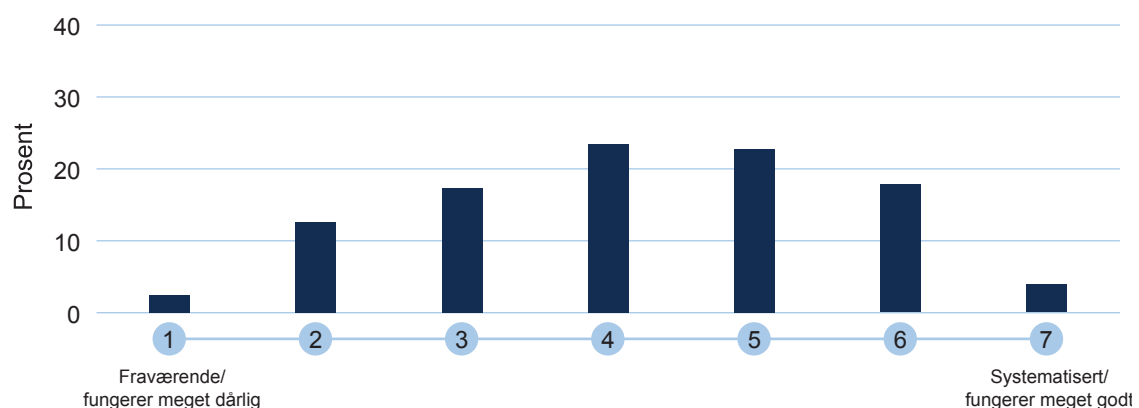
Endelig stilte vi et tilsvarende spørsmål om statsadvokatene.

Figur 23: Slik du kjenner statsadvokatembetet, har statsadvokatene kompetanse til å kvalitetssikre politiets avhør/avhørsmetoder? (N=332)

Nesten 27 % svarer «vet ikke» på dette spørsmålet, og denne gruppen er tatt ut av tabellen. Av de øvrige resultatene ser vi at statsadvokatene vurderer seg selv som mer kompetente enn hva de andre gruppene gjør.

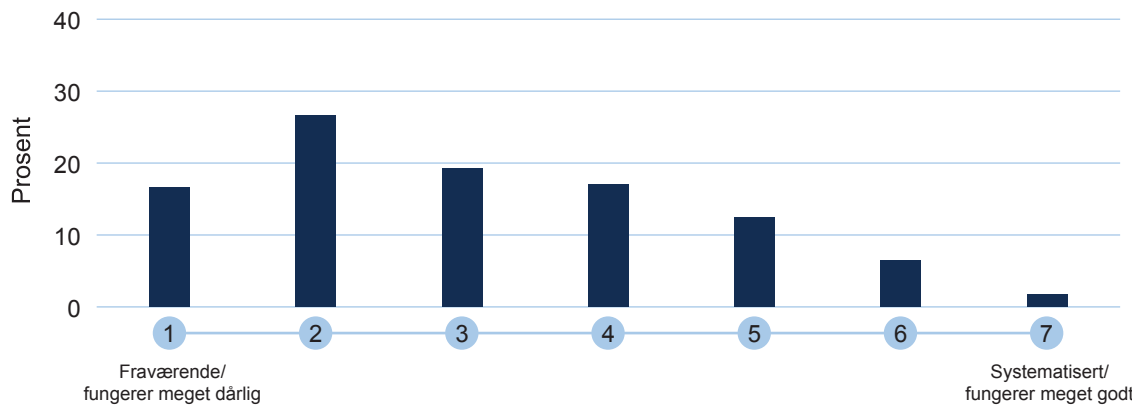
Figur 24: Hvordan vil du vurdere samarbeidet mellom politiet og påtalemyndigheten i deres arbeid med avhør generelt? (N=472)

Arbeidsgruppen ønsket med det foregående spørsmålet å belyse samarbeidet mellom politi og påtale.

Kvaliteten på samarbeidet vurderes ganske ulikt. Statsadvokatene vurderer samarbeidet som dårligst.

Figur 25: Hvordan vil du beskrive rutinene for tilbakemelding og evaluering av avhør (ikke politirapporten) ved din arbeidsplass? (N=484)

Taktiske etterforskningsledere oppgir selv å ha de (relativt sett) mest systematiserte og velfungerende rutinene. På en skala fra 1 til 7, der 1 viser til fraværende og/eller sviktende rutiner, og 7 viser til systematiserte og/eller meget velfungerende rutiner, scorer taktiske etterforskningsledere gjennomsnittlig 3,7. Politijuristene oppgir å ha minst systematiserte eller velfungerende rutiner ved sin arbeidsplass (gjennomsnittlig 2,5).

5.6.2 Den kvalitative undersøkelsen

Selv om det også her er grader av uenighet, synes en stor andel av respondentene vi intervjuet å mene at kvaliteten på de som tar avhør i alvorlige saker, i det alt vesentlige holder et høyt faglig nivå. Samtidig indikerer svarene at det også synes å være store forskjeller innad i etaten. Noen steder får vi inntrykk av at det er litt tilfeldig hvem som er på jobb, og som blir satt til å ta de vanskelige avhørene. Andre steder virker det som man har et mer bevisst forhold til disse spørsmålene. De fleste tjenestestedene er i utgangspunktet opptatt av oppfølging og kvalitetssikring, men når dette skal omsettes i handling, blir det likevel litt for tilfeldig og personavhengig.

Samarbeidet mellom politi og påtale synes å fungere best der det finnes integrert påtale, samt på spesialseksjonene. Svarene tyder samtidig på at det er delte oppfatninger om hvor bra/dårlig dette samarbeidet faktisk er. Det man imidlertid er ganske enige om, er at både påtalejuristene og de taktiske etterforskningslederne med hell kan involveres mer. En politijurist forklarte at det har hendt at hun har henlagt saker ene og alene på grunn av kvaliteten på avhørene (uten å sende dem tilbake til videre etterforskning/nye avhør). Flere statsadvokater viser også til at de ved en rekke anledninger har sendt saker tilbake for ytterligere etterforskning på grunn av dårlige avhør. En statsadvokat sier at et gjennomgående problem i disse sakene er at den taktiske etterforskningslederen mangler tilstrekkelig oversikt over saken, noe som gjør etterforskningen både mangelfull og fragmentert. Noen etterforskere viser til at påtalejuristene ikke involverer seg i tilstrekkelig grad, mens en taktisk etterforskningsleder hevder at det er en grunnleggende mangel på forståelse hos mange etterforskere for hvorfor man trenger jurister.

Mange av respondentene var inne på at avhøret – og dermed også rapporten – ofte bar preg av mangler ved «sakens bevistema». En statsadvokat oppsummerte det slik:

«Avhørene må i større grad styres. Antall gjentakende avhør må begrenses. Det må være konkrete tema som tas opp i avhørene for å unngå at man snakker om de samme tingene. Det må være en klar grunn for hvorfor man tar et avhør, det må settes frister for gjennomføring, og at «nok er nok». Påtale- og etterforskningsledelsen må rett og slett ta regien, beslutte hva som skal etterforskes, bruke lovsamlingen til konkret å slå opp og identifisere aktuelle etterforskningstema. Avhører må på sin side være mye tydeligere på – og selv forstå – dette med bevistema, straffebestemmelsenes krav og andre straffbarhetsvilkår.»

Tilsvarende betraktninger ble også kommunisert i klartekst fra de andre profesjonene, i dette tilfellet en politiadvokat:

«Jeg har høyst blandede erfaringer med at både objektive og subjektive straffbarhetsvilkår skal dekkes i avhøret. Dette må ses i sammenheng med tidspress, effektivitetskrav og dårlig tid til forberedelse. Det glipper nok mest på det subjektive.»

Og endelig en taktisk etterforskningsleder:

«Jeg mener nok at mangelfull kunnskap om straffesaken til dels preger avhørene. Gode avhør krever gode forberedelser. Vi ser ofte at sentrale temaer ikke i tilstrekkelig grad er berørt, og først blir et tema under i rettetilføringen. Dette er uheldig både fordi uklarheter/misforståelser kunne vært oppdaget tidligere, og fordi vi kanskje fremstår som mindre troverdige i vårt arbeid!»

5.6.3 Arbeidsgruppens kommentarer

I arbeidet med å kartlegge områder rundt temaene samarbeid – kvalitetssikring – tilbakemelding, er det flere interessante funn. Ved å se på sammenhengen mellom kompetanse, ansvarsområder og dagens praksis later det blant annet til å være en uklar sammenheng mellom ansvarsområdene profesjonen mener å ha, versus arbeidsoppgavene som i praksis utføres.

Arbeidsgruppen minner om at de som er intervjuet i den kvalitative undersøkelsen, i hovedsak er personer som til daglig jobber med alvorlige straffesaker. Sammenholdt med at kvaliteten og samarbeidet gjennomgående synes hakkert bedre på spesialavdelingene enn på driftsenheter hvor man etterforsker mengedekriminalitet, kan dette forklare hvorfor de kvalitative intervjuene tegner et noe mer positivt bilde av kvalitetssikringen av avhør enn det den kvantitative undersøkelsen indikerer. Arbeidsgruppen sitter med en ganske klar oppfatning av at etterforskere i betydelig (og kanskje økende) grad i de såkalte «mengdesakene» er overlatt til seg selv, og at politiførstebetjent/påtalejurist i begrenset grad involveres eller involverer seg i avhørene.

Ellers har arbeidsgruppen som nevnt, over merket seg at nær sagt «alle» etterlyser en sterkere involvering fra påtalejuristene i vurderingen av om sakens bevistema er tilstrekkelig belyst i den enkelte sak, samtidig som svarene i undersøkelsen på det samme punktet bør være et tankekors (se eksempelvis manglende kompetanse (spørsmål 34) sammenholdt med manglende rutiner (spørsmål 35 og 39)). Når det er sagt – arbeidsgruppen legger til grunn at selv om mange av juristene vil erkjenne at de mangler kompetanse innen avhørsmetodikk, vil de samtidig påberope seg relevant og tung kompetanse om hva som bør være avhørets sentrale og rettslig relevante temaer.

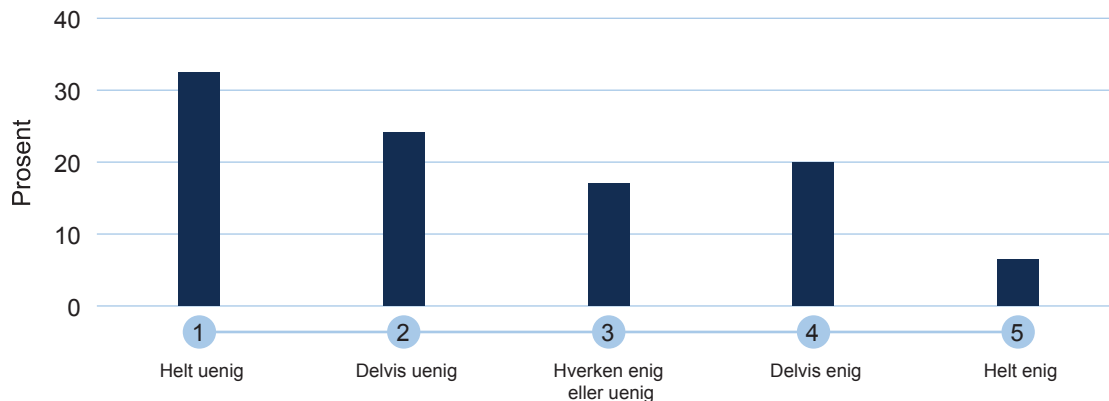
5.7 Bruk av lyd og bilde – begrensinger

Arbeidsgruppen har diskutert ulike problemstillinger knyttet til bruk av lyd og bilde. Et hovedspørsmål har vært om det er slik som noen synes å hevde, at bruken av dette utstyret i seg selv bidrar til at avhørene eser ut og tar så lang tid at det går ut over andre prioriterte gjøremål, eller om bruken av slikt utstyr snarere effektiviserer arbeidet (høyner kvaliteten og bedrer notoriteten på produktet).

5.7.1 Den kvantitative undersøkelsen

For å undersøke hva respondentene mente om bruk av lyd og bilde for å bedre kvaliteten og effektiviteten kom vi med følgende påstand:

Figur 26: «Færre avhør bør tas med lyd og bilde (med utsatt protokollering) fordi dette frigjør ressurser som kan brukes til å etterforske flere saker» (N=481)

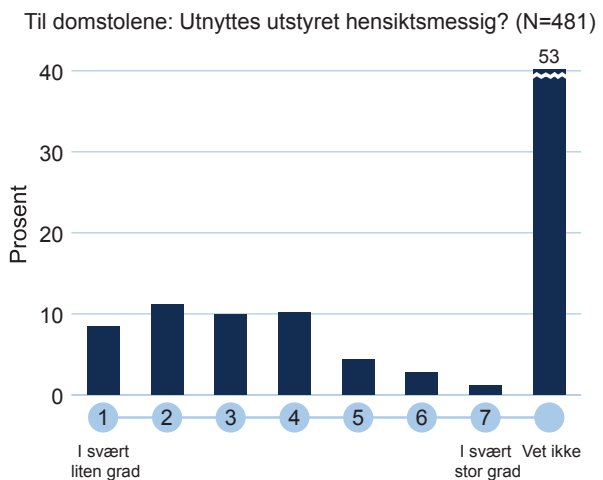
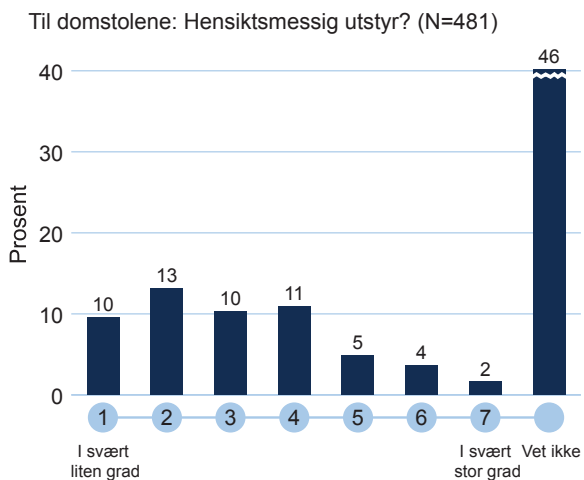
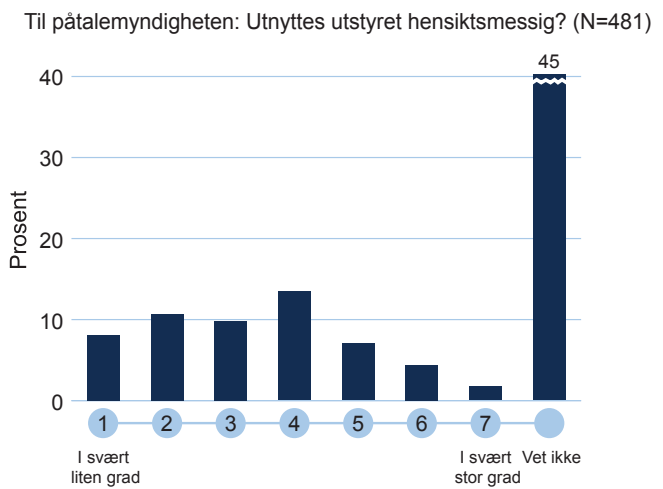
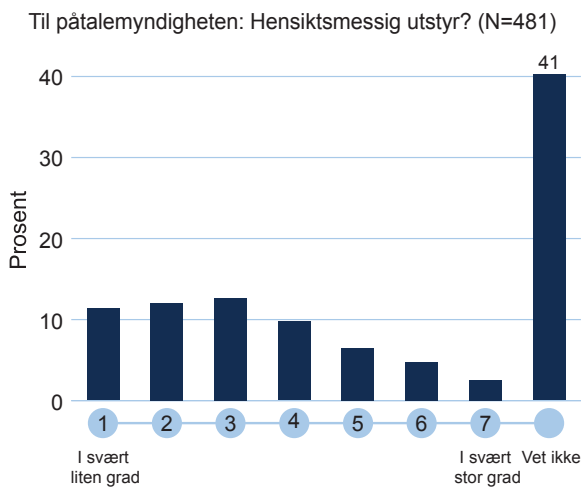
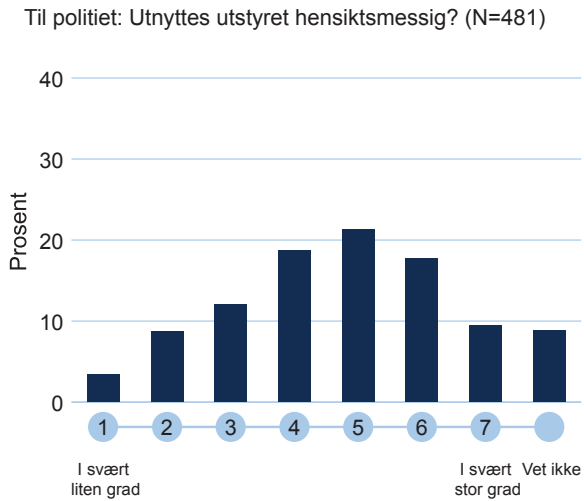
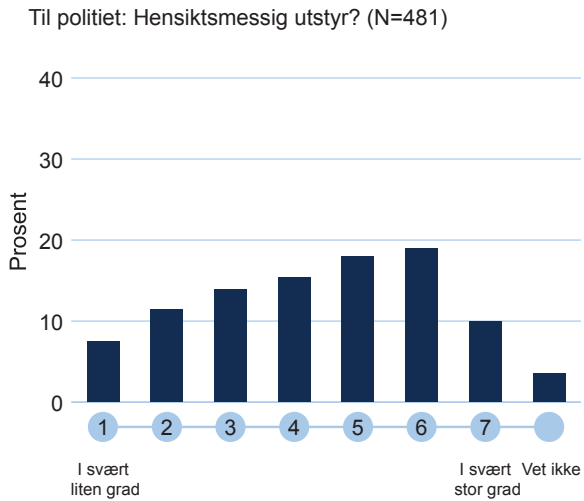
Figuren over illustrerer det totale svarutvalget, og viser at det er flere i utvalget som er helt eller delvis uenig i påstanden, enn motsatt. Dersom vi inndeler etter profesjon, ser vi at det er signifikante forskjeller mellom svarene til etterforskerne/taktiske etterforskningsledere på den ene siden og politijurister/statsadvokater på den andre siden. Førstnevnte er mindre enige i at «færre avhør bør tas med lyd og bilde (...)» enn det statsadvokatene/politijuristene er.

Respondentene er deretter spurt om i hvilken grad de mener politiet, påtalemyndigheten og domstolene har hensiktsmessig utstyr for opptak, lagring og avspilling av politiavhør. Svarene avdekker store forskjeller mellom politi og påtalemyndighet/domstolene. Den klare majoriteten av respondentene peker på en åpenbar ubalanse i straffesakskjeden, og viser til at politiet i langt større grad enn påtalemyndigheten og domstolene har hensiktsmessig utstyr. Tilsvarende peker funnene relativt entydig på store forskjeller i kompetanse og faktisk utnyttelse av utstyret. Et relativt entydig «funn» er derfor at politi- og påtalemyndighet *samlet sett* ikke går i takt.

Figur 27:

I hvilken grad mener du politiet, påtalemyndigheten og domstolene har hensiktsmessig utstyr for opptak, lagring og avspilling av politiavhør?

I hvilken grad mener du politiet, påtalemyndigheten og domstolene utnytter hensiktsmessig utstyr for opptak, lagring og avspilling av politiavhør?

Arbeidsgruppen konstaterer samme mønster både i fordeling og utnyttelse av oppdatert utstyr.

5.7.2 Den kvalitative undersøkelsen

Av intervjuobjektene som uttalte seg om problemstillingen «lyd- og bildeavhør» versus «ikke lyd- og bildeavhør», var det ingen av våre respondenter som tok til orde for at slike avhør generelt ikke burde tas. Det imidlertid flere påpekte var at effekten/gevinsten av utstyret utvannes når ikke alle ledd i straffesakskjeden har samme kompetanse og syn på bruken. Flere av respondentene var også inne på at utstyret burde brukes i de «riktige» sakene. Gjennomgående synes holdningen blant respondentene å være at politiet treffer ganske bra hva gjelder omfanget og hvilke avhør som bør tas med lyd og/eller bilde.

Spesielt etterforskerne er positive til bruk av lyd og bilde, selv om flere samtidig understreket at dette krever mer tid til forberedelser. En av respondentene hadde interessante betraktninger og hevdet at lyd og bilde representerte en type «blottleggelse», og av samme grunn kunne oppleves som «et krav om å måtte prestere». En annen mente at lyd og bilde var en (hoved-) årsak til at mange av dagens avhør ble for lange, og begrunnet dette med at *«erfaringen med slike avhør er at det regelmessig tar lenger tid før man kom inn på det saken dreier seg om»*.

Politijuristene var stort sett positive til bruken av lyd- og bildeavhør, og flere viste eksplisitt til at det gjorde det mulig å følge avhørene i sanntid. Samtidig ble det understreket at metoden stilte store krav til den enkelte: *«Min erfaring er at det i disse avhørene ofte blir slik at etterforsker har vansker med å holde oversikten – ergo kommer de samme temaene opp flere ganger, ofte litt tilfeldig.»*

Flere av statsadvokatene vi intervjuet pekte – med litt ulike innfallsvinkler – på at det ikke var nødvendig å ta lyd- og bildeavhør med utsatt protokollering i mer perifere vitneavhør. En statsadvokat sa rett ut at *«lydopptak brukes i for stor grad og gjør at forklaringene sklir mer ut»*. Flere av statsadvokatene mente at det var vanskelig å nyttiggjøre seg opptakene i retten, men at dette samtidig kun var nødvendig unntaksvis. At avhøret forelå på lyd og/eller bilde medførte etter vedkommendes oppfatning at det sjeldnere enn tidligere ble stilt spørsmål ved formaliteter og innhold.

Helhetsinntrykket arbeidsgruppen satt igjen med etter intervjuene, var at mange avhørere hadde en oppfatning om at jobben var gjort når avhøret var ferdig skrevet, mens statsadvokatene fremhevet at dersom verktøyet skulle brukes effektivt i retten, måtte ting tilrettelegges i mye større grad enn hva som er tilfelle, med eksakte tidsangivelser til sentrale utsagn, oppdatert utstyr, osv.

Det var bred enighet blant nær sagt alle respondentene om at det var behov for bedre utstyr med mulighet til å sette inn bokmerker i ettertid, samt enklere rutiner for brenning og oppbevaring.

En av politijuristene pekte på at det i noen saker hvor dette kunne vært hensiktsmessig, ikke ble tatt avhør med lyd. Hun siktet spesielt til patruljer som i en initialfase snakket med vitner og fornærmede.

5.7.3 Arbeidsgruppens kommentarer

En stor andel av intervjuobjektene jobber til daglig med alvorlig kriminalitet hvor man er pålagt å ta avhør med lyd og bilde. Dette kan selvsagt ha hatt en innvirkning på svarene.

Arbeidsgruppen bemerker ellers at det synes å ligge et relativt stort utnyttet potensial i avhør som tas med lyd og/eller bilde. Stikkord her er utstyr og kompetanse. Begge deler synes ujevnt fordelt i justis-sektoren per dags dato, og arbeidsgruppen mener en gjennomgang og oppgradering er nødvendig dersom man ønsker å optimalisere bruken av dette utstyret – i tråd med intensjonene.

5.8 Rapportskriving

Arbeidsgruppen startet som nevnt opp med en teori om at rapportskriving var et sentralt område i arbeidet vårt – et område hvor mange etterforskere føler seg usikre både på form og innhold. Utfordringen mange opplever illustreres gjennom lyd- og bildeproblematikken: Kan flere og bedre dokumenterte detaljer ha bidratt til en utvikling hvor avhørsrapportene har est ut og blitt unødige omfattende, uoversiktlige og mindre håndterbare for aktørene i straffesakskjeden?

Både i den kvantitative og den kvalitative undersøkelsen har vi vektlagt spørsmål som antas å kunne si noe om dette.

5.8.1 Den kvantitative undersøkelsen

Det generelle inntrykket av avhørsrapportene i alvorlige straffesaker er rimelig bra. Samtidig har arbeidsgruppen merket seg at statsadvokatene sitter med et dårligere inntrykk av de samme rapportene enn etterforskerne. Forskjellen er signifikant, hvilket reiser flere interessante problemstillinger.

Når det gjelder det generelle inntrykket av avhørsrapportene i mengdesakene, ser bildet dystre ut. Her ligger snittet midt på skalaen, og det er politijuristene som har det dårligste inntrykket. «Annet»-gruppen (personer innen ordenstjeneste, ledelse eller etterretning) scorer høyest.

Respondentene ble bedt om å utdype problemene (påpeke én ting). Nesten en fjerdedel svarte «mangler struktur/er lite leservennlige». Litt under en femtedel mente at dette var det helt umulig å si noe om, mens et stort mindretall mente at avhørsrapportene er for lange/inneholder for mye overflødig informasjon. Ca. 10 % mente at avhørsrapportene er litt for korte og/eller har enkelte mangler. Cirka 6 % valgte å utdype svarene sine. En stor del av disse redegjorde for at avhør i alvorlige saker ofte blir for lange og inneholder uvesentlige detaljer, mens rapportene i mengdekriminalitetssaker ofte blir for korte og inneholder for lite informasjon. Det som går igjen som en rød tråd i begge kategoriene, er mangel på struktur og vesentlig informasjon.

Respondentene som mente at avhørsrapportene var for lange, ble bedt om å angi hva det er som typisk tar opp for mye plass. Respondentene kunne nevne inntil tre alternativer, og av den grunn er prosentandelene samlet over 100. Svaralternativer med færrest oppslutning (mindre enn 20 svar) er utelatt fra tabellen.

Figur 28: I tilfeller der du mener politiets avhørsrapporter kunne vært kortere, hva er det som typisk tar opp for mye plass? (N=138)

	%	Antall
Rapporten gjengir i stor grad alt som er sagt	47	65
Rapporten gjengir mange detaljer om temaer som ikke er relevant for den videre etterforskningen	46	64
Rapporten gjengir mange irrelevante detaljer som gjør at det viktigste er vanskelig tilgjengelig	41	57
Rapporten gjengir mange detaljer som ikke er relevante for påtalespørsmålet	40	55
Rapporten beskriver irrelevant informasjon om avhørets gjennomføring	32	44
Rapporten gjengir repetert informasjon	21	29

Svarene indikerer at dette er en kompleks problemstilling. Respondentene fikk deretter et oppfølgings-spørsmål som bygget videre på samme problemstilling:

Figur 29: I avhør der det er protokollert repetert informasjon, hva mener du årsaken(e) til dette kan være? (N=476)

	%	Antall
Avhører er redd for å utelate informasjon	58	278
Politiets etterforskere er ikke flinke nok til å skrive kort og konsist	45	212
De som repeterer for mye informasjon, får ikke tilbakemelding	39	187
Politiet stiller de samme spørsmålene flere ganger av taktiske årsaker	30	144
Politiets etterforskere har for dårlig opplæring i å skrive kort og konsist	26	126
Politiet tar nye avhør, uten nye bevis, for å imøtekomme påtalemyndighetens ønske om å tilfredsstille rettens krav til progresjon i forbindelse med varetektsfengsling	12	56
Politiet tar nye avhør, uten nye bevis, i håp om å få siktede til å tilstå	6	30
Andre årsaker	5	25

Figuren viser at hele 58 % mener at årsaken skyldes at avhører er redd for å utelate informasjon. Når det samtidig er et faktum at avhør tatt med lyd og/eller bilde gjennomgående gir flere og bedre dokumenterte detaljer, blir en logisk slutning at rapporter tatt med lyd og bilde blir (vesentlig) lengre enn avhør tatt uten lyd og bilde. Tematikken «lange rapporter» understøttes ytterligere ved at 45 % av respondentene hevder at politiets etterforskere ikke er flinke nok til å skrive kort og konsist. I tillegg til momentene nevnt ovenfor trekkes dårlig planlegging, manglende oversikt og at avhører ikke har satt seg inn i tidligere avhør frem som alternative årsaker.

Samlet sett mener de fleste av respondentene at avhørsrapporter med en viss lengde skrives på en «litt over middels strukturert og leservennlig måte». Respondentene deler seg grovt sett i to, hvor etterforskerne og de taktiske etterforskningslederne er mer positive til rapportenes struktur og leservennlighet enn politijuristene og statsadvokatene. Respondentene som mente at rapportene er middels eller mindre strukturerte og leservennlige (N=389), ble bedt om å nevne mulige årsaker.

Figur 30: I den grad rapportene er lite eller mindre strukturerte, hva mener du er årsaken(e) til dette? (N=389)

	%	Antall
Avhører synes det er viktigere at all informasjon kommer frem slik den ble forklart i avhøret	56	216
Avhører er ikke vant til å skrive på den måten	43	166
Manglende forberedelser	38	149
Manglende opplæring i rapportskrivning	38	148
Avhører mangler gode maler	27	105
Strukturering av rapporten oppleves mer arbeidskrevende	24	92

Som i de tidligere presenterte tabellene kunne man også her oppgi ett eller flere (maks tre) alternativer. Svaralternativer med færrest oppslutning (mindre enn 20 svar) er utelatt fra tabellen.

5.8.2 Den kvalitative undersøkelsen

Etterforskerne og de taktiske etterforskningslederne som ble intervjuet, viste til at avhørsrapportene er blitt lengre, og at politifolk trenger trening for å bli flinkere til å trekke ut essensen. Flere minnet samtidig om faren ved å «rasjonalisere» for mye, nemlig at viktige opplysninger i avhøret ikke kommer med i rapporten. Dette har skjedd ved flere anledninger. Nær sagt alle vi pratet med, understreket viktigheten av at avhørerne må bli flinkere til å skrive avhørsrapportene med en gang på bakgrunn av notater og hukommelse. Dette har flere positive sider. Dels er det lettere å huske hva som ble sagt, man trenger ikke høre på hele opptaket, og avhøret ferdigstilles innen rimelig tid. En av respondentene sa på en beskrivende måte at: «Vi må få inn en kultur – med forståelse hos lederne – for at et avhør ikke er ferdig før det er skrevet ut. Altfor mange ledere tror at jobben er gjort når play-knappen trykkes av. Det må settes av tid til begge deler.»

I tillegg til rammebetingelsene er det for arbeidsgruppen helt åpenbart at mange etterforskere er usikre på hvordan man skriver korte, presise og poengterte rapporter i praksis. En av etterforskerne beskrev situasjonen slik: «*Vi blir ikke helt klok på hvordan vi skal skrive resymeene. Det diskuteres jevnlig, men er vanskelig. Når vi ikke helt vet hva målet (idealet) er, blir selvsagt jobben ekstra krevende.*»

Under dybdeintervjuene registrerte vi at synspunktene fra statsadvokatene og politijuristene gikk i litt ulike retninger når de omtalte politirapportene. Flere nevner at de generelt er for lange, men samtidig var andre inne på at man var redd for at politiet vil utelate vesentligheter dersom man kritiserte og ba om kortere produkter. De fleste politijuristene ønsker politirapporter som er strukturerte og tematiserte, mens spesielt enkelte statsadvokater var svært tydelige på at det er viktig at avhørsrapporten gjengir avhøret as-is, og at det klart fremgår hvordan opplysningene fremkom. En av statsadvokatene hevdet at han ser store forskjeller på kvaliteten fra politidistrikt til politidistrikt, og setter dette i sammenheng med manglende prioriteringer/ressurser.

Etter arbeidsgruppens syn er det helt klart flere forbedringspunkter for avhør, både med hensyn til samarbeid mellom profesjonene og i det å gi avhørerne større trygghet. Enkelte respondenter mener at avhørsrapportene har blitt kvalitativt bedre og lettere å lese enn tidligere, mens andre synes å mene at de var enklere å forholde seg til før. Begge gruppene erkjenner at det har blitt enklere å kontrollere hva som skjer og sies i avhøret.

5.8.3 Spørreundersøkelse blant etterforskere med K.R.E.A.T.I.V.-kurs

Fire spørsmål i undersøkelsen omhandlet protokollering og lydopptak, og resultatene viser at et høyt antall har gode erfaringer med lydopptak. De hyppigst omtalte fordelene er muligheten for bedre kommunikasjon, bedre og mer detaljerte forklaringer og bedre dokumentasjon.

Samtidig var de fleste inne på at det kunne være utfordrende å skrive avhørsrapporten i ettertid, og/eller pekte på faren for at rapportene kunne bli for lange. En av årsakene som flere oppga, var at det særlig i den innledende fasen kunne være vanskelig å vite hva som kunne bli relevant. I tillegg nevnte flere at de var redde for å bli kritisert av forsvarere for hvilke detaljer de valgte å utelate i rapporten. Mange hadde også inntrykk av at påtaleansvarlig ikke lyttet til lydopptaket, og at de av den grunn skrev rapportene mer utfyllende for å sikre at påtaleansvarlig fikk disse opplysningene. Flere nevnte også at de savnet et tettere samarbeid med påtaleansvarlig.

5.8.4 Arbeidsgruppens kommentarer

Arbeidsgruppen registrerer at de fleste respondentene mener at kvaliteten på rapportskrivningen er god, om enn varierende. Samtidig er det et tankekors at sluttbrukerne (påtalemyndigheten) gjennomgående er mer kritiske enn avhørerne og fagmiljøet selv. Dette kan tolkes dit hen at opplysninger som var vesentlig i en etterforskningsfase, viser seg å være «overflødig informasjon» når saken kommer til retten, men kan også gi uttrykk for ulikt syn på hva et avhør «ideelt sett» bør vektlegge og inneholde.

En god rapport baserer seg på et godt avhør. Et avhør som ikke tar for seg rettslig relevante tema, ikke belyser straffbarhetsvilkårene og/eller har mangler rundt sentrale bevisemaer, vil naturlig kunne ut i en mangelfull rapport. Her kan det være greit å minne om det vi tidligere har beskrevet vedrørende forbedringspotensial for målstyrte avhør (punkt 5.2).

Det som er åpenbart, er den store usikkerheten som råder rundt rapportenes utforming. Retningslinjene gitt av Riksadvokaten 16.10.2010 anses i utgangspunktet som dekkende. I forbindelse med spørsmål av typen: «Skal avhør som hovedregel skrives kronologisk, baseres på kronologi i hendelsen eller være temabasert?» står det samtidig ganske klart for arbeidsgruppen at det er behov for større forutsigbarhet. Vi erkjenner imidlertid at det er vanskelig å komme med en universaloppskrift på en avhørsrapport. Et avhør er et unikt produkt, og det samme vil nødvendigvis rapporten måtte bli. En avhørers kunnskaper og ferdigheter står helt sentralt, i tillegg til inngående kjennskap til sakens

faktum. Et fagmiljø som diskuterer, veileder og gir tilbakemelding, et tett og godt samarbeid mellom påtalemyndighet, taktisk etterforskningsleder og avhører, samt etablering av rutiner for evaluering og tilbakemelding vil her være helt sentrale elementer.

5.9 Innspill og forslag fra respondentene

I undersøkelsens siste spørsmål (et åpent spørsmål) ble respondentene oppfordret til å komme med innspill til arbeidsgruppen, og det ble presisert at «.....alt som kan heve kvaliteten og/eller effektiviteten på avhørene, er relevant». Til sammen 306 respondenter (ca. 60 %) valgte å benytte seg av denne muligheten, og vi mottok ca. 550 innspill.

For å systematisere de kvalitative dataene fremstilles svarene i en innholdsanalyse. Teknikken går ut på å identifisere relevante budskapskategorier, forsøke å hente ut essensen i de individuelle svarene, kategorisere dem, og på den måten omgjøre de kvalitative svarene til kvantitative data (tall), innordnet i kategorier og underkategorier. Kategoriene som fremkom, presenteres nedenfor i tabell 31. Ulempen ved å kategorisere de individuelle svarene er at fremstillingen kan gi et noe overfladisk preg. Problemet er forsøkt forebygget med illustrerende sitat i løpende tekst nedenfor.

Figur 31: Respondentenes egne innspill

Kategorier	Underkategorier	Frekvens
Opplæringstiltak		102
	- K.R.E.A.T.I.V. til alle (n=19)	
	- jevnlig trening (n=18)	
	- opplæring avhør (n=16)	
	- etterforskere som overværer rettssak (n=14)	
	- obligatoriske fagdager (n= 8)	
	- spesialisering (n= 6)	
	- K.R.E.A.T.I.V. til juristene (n= 6)	
	- retningslinjer for avhør (n= 6)	
	- observere andre/kompetansedeling (n= 4)	
	- diverse (n= 5)	
Evaluering / Tilbakemelding		99
	- mer evaluering/tilbakemelding generelt (n=73)	
	- systematisert/obligatorisk evaluering (n=17)	
	- veiledning/kvalitetssikring underveis (n= 9)	
Effektiviseringstiltak		84
	- bedre IKT-utstyr (n=13)	
	- mer vektlegging av konfrontasjon (n=11)	
	- lydopptak med protokollering underveis (n=10)	
	- redusere gjentatte, frie forklaringer (n=10)	
	- bedre spørsmål (fokus, oppfølging) (n= 8)	
	- mer vekt på subjektiv skyld (n= 8)	
	- mindre opptak/mindre K.R.E.A.T.I.V. (n= 7)	
	- avhør på stedet (n= 6)	
	- utarbeidelse av sjekklister/maler for avhør (n= 6)	
	- bedre IKT-utnyttelse (n= 5)	
Forberedelser		82
	- jurist med i planleggingsfasen (n=30)	
	- mer vekt på forberedelser (n=25)	
	- førstebetjent med i planleggingsfasen (n=14)	
	- styrke etterforskningsledelsen (n= 9)	
	- teamarbeid (n= 4)	
Heve etterforskningens status		79
	- heve etterforskningsfaget og tjenestens status (n=23)	
	- fagspesialisering på avdelingene/stasjonene (n=21)	
	- sertifisering (n=14)	
	- opparbeide/ivareta erfaringer etterforskere (n=11)	
	- anerkjenne behovet for detaljer i initialfasen (n= 4)	
Rapportskriving		79
	- mer vekt på rapportskriving i opplæringen (n=27)	
	- tematisering av rapportene (n=14)	
	- sivile skribenter (n= 8)	
	- fokus på kortere rapporter (n= 7)	
	- resymé av lange/repeterte avhør (n= 5)	
	- frykt for å utelate detaljer (n= 3)	
	- diverse (n= 2)	

Underkategorien som nevnes overlegent oftest, er behovet for evaluering med påfølgende tilbakemeldinger. Besvarelsene nedenfor illustrerer respondentenes poeng:

«Vi trenger tilbakemeldinger! Om ikke noen forteller meg at jeg gjør ting feil, så fortsetter jeg i samme tralten i den tro at jeg gjør alt rett».

«Slik situasjonen er nå, tar jeg avhør, men vet ikke hvor forbedringspotensialet mitt ligger grunnet ingen tilbakemeldinger.»

«Avhører gjør som de alltid har gjort, uvitende om at kollegaer syns det som skrives, er dårlig eller lite leservennlig.»

I tillegg til «tiltakene» som er systematisert i innholdsanalysen ovenfor, viser de åpne besvarelsene en uheldig trend der respondentene fra politiet og påtalemyndigheten kritiserer hverandre for manglende forståelse. Noe forenklet indikerer svarene at juristene vil ha kortere rapporter og mer presise avhør. Etterforskerne på sin side understreker at avhøret har flere funksjoner, og at påtalemyndigheten ikke alltid forstår politiets behov for detaljer i etterforskningsfasen.

En etterforsker skriver:

«Politiets avhørsrapporter, spesielt i større saker, må vurderes ut fra situasjonen når avhøret blir tatt – ikke ut fra hvilke temaer som var av betydning når saken er ferdigstilt på statsadvokatens pult.»

«Det er ofte vanskelig å vurdere hva som skal med/ikke med, da informasjon som kommer fram i et tidlig avhør, kan virke uvesentlig, men bli sentralt etter hvert.»

Juristen som siteres nedenfor gir uttrykk for at han/hun er klar over at avhøret også tjener etterforskerne i etterforskningsfasen, men holder fast ved behovet for kortere avhør og rapporter:

«Avhør har betydning særlig i to faser: etterforskningen og i retteføringen. Det er for lite fokus på siste fase. (1) Man stiller for få oppfølgingsspørsmål om viktige ting. (2) Man lar avhørte få snakke fritt for lenge. (3) Når det er flere avhør av samme person, forklarer han seg om samme tema like mange ganger med små nyanser. Man må derfor konfrontere han fra alle avhør om samme tema. Når dette skjer om for mange ulike temaer, blir det særdeles slitsomt å forberede eksaminasjon i retten.»

6. LÆRING OG UTFORDRINGER – EN ANALYSE

6.1 Innledning

Som vi redegjorde for i kapittel 1, er det arbeidsgruppens syn at mye fungerer bra innenfor avhørsfaget, og at politiet i det store og hele gjennomfører sine avhør på en god og betryggende måte. Samtidig har undersøkelsen vår identifisert områder med klare svakheter som vi mener fortjener politiets og påtalemyndighetens oppmerksomhet.

- Det første punktet vi velger å fremheve, er fraværet av en kompetent, faglig saksledelse. Dette preger dessverre mange av sakene som får et uheldig utfall.
- Punkt to er at politiet og påtalemyndigheten ikke har klart å etablere nødvendige rutiner for støtte, kvalitetssikring, oppfølging og/eller trening på avhørsområdet.
- Punkt tre er at mange avhør helt eller delvis fremstår som lite formålstyrte. Avhører har rett og slett ingen klar oppfatning om hva han/hun vil oppnå med det konkrete avhøret. Fraværet av en god fagledelse må nok ta en stor del av skylden. Samtidig registrerer vi at kompetansen hos den enkelte på emner som *subjektiv* skyld kunne vært bedre, og at samhandlingen mellom de ulike profesjonene er for ujevn og tilfeldig.
- Det fjerde og siste punktet vi velger å fremheve, er behovet for avklaringer og presiseringer rundt rapportenes form, omfang og innhold.

Vi vil i det følgende redegjøre for sentrale og relevante temaer. Innenfor rammen av denne rapporten lar det seg ikke gjøre å kommentere alt. At enkelte av observasjonene i kapittel 5 utelates, skyldes ganske enkelt at vi anser andre forhold som *enda viktigere*. På et par av punktene var ellers gjennomgangen i kapittel 4 såpass grundig at vi fatter oss i korthet for å unngå dobbeltbehandling.

6.2 Regelverket – behov for endringer eller presiseringer?

På dette punktet har arbeidsgruppen hatt et todelt fokus:

- Vi har sett på behovet for en eventuell regulering av formålet med avhør, og
- vi har vurdert om det er behov for endringer/justeringer.

Ett av de første spørsmålene arbeidsgruppen tok for seg, og som også er nedfelt i mandatet, var å utrede behovet for en lovregulering av avhørets formål, se punkt 4.2. Mange av respondentene i undersøkelsen reiste spørsmålet: «*Hvordan kan det skapes trygghet for at avhørene ikke inneholder mer enn det som faktisk er nødvendig?*» Vår konklusjon er at en eventuell lovregel må være ganske generell i sin utforming, og vi kan vanskelig se at den ville kunne gi vesentlig veiledning utover det som allerede kan utledes av strpl. § 226 (om etterforskningens formål). Det lar seg rett og slett ikke gjøre å utforme en regel som tar høyde for alle ulike situasjoner en avhører stilles overfor.

Vi tror løsningen befinner seg på andre arenaer og i andre tiltak enn i lovteksten. Stikkord er bevisstgjøring om formålet med avhøret, gode kunnskaper om straffebestemmelsene og om saken, grundige forberedelser før et avhør, gode kommunikative evner, taktisk forståelse og ikke minst god etterforskningsledelse.

Det andre fokusområdet vårt har vært å utrede behovet for *andre* regelendringer eller presiseringer. Konkret har vi sett på ulike tiltak som kunne tenkes å bidra til at avhør nedtegnes raskere, behovet for underskrift når avhøret er tatt med lyd, og klargjøring av regler vedrørende konfrontasjon.

Med fare for at vi ikke har sett alle utfordringene og enkelthetene er arbeidsgruppens hovedkonklusjon at det heller ikke på disse områdene synes å foreligge noe stort behov for lovendringer. Vi mener lovverket inneholder tilstrekkelig handlingsrom til at avhørsmetoden kan benyttes på en effektiv måte, samtidig som nødvendige grenser oppstilles. Det betyr ikke at arbeidsgruppen ikke har identifisert viktige og kompliserte utfordringer, men på samme måte som drøftelsen vår over om formålet, er også de øvrige problemene gjennomgående lite egnet for detaljstyring. Ingen avhør er like, og krevende situasjoner vil jevnlig oppstå. Ytterligere detaljstyring gjennom lovverket er neppe det beste virkemiddelet for å skape forbedring.

Vi har imidlertid merket oss den store usikkerheten som fremkommer i undersøkelsene våre, og at oppdaterte retningslinjer etterlyses av flere. Slike retningslinjer kan i langt større grad enn en lovbestemmelse ta høyde for ulike, skjønnsmessige vurderinger som må gjøres i enkelttilfeller. Retningslinjene bør samtidig inneholde klare anbefalinger og klargjøringer om hva som er god praksis. Vår erfaring er at retningslinjene fra Riksadvokaten har stor gjennomslagskraft.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at det utarbeides et **rundskriv** vedrørende avhør. Dette er et område hvor det allerede finnes mye kunnskap, og hovedformålet med rundskrivet vil være å understøtte/forankre gjeldende metodikk og gjeldende rett. På denne måten vil både undervisningsinstitusjonene, forfattere som skal skrive pensumlitteratur knyttet til avhør, og brukerne tilbys større trygghet. Vi tror også at dette vil bidra til at faget får en mer ensartet praksis og utvikling.

6.3 Etterforskningsfagets status

6.3.1 Innledning

Mange av respondentene peker (tildels uoppfordret) på utfordringer som innholdsmessig kan rubriseres under overskriften «etterforskningsfagets manglende status». Signalene peker i en for faget uheldig retning, og i sum fremstår dette som bekymringsfullt.

Vi er inneforstått med at politiets og påtalemyndighetens samlede ressurser ikke er utømmelige. Tiltak og forslag må tilpasses den virkeligheten vi befinner oss i. Vi er kjent med at også andre områder av politiets oppgaveportefølje er under press, eksempelvis kravet om økt beredskap (IP-personell) og prioritering av terrorbekjempelse, kravet om synlig politi i gatene, etc. Samtidig er det helt avgjørende at også etterforsknings- og avhørsfaget evner å dokumentere sine utfordringer og behov, og at konsekvensene av manglende prioriteringer, synliggjøres. Blant flere aktuelle tiltak setter vi i det følgende et særlig søkelys på en sertifiseringsmodell (6.3.3). Først tar vi for oss et punkt knyttet til arbeidsbetingelser.

6.3.2 Betingelser

Flere respondenter fremhever at etterforskningsfaget har kommet litt i «bakevja», at betingelsene er for dårlige, og at det negative er i ferd med å bli selvforsterkende. Vi har i det følgende sammenfattet de viktigste innspillene fra respondentene:

- **Intern opplæring/kompetansehevede tiltak.** Fravær av rutiner og kompetanseplaner for etterforskere i politidistriktene. Flere avhørsinstruktører melder om varierende forståelse for behovet for oppdatering av deres kompetanse. Det er ikke gitt at de får delta på årlige fagsamlinger

for å tilegne seg ny kunnskap om metode og forskning. Ulikhetene politidistriktene i mellom er stor.

- **Manglende kompetansekrav.** Utover Bachelorutdanningen på Politihøgskolen oppstilles det ikke kompetansekrav for en etterforsker, eller årlige krav om obligatorisk opplæring eller godkjenningssvurderinger. I teorien kan nær sagt alle utføre etterforskning og ta avhør (med unntak av dommeravhør).
- **Arbeidspress.** Mange respondenter viser til et betydelig arbeidspress grunnet stor saksportefølge – både i omfang og kompleksitet. Flere hevder de blir mer saksbehandler enn detektiv, med et stadig press på å få sakene og avhørene gjort.
- **Mentalt krevende.** Mange opplever etterforskningsfaget som mentalt krevende, og tidvis ensomt. Det kan være vanskelig å legge arbeidet fra seg etter arbeidstidens slutt.
- **Manglende fagmiljø.** Mange savner at politidistriktet legger til rette for utvikling av større eller mindre fagmiljøer. K.R.E.A.T.I.V.-instruktørene opplyser også at de i liten grad benyttes i ledelsens strategiarbeid for å løfte avhørsfaget.
- **Team.** Det er et uttrykt ønske fra mange om å kunne jobbe mer i team. Økt kvalitet/effektivitet, kompetansedeling samt å kunne dele opplevelser, fremheves.
- **Karrierevei, lønn og betingelser.** Mange etterforskere gir uttrykk for at etterforskningssporet er ensbetydende med en begrenset karrierevei, og at etterforskningsfaget taper terreng lønsmessig sammenliknet med de operative disiplinene. Noen sier rett ut at de ikke har råd til å være etterforsker på heltid.

Arbeidsgruppen har ikke sett det som sin oppgave å etterprøve substansen i disse argumentene. Samtidig registrerer vi den relativt unisone beskrivelsen som gis av ulike aktører og profesjoner. Etter vårt syn blir det en utfordring for etaten fremover å klare å snu denne uheldige utviklingen.

6.3.3 Sertifisering

Overordnede betraktninger – pro et contra

Arbeidsgruppen har brukt mye tid på å diskutere fordeler og ulemper ved en sertifisering for avhør. Er den økende graden av spesialisering en utvikling samfunnet har behov for, og som politiet ønsker? Skal Norge få et politi hvor alle skal være spesialister, og hvor utviklingen går i retning av strengere kontroll med bruken av de enkelte «redskapene» i verktøykassen? Blir vi til slutt et overkvalifisert politi i forhold til oppgaveporteføljen vår? Og hva blir konsekvensene for generalistnivået, dvs. de som til daglig etterforsker volumsakene?

På den ene siden tilsier sentrale rettsprinsipper og samfunnsmessige hensyn at kvaliteten på avhør både skal og må holde en høy faglig standard. Å bli koblet inn i en (alvorlig) straffesak er en så inn- gripende hendelse i borgernes liv at kvalitet må tillegges avgjørende vekt. Det vil på samme tid kunne medføre alvorlige og utilsiktede problemer (og indirekte kvalitetsutfordringer) for et lite lensmanns- kontor hvis det viser seg at én av tre betjenter/etterforskere ikke er godkjent for å ta avhør når det vir- kelig smeller. Og hva med den viktige og effektive straksetterforskningen som gjøres på stedet, legger vi i så fall (utilsiktede) restriksjoner på denne? Hvor langt bør man eventuelt trekke sertifiseringstan- ken – skal sertifiseringen gjelde alle typer avhør, eller begrenses til større og mer kompliserte saker?

Spørsmålene og utfordringene er mange, og det hele blir en avveining og vektning av ulike argumenter, hvor målet må være å finne et hensiktsmessig skjæringspunkt hvor kvaliteten ivaretas innenfor gjen-

nomførbare rammer. Færre politidistrikter (se Politianalysen) vil nok også gjøre det enklere å øremerke funksjoner for å ivareta avhørsfaget.

Når arbeidsgruppen har konkludert med at man også innenfor avhørsfaget bør gå inn for sertifisering, er det fordi vi mener dagens praksis i for stor grad er gjort personavhengig. Det hele blir rett og slett for uforpliktende. Vi etterlyser kompetanseplaner og en helhetlig strategi på et viktig fagområde. I dagens situasjon er det opp til den enkelte polititjenesteperson å prioritere en god (oppdatert) avhørskompetanse – *selv om* dette er en viktig del av vedkommendes stillingsbeskrivelse. Som også undersøkelsen vår indikerer, er det gjerne de som allerede er gode til å ta avhør, og som interesserer seg for faget, som søker ny kunnskap. Vi tror en sertifiseringsordning vil tvinge politidistriktene til å ta problemstillingen på alvor, og at den samlede avhørskompetansen i Politi-Norge gradvis vil ta seg opp. Vår vurdering er at et krav om sertifisering vil innebære at alle politidistrikter får fagansvarlige som helt eller delvis fristilles for å arbeide med metodeutvikling og kvalitetssikring (utover K.R.E.A.T.I.V.-instruktørens mandat, dvs. at disse «kun» fungerer som lærere, og ikke som veiledere med veiledningsansvar «i produksjon»). Endelig tror vi at en sertifiseringsordning vil kunne bidra til en mer ensartet praksis, og således skape større trygghet og forutsigbarhet for den enkelte avhører.

Nærmere om sertifisering

Problemstillingene knyttet til politiavhør og manglende oppfølging er ikke et særegent, norsk fenomen (Clarke og Milne 2001). Flere land har gjennomført reformer for å stimulere etterforskernes evne til å lære av egen praksis (Lee 2012, Ryan 2013). Bak de relativt omfattende tiltakene som startet i England, og som nå har spredt seg til flere land, ligger en dypere forståelse for avhørets betydning og kompleksitet (Milne og Bull 2009). Som påpekt av Europarådets anti-torturkomite: «*Avhør av mistenkte er en oppgave for spesialister som krever opplæring og oppfølging.*» (CPT 2002 punkt 43)

Av Oslo politidistrikts beskrivelse fremgår det at K.R.E.A.T.I.V. skulle avsluttes med et akkrediteringsavhør, etterfulgt av K.R.E.A.T.I.V. trinn 2 (K.R.E.A.T.I.V. 2000). For å sikre kvalitet og videre oppfølging ble det utviklet et kvalitetssikringsskjema (vedlegg III) der samspillet mellom avhører og leder (eventuelt fagansvarlig), formaliseres gjennom obligatorisk støtte før, under og etter sentrale avhør. Skjemaet og rutinetrinnene som der trekkes opp, ble imidlertid aldri implementert gjennom formelle beslutninger. Noen år senere utviklet Politihøgskolen et relativt omfattende evalueringsskjema (vedlegg IV). Skjemaet ble delt ut til landets avhørsinstruktører, som ble oppfordret til å ta det i bruk lokalt. Uten sentrale føringer har initiativene til kvalitetssikring imidlertid ikke fått fotfeste i norsk politi.

Enkelte politidistrikt har arbeidet mer systematisk enn andre, men i mangel av en overordnet, systematisk struktur viser undersøkelsene våre at Politihøgskolens initiativ ikke prioriteres i det daglige arbeidet. Noen positive unntak finnes, og i 2012 gjennomførte eksempelvis Kripos et pilotprosjekt for evaluering av politiavhør med gode tilbakemeldinger (vedlegg V).

Tanken bak skjemaene trekker veksler på systematiserte erfaringer fra England (Williamson 2009). Som nevnt over besluttet britiske myndigheter gradvis å innføre ulike oppfølgingstiltak, med eksterne evalueringer som fundament. Etter hvert som kunnskapen økte om hvorledes politiet faktisk gjennomførte sine avhør, innså også besluttende myndigheter at det neppe var realistisk å forvente at en etterforsker, etter fem dager på kurs, ville utvikle seg i en profesjonell retning, uten støtte eller korreksjon underveis (ACPO 2003).

Britenes siste revidering presenteres i National Investigative Interviewing Strategy (2009). Her justeres og formaliseres akkrediterings- og klassifiseringssystemet som ble innført tre år tidligere. I det nasjonale strategidokumentet for avhør bygges klassifiseringssystemet rundt obligatoriske støtte- og evalueringsrutiner: «*A key element in ensuring that the National Occupational Standards (NOS) are met in the workplace is the assessment of interviewing officers.*»

Nærmere om det engelske systemet

I dag deles britiske etterforskere inn i fire nivåer. På de tre første nivåene skiller det mellom dokumentert kompetanse knyttet til avhør av vitner og avhør av mistenkte. En britisk etterforsker kan således strekke seg etter syv formaliserte roller. En spesialist på nivå 2 kan være spesialist i avhør av fornærmede og vitner (klassifisert som CJ103) eller spesialist på avhør av mistenkte (CJ203). Den øverste rollen (CJ301) forutsetter spesialistkompetanse på avhør av vitner og mistenkte. Vedkommendes oppgave er å administrere og koordinere avhør for etterforskningslederen i store saker.

Før en etterforsker kan bevege seg opp mot spesialistnivå må hun ha demonstrert ferdigheter på eget nivå. Hele systemet ledes av *The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing*. Styringsgruppen er bredt sammensatt og inkluderer blant annet representanter fra Justisdepartementet, politiets avhørsinstruktører, politiets taktiske etterforskningsledere, akademikere med ekspertise på avhør, politiskolene og avhørsansvarlig ved ACPO og NIPA.

Figur 32: Det britiske kompetanse- og kvalitetssikringsrammeverket

The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing			
Nasjonal rådgiver	▶	Styringsgruppens koordinator	
Regional rådgiver	▶	Regionens fagansvarlig for avhør	
Force champion	▶	Politidistriktets fagansvarlig for avhør	
Lokal rådgiver	▶	Koordinerer og kvalitetssikrer avhør i alvorlige saker i egen avdeling	
PIP Level 2 Spesialist funksjoner	▶	Spesialist- avhør av vitner i alvorlige saker	Spesialist- avhør av mistenkte i alvorlige saker
			Spesialister på spesialavdelinger
PIP Level 2 Basisfunksjoner	▶	Avhør av vitner i alvorlige saker	Avhør av mistenkte i alvorlige saker
			Etterforskere på spesialavdelinger
PIP Level 1	▶	Avhør av vitner i volumsaker	Avhør av mistenkte i volumsaker
			Ordenspoliti og andre som etterforsker volumsaker

Styringsgruppens oppgaver og sammensetning er detaljert beskrevet i strategidokumentet. Koordinatoren i styringsgruppen arbeider i tett dialog med politidistriktenes «Force champion» – en funksjon på toppen av akkrediteringssystemet. «Force champion» er akkreditert på høyeste nivå, og tjener som politidistriktets fagansvarlig innen avhør. For å sikre at strategien følges opp har England dessuten utdannet og utpekt regionale «Interview advisors». Disse jobber tett med politidistriktenes fagansvarlige; operativt i store saker og som rådgivere i akkrediterings- og utdanningssammenheng.

Det britiske systemet er utviklet for en nasjon med over 60 millioner innbyggere. Flere mindre land har adoptert tankegangen, inkludert New Zealand med sine 4,5 millioner innbyggere. Av New Zealands «Police Investigative Interviewing Competency Framework» fremgår at modellen er tilpasset nasjonens størrelse og politistyrke. Som påpekt av Ryan (2013), er New Zealand meget godt fornøyd med systemet, ikke minst fordi det tar opp og forebygger flere av de systemiske svakhetene som vår undersøkelse har identifisert.

Hvor omfattende vil innføringen av en sertifiseringsordning måtte bli?

Et spørsmål som arbeidsgruppen har vært opptatt av, er hvordan en eventuell sertifiseringsordning ville kunne arte seg i Norge. Andre land har valgt en tydelig struktur med mange nivåer. Arbeidsgruppen

har ikke diskutert de ulike alternativene, og spørsmålet må utredes nærmere. Det er uansett viktig å endre den gjengse oppfatningen om at «alle politifolk skal kunne ta alle typer avhør uten noen tilleggsutdannelse». I denne forbindelsen er det aktuelt å oppstille krav om:

- innføring av eksamen/arbeidskrav i avhørsutdanningen ved Politihøgskolen hvor kriteriet for vurderingen er selve gjennomføringen av avhøret og avhørerens egnethet
- minimumskrav (gjerne i form av differensierte krav) for å kunne ta avhør – gitt gjennom retningslinjer fra Riksadvokaten
- innføring av forpliktende strukturer i politidistriktene som kan ivareta faget og ha ansvar for kompetanseutvikling og kvalitetskontroll innen metodeforståelse

I England har man lagt stor vekt på kontroll og kvalitetssikring av avhørene. Ordningen med fagansvarlige, både på strategisk og operativt nivå, er ment å skulle sikre at sentrale føringer bringes ut i et etablert system, der knytningen mellom operativ ledelse og den enkelte avhører formaliseres. På operativt nivå fungerer fagansvarlig som etterforskningsledelsens faglige rådgiver og koordinator, og skal – i samråd med ledelsen – sørge for at avhørene som bør gjennomføres med videoopptak, identifiseres på et overordnet nivå. Avhør som kan gjennomføres med lydopptak og protokollering underveis, koordineres og kvalitetssikres av fagansvarlig før og etter avhøret. Tanken er at hvilke beslutninger som treffes, og av hvem, skal fremgå av den nasjonale strategien. Beslutningene operasjonaliseres av kompetente medarbeidere med definerte roller og oppgaver. Ingen går inn i sentrale avhør uten en klar og felles strategi, tett knyttet til etterforskningsledelsens overordnede føringer i den konkrete saken, som igjen bygger på klare direktiver fra regionalt/nasjonalt nivå.

Skulle norsk politi- og påtalemyndighet adoptert denne delen av Englands og New Zealands sertifiseringsmodell, er det kanskje særlig den fagansvarliges rolle som må avklares nærmere. Ordningen er ikke ment å endre etablerte kommandostrukturer, snarere å formalisere dem gjennom et system som sikrer at overordnede strategier og prinsipper implementeres hele veien ut i avhør, støttet og kvalitets-sikret av fagansvarlige på relevant nivå. Ved en slik innføring i vårt system måtte påtalemyndighetens rolle vært definert, både i kraft av sin funksjon i strategisk styringsgruppe, men også hva gjelder mer operative oppgaver på saksnivå.

Arbeidsgruppen har konkludert med at de positive sidene ved å innføre en sertifiseringsordning for avhør er større enn de negative, og vi anbefaler derfor at det jobbes videre med å få på plass en slik modell i Norge. Ordningen vil representere et løft for norsk politi, og reiser både prinsipielle, økonomiske, faglige og prioriteringsmessige problemstillinger. Arbeidsgruppen ønsker samtidig å «dempe» frykten noen kanskje måtte ha for at dette vil være ensbetydende med store ressursallokeringer. Norge har en grunnutdanning som sannsynligvis innebærer at man forrykker systemet nivåmessig fra bunnen av sammenliknet med det engelske. Vi har også etter- og videreutdanninger samt kvalifiserte instruktører som holder et høyt faglig nivå.

Vi er fremfor alt opptatt av at grep som enkelt bør kunne tas, iverksettes raskt. En mulig begynnelse kunne være å bistå Politihøgskolen med å innføre eksamener og/eller arbeidskrav som faktisk vurderer metodeforståelsen og egnethet for å få godkjent kurs/studier eller studiepoeng. Nettopp ved å begynne med at alle som tar utdanning, faktisk blir vurdert i praktisk utføring av og kunnskap om avhør i produksjon, vil man kunne identifisere kandidater som trenger støtte og oppfølging, og/eller som ikke anses egnet til å ta avhør.

Avslutningsvis, og som en illustrasjon, viser arbeidsgruppen til at man er kjent med at enkelte politidistrikter i dag har interne retningslinjer som innebærer at etterforskere som ikke har K.R.E.A.T.I.V., ikke kan ta videoavhør. Etter vårt syn er dette å snu problematikken på hodet. Bruk av video eller ei er ikke det sentrale, poenget er om vedkommende er kvalifisert til å ta avhør i saker som krever videoopptak i tråd med Riksadvokatens retningslinjer (2009a).

6.3.4 Avhørerne – egenutvikling

Arbeidsgruppen tror at innføring av et sertifiseringssystem, som sikrer systematiske evalueringer og tilbakemeldinger, vil være et bidrag til å møte etterforskernes uttrykte behov for egenutvikling. Strukturene og funksjonene som må på plass før utrulling av et sertifiseringssystem, vil stimulere utviklingen av systemiske rutiner for evaluering og tilbakemeldinger i den lokale og daglige produksjonen.

Økt vektlegging av fag vil ikke bare øke kvaliteten på etterforskningen, men også øke motivasjonen. I relevant faglitteratur pekes det på at faglige, kompetansegivende tiltak også øker medarbeidernes interesse for sitt arbeid – en grunnleggende forutsetning for entusiasme og arbeidslyst. Som påpekt av Utdanningsforbundet (2009):

«Livslang læring bidrar til å øke den enkeltes livskvalitet, og gir større verdiskapning og fleksibilitet i arbeidslivet».

Gjennom et klassifiseringssystem vil politietterforskere, som mange andre profesjonelle, sette seg mål og strekke seg for å nå dem. Beredskapstroppen, som sørger for at de ansatte oppnår høyeste kompetansenivå i IP-systemet (1), opplever få problemer med rekruttering og «status». Polititjenestepersoner som ønsker seg opp på høyeste nivå på sitt fagfelt, vet at de må prestere hele veien. Høyere klassifisering gir muligheter for mer spennende oppdrag. Arbeidsgruppen deler England og New Zealands antagelse om at påstanden ikke bare gjelder ordenspolitiet (Ryan 2013). Etterforskere søker også faglige utfordringer, og med et forutsigbart system som tilbyr formell, faglig anerkjennelse, tror vi på mer motiverte etterforskere, noe som vil øke kvaliteten på arbeidet de utfører.

Dette bringer oss over på ett av hovedfunnene i undersøkelsen vår, nemlig fraværet av funksjonen som skal være garantisten for kvalitet i etterforskningen – den tydelige og tilstedeværende etterforskningsledelsen.

6.4 Ledelse

Fraværet av en tilstedeværende, engasjert og kompetent etterforskningsledelse er, sammen med fraværet av et forpliktende system for tilbakemeldinger og utvikling, kanskje det nærmeste arbeidsgruppen kommer et hovedfunn. Med etterforskningsledelse menes her både den politifaglige og den påtalemessige ledelsen av en straffesak. Manglene eller svakhetene på dette området er utførlig beskrevet i undersøkelsen vår, og får naturlig nok konsekvenser for mange av temaene vi omtaler i rapporten. Ettersom viktigheten av denne funksjonen så sterkt understrekes av de forskjellige aktørene i straffesaks kjeden, er det et paradoks for arbeidsgruppen å studere funnene fra undersøkelsene våre: I den kvantitative undersøkelsen fremhever de fleste respondentene at en god og tilstedeværende etterforskningsledelse er en ubetinget suksessfaktor. Samtidig hevder de samme personene at på dette området har etterforskningsfaget (samlet sett) klare svakheter. Arbeidsgruppen finner det ganske illustrerende at mange av personene som bekler disse viktige funksjonene, i liten eller ingen grad har formalutdannelse og/eller opplæring i faget (se punkt 4.3). Den kvalitative undersøkelsen underbygger inntrykket, og peker på stor variasjon i kvaliteten på etterforskningsledelsen.

Arbeidsgruppen er derfor kommet til at det bør iverksettes ulike tiltak for å styrke fagledelsen. Vi kommenterer i det følgende noen viktige fokusområder.

6.4.1 Etterforskningsledelse – et fag

Adekvat opplæring

En dyktig og tilstedeværende etterforskningsledelse er kanskje den viktigste forutsetningen for at en straffesak blir godt etterforsket. Med «godt etterforsket» mener vi at saken verken skal over- eller underetterforskes, men ha god fremdrift, hvor etterforskningskritt både til gunst og ugunst ivaretas, og med en prioritering av de sentrale bevisemaene. Dette krever at den eller de som leder arbeidet, har en helhetlig oversikt over sakens faktum og fortløpende evner å ta fornuftige beslutninger. Dette fordrer formal- og realkompetanse, erfaring, personlige egenskaper og engasjement både hos den politifaglige og påtalemessige ledelsen. Utfordringene og kompleksiteten som ligger i dette, synes undervurdert.

Politiet er generelt flinke til å gjennomføre øvelser innen de operative disiplinene. Innen etterforskning øves det vesentlig mindre, og i de større øvelsene på nasjonalt nivå (Gemini, Tyr) har etterforskningsfaget en sekundær rolle. Man deltar, men er ikke det primære fokuset for spillstaben – snarere et støtteelement for å fremskaffe operativ informasjon. Særlig i forbindelse med større hendelser ser vi et reelt behov for at også etterforskning (inklusive påtale, som stort sett har vært fraværende) får en mer sentral rolle enn hva som er tilfelle i dag. I tillegg til spisskompetanse vil dette også kunne gi erfaring og en bredere innsikt som man kan nyttiggjøre seg i det daglige.

En del av opplæringen av etterforskningsledelsen bør skje i form av evaluering og tilbakemelding. Dette er flere ganger fremhevet som svært viktig for avhørere. Tilsvarende argumenter kan selvsagt gjøres gjeldende for de funksjonene som skal lede etterforskningen. Dette fordrer at evaluering og tilbakemelding settes i system, og ikke baseres på tilfeldige og sporadiske tilbakemeldinger.

K.R.E.A.T.I.V

I tillegg til vår generelle anbefaling om økt forståelse og kompetanse, er det avgjørende at etterforskningsledelsen kjenner til avhørsmetodikken som i dag læres bort. Vi anbefaler derfor som et minimumskrav at målgruppen gjennomfører K.R.E.A.T.I.V.-grunnkurs. Politihøgskolens utdanning i avhørsteknikk består som kjent av en rekke modeller (en modell for evaluering, en for avhørets faser, en for temastrukturering, en for taktikk, en for minnestimulerende teknikker, osv). Uten tilstrekkelig innsikt vil brukeren ikke føle seg trygg på modellenes fleksibilitet og når de bør anvendes. Man må forstå prinsippene bak dem for å se verdien av dem som hjelpeverktøy, og ikke oppfatte dem som en «tvangstrøye».

Et slikt K.R.E.A.T.I.V.-kurs kan gjerne være en revidert utgave, der ledernes spesifikke oppgaver kommer tydelig frem. Eksempelvis vil enkelte av øvelsene kunne skrives noe om, og skreddersys for politijuristene, de taktiske etterforskningslederne og eventuelt de fagansvarlige. Som undersøkelsen viste, blir det et eget poeng å heve avhørskompetansen også blant påtalejurister. For denne gruppen bør man vurdere å la en modul av K.R.E.A.T.I.V. inngå i «jurist-pakken» som Politihøgskolen i dag tilbyr nytilsatte.

Retningslinjer

Som nevnt tidligere, vil retningslinjer fra Riksadvokaten som klargjør hvilke krav og forventinger som stilles til en moderne etterforskningsledelse, være et viktig tiltak for å gjøre dagens etterforskningsledere bedre rustet til oppgaven.

6.4.2 Etterforskningsplan

I Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2013 (mål og prioriteringer for 2013) side 4, heter det:

«Riksadvokatembetet er i ferd med å utarbeide retningslinjer om bruk av etterforskningsplan i voldtektssaker. Man ber imidlertid allerede nå om at det, med mindre det fremstår som åpent unødvendig, utarbeides en skriftlig etterforskningsplan i slike saker. Etterforskningsplanen skal utarbeides i samråd mellom den som har påtaleansvaret i saken, og den politifaglige etterforskningsleder, med en oversikt over etterforskningsskritt og tidsfrister for disse. Planen må tilpasses sakenes kompleksitet og omfang, og ajourføres underveis. Etterforskningsplanen vil bli gjenstand for tilsyn fra statsadvokatene...»

De nevnte retningslinjene er per i dag ikke utarbeidet.

Arbeidsgruppen har merket seg at begrepet «etterforskningsplan» brukes litt vilkårlig om ulike type dokumenter som alle kan rubriseres under overskriften «planlegging og styring». Vi velger derfor kort å redegjøre for de kanskje mest brukte dokumentene, og hva som kjennetegner disse.

Etterforskningsplan

Dokumentet favner vidt, og finnes i ulike varianter både med hensyn til form og innhold. Følgende elementer vil typisk inngå i en etterforskningsplan:

- tilgjengelige ressurser
- bevistemaene i saken
- arbeidsoppgavene og hvem som skal utføre dem
- frister
- oppgavenes rekkefølge
- tidspunkt for når saken skal være ferdig etterforsket

Mens en arbeidssiktelse (se under) typisk beskriver de mulige straffbare forholdene som etterforskes, og bidrar til å identifisere de bevistema som etterforskningen må avklare, vil etterforskningsplanen beskrive hvilke etterforskningsskritt som må utføres, vurderes, rekkefølgen, osv. Disse dokumentene henger derfor sammen.

1) Etterforskningsordre

Etterforskningsordre benyttes blant annet av flere av særorganene, og gir rettslige og ressursmessige rammer for etterforskningen. Ordren inneholder ofte en tidsavgrensning og fungerer som et styringsverktøy for den påtalemessige ledelsen. Bruken av slike ordrer er kanskje spesielt hensiktsmessig i saker eller prosjekter som inneholder «skjulte» faser, men kan også benyttes i tradisjonelle, reaktive saker.

2) Siktelse

Siktelse som styringsdokument forutsetter at det er én eller flere kjente gjerningspersoner. Dokumentet skal tilkjennegi aktuell(e) straffebestemmelse(r) og hva den siktede anklages for å ha gjort. Siktelse utformet i forbindelse med bruk av tvangsmidler vil tidvis kunne være utformet under hensyntagen til faren for bevisforspillelse.

3) Arbeidssiktelse

Arbeidssiktelse brukes blant annet aktivt hos Økokrim, hvor styringsdokumentet regelmessig utarbeides etter beslutning om saksinntak. Dokumentet er retningsgivende for etterforskningen som skal utføres. En arbeidssiktelse vil ofte være mer omfattende enn en formell siktelse både i form og innhold og skal beskrive straffebestemmelsene og bevistemaene som skal etterforskes. Hovedformålet med dokumentet er å avgrense saken og målrette etterforskningen, og bidra til å identifisere rettslig relevante fakta

og klarlegge hvilken informasjon som må innhentes gjennom etterforskningen. Til forskjell fra en siktelse inneholder en arbeidssiktelse gjerne en rekke åpne felt som ikke kan fylles ut fordi informasjon mangler. En arbeidssiktelse er et arbeidsverktøy som ikke må likestilles med det endelige målet for etterforskningen.

4) Avhørsdisposisjon (avhørsplan)

Avhører bør i forbindelse med planleggingen av et avhør, utarbeide en skriftlig disposisjon. På denne måten konkretiseres forberedelsene, målstyringen blir mer bevisstgjort og overraskelser i avhøret forbygges. Omfanget av planen vil variere ut fra omstendighetene. En avhørsplan i sentrale og viktige saker bør utarbeides i samarbeid med etterforskningsleder og/eller påtaleansvarlig. Planen anses som et arbeidsdokument, og føres ikke i saken.

5) Bevisnotat

Bevisnotat benyttes blant annet av Økokrim som et verktøy for å sammenholde resultatet av etterforskningen med gjerningsbeskrivelsen i arbeidssiktelsen, og således kartlegge behovet for ytterligere etterforskningskritt. Normalt brytes straffebudet opp i objektive og subjektive vilkår.

6) Hendelseslogg

De fleste aktiviteter som gjennomføres i samsvar med etterforskningsplanen, vil fremgå av sakens dokumenter. For å sikre notoritet over faktiske hendelser som ikke kommer direkte til uttrykk gjennom sakens dokumenter, kan det være nyttig å benytte seg av en hendelseslogg. Elementer som typisk vil kunne fremkomme her, er telefonsamtaler, purringer, møter med eksterne, osv.

7) Indicia prosjektmodul som etterforskningsplan

For å sikre en enhetlig bruk av etterforskningsplaner har stadig flere distrikter og avdelinger gått over til å benytte seg av prosjektmodulen i Indicia som det sentrale verktøyet. Dette kan tilpasses behovene i den enkelte sak, og gir en god oversikt over planlagte arbeidsoppgaver, fordeling og tidsfrister. Her kan man også legge inn logger som fortløpende viser hvordan saken har utviklet seg. For å sikre et godt eierskap og nødvendig involvering bør oppfølgingen knyttes direkte til taktisk etterforskningsleder. Dette bidrar til at vedkommende ikke bare kan delegere saken til etterforsker og vente til den blir ferdig.

Etterforskningsplan og sammenfatning

Selv om føringene gitt i årets mål- og prioriteringsdirektiv fra Riksadvokaten isolert sett gjelder voldtæktssaker, mener arbeidsgruppen at hensynene som ligger bak innføringen av obligatoriske etterforskningsplaner på dette området, tilsier at de samme argumentene bør kunne gjøres gjeldende også i andre sakstyper. Et slikt grep vil etter vårt syn være et tiltak som medfører at etterforskningen – og dermed også avhørene – blir bedre (mål)styrt. En avgjørende suksessfaktor blir i så fall å påse at middelet ikke blir målet. Med det mener vi at en slik plan ikke bare blir en teoretisk tilleggsoppgave som stjeler ressurser, og ellers blir liggende ubrukt.

Arbeidsgruppen mener *ikke* at det for *enhver pris* må utarbeides et slikt skriftlig dokument i *alle* straffesaker. Poenget må være å skape bevissthet om det å jobbe strukturert, målrettet og planmessig. Ideelt sett bør en etterforskningsplan rutinemessig utarbeides i fellesskap av en aktiv og integrert etterforskningsledelse. Når dette fungerer, bør dette ikke fremstå som unødig ekstraarbeid, men snarere være en formalisering av grep og beslutninger som allerede gjøres. Et slikt planverk vil uansett måtte være en dynamisk prosess som utvikles gjennom samarbeid og samhandling. Behovet for en skriftlig og detaljert plan vil være ulikt avhengig av sakens størrelse, alvor og kompleksitet, men også etter sakstype.

Hvilken *måte* planen utarbeides på, og hvilken form den har, er ikke avgjørende, selv om vi for vår del anbefaler prosjektmodulen i Indicia. I saker av en viss størrelse og kompleksitet bør det alltid opprettes et Indicia-prosjekt. Arbeidsgruppen mener at en slik plan – forutsatt at den er gjennomarbeidet,

er kjent for alle og aktivt brukes som et styringsverktøy – vil skape forutsigbarhet og medføre at alle i teamet «trekkes» mot oppstilte mål. En slik utvikling vil også bygge oppunder en nasjonal, kvalitets-sikret struktur og metodikk.

Integrert påtale

Dersom det norske to-sporede systemet skal fungere etter intensjonen, fordrer det en aktiv, oppdatert og tilstedeværende påtaleansvarlig. Enkelte av påtalerespondentene peker på at ambisjoner og ressurser i så måte ikke er avstemt. Ressurssituasjonen ligger utenfor vårt mandat, men dimensjoneringen mellom antall påtalejurister og antall etterforskere danner i praksis en ramme for hvor integrert juristen kan klare å være i etterforskningen av hver enkelt sak.

6.4.3 Administrativ og politifaglig ledelse

Arbeidsgruppen registrerer at mange politiledere – både i media og andre steder – omtaler seg selv som «etterforskningsleder». Spesielt gjelder dette i de litt mer alvorlige straffesakene. Etter vårt syn er det viktig å holde fast ved at det er tre – og i prinsippet kun tre – funksjoner som har en rolle i ledelsen av en straffesak. Dette er påtaleansvarlig, politifaglig ansvarlig og ressursansvarlig. Rollefordelingen dem i mellom kommenteres ikke her.

Når det gjelder den politifaglige ledelsen, er det etter vårt syn et tankekors at mange politifaglige etterforskningsledere (i denne rapporten omtalt som «førstebetjenter») også har mange konkurrerende oppgaver. Vi synes å registrere en utvikling som går i retning av at de administrative oppgavene i økende grad fortrenger de faglige. Når de alvorlige sakene dukker opp, kan resultatet bli at personer som til daglig bekler administrative lederstillinger, går inn i rollen som etterforskningsleder. Fra et faglig ståsted anser vi denne utviklingen som uheldig. *Hvordan* etaten i et styringsperspektiv skal løse dette, er en altfor kompleks problemstilling til at den kan behandles her.

6.5 Organisatoriske forhold – gjensidig forståelse og anerkjennelse

Som det fremgår av mandatet, er gode samarbeidsrelasjoner i politi- og påtalemyndigheten helt sentralt i et utviklings- og forbedringsperspektiv. Spørsmålet er ikke *om* dette er en fornuftig og farbar vei å gå i vårt to-sporede-system, snarere *hvor langt* man skal gå i å standardisere løsninger, *hvem* som i så fall skal få ulike koordinerings- og oppfølgingsoppgaver som nødvendigvis vil tvinge seg frem, samt *hvilke tiltak* som bør settes inn for å nå målene.

6.5.1 Avhørstaktikk – konsensus

Det er bred konsensus i Norge om at de europeiske og forskningsbaserte «Investigative Interviewing»-teknikkene fortsatt skal danne rammene for norsk avhørsmetodikk. Undersøkelsen vår har da heller ikke avdekket noen grunnleggende uenighet mellom de ulike profesjonene når det gjelder den taktiske forståelsen og bruken av avhør i etterforskningsøyemed. Taktikkmodellen som undervises på Politihøgskolen (se punkt 2.4), har bred tilslutning. Det undersøkelsen imidlertid kan indikere, er en tendens til at de ulike gruppene (profesjonene) vurderer og vektet enkeltspørsmål litt ulikt. Der det tidvis oppstår uenighet synes dette særlig å ha sitt utspring i én eller flere av de følgende kulepunktene:

- **Effektivitet versus kvalitet.** Hvor går balansepunktet i det enkelte tilfelle eller i den enkelte sak? Hvor «rett på sak» kan/bør man gå hvis bevisene synes overveldende? Dette er det selvsagt umulig å gi et entydig svar på. Generelt er det en viktig lederoppgave å balansere disse hensynene som ofte trekker i litt ulike retninger. Diskusjonene i arbeidsgruppen tyder på at påvist uenighet i enkeltsaker ikke bunner i et prinsipielt ulikt syn på taktikkmodellen, men snarere at (spesielt) påtale tidvis etterlyser en raskere fremdrift (innbefattet konfrontasjon) når forholdene ligger til rette for det.

- **Ulikt syn på bevisverdien** av det som fremkommer i et avhør når saken skal opp for domstolene. Flere innen påtalemyndigheten har vært inne på at mange etterforskere kan ha et noe urealistisk syn på bevisverdien av enkeltsitater og enkeltelementer i et avhør. Her tenker man eksempelvis på relevansen ved at siktede begynner å stamme i et lyd-/bildeavhør når han hun konfronteres med tunge bevis. I praksis synes slike forhold kun unntaksvis å ha avgjørende gjennomslagskraft i en hovedforhandling.
- **Samhandling.** Arbeidsgruppen har en ganske klar oppfatning av at spesielt de kvalitative svarene indikerer at respondentene har ulik erfaring og ulike ståsteder, og at den gjensidige forståelsen kunne vært bedre.

6.5.2 Utvikling av gode samarbeidsrelasjoner

Behov for bedre samhandling

Et gjennomgående trekk i undersøkelsen er at etterforskerne er mest fornøyd med sine prestasjoner/produkter, mens spesielt statsadvokatene er noe mer kritiske. Statistisk vil egevalueringer slå mer positivt ut enn eksterne evalueringer, så vi anser ikke dette «funnet» som spesielt oppsiktsvekkende. Samtidig mener arbeidsgruppen å se et reelt forbedringspotensial i å tilrettelegge for økt samhandling på mellom profesjoner. Gjensidig forståelse for hverandres roller og oppgaver er helt avgjørende dersom etaten skal utvikle seg og bli bedre. Målet må være at man rutinemessig samarbeider om å tilføre ulik kompetanse inn i etterforskningen og avhørssituasjonen, da dette samlet sett gir det optimale resultat.

Ulike tiltak kan tenkes for å oppnå en slik ønsket utvikling. Flere har fremhevet at *etterforskerne i større utstrekning enn i dag, burde bli med i retten* – fortrinnsvis i en sak de kjenner, og hvor de utfordres i forkant og etterkant på hvordan sentrale avhør brukes/ikke brukes av partene. Forhåpentligvis vil dette gi økt innsikt i og forståelse av straffbarhetsvilkårene, bevisvurderingen og ikke minst hvordan selve avhøret brukes i retten.

Arbeidsgruppen mener videre at det er viktig at også påtalemyndigheten får bedre opplæring og innblikk i historikken og prinsippene som ligger til grunn for utarbeidelsen av dagens avhørsopplæring. Mange aktører har i dag liten eller ingen kunnskap om dette området til tross for at de både er en sentral aktør (den formelle leder) av etterforskningen, men også forventes å kunne bruke avhør aktivt under hovedforhandlingen.

System for tilbakemelding og evaluering

Et viktig – og lite oppmuntrende funn – er det nærmeste totale fraværet av systemiske tilbakemeldinger og evalueringer i politidistriktene av etterforskning og avhør. Problemet er ikke av ny dato. I sine undersøkelser ved spesialseksjonene i Oslo politidistrikt fant Rachlew (1999) det samme problemet. I NOU: 2009:12 heter det at: «*Utvalget understreker betydningen av å utvikle politiet som en lærende organisasjon*».

Arbeidsgruppen er samstemte på at disse utfordringene ikke alene kan avhjelpes med mer utdanning og opplæring. Litt forenklet kan man si at dagens utdanning baserer seg på at det gis en grunnleggende opplæring på Politihøgskolen (grunnutdanningen og mer avanserte utdanninger som dommeravhørsutdanningen), og at videre utvikling primært må skje gjennom læring i produksjon. Skal dette fungere etter intensjonen, må det lages systemer for tilbakemeldinger som kan gi grunnlag for læring og videreutvikling. I dette ligger flere komponenter. Tilbakemeldingene bør skje med en viss regelmessighet, og det må gjøres av egnede personer. Per i dag synes det å være relativt tilfeldig om

slike tilbakemeldinger gis, og hvis de gis, *hvordan og av hvem*. Arbeidsgruppen er skeptisk til «generelle oppfordringer» til forbedringer, og tror at det i en tid hvor politiets oppmerksomhet trekkes i flere ulike retninger, kreves en fast og forpliktende struktur («et regime/system»). Uten dette vil kvalitets-sikring, støtte og utvikling i produksjon forbli tilfeldig.

Ser man dette i sammenheng med punkt 6.3 (sertifisering), vil det fremgå at arbeidsgruppen mener at tilbakemeldinger er så viktig for å lære, implementere og videreutvikle kunnskap og erfaring, at alle etterforskningsenheter bør ha egne fagansvarlige/opplæringsansvarlige på området. Disse må ha ansvar for å implementere nasjonale føringer, evaluere avhør og gi jevnlig tilbakemeldinger til avhørerne.

Påtalejuristene må i større grad bli klar over sitt ansvar for å gi konkrete tilbakemeldinger dersom et avhør har åpenbare mangler med hensyn til for eksempel straffbarhetsvilkårene. Dette fremstår kanskje som litt selvsagt, idet dette er opplysninger påtalemyndigheten trenger for å kunne fatte en riktig påtaleavgjørelse. Samtidig viser undersøkelsen vår at et slikt system er fraværende i dag. Dersom det mangler sentrale opplysninger, må konsekvensen bli at saken returneres til etterforskeren for ett nytt avhør. Læringsutbyttet vil bli vesentlig bedre dersom avhøreren blir forklart hvorfor det trengs et nytt avhør, hva som manglet i det forrige, og hvorfor dette er viktig. I den kvalitative undersøkelsen kom det frem at saker var blitt henlagt ved flere anledninger grunnet mangelfulle avhør, uten at dette ble evaluert eller tatt opp med de berørte personene. Dette er svært uheldig. Av hensyn til saken må det tas et nytt avhør for å få frem de opplysningene som er nødvendige for å fatte en riktig avgjørelse, og av hensyn til avhører og avhørsfaget må det gis konkrete tilbakemeldinger på hva som ikke var bra nok, for å unngå at feilen gjentas.

Arbeidsgruppen mener derfor det er behov for både et bedre og mer systematisk opplegg for evaluering og tilbakemelding. Støtte og kvalitetssikring i forkant av sentrale avhør er like viktig. Arbeidsgruppen henviser til vedlegg III og VII. Med en forankring i overordnede føringer vil et slikt skjema kunne bidra til å sikre involvering av rett kompetanse, på rett nivå, til rett tid.

Den høyere påtalemyndigheten – tyngre regional fagstyring/involvering

Vanlig praksis i dag er at tilbakemeldinger fra den høyere påtalemyndigheten til den enkelte etterforsker skjer i form av merknader i påtegning fra Riksadvokaten eller statsadvokat i konkrete saker. I tillegg gjennomføres det saksmøter og evalueringsmøter. Arbeidsgruppen er også kjent med at tilbakemeldinger gis mer uformelt i form av samtaler og e-post.

Arbeidsgruppens funn indikerer at dette vurderes som positivt, men ikke tilstrekkelig.

Ettersom den høyere påtalemyndigheten har uttrykt en viss bekymring knyttet til dagens avhørsmetodikk, bør det i tillegg til forslaget om at Riksadvokaten utferdiger et nytt rundskriv om avhør, påhvile statsadvokatene et ansvar for å ta del i utviklingen av avhørsfaget i sin region. Dette kan gjøres som et ledd i inspeksjoner, på påtalemøter, ved å avholde egne fagdager eller ved deltakelse på fagdager som arrangeres av politidistriktene. Selv om primærkompetansen rent avhørsmetodisk og teknisk besittes av etterforskere, bør statsadvokatene bidra med å klargjøre sine forventninger til avhør generelt, samt peke på hvordan rettslige relevante temaer kan belyses.

Utvikling og revitalisering av gode fagmiljøer

I tillegg til troen på å sette evalueringer og tilbakemeldinger i system, er det viktig, og kanskje avgjørende, at det skapes gode fagmiljøer som bidrar til å sette faget på dagsorden. Et fagmiljø kan enkelt gjennomføre intern opplæring, ha faglige diskusjoner og gi hverandre råd og bistand i enkeltsaker.

Dette behøver ikke være mer komplisert enn at to personer går sammen om særlig krevende avhør og/eller kvalitetssikrer hverandres avhør. Etablering av sterke fagmiljøer krever prioritering og tilrettelegging av arbeidsgiver. Det må skapes rom og forståelse for behovet for å sette avhørsfaget på agendaen og gis mulighet for å gjennomføre kompetansehevede tiltak. Arbeidsgruppen tror ikke «videreutdanningen» som omtales ovenfor, kun bør skje i formaliserte former, men mener det er minst like viktig at den finner sted i det daglige – typisk i form av praktisk arbeid med saker, dvs. læring i produksjon. Vi tror imidlertid ikke dette kommer av seg selv – en slik satsning må forankres i politiets toppledelse og være tema ved statsadvokatenes inspeksjoner.

Arbeidsgruppen understreker i den forbindelse betydningen av at etaten evner å beholde og videreutvikle de gode og «tunge» fagmiljøene innenfor etterforskningsfaget. Riksadvokaten har de senere årene ved en lang rekke anledninger påpekt viktigheten av dette, senest i Mål og prioriteringer for straffesaker i 2013 (Rundskriv nr. 1/2013), hvor det heter:

«Riksadvokaten har over tid festet mer oppmerksomhet mot kvalifisert etterforsningsledelse og gode etterforsningsmiljøer. Begge deler er grunnleggende for å lykkes med krevende etterforskning. Etterforsningsledelsen omfatter både påtalemessig og politifaglig ledelse.»

Fra Prop. 1 S (2012–2013) side 86 hitsettes:

«For politiet vil det i de nærmeste årene være en utfordring å avveie ressursbruken mellom å styrke samfunnets sikkerhet og beredskap, den generelle kriminalitetsbekjempelsen og øvrige oppgaver.»

«Den sterke oppmerksomhet på beredskap og sikkerhet i kjølvannet av 22. juli-saken innebærer en reell fare for at etterforskning blir skadelidende. Riksadvokaten understreker at dette ikke er i tråd med de sentrale direktiver, og det er en viktig oppgave for politimestrene å se til at så ikke skjer.»

I Prop. 1 S (2012–2013) understreker Regjeringen at etterforskning er et satsingsområde i tiden fremover, jf. proposisjonen side 100:

«En effektiv og velfungerende etterforskning utgjør et avgjørende fundament i det Kriminalitetsforebyggende arbeidet. Framover skal det satses mer på etterforskning og etterforsningsledelse i politi- og lensmannsetaten. Gode etterforsningsmetoder skal implementeres i det praktiske politiarbeidet, og alle politidistriktene skal sikre stabilitet og erfaring på etterforskingssiden.»

6.6 (U)kultur og/eller utbredt misoppfatning?

Utgangspunktet for denne arbeidshypotesen var at arbeidsgruppen hadde fanget opp at det i enkelte miljøer ble hevdet at politiet anno 2013 hadde fått en «kultur for ørkesløse rapporter som skulle ha med alt». Konsekvensen ble lange og uhensiktsmessige rapporter som innebar overdreven tidsbruk, fravær av konfrontasjon, osv. Noen av oss hadde også ved gjentatte anledninger fanget opp utsagn av typen «K.R.E.A.T.I.V. er ensbetydende med omstendelighet og langdryghet.» Samtidig bar nok flere av disse utsagnene litt preg av å være upresise mishagsytringer, og vi viser i denne forbindelse til det vi innledningsvis skrev om manglende begrepsforståelse i punkt 3.4.

Uavhengig av hva som objektivt sett måtte være rett eller galt, valgte vi i undersøkelsen å ta med et par spørsmål som tok for seg nettopp dette (punkt 5.4). Det svarene gir støtte for, er at det hersker usikkerhet blant brukerne, og at mange derfor føler det tryggest å gjøre ting grundig og omstendelig. Som en av respondentene uttrykte det: «*I politiet er det en utbredt frykt for å gjøre feil, og ved å skrive ned «alt» så slipper man iallfall å bli hengt ut i retten av en ilter forsvarsadvokat.*»

Arbeidsgruppen har ikke gått dypt nok ned i materien til å ha noen kvalifisert oppfatning om omfanget og utbredelsen her, ei heller diagnostisert årsaken til denne utviklingen. Den usikkerheten mange føler, kombinert med en tidvis fraværende saksledelse og manglende opplæring og kompetanse må imidlertid tas på alvor, og etaten må sette inn adekvate tiltak. Gjennom økt kompetanse, praktisk trening, jevnlig tilbakemeldinger, avklaringer og formell støtte fra Riksadvokatembetet på sentrale punkter, samt støtte og forståelse hos ledelsen i egen organisasjon, tror vi dette er et punkt som i vesentlig grad bør kunne avhjelpes.

6.7 Gjentagende og konfronterende avhør

Dette punktet er sentralt i arbeidsgruppens arbeid/mandat. Vi velger derfor å behandle problemstillingen noe grundigere, og har i den følgende diskusjonen både en juridisk og praktisk tilnærming. I tillegg har Rachlew bedt om å få komme med en egen betenkning over det samme temaet (inntatt som kapittel 9). Skulle arbeidsgruppen brutt utfordringen rundt gjentagende og konfronterende avhør ned til ett enkelt og generelt råd, ville det trolig være å understreke hvor avgjørende det er «å komme godt ut fra hoppkanten». Det undersøkelsen indikerer, er at de sakene som får en uheldig start, ofte drar med seg de samme svakhetene videre, som en slags følgefeil. Et rotete og planløst avhør, uten tydelig tidskronologi og/eller tematisk kronologi, vil ikke enkelt kunne la seg reparere gjennom god rapport-skrivingsteknikk.

Konfronterende spørsmål omfatter både tilfeller der avhørte blir foreholdt forhold vedkommende ikke har forklart seg om før, og situasjoner hvor det han/hun har forklart, ikke stemmer overens med andre opplysninger i saken. Konfronterende spørsmål må ikke forveksles med kryssforhør (avhør av motpartens vitner i retten).

6.7.1 Konfronterende spørsmål til siktede

Etter straffeprosessloven § 232 jf. § 92 jf. påtaleinstruksen § 8-2 skal mistenkte gis anledning til å gjendrive de grunner som mistanken beror på, og anføre de omstendighetene som taler til fordel for ham. Det er ikke eksakt angitt når, eller på hvilken måte, mistenkte skal gjøres oppmerksom på forholdene mistanken er grunnet i. Pålegget i § 92 første ledd handler om hvordan avhør skal gjennomføres, og det må legges til grunn at siktedes anledning til gjendrivelse skal skje under avhøret. Regelen er i utgangspunktet absolutt og ivaretar siktedes rettssikkerhet.

Dersom siktede ønsker å avgi forklaring, har således politiet i avhørssituasjonen en plikt til å gjøre siktede oppmerksom på bevisene som taler mot ham, dersom vedkommendes sammenhengende forklaring ikke berører disse forholdene. Dette utgangspunktet modifiseres av straffeprosessloven § 242, 1. ledd, hvoretter mistenktes dokumentinnsyn kan begrenses av hensyn til etterforskningen. Siktedes rettigheter ivaretas ved at forsvarer har rett til dokumentinnsyn.

Straffeprosessloven § 242 forutsetter at den som avhører siktede, har gjort seg kjent med saken og bevisene mot vedkommende. I noen saker kan det ha foregått en omfattende etterforskning før siktede pågripes og avhøres. Det foreligger ofte bevis i form av avhør av medsiktede og vitner, spaningsrapporter og andre politirapporter, tollrapporter, bilder, beslag, analyse av narkotika, medisinske og andre sakkyndigerklæringer, telefonanalyse og kommunikasjonskontroll.

Hensynet til siktede tilsier at saken bør avklares raskest mulig på etterforskningsstadiet. Dersom siktede ikke er konfrontert med samtlige bevis i avhør, og det blir tatt ut tiltale, vil konfrontasjonen utstå til rettsbehandlingen. Først når siktede kommer i retten har han/hun da forutsetninger for å kunne imøtegå bevisene. Dette må anses å være i strid med straffeprosessloven, og kan medføre at det blir irtetteført saker som skulle vært henlagt på etterforskningsstadiet.

Bevis som ikke er foreholdt siktede i politiavhør, vil vedkommende senest være kjent med når tiltale er tatt ut. Deretter går det ytterligere tid før saken kommer opp for retten. Dersom siktede har behov for å konstruere en falsk forklaring tilpasset bevisituasjonen, vil sjansen for å oppnå dette øke når siktede har god tid til å tenke seg om. Mangel på konfrontasjon i politiavhør medfører således en høyere risiko for at tiltalte kan lykkes med en falsk forklaring i retten, slik at resultatet blir en uriktig frifinnelse. Dersom konfrontasjonsdelen uteblir i politiets avhør av siktede, vil det i sin ytterste konsekvens innebære at politiet ikke ivaretar etterforskningsplikten etter straffeprosessloven. I realiteten vil da det som ofte er den viktigste delen av etterforskningen, utføres av domstolen, under dommerens utspørring av tiltalte under hovedforhandling.

I spørreundersøkelsen arbeidsgruppen har gjennomført, ble det påpekt at etterforskere tar eller blir beordret til å ta siktetavhør uten tilstrekkelig tid til nødvendige forberedelser. De vil da mangle forutsetninger for å kunne stille konfronterende spørsmål. Noe annet er at enkelte synes å vegre seg for å stille konfronterende spørsmål – fordi de mangler erfaring, fordi det er ubehagelig, fordi de frykter det kan ødelegge kommunikasjonen med siktede eller av helt andre grunner. Konfrontasjon kan også gjelde indre motstrid i siktetes forklaring; logisk brist eller ulike versjoner av samme faktiske forhold. Det er heller ikke uvanlig at en siktet er vag og/eller utelater å forklare seg om omstendigheter av relevans for siktelsen.

Kort oppsummert skal konfrontasjon skje før saken kan anses som ferdig etterforsket.

6.7.2 Når skal konfrontasjon skje?

En bokstavtro fortolkning av straffeprosessloven § 92 jf. pti. § 8-2 kan muligens indikere at konfrontasjon skal skje i første avhør av siktede. Dette vil i mange tilfeller også være praktisk, særlig i mindre saker med et oversiktlig faktum og klart bevisbilde. Dette stiller seg imidlertid annerledes i mange saker, spesielt i større saker, med et uoversiktlig bevisbilde. I realiteten står man her overfor to motstridende hensyn:

På den ene siden er konfrontasjon og bevispresentasjon avgjørende for at siktede skal kunne forsvare seg mot en uriktig anklage, på den andre siden kan for tidlig konfrontasjon gi siktede mulighet til å tilpasse sin forklaring til de bevis som avsløres for tidlig av politiet.

Arbeidsgruppen mener det er i tråd med loven og dens intensjoner å legge til grunn at politiet har et spillerom til å gjøre taktiske vurderinger av når potensielle bevis skal presenteres for siktede. Av den grunn er muligheten til å holde saksdokumenter tilbake fra siktede, når vilkårene for det er til stede, en relevant og praktisk fremgangsmåte. Det hører til unntakene at det i større og alvorlige saker og i saker med flere gjerningspersoner kun gjennomføres ett avhør av en siktet. Det vanlige er at avhør av siktede inngår som en viktig del av den løpende etterforskningen, og bidrar til å drive denne fremover.

Straffeprosessloven § 242 angir at mistenkte på begjæring har krav på dokumentinnsyn. I mange saker kommer ingen slik begjæring, og politiet råder da fullt og helt over sakens opplysninger, uten eksplisitt å måtte ta stilling til hvilke bevis som skal holdes tilbake. I praksis betyr nok det at politiet opplever å stå friere til å planlegge når de ulike bevisene skal legges frem for mistenkte. Mangel på begjæring om

innsyn fra siktede må imidlertid ikke forveksles med at politiet står helt fritt til å holde opplysninger tilbake. Politiet må på ethvert tidspunkt ha en bevissthet om dette spørsmålet, slik at siktede får mulighet til å «gjendrive de grunner som mistanken beror på».

Faren for å avsløre potensielle bevis må også iakttas ved utforming av siktelsen. Aktuelt straffebud må oppgis. Hva gjelder selve utformingen av grunnlaget, kan det variere hvor presis man bør være. Tidlig i etterforskningen kan det uansett være vanskelig å være presis fordi politiet ikke vet nok til å beskrive handlingen godt. Det kan også være taktisk riktig å sørge for at det ikke tilflyter siktede informasjon som kan påvirke vedkommendes forklaring. Dette anses for å være i tråd med reglene om at siktede ved avhørets start har krav på å vite hva saken gjelder, og med en eventuell siktelse, jf. strpl. § 92 jf. pti. § 8-1 og EMK art. 6 nr. 3 a.

Dagens avhørsmetodikk deler avhør inn i ulike faser. Det er i sonderingsfasen man normalt konfronterer siktede med bevis. I denne fasen skal politiet ta utgangspunkt i den frie forklaringen og stille utdypende og oppklarende spørsmål om aktuelle tema. Beviskonfrontasjon gjøres først etter å ha fått avhørt frie forklaring, gjerne etterfulgt av spørsmål som skal bidra til å avdekke om det finnes alternative forklaringer på det potensielle beviset. Et slikt bevis kan selvsagt ha en annen forklaring enn at det knytter personen til hendelsen.

Av taktiske grunner er det vanlig å gjennomføre en konfrontasjon med potensielle bevis (for eksempel funn av fingeravtrykk, DNA, KK-samtaler eller andres forklaringer) etter at politiet har fått alle rimelege, alternative forklaringer falsifisert. Begrunnelsen er selvsagt at hvis man konfronterer før man har hørt vedkommendes forklaring, kan siktede tilpasse forklaringen etter det potensielle beviset. I praksis skjer dette gjerne over flere avhør, hvor konfrontasjonene tas etter hvert som saken tar form, og tematikken og bevisbildet blir klarere. Man kan gjerne si at sonderingsfasen går over flere avhør.

Det er ikke mulig på generelt grunnlag å konkludere entydig når konfrontasjon skal skje. Dette må vurderes ut fra den enkelte sak (med veiledningen i den teoretiske avhørsmodellen). Så lenge saken skrider frem og man befinner seg i sonderingsfasen, vil politiet ha et spillerom. Samtidig oppstiller som nevnt loven formelle skranker for hvor lenge en konfrontasjon kan utstå. For å forsikre seg om at man er innenfor disse rammene anbefaler vi avhører å ha en dialog med påtaleansvarlig. Avhørstaktikken bør være implementert i en etterforskningsplan, slik at man har en godt gjennomtenkt og bevisst tanke om hvorfor og hvordan konfrontasjonen skal skje.

I spørreundersøkelsen fremkom det at politiet relativt ofte anmoder siktede om nye frie forklaringer i senere avhør, noe som kan ha uheldige konsekvenser. Gjentatte sammenhengende forklaringer om samme tema krever unødig tid og etterforskerkapasitet. Avhørene eser ut og blir fort for omfattende og vanskelig tilgjengelige – både for den som avhører, for andre etterforskere som arbeider med saken, for påtalemyndigheten og forsvarere. Det gir også siktede personer som har behov for å bortforklare sin rolle, mulighet til gradvis å tilpasse sin forklaring til bevisene i saken.

I de fleste saker vil behovet for flere avhør av siktede skyldes at det har fremkommet nye opplysninger under etterforskningen som siktede må foreholdes. Normalt vil det da ikke være behov for en ny sammenhengende forklaring om forholdet i siktelsen. Unntaket vil typisk være dersom det er ønskelig å få forklaring om temaer som ikke tidligere er berørt i politiforklaringen.

Avhør i fengslingsmøte

I saker der siktede begjæres varetektsfengslet, vil vedkommende regelmessig bli avhørt om hvordan han/hun stiller seg til siktelsen. Dette avhøret ledes av dommeren, og berøres ikke her.

Konfronterende spørsmål til vitner

Vitneavhør under etterforskningen foretas av politiet. Det kan også foretas rettslige avhør av vitner. Drøftelsen begrenses til politiavhør av vitner og politiets rolle ved dommeravhør av barn. Politiavhør av vitner omfatter også avhør av fornærmede i saken.

6.7.3 Politiavhør av vitner

Hvordan politiavhør av vitner skal foregå, er regulert i strpl. § 234, første ledd jf. § 133, 1. ledd. Vitnet skal oppfordres til så vidt mulig å forklare seg sammenhengende om hva vitnet vet om gjenstanden for bevisførselen. Deretter kan særskilte spørsmål stilles.

Et vitne som har avgitt forklaring til politiet, vil under en senere rettssak bli avhørt av enten aktor eller forsvarer (avhengig av hvem som har innstevnet vitnet), og vil deretter kunne bli kryssforhørt av den andre parten. Vitner i straffesaker har i hovedregelen forklaringsplikt, men de kan ha ulike motiv for å forklare seg usant og kan straffes for falsk forklaring. Vitner kan også huske feil, blande situasjoner eller huske dårlig på grunn av alder, sykdom, rus, tidsforløpet siden hendelsen osv.

En viktig oppgave for politiet under etterforskningen er å avdekke om et vitne forklarer seg bevisst uriktig. Tidvis opplever man at en fornærmet inngir en falsk anmeldelse. Motivet kan være alt fra et ønske om økonomisk vinning til hevn, eller skyldes at vedkommende er mentalt syk og ikke evner å skille fantasi og virkelighet. Løgnen kan også være slik at den aggregerer eller minimerer det inntrufne. Videre kan en fornærmet lyve om omstendigheter rundt handlingen som setter vitnet i et dårlig lys, eller som vil avsløre vitnets egne kriminelle forhold. Uriktige forklaringer som springer ut fra en redsel for represalier, er heller ikke et helt ukjent fenomen.

Straffeprosessloven § 129 annet ledd angir at vitneprov kan holdes opp mot hverandre når deres forklaringer gir grunn til det, og at dette ikke bør skje før hovedforhandlingen. Betyr det at vitner ikke skal konfronteres med andre vitners opplysninger i politiavhør? Strpl. § 129 annet ledd må sees i sammenheng med regelen i første ledd, hvor det heter at vitnene bør avhøres enkeltvis. Dette har sin bakgrunn i at vitnene så langt som mulig, bør avhøres uten å bli utsatt for påvirkning som kan påvirke minnet om den aktuelle hendelsen.

I forarbeidene (NUT 1969:3) sies det i merknadene til bestemmelsen at *det bør være adgang til å stille vitner mot hverandre overalt hvor dette fremtrer som en hensiktsmessig måte å få saken oppklart på.*

På samme måte som for siktede personer kan heller ikke dette utsettes til hovedforhandlingen. En slik forståelse underbygges også av bestemmelsen i strpl. § 136 annet ledd, hvor det fremgår at man ikke kan stille spørsmål som i innhold eller form innbyr til svar i en bestemt retning, med mindre det skjer for å prøve påliteligheten av tidligere opplysninger vitnet har gitt (ledende spørsmål).

Som et eksempel på at straffeprosesslovens regler på dette punktet må forstås slik, viser arbeidsgruppen til Riksadvokatens rundskriv om familievold (nr. 3/2008) pkt IV 2.2, hvor betydningen av at fornærmede konfronteres med opplysninger mistenkte har gitt i sin(e) forklaring(er), fremheves.

Dommeravhør av barn

Også ved dommeravhør av barn vil det ganske ofte (avhengig av barnets alder og modenhet) være behov for å stille oppfølgningsspørsmål og foreta bevispresentasjon.

6.7.4 Fri forklaring – nærmere om opplæring og praktiske utfordringer

Repeterte avhør

Utfordringer og problemstillinger knyttet til repeterte avhør har fått for lite oppmerksomhet i Politihøgskolens utdanningstilbud. Temaet bør tas opp på fagdager og øvrige utdannelsesmoduler hvor det må understrekes at vitner og mistenkte i utgangspunktet ikke bør oppfordres til å komme med nye, frie forklaringer, med mindre etterforskningsmessige hensyn krever det. Ved Politihøgskolens utdanningstilbud (og i et eventuelt nytt rundskriv om avhør) bør det presiseres at dersom politiet av taktiske eller menneskelige hensyn oppfordrer til, eller gir den avhørte anledning til å gi en ny, fri forklaring, skal etterforskeren ikke protokollere denne, med mindre den avviker vesentlig fra den første. Dersom etterforskeren mener saken er tjent med en ny, fri forklaring fra vitner eller mistenkte, skal formålet drøftes med etterforskningsledelsen. Opplæringen i protokollering av nye, frie forklaringer må inkludere en tydelig instruks om at det normalt ikke er hensiktsmessig å skrive ned samme forklaring mer enn én gang. Videre, at det i slike situasjoner ofte er tilstrekkelig å nevne at vitnet har forklart seg på nytt, eventuelt med informasjon om tillegg eller avvik fra første forklaring.

Fokuserte, frie forklaringer

I tråd med både juridiske og vitnep psykologiske hensyn trenes norske etterforskere opp til å stimulere til detaljerte, frie forklaringer og unngå avbrytelser under denne fasen av avhøret. Arbeidsgruppen har avdekket utfordringer knyttet til denne fasen, utfordringer som også behandles i den internasjonale faglitteraturen (Ryan 2013). Det universelle problemet synes å være at flere etterforskere ikke er flinke nok til å stimulere relevante, frie forklaringer.

Ryan (2013) illustrerer misforståelsen ved å henvise til en straffesak der en kvinne anmelder sin eks-kjæreste for voldtekt en fredag. I stedet for å gi fornærmede (og mistenkte) instruksjoner om å fortelle alle detaljer fra fredagen, innleder etterforskeren avhøret med å oppfordre fornærmede (og mistenkte) til å beskrive parforholdet i avhørets innledende, frie forklaring. Riktignok vil opplysninger om forholdet ofte være relevant, men både juridiske og vitnep psykologiske føringer tilsier at det er fredagen, altså tidsrommet for det anmeldte forholdet, som bør beskrives i en detaljert, fri forklaring. Det er her behovet for detaljer om hendelsesforløp (objektive vilkår for straff) og egne tanker (subjektive vilkår for straff) kan bli avgjørende for straffesakens endelige utfall.

Denne misforståelsen må belyses i opplæringen slik at fremtidige avhør innledes med frie forklaringer, egnet til å belyse det aktuelle lovbruddet. Relevante tema, som for eksempel forholdet mellom partene, tas opp i avhørets neste fase, sonderingsfasen. Fordi dette er en så vanlig feil, og fordi feilen kan få relativt store konsekvenser for det endelige produktet, oppfordrer Ryan sine kolleger til å formulere introduksjonen til den relevante, frie forklaringen i planleggingsfasen, altså før avhøret starter. Den oppfordringen bør også norske etterforskere få.

Dette betyr selvsagt ikke at politiets etterforskere i sine avhør av sentrale vitner i alvorlige straffesaker ikke skal lytte til partenes umiddelbare behov for å formidle det de opplever som sentral og relevant bakgrunnsinformasjon. Mellommenneskelige kommunikasjonsprinsipper må respekteres gjennom hele avhøret, men det er altså ikke «parforholdet» eller annen bakgrunnsinformasjon som skal være utgangspunktet for den sentrale, frie forklaringen om det anmeldte forholdet.

Arbeidsgruppens undersøkelser viser at enkelte etterforskere kvier seg for å foreholde mistenkte potensielle bevis. De utsetter presentasjonen. En etterforsker fortalte at han foretrakk å overlate denne delen av avhøret til aktor. Den uheldige praksisen er i strid med gjeldende regelverk (straffeprosessloven § 92 jf. påtaleinstruksen § 8-2), Politihøgskolens taktiske modell (Fahsing og Rachlew 2009, Bjercknes og Hoff Johansen 2009, s. 229) og (Bjercknes og Williksen, 2003, s. 417–428). For arbeidsgruppen er det fortsatt uklart om etterforskerne har misforstått den taktiske modellen, om de mangler

trening og derfor også trygghet, eller om de ikke er egnet til å gjennomføre det som i norsk litteratur normalt refereres til som konfrontasjon.

I K.R.E.A.T.I.V. 2 er taktikk viet særlig oppmerksomhet (PHS 2013) samtidig som den taktiske modellen har fått en mer fremtredende plass i siste revisjon av K.R.E.A.T.I.V. (2010).

6.8 Rapportskriving

6.8.1 Dagens situasjon

Rapportskriving er en svært viktig del av et politiavhør. Ved avhør uten lydopptak er dette den eneste dokumentasjonen på hva som fremkom under avhøret. Selv om lydopptak gjennomføres, er det ofte slik at det kun er rapporten som blir gjennomgått av brukerne. Det har i mange år vært ulike meninger om og erfaringer med hvordan avhørsrapporter bør skrives. Rapportskriving stod også sentralt da de fleste av landets statsadvokatembeter og sentrale politienheter var samlet hos Riksadvokaten 25. januar 2012 for å diskutere bekymringsmeldingen(e) som var formidlet til Riksadvokatembetet. I tillegg har avhørsrapporter stått sentralt på flere av de årlige avhørskonferansene til Kripos. Fagsamlingene til avhørsinstruktørene har i flere år også hatt et betydelig fokus på dette temaet. Riksadvokaten kom i 2007 med foreløpige retningslinjer for lyd- og bildeopptak av politiforklaringer, og i 2009 kom de gjeldende retningslinjene (Riksadvokaten 2009a). I begynnelsen av 2009 gjennomførte Riksadvokatembetet en høring hos politiet og påtalemyndigheten om erfaringer knyttet til de midlertidige retningslinjene til lyd- og bildeopptak ved politiforklaringer (Riksadvokaten 2009b).

Rapportskriving inngår i faget Rapport- og etterforsningslære i Bachelorutdanningen, mens det i svært beskjeden grad er tema i Etter- og videreutdanningene. Avhørsrapporter er etter hvert blitt ett av de sentrale temaene i K.R.E.A.T.I.V.-kurset. Tilsvarende i det nye avhørsstudiet ved EVU. Pensumlitteratur har vært boken «Politirapport» (Bjerknes/Williksen 2003,2005,2012). Avhørsrapport står sentralt i boken og er viet et eget kapittel. I tillegg er det et eget kapittel om lyd- og bildeopptak ved politiforklaringer. I den reviderte versjonen av 2012 er retningslinjene fra Riksadvokaten av 2009 innarbeidet, blant annet i forbindelse med strukturering, tematisering og overskrifter.

Undersøkelsene våre viser at det hersker relativt stor uenighet og også usikkerhet rundt det å skrive avhørsresymé. Utfordringene illustreres godt når statsadvokater ved samme embete har til dels motstridende syn på den samme problemstillingen. Usikkerheten blant brukerne gjelder både hvor detaljert rapporten skal være, hva som kan utelates, tematisering versus det å skrive rapporten slik avhøret utviklet seg, eller behovet for sitat fra hva den avhørte har sagt. Det er også stor usikkerhet rundt dokumentasjonsformen diktat til lydopptak. Problemstillingene er komplekse.

En hovedinnsigelse mot å skrive avhørsrapporter uten lydopptak, er at subjektive vurderinger og avhørers strukturering av rapporten kan forekomme uten at det er mulig å kontrollere. Ulempen med å skrive rapport etter lydopptak vil være at svært mye informasjon gjøres tilgjengelig for rapportskriveren. Metodisk vil et kognitivt avhør legge vekt på å lytte og følge «tankebanen» til den avhørte. En typisk feil som er påpekt av forskere på politiavhør (Fischer/Geiselman 1992), er at avhører har en tilbøyelighet til å avbryte og styre avhøret etter egen plan og eget behov, fremfor å la den avhørte få forklare seg etter sin hukommelse. Ønskesituasjonen er selvfølgelig at avhørte forklarer seg i henhold til planen avhører har laget, men slik er sjelden virkeligheten. Derfor viser det seg i praksis at det ikke bare er å si til avhører at vedkommende må være mer strukturert i planleggingen og gjennomføringen. Spørsmålene som må stilles er snarere: «Når er det nødvendig å gjengi avhørsinformasjonen i tråd med hvordan den fremkom, og når det er helt greit å systematisere informasjonen? Når er det relevant å gjengi spørsmål og svar, og når bør det siteres ordrett?» Arbeidsgruppen kan ikke gi en

klar fasit på disse spørsmålene. Avhører må ha et skjønnsmessig handlingsrom da svaret kan variere fra avhør til avhør, fra sak til sak, men også innen én og samme rapport. Noe kan skrives som sammendrag, mens andre – og kanskje helt sentrale bevismessige emner – bør gjengis eksakt. Rapportens detaljnivå og avhørets form bør bestemmes av etterforskningsledelsen.

6.8.2 Lyd- og bildeavhør med utsatt rapportskrivning

Etter at politiet begynte å ta avhør med lyd eller lyd og bilde ble det vanligere å protokollere avhøret i ettertid, noe som har skapt en del usikkerhet blant etterforskere og øvrige brukere om hvordan dette best skal håndteres. Det er som nevnt forskjellige meninger om hva som er nødvendig og hensiktsmessig. Noen mener rapporten bør gjenspeile når og hvordan informasjonen fremkom, mens andre hevder at slike rapporter blir altfor voluminøse og uhandterlige.

Når rapporten skrives tidskronologisk, får leseren et godt bilde av hva, hvordan, og i hvilken rekkefølge opplysningene fremkom. Den som skriver avhøret, enten det er avhører selv eller en annen etterforsker eller kontoransatt, kan skrive fortløpende ved å lytte til opptaket. Dessverre blir det ofte nedtegnet for mange detaljer uten at skriveren tar en nøye vurdering av det som kommer frem. Temaer som blir berørt flere ganger, fremkommer forskjellige steder i rapporten, opplysninger blir repetert, og rapporten kan fort bli uoversiktlig og tung å lese. For at denne rapportformen skal være brukervennlig må avhører ha en god plan og god struktur i avhøret slik at både avhører og den avhørte tar for seg tema for tema gjennom hele avhøret.

Rapporter som skrives som et tematisk sammendrag, er gjerne mer oversiktlige og lettlesete. For å få oversikt over lange avhør bør man benytte overskrifter og innholdsfortegnelser.

Såfremt avhører er strukturert og følger en god tematisk disposisjon gjennom avhøret, er denne rapportformen normalt enklere å skrive. *Helt essensielt* er det at han vurderer innholdet i det som kom frem, slik at sentrale utsagn og informasjonsrekkefølgen nedtegnes slik det faktisk fremkom i avhøret der dette er av betydning for saken jf. påtaleinstruksen § 8-11 tredje ledd annet punktum.

Dersom avhører venter lenge med å skrive rapporten, vil også denne rapportformen fort bli tidkrevende fordi man må høre eller se igjennom avhøret på nytt dersom man ikke tok svært gode notater underveis. Følgende står om sammendrag i retningslinjene til Riksadvokaten (2009a):

3.2 Innholdet i sammendraget

Selv om det gjøres opptak, må sammendraget i avhørsprotokollen utformes slik at den gir et dekkende bilde av det sentrale innholdet i forklaringen. Sammendraget må innholde alle vesentlige opplysninger, men heller ikke mer. Det bør være så kort og konsist som mulig.

Utformingen av et godt sammendrag krever kunnskap om saken, vilkårene for å gjøre straffansvar gjeldende og hvilke opplysninger som er vesentlig av hensynet til siktedes forsvar. Hvilke opplysninger som er viktige vil dessuten kunne være forskjellig i etterforskningsfasen og ved forberedelse av saken for rettslig behandling og det kan derfor vanskelig gis presise retningslinjer for hva som skal tas inn i et resymé. Det er likevel grunn til å fremheve at grundig forberedelse ikke bare er en forutsetning for et godt avhør, men også gjør arbeidet med det etterfølgende resymé enklere og raskere

«For at rapporten skal bli et godt og brukervennlig produkt uavhengig av valg av oppbygging, er forberedelser svært viktig. Rapportens utforming bør starte med en god og strukturert disposisjon. Dersom avhører skriver oppsummeringer etter hvert tema, vil dette også lette rapportskrivningen i etterkant.»

Både uttalelser, tilsendte mailer, gjennomgang av tilsendte saker og arbeidsgruppens erfaringer tyder på at en relativt stor del av rapportene som skrives etter avhør med lydopptak, ikke ferdigstilles og gjennomgås med avhørte før det har gått opptil flere uker. Arbeidsgruppen merket seg særlig en av de tilsendte sakene (en drapssak), hvor rapportene konsekvent ikke var ferdige før 5–7 uker etter at avhøret var gjennomført. Utfordringene med en slik praksis er selvfølgelig flere. Partene må vente uforholdsmessig lenge på rapporten, og etterforskningsledelsen må enten basere seg på å følge avhøret «live» eller på muntlige gjenfortellinger. Det oppstår også problemer når rapporten skal gjennomgås, hvor gjennomgangen kan minne om et nytt avhør. Disse endringene blir vanskelige å håndtere da det ofte kan bli tvil om den avhørte har blitt orientert om nye ting etter avhøret, selv har utviklet ny informasjon eller faktisk husker mer etter å ha tenkt seg om. Det er påpekt av flere at bevisverdien svekkes med en slik fremgangsmåte. En praksis/rapportform som i mange typetilfeller bør være et aktivum, kan således bli en ulempe og mulig rettssikkerhetsfare fordi skrivingen drøyer.

I påtaleinstruksen § 8-14 jfr § 8-16 står det at rapporten skal skrives i løpet av avhøret eller så raskt som mulig etter. I retningslinjene om lyd- og bildeopptak er det beskrevet at det maksimalt kan gå to uker før rapport skrives. Arbeidsgruppens erfaringer tyder dessverre på at avhører ofte ikke får avsatt tid og/eller ikke selv setter av tid til skrivingen umiddelbart etter avhøret. Dermed blir rapporten ferdigstilt først når avhører har tid, hvilket av ulike årsaker ofte trekker ut (arbeidspress, nye saker, turnus, operativ trening, osv). Det vises også til at når tiden går, er det gjerne vanskeligere å få den avhørte til å møte. Etter vårt syn bør det derfor foretas en innskjerping av kravet om å skrive rapporten så raskt som mulig etter avhøret. Slike retningslinjer er selvsagt styrende *både* for de som gjennomfører, og for de som planlegger, eller leder avhørspersonell. Et avhør er ikke ferdig før papirarbeidet er gjort.

6.8.3 Avhør på stedet (straksavhør)

Straksetterforskning (avhør på stedet) er et tema som strengt tatt faller utenfor mandatet, men som mange av respondentene har vært opptatt av. Vi registrerer også at flere politidistrikter har en uttalt strategi om at flest mulig oppgaver skal utføres i den viktige initialfasen. Straksavhør er en del av arbeidet til MERVERDI-programmet (POD 2012). Av samme grunn har arbeidsgruppen valgt å knytte noen kommentarer til tematikken «effektivitet og utfordringer ved bruk av lyd- og bildeopptak».

Diktat til lydopptak – en effektiv metode som i liten grad benyttes

Muligheten for å sikre og dokumentere avhør ved diktat til lydopptak har vært regulert i påtaleinstruksen § 8-16 og har følgelig vært en lovregulert dokumentasjonsmetode siden 1985. Undersøkelser gjort i tilknytning til Justisdepartementets lydopptaksprosjekt 1997–2003 viste at diktat til lydopptak i svært liten grad ble benyttet (Rachlew 2003). Metoden har vært en del av pensum i Bachelorutdanningen (Bjerknes/Williksen 2003, 2012), men har vært mindre sentral i undervisningen. Introduksjon av mp3-opptakere som arbeidsverktøy for mange tjenestepersoner, har heller ikke påvirket antall avhør ved diktat til lydopptak i særlig grad.

Metoden går ut på at sammendraget av det som fremkommer i avhøret, blir diktert inn på lydopptak mens den avhørte hører på. Den avhørte får anledning til å høre opptaket og komme med rettelser eller bemerkninger. Diktatet skrives ut uten at rapporten gjennomgås ytterligere med den avhørte. Den som tar avhøret, må signere og gå god for at rapporten er i tråd med diktatet. Rapporten skal, som ellers, skrives så raskt som mulig etter avhøret og vedlegges saken. Opptaket lagres og oppbevares i tråd med gjeldende retningslinjer for lydopptak ved politiavhør (POD 2007).

Det er kravet om direkte gjengivelse av det som blir diktert, som blir fremhevet som den ene årsaken til at denne metoden ikke blir benyttet i større grad. Dikteringen i nærvær av den avhørte og vedkommendes mulighet for å høre opptaket (få opplest rapporten), er garantien for å kunne utelate rapportgjennomgang og underskrift. Siden avspillingen er selve godkjenningen fra den avhørte, vil en tilpas-

ning eller endring av det som er diktert, være ensbetydende med å endre på rapporten etter at den er gjennomlest og vedtatt. Kravet om gjengivelse er omtalt av Riksadvokaten ved flere anledninger, sist i retningslinjene for lyd- og bildeopptak ved politiforklaringer av 2009. Den andre forklaringen som gis på manglende bruk, er at metoden og dokumentasjonsmåten ikke er tilstrekkelig belyst i utdanningene. Avhørerne har ikke fått trent på metoden, og tør ikke benytte denne muligheten når de er ute i straksetterforskningsoppdrag eller ved andre relevante anledninger.

Arbeidsgruppen mottok i september 2013 et skriftlig innspill fra avhørsmiljøet, hvor det etterlyses større forutsigbarhet på dette området. Konkret etterlyses man en avklaring på hvor ordrett rapporten skal gjengi diktatet, se vedlegg VIII. Det argumenteres for at det bør åpnes for en viss lemping her såfremt meningsinnholdet forblir uendret. Problemstillingen som reises, er både vanskelig og viktig. På den ene siden må det tilrettelegges for at metoden gjøres praktisk og effektiv. På den annen side legger metoden opp til at rettelser må foretas i forbindelse med dikteringen. Skulle retteadgangen utvides, vil dette utvilsomt ha prinsipiell interesse. Arbeidsgruppen har ikke gått nærmere inn i denne problemstillingen, men registrerer at dette er et dagsaktuelt spørsmål som er viet stor oppmerksomhet i fagmiljøet.

Etter arbeidsgruppens syn er det mange gode grunner til å benytte fremgangsmåten i situasjoner hvor avhører ellers kanskje bare vil notere avhørsopplysningene han har fått i en egenrapport, eller enda verre; avhør blir ikke tatt, og kun personalia blir notert. Avhører har fortsatt mulighet til å notere opplysningene i form av en kladd (forklaring skrevet for hånd), men med IKT-satsningen og digitale hjelpemidler vil dette kunne erstattes med en rapport skrevet på stedet, enten med utskrift og underskrift eller med elektronisk underskrift. Poenget er at avhøret gjennomføres, og at man vektlegger grunnleggende kommunikasjonsfremmende teknikker som ivaretar vitnepsykologiske faktorer og effektivitet. Forskning rundt en sammenliknbar situasjon ved bruk av engelske SAI (Self-Administrative Interview) viser at vitner som raskt etter en opplevelse/observasjon blir satt til å skrive ned det de husker, husker flere detaljer enn de som forklarer seg på et senere tidspunkt (Gabbert, Hope og Fisher, 2010). Arbeidsgruppen mener derfor at det er viktig at norsk politi – både av effektivitets- og kvalitets-hensyn – tar avhør så raskt som mulig etter en hendelse. Mange politidistrikt har de siste ti årene tatt i bruk straksetterforskning som en strategi for mer effektivt politiarbeid. MERVERDI-programmet har som ett av tre hovedsatsningsmål at politiet i fremtiden i mye større grad enn i dag må kunne utføre arbeidsoppgaver der befolkningen befinner seg (utenfor kontoret), og at IKT-satsingen vil bidra til å gjøre denne arbeidsformen enklere og mer effektiv (POD 2012, s. 5).

6.9 Teknologi, lyd og bilde

6.9.1 Den teknologiske utviklingen

Våre undersøkelser viser at politiets taktiske etterforskere gjennomgående synes å ha kommet et godt stykke på vei i utnyttelsen av eksisterende informasjonsteknologi. Utviklingen synes samtidig å ha stoppet noe opp på den tekniske siden. Gjennom YouTube og andre applikasjoner produserer ungdommer (uten spesialkompetanse) digitale videosekvenser med egen PC på barnerommet. Noen sekunder senere kan videoen lastes ned og avspilles med topp kvalitet på den andre siden av kloden. Gjennom tilnærmet kostnadsfrie applikasjoner kan opptakene enkelt redigeres og sendes tilbake. Til sammenlikning brennes, kopieres, arkiveres og distribueres straffesakens sentrale bevis i det gamle, lite brukervennlige og sårbare DVD-formatet.

Gitt den digitale verden vi lever i er det uheldig at politiet ikke henger med på dette viktige området. Utfordringene i politiet synes imidlertid små sammenliknet med påtalemyndighetens og domstolenes manglende utnyttelse av informasjonsteknologi. Våre undersøkelser indikerer at utviklingen mange

steder har vært begrenset siden 2003 da Justisdepartementets lydopptaksprosjekt slo fast at påtalemyndighetens aktører ikke hadde utstyr til å avspille straffesakens sentrale bevis.

6.9.2 Politiets bruk av teknisk utstyr

I 2009 publiserte Riksadvokaten retningslinjer for bruk av lyd- og videoopptak under politiavhør. Retningslinjene er etter arbeidsgruppens syn et solid dokument som blant annet bygger på *Straffeprosesslovkomiteens innstilling* (1969), *NOU 1984:27* og *Justisdepartementets rapport om Lydopptaksprosjektet 1998–2003*. Riksadvokatens skriv er avstemt med internasjonale føringer, både faglitterære, juridiske og menneskerettighetsbaserte tekster.

Arbeidsgruppens undersøkelser viser at de fleste innen både politi- og påtalemyndighet er positive til opptak av avhør. Dokumentasjonsbehovet ivaretas, og man kan i ettertid lytte (eventuelt også se) hvordan avhøret forløp. Dette har ganske sikkert bidratt til at det under hovedforhandlinger i slike saker kommer færre innsigelser fra den tiltalte om hva og hvordan opplysninger fremkom under avhøret.

Hvilke avhør som skal tas opp på lyd og bilde, er det nok fortsatt litt uenighet om. En del av respondentene mener at opptak av avhør er ensbetydende med at det tar lengre tid og binder ressurser som kunne vært brukt på andre straffesaker. Enkelte peker også på at forberedelsene til lyd- og bildeavhør tar lenger tid, blant annet fordi man ikke ønsker å gjøre «feil» ettersom man blir filmet. Etter vårt syn blir dette uheldig, da kvalitet bør prioriteres uavhengig av om man kan bli sett i kortene i ettertid eller ikke. Arbeidsgruppen mener for øvrig at det som først og fremst øker den samlede tidsbruken, er når rapporten skrives i ettertid. Det faktum at avhøret blir tatt på lyd og bilde, burde i seg selv ikke føre til lengre avhør – snarere tvert i mot. I retningslinjene fra Riksadvokaten pekes det på hvilke avhør det skal og bør tas opptak av. Arbeidsgruppen mener at retningslinjene er hensiktsmessige, og balanserer de ulike hensynene. Samtidig er det ikke noe i veien for at et avhør kan tas opp på lyd eller lyd og bilde samtidig med at det blir protokollert av avhører. Denne formen for avhør kan typisk vurderes brukt på mindre sentrale avhør. Fordelen er selvsagt at dokumentasjonsbehovet og notoriteten ivaretas.

Undersøkelsene våre viser store forskjeller i tilgangen på og utnyttelsen av det tekniske utstyret. Politiet er naturlig nok de som benytter det i størst grad, men også her er det variasjoner. Det er fortsatt mange tjenestesteder som ikke har tilfredsstillende utstyr til å gjøre opptak av avhør. Tilsvarende er vi informert om at innsatspersonell i ordenspolitiet ofte ikke har tilgang til lydopptaker. Dette gjør at avhør på stedet (straksavhør) ikke kan foretas i ønsket utstrekning.

Viktige avhør som blir tatt på video i tilknytning til et medhørsrom, gjør at etterforskningsledelsen kan følge avhøret «live» og komme med innspill underveis. Ikke bare innebærer dette en god kvalitetssikring av avhøret, i mange tilfeller er det også ressursbesparende ettersom man unngår å måtte kalle inn den avhørte på nytt dersom man ikke har fått med seg viktige temaer og poeng. I tillegg kan man velge å la en annen etterforsker skrive avhøret underveis slik at avhøret er ferdig protokollert kort tid etter det er tatt. På den måten trenger man ikke innkalle den avhørte på nytt for gjennomlesing.

Arbeidsgruppen anser det som helt nødvendig at alle i etaten har tilstrekkelig tilgang på oppdatert utstyr som gjør dem i stand til å ta avhør som tilfredstiller dagens krav.

6.9.3 Påtalemyndighetens bruk av teknisk utstyr

Flere av intervjuobjektene i politiet hevdet at påtalemyndigheten utnytter det tekniske utstyret i altfor liten grad. Følgende tabloide sitat synliggjør problemstillingen:

«Påtale må få seg et spark i ræva. Nå må de snart lære seg å bruke lyd/bilde. Riksadvokaten burde pese statsadvokatene mer og sørge for at de henger bedre med i utviklingen. Det er altfor liten dialog mellom politi og statsadvokat i forkant av hovedforhandlinger. Flere statsadvokater har gått ut på teknologisk dato.»

Respondentene fra påtalemyndigheten var jevnt over enige i at det tekniske utstyret de har, er lite brukervennlig og lite tilgjengelig. Det ble pekt på at det ikke er mulig å sette inn bokmerker på en allerede brent DVD. Det er derfor svært tidkrevende for aktor under hovedforhandlingen å skulle finne frem i avhør for å vise snutter. I tillegg oppstilles normalt et krav om vesentlig avvik i forklaringen på sentrale punkter før retten tillater at aktørene bruker tid på lydavspilling.

I mange saker følger ikke opptak av avhør med i saken, og påtalemyndigheten må etterspørre dette dersom de ønsker å høre eller se på avhøret. Dette bidrar naturlig nok også til at terskelen høynes. Dersom avhør planlegges avspilt i retten, har dette i praksis gjerne vært på den betingelse at politiet stiller med utstyr og nødvendig personell med teknisk kompetanse. Dette er selvsagt ressurskrevende, og gjøres kun der avspilling har stor bevismessig betydning for rettsbehandlingen.

Undersøkelsen indikerte også at mange etterforskere nok har en litt overdreven tro på bevisverdien av visualisering av et avhør for den dømmende rett. Flere statsadvokater ga klart uttrykk for at det tidvis nesten var nok at den avhørte hadde rødmet eller hadde kommet med en «liten» løgn i avhør, så mente etterforsker at dette var bevis på at vedkommende var skyldig. Sistnevnte underbygger viktigheten av innsikt i og forståelse for hverandres profesjoner dersom bruken av teknologi skal optimaliseres.

6.9.4 Utviklingen videre

Det norske IT-firmaet Indico Systems leverer sikre og moderne løsninger til flere lands politietater, inkludert England og Australia. Med «live streaming» av opptakene, rett inn på sentrale servere hvor bevisene (dataen) aldri forflyttes, sikres opptakene til evig tid gjennom standardprosedyrer for «back-up». Gjennom sikre nettverk og ulike tilgangsmuligheter kan avhørene (datafilene) enkelt hentes opp av definerte brukere (statsadvokater, forsvarsadvokater, domstolene), der de måtte finne det mest hensiktsmessig. Lagringsformatet og avspillingsprogrammene gjør det enkelt å finne og navigere frem til aktuelle sekvenser. Ved å bla seg frem og tilbake i opptaket, lage bokmerker, redigere ut mindre sekvenser, lagre disse i egne mapper, knytte filene til andre dokument osv., kan aktørenes hverdag forenkles betraktelig.

I MERVERDI-programmet har Politidirektoratet (2012) som nevnt utarbeidet en strategi for utnyttelse av informasjonsteknologiske hjelpemidler. Her blir det viktig å sikre at etterforskningsfagets behov prioriteres og utvikles i tråd med samfunnets forventninger. En start bør være at alle aktørene i straffesaks kjeden gis tilgang til nyeste versjon av Indico eller tilsvarende, der avhørene lagres på sentrale servere, med mulighet for avspilling og enkel redigering på egen PC. Anbefalingene forutsetter en oppgradering av IT-systemet, i tråd med strategiene som beskrives i MERVERDI-programmet (POD 2012).

Det som fremstår som ganske åpenbart for arbeidsgruppen, er at alle som skal bruke det tekniske utstyret, involveres i utviklingen av dette, slik at alles behov etterkommes.

6.10 Utdanning

Som det fremgår av mandatets punkt 2, ble arbeidsgruppen blant annet bedt om å ...*kartlegge hva som virker styrende... og ...gjøre rede for den normeringen som finnes....* I den forbindelse vil arbeidsgruppen knytte noen kommentarer til vårt utdanningssystem.

6.10.1 Pensum og opplæring

Her vises det til vår relativt grundige gjennomgang i punkt 4.3. Selv om helhetsinntrykket er bra, viser gjennomgangen at enkelte emner i utdanningen synes å være viet for lite oppmerksomhet og/eller at læringsutbyttet er mangelfullt. Utfallet blir uansett at kunnskapen ikke i tilstrekkelig grad blir en del av den enkeltes praksis etter endt studium. Konkret mener vi å ha avdekket svakheter knyttet til emner som bruk av fri forklaring, konfrontasjon, gjentagende avhør, skriving av resymé samt strafferett (mer generelt). Arbeidsgruppen anbefaler derfor at utdanningene styrkes på disse områdene.

Som vi også har påpekt flere steder i rapporten, kan vi ikke se at noen av utdanningstilbudene (med unntak av dommeravhør) tar for seg en reell vurdering av planlegging, gjennomføring og evaluering av avhør. Utdanningene begrenses til øvelser og arbeidskrav knyttet til gjennomføringskompetanse, med evaluering og refleksjon som vurderingskriterier. For å ytterligere vektlegge studentenes egnethet for avhør anbefaler arbeidsgruppen at studentene må testes i å ta avhør som deretter evalueres. Begge elementene bør inngå som kriterier for å bestå, eller i karakterfastsettelsen. Dette kan ytterligere settes i system ved at det innføres krav om godkjenning (sertifisering) i alle avhørsutdanningene. Endelig mener vi at det bør innføres jevnlike (kanskje årlige) tester som ledd i en type «regodkjenning», for å vedlikeholde kompetansen og videreutvikle praksisfeltet.

Selv om vi her har konsentrert oss om utdanningstilbudet og avhørsopplæringen i etaten, er det to andre perspektiver i utdanningssporet som også fortjener oppmerksomhet.

6.10.2 De generelle kravene til studentene

Etter arbeidsgruppens syn er etterforskning et modningsfag som bør vies mer plass i utdanningen enn hva som er tilfelle i dag. Som tidligere presisert, er det behov for å tilrettelegge for mer øving og individuelle evalueringer enn i dag – og da ikke på bekostning av teorien som tilbys. Det er derfor med en viss bekymring vi registrerer at signalene vedrørende revidert rammeplan for Bachelorutdanningen snarere tilsier at utviklingen av etterforskningsfaget går i motsatt retning. I den forbindelse viser vi til at flere, senest statsadvokat Stein Vale (2013 vedlegg IX), uttrykker bekymring for kunnskapsnivået hos studentene.

Arbeidsgruppen inviterer til en bredere diskusjon om grunnutdanningen på etterforskningsfeltet, inkludert hva som bør kunne forventes av en ferdigutdannet student. Her vil forskningsfaget stå sentralt med en kartlegging av studentenes faktiske forståelse og oppgaveutførelse i praksis.

6.10.3 Det juridiske perspektivet

Arbeidsgruppen mener å ha god dekning for sin påstand om at avhørsfagets utvikling de siste 10–15 årene (se punkt 2.2–2-4) stort sett har vært drevet frem av helt andre fagmiljøer enn det juridiske. Når vår undersøkelse samtidig viser at relevante emner knyttet til straffebestemmelse(n)e ikke omtales i et avhør/en rapport, kan dette tyde på manglende juridiske kunnskaper hos avhører. Denne observasjonen er ikke ny, mangel på subjektiv skyld har eksempelvis vært påpekt som mangelvare også før 2000-tallet.

I den forbindelse har arbeidsgruppen hatt interne diskusjoner om jussens plass i utdanningen på Politihøgskolen. Problemstillingen kan tematisk deles inn i to:

For det første om Politihøgskolens vektlegging av juridisk kunnskap *samlet sett* er tilstrekkelig. Vi sonderer i så måte ikke mellom Bachelorutdanningen og EVU eller de enkelte fagene, men inntar et mer overordnet perspektiv. Arbeidsgruppen har ikke sett det som sin oppgave å gå langt inn i denne materien. Spesielt juristene i arbeidsgruppen har imidlertid gitt uttrykk for at jussen burde vies (vesentlig)

større plass i utdanningen på Politihøgskolen enn hva som synes å være tilfelle i dag. Som illustrasjon viser vi til [høringsuttalelsen](#) ført i pennen av Jens-Kristian Hansen i forbindelse med forslag til justering av rammeplan.

Det andre perspektivet som arbeidsgruppen imidlertid har viet mye oppmerksomhet, er om det innenfor dagens rammer er mulig å gjøre grep som bedrer den juridiske forståelsen og kompetansen hos etterforskeren. Vi mener det ligger et utviklingspotensial her, og vil i det følgende begrunne vårt syn.

Faget strafferett/straffeprosess (inkludert juridisk metode) utgjør i dag 16 studiepoeng i de to teoriårene i Bachelorstudiet, men har begrenset vekt i avhørsstudiene ved EVU. Hva gjelder K.R.E.A.T.I.V.-kurset fremgår det av kursplaner, litteratur og undervisningsinnhold at et viktig mål er tilegnelse av kunnskap om metodeforståelse og innhenting av relevant og pålitelig informasjon, men uten at de juridiske elementene i straffebestemmelsene nødvendigvis testes spesifikt. Slik arbeidsgruppen ser det, blir det fremover viktig å styrke denne koblingen, slik at avhørsopplæringen som metode i større grad inkluderer og vektlegger det juridiske aspektet. På samme måte som for avhørsfaget generelt, må også de juridiske disiplinene trenes på for å kvalitetssikre at studentene holder et tilfredsstillende nivå. Dette bør skje ved at studentene (i større grad enn i dag) følges opp gjennom hele utdanningen, inkludert i praksisåret. Videre bør studentene få tilstrekkelig tid og rom til å øve og opparbeide seg tilstrekkelige ferdigheter innen strafferetten og straffeprosessen. Det er ikke tilstrekkelig å øve på å ta et avhør av en siktet på grunnlag av en straffebestemmelse, uten at studenten også forstår innholdet i straffebestemmelsen. For å bli fortrolig med de rettslige relevante temaene kreves både gode avhørstekniske og tilstrekkelig juridiske ferdigheter til å vite hvordan man får belyst de rettslige relevante temaene.

Arbeidsgruppen etterlyser på denne bakgrunn klarere retningslinjer og planer for hvordan man mer aktivt kan bruke strafferetten i forberedelse og gjennomføring av avhør. Dette vil kunne bidra til å gjøre avhørene mer målstyrte. En tilleggsgevinst vil også være å skape forståelse hos avhørerne for at det er forskjell på et politiavhør og et avhør i retten. I dag finnes det knapt noe forskningsmessig kunnskap om kvaliteten på juridisk forståelse i norsk politi, noe vi også finner uheldig.

I politidistriktene synes faglig utvikling og vedlikehold av kompetanse å variere, og hovedregelen er fortsatt at det både organisatorisk og fysisk er stor avstand mellom juristene og etterforskerne. Mange politifolk har i våre undersøkelser pekt på et behov og ønske om å prioritere fagutvikling og å kunne være en del av et fagmiljø. Fagdager og systematisk håndtering av faglige spørsmål/tema er et uttalt ønske. Noe av det som etterlyses, kan i større grad enn tidligere finnes på KO:DE via intranettet, men et oppslagsverk vil ikke under noen omstendighet kunne erstatte det som konkret foregår i praksis, dvs. etterforskning av enkeltsaker og behandling av disse i rettssystemet. «Løsningen» her er at politidistriktene selv tar ansvar for å prioritere, etablere og drive fagmiljøer. Det bør være et tankekors at de fleste av dagens faglige etterforskingsmiljøer drives utenfor politiets egen organisasjon, og gjennom interesseorganisasjoner som NNPF (Norsk narkotikapolitiforening), PFSO (Politiets forum mot seksuelle overgrep) IIIRG (International Investigative Interviewing Research Group) osv.

6.10.4 Politihøgskolen og politidistriktene – ansvarsfordeling

I Prop. 1 S (2012–2013), sammenholdt med Politihøgskolens strategisk plan (2012–2016) side 6, fremkommer det at:

«Politihøgskolens utdanning skal være i front av profesjonsfeltet ved å være nyskapende og i takt med politiets behov, samfunnsutviklingen og internasjonale trender».

Videre at den skal *«styrke videreutdanningen innen etterforskning,, samt etablere et mastertilbud innen etterforskning...»*

Når en sammenholder disse føringene med Riksadvokatens rundskriv nr 1/2013 (mål og prioriteringer for 2013) s. 2, fremgår det klart at både Politihøgskolen og politidistriktene har et ansvar for å videreutvikle etterforskningsfaget. Politihøgskolens utdanninger innen etterforskning har som mål å *bidra til at politiet blir bedre kvalifisert til å gjennomføre etterforskning med høy kvalitet*. Med dette forstås at Politihøgskolens utdanningstilbud ikke alene vil være dekkende, men at dette må skje i et samspill med politidistriktene, og kompetansehevende tiltak som gjennomføres der.

Politihøgskolen tilbyr allerede, og vil i flere studiemoduler fremover legge opp til et tett samarbeid med politidistriktene. Eksempelvis tilbys studiet Videreutdanning i etterforskning lokalt hvor det nettopp legges opp til bruk av kompetansepersoner fra fagområdene/profesjonene juss, taktisk og teknisk etterforskning, e-spor og høyere påtale. Lokale studier åpner for et stort antall deltagere fra samme distrikt. Øvelser med tilbakemelding fra egne kompetansepersoner øker også muligheten for at ny kunnskap og nye ferdigheter implementeres i hverdagen. Avhørsinstruktører på K.R.E.A.T.I.V.-kurset vil fra 2014 tilbys påbyggingsstudiet Instruktør etterforskning. Studiet vil gi kompetanse til instruktørrollen i studiet Videreutdanning i etterforskning. Videre vil instruktørene være aktuelle for funksjoner/roller i politidistriktet innen kompetansefremmende tiltak på fagområdene etterforskning generelt og avhør spesielt. Økt bruk av fleksible læringsformer, for eksempel e-læring, er også en del av Politihøgskolens utdanningsstrategi, og gir nye muligheter for samarbeid om praktiske øvelser med lokal forankring.

Avhørsinstruktørene i K.R.E.A.T.I.V. er etter fullført utdannelse godkjent for å gjennomføre kurs lokalt. Politihøgskolen tilbyr instruktørene en årlig oppdatering (en tre-dagers samling), der ny kunnskap og aktuelle temaer løftes frem. Samarbeidet med instruktørene anses som et viktig ledd i arbeidet med å etablere et faglig avhørsmiljø. Avhørsinstruktørene er sentrale i avhørsopplæringen som foregår i studentenes praksisår – primært på bachelorutdanningen, men også for avhørsutdanningene som foregår i moduler, og hvor mye av læringen skal skje gjennom praksis i løpet av studiet.

Et godt samarbeid mellom Politihøgskolen og politidistriktene om tiltak for å heve og videreutvikle etterforskerkompetansen er av stor betydning, og årlig gjennomføres det møter mellom ledelsen i hvert enkelt politidistrikt og ledelsen ved Politihøgskolens etter- og videreutdanning. Politihøgskolen er ansvarlig for å tilby behovstilpasset kompetanse, og politidistriktene må benytte de mulighetene som finnes av utdanning, kurs, seminarer og andre fagarenaer. At Politihøgskolen i økende grad legger opp til læring i praksis, forutsetter at politidistriktene etablerer fagmiljøer som i sterkere grad kan bidra til at ny kunnskap og nye ferdigheter implementeres, vedlikeholdes og utvikles lokalt.

6.10.5 Behov for forskning

Forskningen på norske politiavhør er begrenset, og forskningen som finnes, omhandler i liten grad hvor målstyrte norske avhør er, og kvaliteten på rapporten sammenholdt med aktuelle straffebestemmelser. Det er heller ikke foretatt evaluering av nytten av K.R.E.A.T.I.V. eller annen avhørsutdanning etter endt utdanning. Til sammenlikning er det forsket relativt mye på ulike sider ved dommeravhør (Gamst og Langballe 2004, Melinder 2004 og Myklebust 2009). Se også rapporten *Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker* (Justis- og beredskapsdepartementet 2012). Det vil derfor i tiden som kommer, være et stort behov for å prioritere forskning, noe som igjen gjør at metodene kan utvikles og ivaretas i utdanningene.

Arbeidsgruppen har ingen uttømmende liste i så måte, men spørsmål som:

- Er norske avhør (tilstrekkelig) målstyrte?
- Hvordan blir potensielle bevis brukt?
- Er det forskjeller på avhør tatt av en avhører med og uten K.R.E.A.T.I.V.?
- Hvordan klarer avhøreren å benytte seg av K.R.E.A.T.I.V.s metoder?

er eksempler på spennende temaer i fagets utvikling.

7. ANBEFALTE TILTAK

Innledning

Arbeidsgruppen har falt ned på ni aktuelle tiltak som vi mener vil kunne føre avhørsfaget videre. Vi har vektlagt at tiltakene både skal være realistiske, gjennomførbare og ligge innenfor de ressursmessige rammene som med rimelighet kan forventes, samtidig som vi ønsker å signalisere at økt kvalitet nødvendigvis innebærer prioriteringer, oppmerksomhet og til dels også en ressursallokering.

Innad i arbeidsgruppen har vi diskutert presisjonsnivået på tiltakene, dvs. hvor operasjonalisert det enkelte tiltaket bør være. Dette blir nødvendigvis en avveining. På den ene siden har vi ønsket å være relativt konkrete. Samtidig er dette et fagområde hvor «fasiten» ofte er sammensatt. Et par av tiltakene er av en slik art at de forutsetter at etatens ledelse må treffe prinsipielle beslutninger før det gir noen mening å begynne å diskutere enkeltheter. Et par av tiltakene forutsetter også et betydelig etterarbeid og vil, hvis man går for dem, måtte bearbeides og utredes videre.

Tiltakene fremkommer i den rekkefølgen de er behandlet i rapporten, og ikke i prioritert rekkefølge. Våre foreslag er som følger:

Tiltak 1 – Rundskriv

Arbeidsgruppen anbefaler at Riksadvokaten forfatter et rundskriv der de overordnende prinsippene for hvorledes norske politiavhør skal gjennomføres, nedfelles, og hvor sentrale utfordringer (blant annet beskrevet i denne rapporten), utdypes.

Tiltak 2 – Sertifiseringssystem for avhør

Arbeidsgruppen anbefaler at norsk politi innfører et sertifiseringssystem for avhør, tilpasset norske forhold. Vi viser her til gjennomgangen vår i punkt 6.3.3. Tiltaket reiser en rekke spørsmål både av prinsipiell, faglig og ressursmessig art, og vi foreslår derfor at dette *utredes*.

Som et innledende tiltak foreslås det at alle utdanningstilbud fremover i regi av *Politihøgskolen* skal inneholde en vurdering (eksamen) hvor studentenes kunnskaper, ferdigheter og egnethet for å kunne ta avhør, testes. Dette omfatter også de juridiske fagene.

Politidistriktene må opprette egne stillingsfunksjoner med ansvar for utdanning, utvikling og faglig oppfølging av avhørsfaget. Politihøgskolens avhørsinstruktører må støttes gjennom gode rammebetingelser.

Tiltak 3 – Etterforskningsledelse/«hovedetterforsker»

Etterforskingen av alle prioriterte straffesaker skal ha en politifaglig styring ledet av én eller flere ansvarlige. Personen(e) skal påse at hensiktsmessige etterforskingsskritt gjennomføres med nødvendig fremdrift og kvalitet, at produktet kvalitetssikres før oversendelse til påtaleansvarlig, og at adekvate tilbakemeldinger gis. Som illustrasjon viser vi til vedlegg III.

Tiltak 4 – Etterforskningsplan

Alle saker av en viss størrelse, alvorlighetsgrad og kompleksitet bør ha en plan. Dette vil blant annet forhindre (unødig) gjentakende avhør om samme tema, og sikre at konfrontasjon finner sted på riktig tidspunkt. Planen skal ved behov kunne etterprøves, og bør som et minimum omfatte hvilke ressurser som er tilgjengelige, bevisemaene i saken, arbeidsoppgavene og hvem som skal utføre dem, frister, rekkefølgen på oppgavene og når saken skal være ferdig etterforsket.

Prosjektmodulen i Indicia anbefales som et hensiktsmessig verktøy.

I tilknytning til det enkelte avhør bør det rutinemessig utarbeides en avhørdisposisjon, se punkt 6.4.2.

Tiltak 5 – Innarbeidelse og formalisering av rutiner

Både politimestre og statsadvokater må påse at det utvikles, implementeres og dokumenteres rutiner og planverk for

- at etterforskere årlig og innenfor nærmere definerte rammer gis anledning til å følge minimum en straffesak i retten
- at tilbakemeldinger fra påtale (på ulike nivåer) til etterforsker om kvaliteten på avhør, settes inn i en fastere og mer forpliktende ramme, eksempelvis som et rutinetrinn på påtalemøter, ved inspeksjoner, ved omtale i KO:DE eller tilsvarende
- å videreutvikle kompetente fagmiljøer innen etterforskning, hvor det faglige samspillet mellom de ulike profesjonene understøttes

Tiltak 6 – Utdanning

Arbeidsgruppen foreslår en utvidelse av dagens K.R.E.A.T.I.V.-opplæring, med fokus på mer trening i produksjon og vektlegging av tilbakemelding/støtte (tilsvarende Videreutdanning i avhør – K.R.E.A.T.I.V. II). I den forbindelse påpeker arbeidsgruppen betydningen av at videreutdanningen tilbys regionalt for å unngå «flaskehals»-problematikk.

Påtalejurister og taktiske etterforskningsledere bør vies ekstra oppmerksomhet, og man bør tilrettelegge reviderte og målrettede K.R.E.A.T.I.V.-kurs for disse gruppene.

I alle avhørutdanningene som tilbys (også bachelorstudier), bør følgende prioriteres: juridiske fag, rapportskrivning, konfrontasjon (taktikk) og diktat til lydopptak.

Avhør må gjøres til et satsingsområde i den fremtidige masterutdanningen i etterforskning ved Politihøgskolen.

Tiltak 7 – Forskning

Sentrale aktører som Riksadvokaten, Politidirektoratet, Politihøgskolen og avhørsmiljøet i Norge oppfordres til å ta initiativ til at det blir gjennomført mer forskning på avhørsfeltet. Et tett samarbeid med andre forskingsmiljøer, for eksempel fagmiljøene på universitetene, dvs. juridisk fakultet, psykologisk institutt eller relevante utenlandske miljøer er i den forbindelse svært viktig.

Tiltak 8 – Teknologi

Politi- og påtalemyndigheten må gå til anskaffelse av avhørsteknologi som harmonerer med ambisjonsnivået i MERVERDI-programmet. Dette må utvikles i samarbeid med brukerne, slik at det imøtekommer alle krav fra både politi og påtalemyndighet. Utstyret, inkludert avspillings- og redigeringsmulighetene, må være brukervennlig og kompatibelt med øvrig teknologi som politiet benytter. Opptakene må lagres på en sentral server som gjøres tilgjengelig for statsadvokatene.

En effektiv utnyttelse forutsetter at også domstolene har oppdatert utstyr. Arbeidsgruppen tillater seg å oppfordre Riksadvokaten til å ta et initiativ overfor Domstolsadministrasjonen for å sikre konvertible løsninger og effektive avspillingsmuligheter.

Tiltak 9 – Tilgang til relevant kunnskap – dreiebok

KO:DE må videreutvikles og understøttes som det sentrale verktøyet/hjelpemiddelet for kompetanseoverføring innen avhørsfaget. Aktuell pensumlitteratur bør gjennomgås og revideres med tanke på å identifisere eventuelle feil og mangler omhandlet i denne rapporten.

8. DREIEBOK

I e-post av 22. mars skriver Riksadvokatembetet – etter forespørsel fra arbeidsgruppen – følgende:

«Hva gjelder ...forespørsel om dreieboken aksepterer vi at det likevel ikke lages et utkast til slikt dokument som beskrevet i mandatet. Imidlertid ønskes en redegjørelse for de tema arbeidsgruppen mener en slik dreiebok bør omhandle. Redegjørelsen må utformes med tanke på at den skal danne utgangspunktet for mandatet for et eventuelt senere prosjekt der dreieboken utferdiges. Hvis arbeidsgruppen gjør funn som er relevante for hvilke prinsipper/hovedlinjer dreieboken bør fastlegge, bes dette presisert i redegjørelsen.»

KO:DE – Kompetansedeling i politiet

KO:DE ble utviklet av Kripos i samråd med POD og er tilrettelagt på en «midlertidig» teknisk plattform i SharePoint. Fra og med 2013 er ansvaret for KO:DE overført til POD, mens det redaksjonelle ansvaret videreføres ved Kripos. Det pågår et arbeid med å videreutvikle fagportalen, og anbefalingene går ut på at KO:DE bør inngå som en integrert del og fagportal i et nytt intranett for politiet. Et strategidokument for KO:DE er under utarbeidelse.

Innholdet i KO:DE holdes oppdatert av innholdsansvarlig, men det er brukeren selv som må utføre aktuelle oppgaver. KO:DE er utviklet for generalisten i politiet og skal gi mulighet for å gi raske svar på spørsmål og problemstillinger i politiets hverdag. Fagportalen skal også gi muligheter for å kunne dele kunnskap og erfaringer gjennom diskusjonsforum og et fagforum for utvalgte områder og deltakere (lokale ressurspersoner på aktuelt fagområde). KO:DE inneholder også henvisninger og lenker til faglitteratur og publikasjoner, regelverk etc, hvor de som ønsker det, kan skaffe seg mer detaljinformasjon.

Avhørssidene i KO:DE

Kripos og PHS har i samarbeid hatt ansvar for å produsere og publisere nyttige sider på KO:DE om avhør. Så langt er det lagt ut informasjon om hjemmelsgrunnlag, K.R.E.A.T.I.V., kognitive avhør, lyd- og videoopptak, avhør av sårbare personer, avhør med tolk, avhør i utlandet, presentasjon i retten, sjekklister for avhør av vitne, mistenkte, fornærmede, alibiavhør og avhør med tolk, forslag til innledning for avhør av mistenkt, vitne og fornærmet, mal for disposisjon til avhør, skjema for evaluering av avhør, linker til faglitteratur og publikasjoner og linker til regelverk og aktuelle lover.

Det gjenstår fortsatt noe arbeid (ikke levert av Politihøgskolen) i forbindelse med anmeldelse, avhør på stedet, avhør av fornærmede, avhør av vitner, selvadministrerte avhør og rapportskriving.

Arbeidsgruppa foreslår at arbeidet med avhørssidene på KO:DE fullføres og gjennomføres i tråd med eventuelle tiltak som blir et resultat av forslag fra arbeidsgruppen. En elektronisk dreiebok som alle har tilgang til, og som kontinuerlig kan oppdateres i henhold til nye retningslinjer, virker hensiktsmessig. KO:DE er allerede et innarbeidet verktøy hos mange i politietaten, og derfor synes dette som den mest aktuelle måten å spre kunnskap om avhør på. Arbeidsgruppen viser også til voldtektsveilederen som er en elektronisk dreiebok hvor det allerede er utarbeidet nyttig og god informasjon om etterforskning og avhør. Dette er informasjon som har overføringsverdi og kan brukes i alle typer straffesaker.

Rundskriv fra Riksadvokaten

Arbeidsgruppen anbefaler som nevnt (tiltak 1) at Riksadvokaten utarbeider et helhetlig rundskriv vedrørende avhør som KO:DE kan henvise til. En utfordring i dag er blant annet at autoritative kilder på fagområdet er fragmentert og vanskelig tilgjengelig.

Uten at dette skal oppfattes som en uttømmende oppramsing nevner arbeidsgruppen helt summarisk enkelte temaer som typisk bør omfattes av et rundskriv:

- forventinger og krav til forberedelse av avhør
- forventninger og krav til etterforskningsledelsen (politi- og påtale), se vedlegg III
- nærmere om bruken av etterforskningsplaner i større saker
- Når starter avhøret? Uformelle samtaler.
- Den frie forklaringen. Legge forholdene til rette slik at avhørte stimuleres til å gi sin forklaring rettet mot de rettslig relevante temaene.
- Formål og konfrontasjon. Balansegangen mellom å utnytte bevisene optimalt (taktikk), samtidig som konfrontasjonen ikke må komme så sent at for eksempel klausulerte dokumenter allerede er frigitt av retten, og siktede har gått lei og nekter å la seg avhøre ytterligere.
- Retningslinjer fra 2009 om lydavhør. Her kan det være behov for justeringer. Disse vil naturlig kunne samordnes og innarbeides i det nye rundskrivet.
- behov for presiseringer vedrørende protokollering
- Nedtegning av avhør på lyd. Tidsfrister for å sikre at dette gjøres raskt og uten unødige utsettelse.
- Etter nedtegning er det ofte et problem i praksis at den avhørte ikke møter til gjennomlesning. Avhøret blir ikke ferdig, og avhører bruker mye unødvendig tid på innkallinger og oppfølging. Det etterlyses retningslinjer for hvordan avhører skal håndtere dette.
- evaluering og tilbakemelding

9. RACHLEW – EN BETENKNING KNYTTET TIL AVHØRSTAKTIKK OG BEGREPET *KONFRONTASJON*

I denne betenkningen forsøker jeg å belyse noen sentrale tema med perspektiver jeg følte ikke kom med i skriveprosessen av rapporten, som i sum gav et skjevt, til tider feil inntrykk av politiets taktiske avhørsmønstre. I betenkningens innledende del – det juridiske utgangspunktet – tolker jeg loven på en annen måte. Jeg mener også at det menneskerettslige perspektivet må løftes frem, gjerne lengre enn hva jeg klarer. Videre opplevde jeg at begrepet «konfrontasjon» etter hvert fikk en så sentral plass, at jeg følte behov for å nyansere. I kapittelet «begrepsavklaring» forsøker jeg å skrive ned nye tanker knyttet til konfrontasjon som begrep. Deretter følger en kort redegjørelse for modellens teoretiske fundament, før jeg beskriver den taktiske modellen så presist jeg klarer. Her famler nok også jeg; tankesettet er relativt nytt, og begrepene har på ingen måte satt seg. Betenkningen avsluttes med noen refleksjoner som i likhet med arbeidsgruppens, ledes inn mot etterforskningsfaget generelt.²

Avhørstaktikk – det juridiske utgangspunktet

Av straffeprosessloven (strpl.) § 232 jf. § 92 fremgår det at mistenkte skal gis mulighet til å «gjendrive de grunner mistanken beror på». Ordlyden i påtaleinstruksen (pi.) § 8-2, andre ledd er likelydende. Begge bestemmelsene må sees i sammenheng med strpl. § 242, 1. ledd. Her gis politiet fullmakt til å utsette bevispresentasjonen av hensyn til etterforskningen. Som påpekt av Straffeprosesslovkomiteen (1969, s. 188):

«Det antas ikke heldig at siktede i alle tilfelle straks skal gjøres oppmerksom på uoverensstemmelser i forklaringen, idet dette undertiden ville være å hjelpe siktede når han søker å konstruere opp en forklaring. Man bør på etterforskningsstadiet ha anledning til å la siktede ved selvmotsigelser og uoverensstemmelser med bevismaterialet for øvrig avsløre sin eventuelle usannferdighet.»

Politiets fullmakt til å holde tilbake informasjon skal etter mitt syn ikke omtales eller oppstilles som et unntak fra innsynsretten. Fullmakten oppstilles i innsynsregelens første ledd, og i forarbeidene til påtaleinstruksen refereres det til (min utheving): «den generelle begrensningen om at retten til aktinnsikt bare gjelder såfremt det kan skje uten fare for etterforskningens øyemed.» (NOU 1984: 27, s. 29).

Et sentralt spørsmål for etterforskere blir uansett når, og ikke minst hvordan politiet bør, kan eller skal gjøre mistenkte kjent med de foreliggende opplysningene i saken. Spørsmålene er så sentrale for politiets avhørsmetodikk, og i Riksadvokatens mandat, at jeg mener svarene må begrunnes så godt det lar seg gjøre.

I tråd med det positive pålegget «skal» i strpl. § 92 legges det til grunn at loven pålegger politiet å foreholde den mistenkte de foreliggende opplysninger i saken. Uten opplysningene vil det bli vanskelig for mistenkte å gjendrive grunnene som mistanken beror på. Årsaken til at jeg går veien om denne selvfølgeligheten, er ordlyden i pi. § 8-2, siste ledd. Her kan det synes som om forfatterne gir politiet utvidede

² Stor takk til Ivar Fahsing som har inspirert og hjulpet meg med teksten.

fullmakter til å utsette bevispresentasjonen, nærmest på ubestemt tid, idet pålegget i loven («skal») er byttet ut med «kan»:

«Dersom mistenkte nekter å være skyldig, kan han gjøres kjent med de foreliggende opplysninger i saken hvis det kan skje uten skade for etterforskningen, og spørres om han har noe ytterligere å anføre til dem.» (min utheving)

Jeg går ikke dypere i dette, selv om en mer utfyllende juridisk betenkning muligens er på sin plass for å rydde unna eventuelle misforståelser.

Arbeidsgruppens undersøkelser viser at enkelte etterforskere ikke føler seg forpliktet til å foreholde den mistenkte sakens potensielle bevis. Jeg utelukker ikke at de har funnet sin hjemmel i det noe forvirrende siste leddet i pi. § 8-2. Selv om loven i utgangspunktet har forrang, er det instruksene som gir de mest utfyllende reglene for gjennomføringen av politiavhør. Instruksene kan derfor fremstå som den mest autoritative teksten. For politiets etterforskere er påtaleinstruksene i alle fall det mest hendige formatet å forholde seg til, i og med at alle bestemmelsene om avhør er samlet i ett eget kapittel, uten krysshenvisninger, slik lovens forfattere har lagt opp til.

Uansett hvilket regelverk som legges til grunn, gis politiet fullmakter til å utsette bevispresentasjonen dersom de mener det er formålstjenlig. Men ikke ubetinget. Politiet må kunne argumentere for at en presentasjon av bevisene vil kunne skade etterforskningen (strpl. § 242, 1. ledd). Normalt vil begrunnelsen være, i tråd med Straffeprosesslovkomiteens argumentasjon, at en presentasjon av bevisene, før alternative forklaringer er utforsket, innebærer en risiko for at mistenkte vil kunne tilpasse sin forklaring etter bevisene i saken. Det sier seg selv at en presentasjon av bevisene ikke vil kunne skade etterforskningen etter at denne er avsluttet. En naturlig slutning blir da at instruksene, som loven, ikke gir politiet adgang til å utsette presentasjonen av bevis på ubestemt tid, og (for eksempel) overlate øvelsen til domstolene.

Jeg kommer tilbake til momentene som taler for å utsette bevispresentasjonen, men først mener jeg det er riktig å trekke inn det menneskerettslige perspektivet som ikke bare understøtter lovens pålegg, men som også gir oss et av svarene på hva formålet med bevispresentasjonen («konfrontasjon») er.

Menneskerettighetsdomstolen (EMD) har slått fast at retten til en rettferdig rettergang materialiseres fra det øyeblikket politiet får en mistanke og starter sine undersøkelser, til straffesaken får sin endelige avgjørelse. Hele prosessen skal være rettferdig, og må sees i sammenheng (Jebens 2004, s. 314). Retten til innsyn i egen sak er en grunnleggende rettighet. Uten innsyn fratras mistenkte blant annet muligheten for kontradiksjon. Innsynsretten må også sees i sammenheng med prinsippet om balanse mellom staten og tiltalte (Equality of arms). Begge prinsippene utgjør sentrale elementer i retten til en rettferdig rettergang, jf. Menneskerettighetskonvensjonens (EMK) artikkel 6 (Jebens 2004, s. 324 og 316). Følgelig er ett av formålene med bevispresentasjonen under politiavhøret å sørge for at mistenktes minimumsrettigheter ivaretas.

Begrepsavklaring

Av Riksadvokatens mandat fremgår det at arbeidsgruppen skal undersøke «forholdet mellom fri forklaring og konfrontasjon». Som påpekt i arbeidsgruppens rapport, synes det å eksistere en ikke ubetydelig begrepsforvirring/misforståelser i deler av politi- og påtalemyndigheten knyttet til dagens opplæring i avhørsmetodikk og prinsippene, teoriene og modellene opplæringen bygger på. Det er i den anledning god grunn til å stanse opp, og knytte noen refleksjoner til begrepet, eller betegnelsen «konfrontasjon».

I tråd med gjeldende praksis anvendes begrepet konsekvent i arbeidsgruppens rapport. I et tidligere utkast ble det hevdet at politiet ikke er flinke nok til å stille konfronterende spørsmål til mistenkte. I samme avsnitt ble det videre uttalt at politiet heller ikke er flinke nok til å foreholde mistenkte saksopplysninger. Men, dersom det i setningen over ikke refereres til samme øvelse, hva menes da med «konfronterende spørsmål»? Jeg håper og tror at det uavklarte spørsmålet skyldes usikkerhet, blant annet forårsaket av et mangelfullt utviklet begrepsapparat.

Begrepsutvikling har en sentral plass i vitenskapen, gjerne for å beskrive ny kunnskap eller ny teori. Men begreper utvikles også for å avlive myter eller nyansere etablerte oppfatninger. Som påpekt i min avhandling (Rachlew 2009, s. 1):

«Formålet med å introdusere nye begrep varierer. For eksempel trekker Grunnloven § 96 opp regler mot pinlige forhør. I nyere lover omtales imidlertid den samme hendelsen som avhør. Lovgivers formål har muligens vært å kvitte seg med de negative assosiasjonene det gamle begrepet bar med seg.»

I lys av utviklingen av norske politiavhør, som beskrevet i rapportens kapittel 2, er det etter mitt syn behov for å øke bevisstheten om de begrepene vi anvender.

Jeg har ikke utredet spørsmålet om når, hvorfor eller hvordan begrepet «konfrontasjon» etablerte seg i straffeprosessuell sammenheng, men sikkert er det at forfatterne av de relevante rettsreglene ikke anvender det. Det nærmeste loven kommer er i strpl. § 129, 2. ledd hvor det fremgår at «Vitner kan stilles mot hverandre når deres forklaringer gir grunn til det», men en slik «konfrontasjon» skjer uansett ikke under politiets etterforskning. Her skal vitnene avhøres enkeltvis, jfr. pi. § 8-11, 1. ledd.

Heller ikke Straffeprosesslovkomiteen anvender begrepet konfrontasjon (1969 s. 188). I utredningen som ligger til grunn for påtaleinstruksens er begrepet heller ikke å finne (NOU 1984: 27 s. 27–31, 114–27). Her refereres det imidlertid til hva vår tidligere straffeprosesslov slo fast i sakens anledning (tidligere strpl. § 257 tredje punktum):

«Er der motsigelser i hans forklaring eller uoverensstemmelser med de af vidner eller medsiktedes afgivne forklaringer, bør han gjøres opmærksom derpaa.»

I det videre legger jeg til grunn at begrepet «konfrontasjon» refererer til politiets presentasjon av sakens potensielle bevis, inkludert selvmotsigelser i egen forklaring – en øvelse komiteen, påtaleinstruksens utredere og forfatterne av loven omtaler på en helt annen måte. I de relevante rettskildene instrueres politiet til å gjennomføre denne fasen av avhøret ved å gjøre mistenkte «oppmerksom på», «kjent med», eller «gi mistenkte anledning» til å gjendrive de grunner som mistanken beror på.

Med dette som bakteppe kan det virke som om begrepet «konfrontasjon» har utviklet seg til en beskrivelse av en noe annerledes fremgangsmåte enn den lovgiver så for seg. Det er flere forhold som indikerer at konfrontasjonsbegrepet vitterlig var mer beskrivende for hvorledes politiet faktisk gjorde mistenkte kjent med antatte løgner og øvrige, potensielle bevis – i alle fall om vi går noe tilbake i tid (Rachlew 2003, s. 422–432, NOU 2007: 7 s. 107, 284–288). Men hvor beskrivende er begrepet i dag?

I et kommunikasjonsperspektiv, som er helt sentralt i dagens forskningsbaserte avhørsmetodikk, fremstår begrepet som lite hensiktsmessig. Ei heller er begrepet særlig beskrivende for hvorledes denne fasen anbefales gjennomført. Snarere tvert i mot. I K.R.E.A.T.I.V.s taktikkleksjon gis et illustrerende eksempel på anbefalt fremgangsmåte, altså hvordan etterforskeren rent praktisk skal oppfylle reglenes krav til bevispresentasjon:

«Det du har fortalt om dette, stemmer ikke overens med hva vitnene har fortalt. Hva er din kommentar til dette?»

Den anbefalte formen for bevispresentasjon er i realiteten ingen konfrontasjon (selv om også K.R.E.A.T.I.Vs leksjoner anvender det lite presise, og etter mitt syn utdaterte begrepet). Snarere er bevispresentasjonen en invitasjon til mistenkte, der denne gis anledning til å gjendrive de grunner som mistanken beror på – i tråd med reglens ordlyd og intensjoner.

Det er med andre ord flere gode grunner til å utvikle nye begrep og mer presise beskrivelser av politiets taktiske disposisjoner. I dette tilfelle er det bare å søke mot de relevante reglene som beskrevet ovenfor. Her er «bevispresentasjonen» og de overordnede prinsippene for hvordan (§ 92) og når (§ 242) politiet skal presentere sakens potensielle bevis for mistenkte, på linje med den metodikken norske politietterforskere trenes opp etter i dag (Bjerknes og Hoff Johansen 2009 s. 229–232, Fahsing og Rachlew 2009, s. 52–60).

De nasjonale reglene som fremhever at mistenkte «skal gjøres kjent med de foreliggende opplysningene i saken», er etter min oppfatning, i motsetning til det misvisende begrepet «konfrontasjon», på linje med den internasjonale litteraturen knyttet til «Investigative Interviewing» hvor begrepene «disclosure» og «presentation» gjerne anvendes (Milne og Bull 1999, Vrij og Granhag 2012).

Formålet med bevispresentasjonen

I det følgende vil jeg kort beskrive bakgrunnen for politiets taktiske tilnærming til bevispresentasjon under avhør. Først redegjøres det for noen bevisteoretiske tanker som ligger til grunn for den. Deretter vil jeg redegjøre for hvordan disse er ment operasjonalisert under avhør. Underveis belyses relevante perspektiver, som i sum munner ut i mitt svar på det sentrale spørsmålet om formålet med «konfrontasjon».

Bakgrunn

Etter innføringen av PEACE i Storbritannia (1993), hvor formålet med avhør av mistenkte ikke lenger skulle være tilståelsen, opplevde flere politietterforskere at de sto «tannløse» tilbake. Hvis de ikke lenger kunne bruke de teknikkene og de triksene de over tid hadde opparbeidet seg, hva skulle de nå gjøre under avhør av mistenkte når denne nektet seg skyldig? Allison (1998) beskriver overgangen fra «Interrogation» til «Investigative Interviewing» slik arbeidsgruppen kort har beskrevet i sin innledning, før han oppsummerer problemstillingen slik:

«The general theme is, however, defensive in its tone and whilst it [PEACE] alerts officers to the dangers outlined here, it provides little positive guidance or assistance in formulating strategies to improve information retrieval from suspects».

Noen år tidligere, og helt uavhengig av arbeidet som foregikk i England, innledet den svenske politimannen og avhørsinstruktøren, Royne Nilsen, et faglig samarbeid med juristen Christian Diesen. Sistnevnte forsvarte sin doktoravhandling Utevarohandläggning ock bevisprövning i brottmål i 1993. I avhandlingen, og senere i boken Bevisprövning i brottmål (1994), trekker Diesen veksler på juridiske, vitnep psykologiske og vitenskapsteoretiske kilder. Han sammenholder disse med dommer fra Högsta Domstolen, og lanserer en bevisvurderingsmodell han omtaler som «Alternative hypoteser – en pragmatisk bevisprövningsmodell».

I vår kontekst kan fremgangsmåten kort beskrives som det motsatte av tankegodset bak «Interrogation»-teknikkene, der mistanken (tesen) søkes bekreftet gjennom tilståelser. I Diesens modell oppfordres

aktørene (politi, påtale og dommere) til å identifisere alternative hypoteser, altså å lete etter rimelige, alternative forklaringer på bevisene som peker mot den mistenkte. Deretter å samle inn informasjon, egnet til å falsifisere, eller støtte oppunder disse. Dersom testen (mistanken) ikke lar seg falsifisere gjennom utforsking av alternative hypoteser, styrkes mistanken (Ask og Granhag 2005).

Royne Nilsen tok med seg denne bevistilnærmingen, inn i sine leksjoner om avhør av mistenkte, blant annet på et avhørsseminar arrangert av Kripas i 2000, omtrent samtidig som norsk politi startet utviklingen av avhørsfaget – som beskrevet i rapportens kapittel II. Med Allison's kritiske kommentarer til PEACE som bakgrunn, søkte norsk politi etter en strategisk (taktisk) avhørsmodell som kunne utfylle de rapporterte manglene med «Investigative Interviewing»-teknikkene fra England. Under utviklingen av utdanningstilbudet (både på bachelornivå og innen K.R.E.A.T.I.V.) ble derfor hypotesetenkningen vurdert og funnet hensiktsmessig som en taktisk modell (Williksen og Bjerknes 2003). Kanskje først og fremst fordi den virket intuitivt riktig, i tråd med Diesens betegnelse av (den pragmatiske) modellen.

I kapittelet «Investigative Interviewing – the Nordic region» beskriver Fahsing og Rachlew modellen relativt detaljert (2009 s. 52–60) og fremhever at modellens viktigste egenskap er at den operasjonaliserer uskyldspresumpsjonen, samtidig som den reduserer den skyldiges mulighet til å fremme plausible motstrategier.

«a well-executed tactical interview is both effective and ethical, since it has the potential to encircle the guilty, whereas the open-minded approach will facilitate a fair and sound interview of an innocent suspect.»

Det er i denne anledning verdt å merke seg at den «nordiske fremgangsmåten» i dag trekkes frem og er gjenstand for omfattende forskning av ledende rettspsykologer fra flere kontinent, med svært lovende resultater (Kassin 2012, Granhag og Vrij 2012, Walsh og Bull 2012, Hartwig mfl. i trykk).

Modellen

Nedenfor gis en kort beskrivelse av den taktiske modellen som norsk politi trenes opp i. Figurene er hentet fra leksjonen om «Avhørstaktikk» i K.R.E.A.T.I.V., illustrert av Fahsing og Rachlew (2009).

Den teoretiske redegjørelsen ovenfor legger til grunn at dersom politiet planløst presenterer sakens potensielle bevis for den mistenkte, uten noen form for taktikk eller strategi – for eksempel ved å presentere det potensielle beviset for tidlig (pil 1), vil en skyldig mistenkt, med intensjoner om å unndra seg straffansvar, øke sine sjanser for å finne en plausibel forklaring, tilpasset beviset (pil 2).

Bankraneren som ikke er spurt om sine bankforbindelser før fingeravtrykkbeviset presenteres, kan for eksempel hevde at han besøkte flere banker kort tid i forveien da han vurderte å bytte bank.

Dersom den falske forklaringen (pil 2) er vanskelig å motbevise, risikerer politiet at bevisverdien svekkes, i verste fall tapes for alltid.

På tilsvarende måte vil en falsk tilståelse bli vanskeligere å avdekke, noe som i en gitt situasjon kan få svært uheldige konsekvenser.

Figur 1

Gjennom en for tidlig bevispresentasjon, i sær om den har form av en konfrontasjon, risikerer politiet å redusere avhørtes vilje til fortsatt samarbeid. Fremgangsmåten er også hemmende for kommunikasjonen. Forskning viser videre at for tidlig bevispresentasjon reduserer den uskyldiges evne til rasjonelt å imøtegå bevisene (Hartwig 2005).

Metodikken

Modellens to første steg utspiller seg i forberedelsesfasen. Det første steget i den taktiske modellen er å identifisere sakens potensielle bevis, her illustrert ved ett fingeravtrykk (fig. 2). Deretter – og fortsatt i planleggingsfasen – må politiet identifisere alle rimelige alternative forklaringer, eller forsvarshypoteser som Diesen (1994) også betegner dem.

I denne fasen stiller politiet seg selv to sentrale spørsmål: Dersom mistenkte er uskyldig, hva kan forklaringene være på at informasjonen de besitter, indikerer skyld? Videre, dersom mistenkte er skyldig, og har intensjoner om å unndra seg straffansvar, hvilke alternative forklaringer vil han eller hun da kunne fremsette for å skape rimelig tvil?

At alternativene skal være rimelige, betyr i denne sammenheng blant annet at de må utledes fra samme virkelighetsoppfatning som siktelsen (mistanken) bygger på, altså at de alternative hypotesene er forenlige med (visse) fakta i saken. «*De er tenkbare med hensyn til sakens faktum*», skriver Diesen (1994, s. 133). I K.R.E.A.T.I.V.s leksjon om avhørstaktikk (2010) omtales de alternative hypotesene som «alle tenkelige forklaringer».

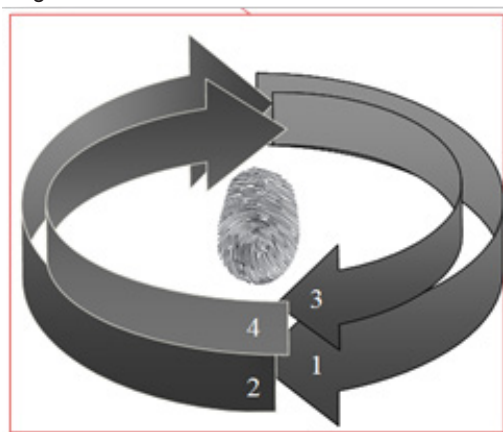
Rene spekulasjoner, konspirasjonsteorier eller andre forsvarsstrategier som bygger på en virkelighetsoppfatning andre ikke kan forholde seg til (eksempelvis at politiet har plantet bevis), kan det ikke tas høyde for i en fruktbar modell. Metodikken sentreres inn mot sakens potensielle bevis og de rimelige, alternative forklaringene til disse.

Når alle rimelige, alternative hypoteser er identifisert, avsluttes den forberedende fasen ved å utforme temaer og spørsmål som, gjennom mistenktes tilsvær, vil tilføre saken informasjon som er egnet til å falsifisere eller støtte opp under de alternative hypotesene. Dersom mistenkte er uskyldig, øker sannsynligheten for at politiet får innhentet den kritiske informasjonen gjennom sin aktive utspørring. Er mistenkte skyldig, vil informasjonen bidra til å falsifisere de alternative hypotesene, og mistanken styrkes (Ask og Granhag 2005).

Et helt sentralt element i modellen er politiets privilegium å kunne holde tilbake informasjon, altså å utsette bevispresentasjonen til de alternative hypotesene er falsifisert, evt. støttet (Pil 1–4, Figur 2).

Fremgangsmåten har flere formål. For det første gis den uskyldige anledning til å bevise sin uskyld, upåvirket av sakens øvrige opplysninger, noe som blant annet vil forebygge mistanke om fabrikkerte eller tilpassede forklaringer. Å utsette presentasjon av saksopplysninger, forebygger dessuten risiko for falske tilståelser. Metodikken påfører uskyldige minimalt med press, og uten saksopplysninger reduseres også den avhørtes mulighet til å presentere en plausibel, men falsk, frivillig tilståelse.

Figur 2

At modellen omtales som «avhørstaktikk», henger nok sammen med at den strategiske bevispresentasjonen (bevisanvendelsen) reduserer eller eliminerer den skyldiges mulighet til å tilpasse sin forklaring etter bevisene. Når bevisene presenteres, er de alternative hypotesene (forklaringene) allerede falsifisert – se pilene merket 7 i figur 3.

Dersom etterforskerne ikke finner rimelige, alternative forklaringer, styrkes mistanken (Diesen 1994 s. 121–140). Det følger av presentasjonen ovenfor at et sentralt, strafferettslig formål med den taktiske/strategiske bevispresentasjonen (konfrontasjon) er å utnytte sakens potensielle bevis optimalt.

Fremgangsmåten har klare paralleller til falsifiseringstanken i forskningsmetodikk, og nettopp fordi etterforskerne aktivt søker etter alternative forklaringer, altså informasjon som beviser siktedes uskyld, operasjonaliseres altså uskyldspresumpsjonen (Fahsing og Rachlew 2009). Det er en egenskap ved metoden som må kunne sies å være et formål i seg selv.

«The approach stimulates open-mindedness and reduces the chance of officers falling into the pitfalls associated with premature decisions.» (Ask og Granhag 2005)

En ikke uvanlig misforståelse er at taktikkmodellen har som formål å utelukke de alternative hypotesene. En slik tankegang bringer ikke faget videre, og promoterer et tankesett hvor bekreftelsesfellene møter liten motstand, og hvor uskyldspresumpsjonen får mindre praktisk betydning. Som påpekt ovenfor er det mistanken (tesen) som skal søkes falsifisert gjennom konstruksjonen og testingen av de alternative hypotesene. Ikke omvendt.

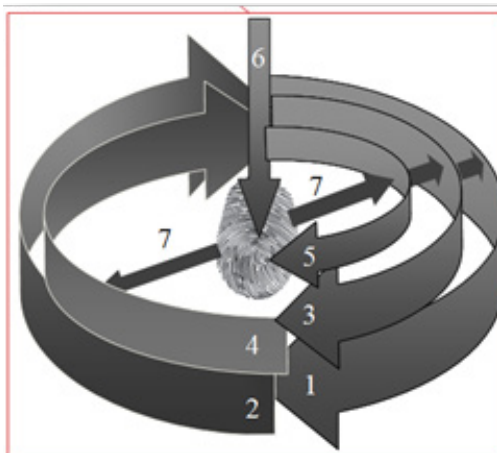
Modellen, eller metodikken, fremstår som relativt enkel, sågar intuitivt riktig, men den er ikke nødvendigvis enkel å forstå. Den krever en omstilling. Ikke minst når indisiene peker mot en løsning som mentalt sett er langt mer attraktiv enn det motsatte. Fordi tankesettet som ligger til grunn for modellen i tillegg strider mot de ubevisste forenklingsstrategiene som kontinuerlig forfører oss i retning av å søke bekreftelser, må modellen ikke bare innlæres gjennom teori. Den må øves i en kontekst der vi stadig utfordrer oss selv og hverandre. Hvis ikke blir det umulig å nærme seg lovens formål som jo oppstiller et normativt ideal om objektivitet, jf. strpl. § 226, 3. ledd.

Balansepunktet mellom kriminalitetskontroll og betryggende rettsprosesser kjemper en daglig kamp om prioritet (Packer 1969). Om enkelte bekymrer seg for at norsk politi har gått for langt i sistnevnte retning når de avhører sine mistenkte, kan de trøste seg med at arbeidet med oppstillingen av de alternative hypotesene ikke bare er en plan for det enkeltstående avhøret. De alternative hypotesene er de samme som etterforskningslederen, politijuristen, statsadvokaten, Riksadvokaten og domstolene til syvende og sist må stille opp (Diesen 1994, s. 133).

Fra avhør til etterforskning

Drøftelsen over er rettet mot politiavhøret. Det er den øvelsen vi er blitt bedt om å utrede, men de samme prinsippene for bevisvurdering og -prøving må også gjennomsyre den grunnleggende metoden for politiets etterforskning generelt (Ask og Granhag 2008 s. 161–173, Bjercknes og Hoff Johansen 2009 s. 54–55). På tilsvarende måte som under avhøret, vil en oppstilling av alternative hypoteser som bevisprøvningsmodell for etterforskningen i sin helhet, også her redusere faren for premature slutninger

Figur 3

og bekreftelsesfeller – som i faglitteraturen fremheves som den underliggende årsaken til at uskyldige dømmes (Rachlew 2009, s. 21–31, MacFarlane 2003). I sitt pågående doktorgradsarbeid om politi-etterforskeres beslutningstaking trekker Fahsing veksler på hypotesetenkningen, og løfter med det metodikken, og teoriene bak denne, opp på etterforskningsledernivå (Fahsing og Ask 2013).

Koblingen mellom avhør og etterforskning – det spesifikke og det generelle – er da også iøynefallende i de moderne, kunnskapsbaserte avhørsmetodene. Betegnelsen «Investigative Interviewing» ble nok ikke tilfeldig valgt. Et spørsmål vi nok bør stille oss i retrospekt, er om ikke fokuset som førte til utviklingen av politiets avhørsmetoder i Norge, strengt tatt burde vært rettet inn mot faget etterforskningsledelse? Historien lar seg uansett ikke omskrive, men det er liten tvil om at Riksadvokatens arbeidsgruppe har identifisert et tydelig behov for metodeutvikling av den polititaktiske og påtalemessige etterforskningsledelsen.

Litteratur:

- Alison L. 1998. Criminal Rhetoric and Investigative manipulation. Doctor thesis, University of Liverpool
- Ask, K. og Granhag, P-A. 2005. Motivational sources of confirmation bias in criminal investigations: The need for cognitive closure. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. 2 (1) s. 43–63
- Ask, K. og Granhag, P-A. 2008. Psykologiska påverkansfaktorer vid utredningsarbetet. I: P. A. Granhag og S. Å. Christianson (red.). *Handbok i rättspsykologi*. Liber, Stockholm AB, s. 161–174
- Bjerknes, O.T. og Williksen, E. 2003. Politirapport. Vett og Viten, Nesbru
- Bjerknes, O.T. og Hoff Johansen, A.K. 2009. Etterforskningsmetoder – en innføring. Fagbokforlaget
- Bull. R. og Milne. R. 1999. *Investigative Interviewing. Psychology and Practice*. Wiley, Chichester
- Diesen, C. 1994. *Bevisprövning i brottmål*. Juristförlaget, Stockholm
- Fahsing, I.A. og Rachlew, A. 2009. Investigative interviewing in the Nordic region. I: T. Williamson, B. Milne og S. P. Savag (red.). *International Developments in Investigative Interviewing*. Willan Publishing, Devon, UK
- Fahsing, I. og Ask, K. 2013. Decision Making and Decisional Tipping Points in Homicide Investigations: An Interview Study of British and Norwegian Detectives. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. Special Issue: Investigative Decision Making. Volume 10, Issue 2, June 2013, s. 155–165
- Granhag og Vrij. 2012. Eliciting cues to deception and truth: What matters are the questions asked. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, Volume 1, Issue 2, June 2012, s. 110–117
- Hartwig, M., Granhag, P-A. og Luke, T. (i trykk). Strategic use of evidence during investigative interviews: The state of the science. In D.C. Raskin, C.R. Honts, & J.C. Kircher (Eds.), *Credibility assessment: Scientific research and applications*. Elsevier
- Hartwig, M. 2005. Interrogating to detect deception and truth: Effects of strategic use of evidence. Doktoravhandling, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet
- Jebens, S. E. 2004. *Menneskerettigheter i straffeprosessen*. Cappelen akademiske, Oslo

- MacFarlane, B. 2006. Convicting the Innocent: A Triple Failure of the Justice System. *Manitoba Law Journal*, 31, s. 403–483
- Kassin, S. 2012. Paradigm shift in the study of human lie-detection: Bridging the gap between science and practice. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2012, s. 118–119
- NOU (1984: 27). 1984. Ny påtaleinstruks. Norges offentlige utredninger. Justisdepartementet
- NOU (2007:7). 2007. Fritz Moen og norsk strafferettspleie. Norges offentlige utredninger. Justis- og politidepartementet
- Packer, H.L. 1996. *The limits of the criminal sanction*. Oxford University press, London, UK
- Rachlew, A. 2003. Norske politiavhør i et internasjonalt perspektiv. *Tidsskrift for Strafferett*, nr. 4/2003, s. 400–439
- Rachlew, A. 2009. Justisfeil ved politiets etterforskning – noen eksempler og forskningsbaserte tiltak. Upublisert doktoravhandling, Det juridiske fakultet, Oslo
- Straffeprosesslovkomiteen. 1969. Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen avgitt 1969. Justis- og politidepartementet
- Vrij, A. og Granhag, P. A. 2012. Eliciting cues to deception and truth: What matters are the questions asked. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, Volume 1, Issue 2, June 2012, s. 110–117 <http://dx.doi.org/10.1016/j.jarmac.2012.02.004>
- Walsh, D. and Bull, R. 2012. How do interviewers attempt to overcome suspects' denials? *Psychiatry, Psychology, and Law*, 19, s. 151–168

10. LITTERATURLISTE

- ACPO. 2004. National investigative interviewing strategy. London: National Policing Improvement Agency on behalf of the Association of Chief Police Officers
- Alison L. 1998. Criminal Rhetoric and Investigative Manipulation (doctor thesis, University of Liverpool)
- Ask, K. & Granhag, P.-A. 2005. Motivational sources of confirmation bias in criminal investigations: The need for cognitive closure. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2(1)
- Ask, K. & Granhag, P.-A. 2008. Psykologiske påverkansfaktorer ved utredningsarbeidet. I: P. A. Granhag & S. Å. Christianson (red.), *Handbok i rettspsykologi*. Liber, Stockholm
- Bjerknes, O. T., Eckblad, K., Haaland, H. & Magnussen, L. I. 1998. Avhørsprosessen (FoU-rapport). Politihøgskolen, Oslo
- Bjerknes, O. T. & Hoff Johansen, A. K. 2009. Etterforskningsmetoder: En innføring. Fagbokforlaget, Bergen
- Bjerknes, O.T. & Williksen, E. 2003. Politirapport. Vett & Viten, Nesbru
- Bjerknes, O.T. & Williksen, E. 2005. Politirapport (2. utg.). Vett & Viten, Nesbru
- Bjerknes, O.T. & Williksen, E. 2012. Politirapport (3. utg.). Vett & Viten, Nesbru
- Bjørge, T. 2006. Kunnskapsutvikling i politiet. *Norsk politi*, (1), 4–5
- Bjørklund, R. A. 1997. Politipsykologi. Vett og Viten, Nesbru
- Bull. R. & Milne, R. 1999. *Investigative Interviewing: Psychology and practice*. Wiley, Chichester
- Busch, T.-A. & Killengreen, I. 2007, 15. juli. Tar kritikken på alvor. *Dagbladet*
- Christianson, S. Å & Granhag, P. A. (red.). 2008. *Handbok i rettspsykologi*. Stockholm, Liber
- Clarke, C. & Milne, R. 2001. National evaluation of the PEACE investigative interviewing course: Police research award scheme (Report No, PRAS/149). Home Office, London
- CPT. 2002. Combating torture in Europe: The work and standards of the European Committee for the Prevention of Torture. Council of Europe, Strasbourg
- Diesen, C. 1994. *Bevisprøving i brottmål*. Juristforlaget, Stockholm
- Fahsing, I. A. 2002. The man behind the mask (masteroppgave i vitnepsykologi, University of Leichester, upublisert)
- Fahsing, I. A. & Rachlew, A. 2006. Etske og effektive avhør av mistenkte. *Politiforum*, (6–7)
- Fahsing, I. A. 2013. Tænkestile: Effektivitet, dyder og krydspres i efterforskningen. I C. Hald & K. V. Rønn (red.), *Om at opdage: Metodiske refleksjoner over politiets undersøkelsespraksis*. Samfundslitteratur, Fredriksberg
- Fahsing, I. A. & Ask, K. 2013. Decision making and decisional tipping points in homicide investigations: An interview study of British and Norwegian detectives. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 10(2)
- Fahsing, I. A. & Rachlew, A. 2009. Investigative interviewing in the Nordic region. I T. Williamson, B. Milne & S. P. Savage (Ed.), *International Developments in Investigative Interviewing*. Willan, Devon
- Farstad Eriksen, P. K. 2013. Avhørsrapporten som rekontekstualisering av avhøret: En studie av en simulert avhørssituasjon gjennomført av studenter ved Politihøgskolen (masteroppgave i språklig kommunikasjon, NTNU)

- Fisher, R. & Geiselman, E. 1992. Memory-enhancing techniques for investigate interviewing: the cognitive interview. Charles C. Thomas, Springfield
- Gabbert, F., Hope, L. & Fisher, R. P. 2010. Protecting eyewitness evidence: Examining the efficacy of a self-administered interview tool. *Law and Human Behavior*, 33(4)
- Gamst, K. T. 2011. Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor. Universitetsforlaget, Oslo
- Gamst, K. T. & Langballe, Å. 1997. Barn som informanter i dommeravhør: Opplæring og metodeutprøving. Justisdepartementet, Oslo
- Gamst, K. T. & Langballe, Å. 2004. Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming (doktorgradsavhandling, Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo)
- Granhag, P. A. m.fl. 2013. Polisens förhör med misstänkta: Svensk utbildning i internationell beysning (Foreløpig utkast til Riskpolisstyrelsen fra Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet)
- Hannevold, A. K. 2002. K.R.E.A.T.I.V.: Oslo politidistrikts avhørsprogram (upublisert studentoppgave ved BI Oslo, levert 14.06.2002)
- Hartwig, M. 2005. Interrogating to detect deception and truth: Effects of strategic use of evidence. (doktoravhandling, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet)
- Hartwig, M. 2012, 2. mai. Strategic use of evidence: A review of the research. Forelesning på Politihøgskolens instruktørsamling, Oslo–Kiel 2012
- Hartwig, M., Granhag, P.-A., & Luke, T. (i trykk). Strategic use of evidence during investigative interviews: The state of the science. I D. C. Raskin, C. R. Honts, & J. C. Kircher (Eds.), *Credibility assessment: Scientific research and applications*. Elsevier
- Jacobsen, K. 2013. Spørreundersøkelse blant K.R.E.A.T.I.V.-utdannede tjenestemenn (PHS-notat)
- Jebens, S. E. 2004. Menneskerettigheter i straffeprosessen. Cappelen akademisk, Oslo
- Justis- og beredskapsdepartementet. 2012. Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker: Rapport fra arbeidsgruppe. Departementet, Oslo
- Justisdepartementet. 2003. Lyd- og bildeopptaksprosjektet 1997–2003. Departementet, Oslo
- Kassin, S. 2012. Paradigm shift in the study of human lie-detection: Bridging the gap between science and practice. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, (1)
- K.R.E.A.T.I.V. (2000). K.R.E.A.T.I.V: Oslo politidistrikts opplæringsprogram (notat). Oslo politidistrikt, Oslo
- Kunnskapsdepartementet. 2013. Livslang læring. Hentet fra URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/livslang-laring.html?id=592615>
- Langballe, Å. 2007. Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 44(7)
- Lee 2012
- MacFarlane, B. 2006. Convicting the innocent: A triple failure of the justice system. *Manitoba Law Journal*, (31)
- Magnussen, S. & Overskeid, G. 1998. Påliteligheten av øyenvitneforklaringer. *Lov og Rett*, 7
- Magnussen, S. & Stridbeck, U. 2002. Vurdering av troverdighet: Hva sier forskningen? *Tidsskrift for Strafferett*, 1(2)
- Magnussen, S. 2004. Vitnepsykologi: Pålitelighet og troverdighet i dagligliv og rettssal. Abstrakt, Oslo
- Melinder, A. 2004. Perspectives on children as witnesses (doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo)

- Myklebust. 1999. Psychological processes that may interfere with effective communication in investigative interviews with children (masteroppgave, Liverpool University)
- Myklebust, T. 2009. Analysis of field investigative interviews of children conducted by specially trained police investigators (doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo)
- NCF. 1998. A practical guide to investigative interviewing (2nd ed.). National Crime Faculty, Bramshill
- NOU 1984: 27. 1984. Ny påtaleinstruks. Justisdepartementet, Oslo
- NOU 2007:7. 2007. Fritz Moen og norsk strafferettspleie. Justis- og politidepartementet, Oslo
- NOU 2009:12. 2009. Et ansvarlig politi: Åpenhet, kontroll og læring. Departementenes servicesenter, Oslo
- NOU 2013:9. 2013. Ett politi: Rustet til å møte fremtidens utfordringer: Politianalysen. Departementenes servicesenter, Oslo
- NUT 1969:3. 1969. Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen. Komiteen, Oslo
- Oslo politidistrikt. 2000. K.R.E.A.T.I.V.: Oslo politidistrikts opplæringsprogram (notat). Oslo politidistrikt, Oslo
- Packer, H. L. 1996. The limits of the criminal sanction. Oxford University, London, UK
- Politidirektoratet. 2007. Administrative regler for bruk og oppbevaring av lyd og videoutstyr ved politiavhør (Rundskriv 2007/014). Direktoratet, Oslo
- Politidirektoratet. 2012. MERVERDI-programmet: Politiets program for merverdi av kunnskap, ressurser og teknologi. Direktoratet, Oslo
- Politi høgskolen. 2004. Studieplan for utdanning av instruktører i avhørsteknikk
- Politi høgskolen. 2007. Rammeplan for Bachelorutdanningen. Vedtatt av Justisdepartementet 10.07.2007
- Politi høgskolen. 2008. Studieplan for utdanning av instruktører i avhørsteknikk (rev. utg.)
- Politi høgskolen. 2009. Fagplan for utdanning i avhørsteknikk: Trinn 1
- Politi høgskolen. 2010. Studieplan: Videreutdanning i ledelses- og organisasjonsutvikling
- Politi høgskolen. 2011. Studieplan: Videreutdanning i etterforskning
- Politi høgskolen. 2012a. Fagplan for Bachelorstudiet (2012/2013 – BI, BII og BIII)
- Politi høgskolen. 2012b. Studieplan for videreutdanning i avhør av barn og ungdom
- Politi høgskolen. 2012c. Studieplan for videreutdanning i avhør fellesmodul
- Politi høgskolen. 2012d. Studieplan: Instruktørutdanning i etterforskning
- Politi høgskolen. 2012e. Studieplan: Utdanning i funksjonsrettet ledelse for etterforskningsledere
- Politi høgskolen. 2013. Studieplan: Videreutdanning i avhør
- Prop. 1 S 2012–2013. 2012. Statsbudsjettet. Departementenes servicesenter, Oslo
- Påtaleinstruksen. 1985. Regler om bruk av ordningen av påtalemyndigheten. Påtaleinstruksen: fastsatt ved kongelig resolusjon 28. juni 1985

- Rachlew, A. 1999. An evaluation of Norwegian police officers perceptions of investigate interviewing: implications for training (dissertation, University of Liverpool)
- Rachlew, A. 2003. Evalueringsrapport: Lydopptaksprosjektet 1998–2003. Justis- og politidepartementet, Oslo
- Rachlew, A. 2003. Norske politiavhør i et internasjonalt perspektiv. Tidsskrift for Strafferett, 3(4)
- Rachlew, A. 2009. Justisfeil ved politiets etterforskning: Noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak (doktorgradsavhandling, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo)
- Rachlew, A. 2011, 4. juli. Misforstått frykt. VG
- Riksadvokaten. 1959. Avskrifter av politirapporter i saksdokumentene (Del II – nr. 13). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 1999. Etterforskning (Rundskriv, 3). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2002. Etterforskning av drapssaker med ukjent gjerningsmann (Publikasjoner, 2). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2007. Foreløpige retningslinjer opptak av politiforklaringer.: Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2007. Opptak av politiforklaringer (Midlertidige retningslinjer av 25.04. 2007). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2008. Familievold (Rundskriv, 3). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2009a. Lyd- og bildeopptak ved politiforklaringer (Retningslinjer av 16.10.2009). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2009b. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer – spørsmål om behov for revisjon av Riksadvokatens retningslinjer (Høringsbrev av 28.01.09). Riksadvokaten, Oslo
- Riksadvokaten. 2013. Mål- og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2013: Politiet og statsadvokatene (Rundskriv, 1). Riksadvokaten, Oslo
- Roy, R. 2006. Investigative interviewing: Suspects' and victims' rights in balance. I T. Williamson (Ed), Investigative interviewing: Rights, research, regulation. Willian, Cullompton
- Ryan, A. 2013. Model behaviour [intervju med Annie Ryan]. The Investigator, (1)
- Shepherd, E. 1991. Ethical interviewing. Issues in Criminological and Legal Psychology, 18
- Straffeprosessloven. 1981. Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker: Sist endret ved lov av 22. juni 2012 nr. 52
- Straffeprosesslovkomiteen 1969. Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen avgitt 1969. Justis- og politidepartementet
- Vrij, A. & Granhag, P. A. 2012. Eliciting cues to deception and truth: What matters are the questions asked. Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 1, (2) <http://dx.doi.org/10.1016/j.jarmac.2012.02.004>
- Walsh, D. & Bull, R. 2012. How do interviewers attempt to overcome suspects' denials? Psychiatry, Psychology, and Law, 19
- Williamson, T., Milne, B. & Savage, P. (Eds.). 2009. International developments in investigative interviewing. Willan, Devon

VEDLEGG (1-9)

I	Pensumlitteratur PHS (punkt 4.3)	107
II	Spørreskjema.....	113
III	Oslo politidistrikt, kvalitetssikring og faglig støtte til politiavhør.....	127
IV	Politihøgskolen, evalueringsskjema	129
V	Kripos, evalueringsskjema	141
VI	National Investigative Interviewing Strategy (2009).....	145
VII	Disposisjon (avhørsplan)	173
VIII	Innspill fra avhørsmiljøet	175
IX	Brev av 12. juli 2013 fra statsadvokat Stein Vale	177

Pensumlitteratur PHS (pkt. 4.3)

Vedlagt følger lister over pensumlitteratur for de utdanningene arbeidsgruppen har ansett som relevante for kartleggingen av hva som har vært, og er styrende for utdanningen innen politiavhør ved Politihøgskolen. Vedlegget viser til gjennomgang av Politihøgskolens studier omtalt i rapportens punkt 4.3.

Litteraturliste for hovedområdet etterforskning (B3) og faget REL (B1)

Bjerknes O.T. & Williksen, E. 2003. Politirapport. Vett og Viten, Nesbru (ny utgave 2005 og ny versjon 2012)

Bjerknes, O.T. & Hoff-Johansen, A.K. 2009. Etterforskningsmetoder – en innføring. Fagbokforlaget, Oslo

Fredriksen, S. 2009. Innføring i straffeprosess (2. utg.). Gyldendal akademisk, Oslo

Granhag, P.A. & Christianson, S.Å. 2008. Handbok i rettspsykologi. Liber, Stockholm

Kippe, H. & Seiersten, A. 2004. Alminnelig strafferett med innføring i spesiell strafferett (2. utg.) Vett og Viten, Nesbru

Kippe, H. & Seiersten, A. 2005. Spesiell strafferett og spesiallover (2. utg.) Vett og Viten, Nesbru

Magnussen, S. 2004. Vitnepsykologi. Pålitelighet og troverdighet i dagligliv og rettssal. Abstrakt forlag, Oslo

PHS (2011) Hovedområde etterforskning. Kompedium/artikkelsamling 2011/2012

Ask, K. & Granhag, P. A. 2008. Psykologiske påverkansfaktorer ved utredningsarbeite. *Handbok i rettspsykologi*. Pensum: s.161–172, 12 s.

Christianson, S-Å. & Holmberg, U. 2008. Förhör och utredande intervjumetodik. I: P. A. Granhag & S-Å. Christianson (red.). *Handbok i rettspsykologi*, s. 257–273

Christianson, S-Å. & Montgomery, H. 2008. Kognition i ett rettspsykologiskt perspektiv. I: P. A. Granhag & S-Å. Christianson (red.). *Handbok i rettspsykologi*. s. 87–117

Gamst, K.T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Kap. 3 s. 56–69 og kap. 5 s. 115–119

Hartwig, M, Christianson, S-Å & Granhag P. A. 2008. Förhör med misstänkta gärningsmän. I: P. A. Granhag & S-Å. Christianson, (red.). *Handbok i rettspsykologi*, s. 313–323

Ord, B. & Shaw, G. 1999. *Investigative interviewing explained*. Kap. 2 s.13–23 og kap. 4 s. 39–47

Shepherd, E. 1991. *Ethical Interviewing* (norsk oversettelse). Journal: Policing Volume: 7

Shepherd, E. 2007. *Investigative interviewing: The conversation management approach*

Litteraturliste for avhør av barn og unge (Dommeravhør) – EVU

- Back, C., Gustavsson, P.A., Larsson, I. & Berterö, C. 2011. Managing the legal proceedings: An interpretative phenomenological analysis of sexually abused children's experience with the legal process. *Child Abuse & Neglect*, 35(1), s. 50–57
- Dyb, G. 2008. Seksuelle overgrep. I: Ø. Kvello (red). *Oppvekst: om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø* Gyldendal akademisk, Oslo, s. 431–444
- Dyregrov, Atle. 2010. *Barn og traumer* (2. utg.). Fagbokforlaget, Bergen. Kap. 1 og 2 s. 13–48, kap. 3 s. 53–67
- Faller, K. C., Cordisco-Steele, L. & Nelson-Gardell, D. 2010. Allegations of sexual abuse of a child: What to do when a single forensic interview isn't enough. *Journal of child sexual abuse*, 19(5), s. 572–589
- Forskrift om dommeravhør og observasjon av 2. oktober 1998*. 1998. Hentet 17. januar 2012 fra: <http://www.lovdata.no/for/sf/jd/jd-19981002-0925.html> (unntatt s. 13–14 og s. 33–46)
- Gamst, K. 2011. *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Universitetsforlaget, Oslo. Kap. 2, 3, 6, 8, 9
- Gamst, K. & Langballe, Å. 2004. *Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. (doktorgradsavhandling, Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo). Kap. 6
- Granhag, P. A. & Christianson, S. Å. (Red.). 2008. *Handbok i rettspsykologi*. Liber, Stockholm. Kap. 1 s. 15–26, 4, 5, 13, 14, 15, 18: s. 343–351
- Jensen, P. & Ulleberg, I. 2011. *Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Gyldendal akademisk, Oslo. Kap. 1 s.19–51
- Lamb, M. E., La Rooy, D. J., Malloy, L. C. & Katz C. 2011. *Children's testimony: a handbook of psychological research and forensic practice* (2nd ed.). Wiley-Blackwell, Chichester. Kap. 2, 3, 5, 12
- Langballe, Å. 2007. Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 44(7), s. 868–877
- Leander, L. 2010. Police interviews with child abuse victims: Patterns of reporting, avoidance and denial. *Child Abuse & Neglect*, 34(3), s. 192–205
- Melinder, A. 2011. Gjentatte avhør: Flere forhold har betydning for påliteligheten i barns utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 48(11), s. 1091–1095
- Se min kjole: Oda i dommeravhør: DVD og manual* [DVD-video]. 2007. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Oslo
- Øverlien, C. 2010. Barn som opplever vold i hjemmet. I: *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge: Kunnskapsstatus: Revidert 2011*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Seksjon barn og unge, Oslo, s. 52–59

Litteraturliste for K.R.E.A.T.I.V.-utdanningen (EVU)

- Bjerknes, O. T. & Williksen, E. 2012. *Politirapport*. Vett og Viten AS, Nesbru
- Bromark, S. 2009, 6. juni. *Vår indre bøddel*. Dagbladet
- Christiansson, S.Å. & Granhag, P. A. 2008. (red.). *Handbok i rättspsykologi*, Liber, Stockholm
- Fahsing, I. & Rachlew, A. 2008. *Investigative Interviewing in the Nordic Region*. In Milne and Savage (Eds) *International Developments in Investigative Interviewing*. Willan Publishing, Devon
- Fisher, R.P and Geiselman, R.E.1992. *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing. The cognitive interview*. Charles C. Thomas Publisher
- Granhag, P. A. 2001. *Vitnespsykologi*. Kap. 6. Den kognitive intervjun
- Høigaard, R. & Mathisen, P. 2004. *Veiledningspedagogikk, en håndbok i praktisk veiledningsarbeid*. Høyskoleforlaget, Oslo. Kap: Spørsmål og spørsmålstyper
- NOU 2007:7. *Fritz Moen og norsk strafferettspleie*: Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 8. september 2006: avgitt til Justis- og politidepartementet 25. juni 2007. Departementenes servicesenter, Oslo, Informasjonsforvaltning (Norges offentlige utredninger; NOU 2007:7). Kap. 1 og 13
- Rachlew, A. 2006, 31. august. *Når politiavhør manipulerer*. *Aftenposten* (morgenutgave)
- Sheperd, Eric. 1991. *Ethical interviewing*. I: *Policing*
- Trankell, A. 1972. *Reliability of evidence: methods for analyzing and assessing witness statements*. Beckman, Stockholm

Litteraturliste for avhørsinstruktørutdanningen (EVU)

- Bull. R./Milne. R. 1999. *Investigative Interviewing. Psychology and Practice*, Wiley, Chichester. Kap. 5, (18 sider)
- CPT (2002) – European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Paragraph 34, 12th General Report [CPT/Inf (2002)15] (6 sider)
- Christianson, S.Å. og Granhag, P.A. 2008 (red.) *Handbok i rättspsykologi*, Liber, Stockholm. Kap. 1, 4, 5, 6, 8, 13–16, 18–22 (229 sider)
- Fahsing, I. & Rachlew, A. 2008. *Investigative Interviewing in the Nordic Region*. In Milne and Savage (Eds) *International Developments in Investigative Interviewing*. Willan Publishing, Devon
- Fisher, R. P and Geiselman, R.E. 1992. *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing. The cognitive interview*. Charles C. Thomas Publisher. Kap. 12 (26 sider oversatt til norsk)
- Halvorsen, Vidar. 2002. "Hvorfor er det bedre at ti skyldige går fri enn at en uskyldig blir dømt?" Artikkel i *Tidsskrift for norsk strafferett* (10 sider)
- Johnsen, B. 1999. "Hva ser jeg når jeg ser? Og hva sier jeg at jeg ser?": *Oppmerksomhet, observasjon, tilbakemelding* (2. utg.). Høgskolen i Akershus, Bekkestua, s.1–32

Menneskerettsloven, lov av 21. mai 1999 nr. 30. Justis (12 sider)

Sawatsky, John. *Sawatsky avslørte en spion* (artikkel, ukjent kilde)

Straffeprosesslovkommisjonen (1969), s. 123, 124, 127, 189 og 273 (5 sider)

Litteraturliste for videreutdanning i avhør (EVU)

Christianson, S.-Å. (2002). *Traumatiska minnen* (3. utg.). Stockholm: Natur och Kultur. Pensum: Kap. 3

Diesen, C., Lernestedt, C., Lindholm, T. & Pettersson, T. 2005. *Likhet inför lagen*. Natur och Kultur, Stockholm. Pensum: s. 424–429

Gamst, K. T. 2011. *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Universitetsforlaget, Oslo. Pensum: Kap. 6 og 8

Gotaas, N. 2000. Forståelse i et kulturelt perspektiv. I: K. Andenæs, N. Gotaas, A. B. Nilsen, & K. Papendorf, (red.). *Kommunikasjon og rettssikkerhet*. Unipub, Oslo, s. 83–173

Granhag, P. A. & Christianson, S. Å. (red.). 2008. *Handbok i rättspsykologi*. Liber, Stockholm. Pensum: Kap. 5, 13, 16, 17, 18, 19, 20

Granhag, P. A., Strömwall, L. A., Willen, R. M. & Hartwig, M. 2012. Eliciting cues to deception by tactical disclosure of evidence: The first test of the Evidence Framing Matrix. *Legal and Criminological Psychology*. DOI: 10.1111/j.2044-8333.2012.02061.x

Johnsen, B. 1999. "Hva ser jeg når jeg ser? Og hva sier jeg at jeg ser?": *Oppmerksomhet, observasjon, tilbakemelding* (2. utg.). Høgskolen i Akershus, Bekkestua, s.1–32

Kassin, S. M., Meissner, C. C. & Norwick, R. J. 2005. "I'd know a false confession if I saw one": A comparative study of college students and police investigators. *Law and Human Behavior*, 29(2), s. 211–227

Kassin, S. M., Goldstein, C. C. & Savitsky, K. 2003. Behavioral confirmation in the interrogation room: On the dangers of presuming guilt. *Law and Human Behavior*, 27(2), s. 187–203

Kripos (kontinuerlige oppdateringer). *Etterforskning av voldtektssaker: Nasjonal veileder*. Tilgjengelig i KO:DE

Ôhrn, H.J. 2005. *Berätta din sanning: en förhørsledares projekt i förhör med misstänkt person*. (doktorgradsavhandling, Stockholm Universitet) Pensum: s. 4–8

Rachlew, A. 2008. En kommentar til Mads Wibe-Lunds refleksjoner. I H. Bekken (red.), *Fengselsliv og menneskeverd: Tekster om skyld og sorg, soning og forsoning*. Verbum, Oslo, s. 66–68

Rachlew, A. 2009. Det er han, tror jeg – om utpeking av gjerningsmenn. I: Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte tiltak (doktorgradsavhandling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. Unipub. Oslo. Artikkel 1, s. 153–189

Schollum, M. 2005. *Investigative Interviewing: The literature*. Office of the Commissioner of Police, Wellington. Pensum: s. 58–70

Sherpard, E. 2007. *Investigative interviewing: The conversation management approach*. Oxford University Press, Oxford. Pensum: Kap. 5

Utenriksdepartementet. 2003. *Kommunikasjon via tolk* (Temahefte 11). Departementet, Oslo

Wibe-Lund, M. 2008. I: H. Bekken (red.) Tanker om politiavhøret, I: H. Bekken (red.), *Fengselsliv og menneskeverd*, Verbum Forlag, s. 62–65

Litteraturliste for Videreutdanning i etterforskning (VEF) – (EVU)

Ask, K. & Granhag, P. A. 2008. Psykologiske påverkansfaktorer ved utredningsarbeidet. I: P. A. Granhag & S. Å. Christianson (red.), *Handbok i rettspsykologi*. Liber, Stockholm, s. 161–174 (13 s.)

Ask, K. & Granhag, P. A. 2008. Psykologiske perspektiv på bevisvurdering. I: P. A. Granhag & S. Å. Christianson (red.), *Handbok i rettspsykologi*. Liber, Stockholm, s. 407–420 (13 s.)

Beaufort-Moore, D. 2009. *Crime scene management*. Oxford University Press, Oxford

Bjerknes, O. T. & Johansen, A. K. 2009. *Etterforskningsmetoder: En innføring*. Fagbokforlaget, Bergen. Kap. 2–3, s. 52–112 (60 s.)

Dean, G., Fahsing, I. A. & Gottschalk, P. 2006. Profiling police investigative thinking: A study of police officers in Norway. *International Journal of the Sociology of Law*, 34 (4), 221–228 (7 s.)

Fahsing, I. A. & Rachlew, A. 2009. Investigative Interviewing in the Nordic region. I: T. Williamson, B. Milne & S. P. Savag (red.), *International developments in investigative interviewing*. Willan, Devon (30 s.)

Jebens, S. E. 2004. *Menneskerettigheter i straffeprosessen*. Cappelen akademisk, Oslo. Kap. 14–15, s. 299–327

Magnussen, S. 2004. *Vitnepsykologi*. Abstrakt, Oslo. Kap. 3 og 4 (75 s.)

Myhrer, T. 2001. Etterforskningsbegrepet. *Tidsskrift for Strafferett*, 1(1), 6–30 (28 s.)

NOU 2009:15. 2009. *Skjult informasjon – åpen kontroll*. Justis- og politidepartementet, Oslo. s. 47, s.100–101 og kap. 6 og 7 (19 s.)

Rachlew, A. 2009. *Justisfeil ved politiets etterforskning: Noen eksempler og forskningsbaserte tiltak*. (doktorgradsavhandling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. Unipub, Oslo) del 1 (34 s.)

Stelfox, P. 2009. *Criminal investigation: An introduction to principles and practice*. Willan, Devon, s. 85–175 (90 s.)

Litteraturliste for Instruktørutdanning i etterforskning (EVU)

Strandkleiv, Odd Ivar. 2006. *Motivasjon i praksis*. Elevsiden DA, Oslo

Øiestad, Guro. 2004. *Feedback*. Gyldendal akademisk, Oslo

Boge, Margunn, Markhus, Gunvor, Moe, Randi, Ødegaard, Elin Eriksen. 2009. *Læring gjennom veiledning*. Fagbokforlaget, Bergen. Pensum: *Ulike perspektiver på veiledning*

- Filstad, C., Dean, G., Fahsing, I.A. and Gottschalk, P. 2008. Newcomers' use of colleagues as role models: Research propositions for investigative thinking styles of law enforcement detectives. *Knowledge and Process Management*, 14(2), s. 71–80
- Fraser, J & Williams, R. 2009. *Handbook of forensic science. Forensic reasoning and the evaluation of evidence.* Willan Publishing, Devon. Pensum: Kap. 3
- Gabbert, F, Hope, L. & Fischer, R. 2009. Protecting eye witness evidence: Examining the efficiency of a self-administered interview tool. *Law and Human behavior*. 33(4) s. 298–307
- Granhag, P.A. 2010. *Forensic Psychology in context: Nordic and international approaches.* Willan Publishing Devon. Pensum: Del 1, 2 og kap. 11
- Rachlew, A. 2009. *Justisfeil ved politiets etterforskning: Noen eksempler og forskningsbaserte tiltak.* (doktorgradsavhandling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Unipub,Oslo. Del 1)
- Stelfox, P. 2007. Professionalizing criminal investigation. In *Handbook of Criminal Investigation* T. Newburn, T. Williamson, & A. Wright. Willan Publishing, Devon. Pensum: s. 628–650
- Stelfox, P., & Pease, K. 2005. Cognition and detection: Reluctant bedfellows? In M. J. Smith & N. Tilley (Eds.), *Crime science: New approaches to preventing and detecting crime.* Cullompton, Willan, Devon, s.191–207

Litteraturliste for påtalestudiet videreutdanning

- Christianson, Sven Åke og Pär Anders Granhag. 2004. *Polispsykologi.* Natur och Kultur, Stockholm. Kapittel 12–15 (60 sider)
- Fashing, Ivar og Asbjørn Rachlew. 2006. *Strategisk utnyttelse av potensielle bevis under avhør av mistenkte.* I: Politiforum (4 sider)
- Hjortenberg, Jesper. 2004. *Anklagemydigheden og menneskerettighetene.* I: EU-ret & Menneskeret nr. 11, s. 88–98 (10 sider)
- Kaufmann, Geir og Astrid Kaufmann. 2009. *Psykologi i organisasjon og ledelse (4. utg.).* Fagbokforlaget, Bergen. Pensum: Kap. 11. (20 sider)
- Kjelby, Gert Johan. 2004. *Bevisførsel og bevissikring i familievoldssaker.* I: Tidsskrift for strafferett nr. 1 (2004) (36 sider)
- Lie, Nils Erik. 2012. *Parts- og vitneavhør.* Cappelen akademisk, Oslo (391 sider)
- Magnussen, Sven. 2007. *Vitnepsykologi.* Kapittel 3, 4 og 5. Abstrakt forlag, Oslo (110 sider)
- Myhrer, Tor-Geir. 2005. *God påtaleskikk.* I: Jus og etikk. Universitetsforlaget, Oslo (73 sider)

Hva er din rolle?

- Etterforsker
- Taktisk etterforskningsleder
- Politijurist
- Statsadvokat
- Annet

Beskriv

Hvor lenge har du jobbet i politiet/påtalemyndigheten?

- 0 - 3 år
- 4 - 7 år
- 8 - 11 år
- 12 år eller lenger

Hvor jobber du?

- Oslo politidistrikt
- Salten politidistrikt
- Rogaland politidistrikt
- Haugaland/Sunnhordland politidistrikt
- Follo politidistrikt
- Kripos
- Økokrim
- Oslo statsadvokatembeter
- Det nasjonale statsadvokatembetet
- Nordland statsadvokatembeter
- Rogaland statsadvokatembeter

Hvilket kriminalitetsområde har du hovedsakelig jobbet med?

Velg ett alternativ:

- Vold/sedelighet
- Økonomi
- Org.krim
- Mengdekriminalitet
- Narkotika
- Kombinasjon/annet

Har du gått Politihøgskolens kurs i avhørsteknikk, trinn I (Kreativ)?

- Ja
 - Nei
-

Har du annen relevant tilleggsutdanning?

Velg flere dersom det er aktuelt:

- Dommeravhørsutdanninge
- Avhørsinstruktørutdanninge
- Politihøgskolens innføringskurs for jurister
- Nei
- Annet

Hvilke(n)?

I de neste spørsmålene vil vi gjerne høre litt om ditt generelle syn på politiets avhør og avhørsrapporter.

Vennligst angi ditt svar på skalaene fra 1 - 7, der 1 angir "svært lav kvalitet" og 7 angir "svært høy kvalitet".

	1 - Svært lav kvalitet	2	3	4	5	6	7 - Svært høy kvalitet	Vet ikke
Generelt sett, hvordan vurderer du kvaliteten på avhørene (ikke rapportene) som norsk politi gjennomfører?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Generelt sett, hvordan vurderer du kvaliteten på de skriftlige avhørsrapportene som norsk politi utarbeider?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1- Svært lav tillit	2	3	4	5	6	7 - Svært høy tillit	Vet ikke
Hvilken tillit mener du rettens aktører har til den informasjonen politiets etterforskere innhenter under politiavhør?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Når vi snakker om «politiavhøret» er det viktig å skille mellom det mellommenneskelige møtet der informasjonen innhentes (avhøret), og det skriftlige produktet hvor informasjonen fra avhøret sammenfattes og videreformidles (rapporten). I spørsmålene under ber vi deg beskrive ditt inntrykk av kvaliteten, inkludert effektiviteten, på det arbeidet som gjøres under selve AVHØRET.

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
Generelt sett, i hvilken grad mener du politiets avhør dekker de sentrale tema i saken?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foreligger det, etter din oppfatning, noen prinsipiell uenighet mellom politiet og påtalemyndigheten om hva som er viktig og som derfor bør være avhørets sentrale tema?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Har du opplevd at politiet avhører personer om temaer som ikke har betydning og/eller har begrenset betydning for den konkrete saken?

- Det skjer aldri
 Det skjer en sjelden gang
 Det skjer av og til
 Det skjer ganske ofte
 Det skjer nesten alltid
 Det skjer alltid
 Vet ikke

Hva mener du i så fall er årsaken(e) til at politiet avhører personer om temaer som ikke har betydning og/eller har begrenset betydning for den konkrete saken?

Beskriv kort:

Vi ønsker nå å høre din mening om temaer knyttet til konfrontasjon, avhørens lengde og omfang.

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
I hvilken grad opplever du at politiets etterforskere ivaretar de taktiske hensyn under politiavhør?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Et taktisk avhør av en mistenkt vil ofte inkludere sekvenser der den som avhører skal foreholde den mistenkte uoverensstemmelser (konfrontasjon). I hvilken grad mener du politiet ivaretar disse sekvensene på en god måte?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I hvilken grad opplever du at det er en grunnleggende uenighet mellom aktørene (etterforsker / taktisk etterforsningsleder / politijurist / statsadvokat) om NÅR den avhørte bør foreholdes uoverensstemmelser i sin forklaring?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hva består denne uenigheten i (om på hvilket tidspunkt den avhørte bør foreholdes uoverensstemmelser)?

Beskriv kort:

Har du opplevd at politiet avhører samme person, gjentatte ganger om de samme temaene, utover det du mener er nødvendig?

- Det skjer aldri
- Det skjer en sjelden gang
- Det skjer av og til
- Det skjer ganske ofte
- Det skjer nesten alltid
- Det skjer alltid
- Vet ikke

Hva mener du i tilfelle er årsaken til at politiet avhører samme person, gjentatte ganger om de samme temaene, utover det du mener er nødvendig?

Velg ett eller flere (maks tre) alternativer:

- Avhører har for liten erfaring
- Avhører mener at det er riktig i forhold til opplæring (Kreativ)
- Avhører mener det er riktig av polititaktiske årsaker
- Avhører håper det skal komme noe nytt under avhøret
- Etterforskningsledelsen ber om nytt avhør
- Avhører er redd for å utelate noe
- Avhører har for liten forståelse for hva som er formålet med avhøret
- Avhører har hatt for liten tid til forberedelser
- Saken mangler etterforskningsledelse
- Vet ikke
- Annet

Beskriv kort:

Under Politihøgskolens opplæring i avhørsteknikk (Kreativ) lærer studentene å tilnærme seg avhøret gjennom en teoretisk modell der avhøret deles inn i ulike faser. Er du kjent med modellen?

- Ja
- Nei

	1 -	2	3	4	5	6	7 -
	Svært						Svært
	lite						hensikts
	hensikts						messig
	messig						
Hvor hensiktsmessig mener du denne faseinndelingen er for politiets etterforskere?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
I hvilken grad opplever du at politiets etterforskere ivaretar de taktiske hensyn under politiavhør?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Har du opplevd at avhører og/eller etterforskningsledelsen (taktisk etterforskningsleder / politijurist / statsadvokat) mener at et avhør ikke kan eller skal gjennomføres i tråd med Politihøgskolens opplæring i avhørsteknikk (Kreativ)?

- Det skjer aldri
- Det skjer en sjelden gang
- Det skjer av og til
- Det skjer ganske ofte
- Det skjer nesten alltid
- Det skjer alltid
- Vet ikke

Hva tror du er årsaken(e) til at noen mener at et avhør ikke bør gjennomføres i tråd med Politihøgskolens opplæring i avhørsteknikk (Kreativ)?

Velg flere svaralternativer dersom du mener det er aktuelt:

- Det tar for lang tid med forberedelsene
- Det tar for lang tid med rapporten
- Etterforskningsleder/jurist mener at avhøret ikke egner seg
- Avhører mener at avhøret ikke egner seg
- Metodikken egner seg ikke for den aktuelle sakstypen
- Metodikken egner seg ikke for den som skal avhøres
- Tjenestestedet mangler teknisk utstyr
- Etterforskningsleder/jurist har liten eller ingen forståelse av hva Kreativ innebærer
- Vet ikke
- Annet

Beskriv kort:

Riksadvokaten påpeker at Kreativ er utviklet for å bidra til bedre kvalitet og effektivitet i avhør. Kreativ som sådan skal derfor ikke evalueres av oss. Vi ber deg likevel ta stilling til følgende påstand:

"Det har utviklet seg en oppfatning (kultur) i etaten som innebærer at noen mener at Kreativ er ensbetydende med omstendelige, tungvinte og lange avhør/rapporter."

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Hvor enig eller uenig du er i denne påstanden, altså at det har utviklet seg en slik oppfatning i etaten?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vi ønsker nå å høre din mening om noen ulike temaer knyttet til POLITIETS ETTERFORSKERE.

Slik du kjenner politiet, har etterforskerne kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet hva gjelder avhør?

- Nei, ingen
- Noen få
- En del
- De fleste
- Ja, alle
- Vet ikke

Hvilke tiltak mener du vil ha størst effekt på kvalitet og effektivitet i norske politiavhør?

Velg ett eller flere (maks tre) tiltak:

- Etterforskerne bør ha mer teori
- Etterforskerne bør ha mer repetisjon av teori
- Etterforskerne bør ha mer øvelser
- Etterforskerne bør delta (for eksempel som bisitter) under hovedforhandling
- Etterforskerne bør få mer tid til forberedelse og gjennomføring
- Systematisering av evaluering og tilbakemeldinger på arbeidsplassen
- Det bør være en fagansvarlig med ansvar for fag- og metodeutvikling på tjenestestedet
- Utdanning i avhørsmetodikk for etterforskningsledere
- Retningslinjer som detaljert beskriver gangen i et avhør
- Sertifisering gjennom teoretisk eksamen
- Sertifisering gjennom evaluering av reelle avhør
- Vet ikke
- Annet

Beskriv kort:

Når politiet står ovenfor et krevende eller utfordrende avhør; hvor ofte opplever du at etterforskerne blir håndplukket ut i fra hvilken kompetanse de innehar?

- Aldri
- Sjelden
- Av og til
- Ganske ofte
- Nesten alltid
- Alltid
- Vet ikke

Vi ønsker nå å høre din mening om noen temaer knyttet til politiets TAKTISKE ETTERFORSKNINGSLEDERE.

Hvilke ansvarsområder mener du politiets taktiske etterforskningsledere (ofte førstebetjenter) bør ha i tilknytning til sentrale politiavhør i alvorlige straffesaker?

Velg flere alternativer dersom du mener det er aktuelt:

- Lede planleggingen
- Kvalitetssikre planleggingen
- Delta i beslutningen om valg av protokolleringsform og detaljnivå
- Kvalitetssikre (følge/støtte) avhøret underveis
- Vurdere om bevisemaene er tilstrekkelig belyst
- Evaluere og gi tilbakemelding til avhører
- Vurdere bevisverdien av politiforklaringen
- Annet

Beskriv kort:

Slik du kjenner politiet, har dagens taktiske etterforskningsledere kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet hva gjelder avhør?

- Nei, ingen
- Noen få
- En del
- De fleste
- Ja, alle
- Vet ikke

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
I hvilken grad mener du taktisk etterforskningsleder kvalitetssikrer avhør?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hvilke tiltak mener du er best egnet for å videreutvikle politiets taktiske etterforskningsleders arbeid med politiavhør?

Velg ett eller flere (maks tre) tiltak:

- Opplæring i avhørsteknikk (vitnepsykologi, taktikk etc)
- Opplæring i etterforskningsledelse
- Øvelse
- Retningslinjer som detaljert beskriver gangen i et avhør
- Følge hovedforhandlingen i et læringsperspektiv
- Sertifisering gjennom teoretisk eksamen
- Systematisk evaluering av avhør
- Annet

Beskriv kort:

Vi ønsker nå å høre din mening om noen temaer knyttet til POLITIJURISTER.

Hvilke ansvarsområder mener du politijurister bør ha i tilknytning til sentrale politiavhør i alvorlige straffesaker?

Velg flere alternativer dersom du mener det er aktuelt:

- Lede planleggingen
- Kvalitetssikre planleggingen
- Delta i beslutningen om rapportform og detaljnivå
- Kvalitetssikre (følge/støtte) avhøret underveis
- Vurdere om bevistemaene er tilstrekkelig belyst
- Evaluere og gi tilbakemelding til avhør
- Vurdere bevisverdien av politiforklaringen
- Annet

Beskriv kort:

Slik du kjenner politiet, har dagens politijurister kompetanse som sikrer kvalitet og effektivitet hva gjelder avhør?

- Nei, ingen
- Noen få
- En del
- De fleste
- Ja, alle
- Vet ikke

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
I hvilken grad mener du påtalemyndigheten kvalitetssikrer avhør?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hvilke tiltak mener du er best egnet for å videreutvikle politijuristenes arbeid med politiavhør?

Velg ett eller flere (maks tre) tiltak:

- Opplæring i avhørsteknikk (vitnepsykologi, taktikk etc)
- Opplæring i etterforskningsledelse
- Øvelse
- Retningslinjer som detaljert beskriver gangen i et avhør
- Sertifisering gjennom teoretisk eksamen
- Systematisk evaluering av avhør
- Annet

Beskriv kort:

Vi ønsker nå å høre din mening om STATSADVOKATERS kompetanse.

Slik du kjenner statsadvokatembetet, har statsadvokatene kompetanse til å kvalitetssikre politiets avhør/avhørsmetoder?

- Nei, ingen
- Noen få
- En del
- De fleste
- Ja, alle
- Vet ikke

SAMARBEID OG RUTINER

	1 - Fravær ende eller funger er meget dårlig	2	3	4	5	6	7 - System atisert og funger er meget godt	Vet ikke
Hvordan vil du vurdere samarbeidet mellom politiet og påtalemyndigheten i deres arbeid med avhør generelt?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan vil du beskrive rutinene for tilbakemelding og evaluering av avhør (ikke politirapporten) ved din arbeidsplass?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hva mener du er grunnen til fraværende eller dårlig fungerende rutiner for tilbakemelding og evaluering av avhør?

Velg ett eller flere (maks tre) alternativer:

- Det er ikke kompetanse til å gi tilbakemelding på avhør
- Det er liten/ingen interesse fra etterforskerne for å få evaluering
- Det er liten/ingen interesse fra etterforskningsledelsen for å evaluere
- Ingen har tatt tak i det og laget rutiner for det
- Vi har ikke tilstrekkelige ressurser
- Tilbakemelding og evaluering har ingen hensikt
- Tilbakemelding blir kun gitt på rapporten, ikke avhørprosessen
- Vet ikke
- Annet

Beskriv kort:

Vi ønsker nå å høre din mening om to påstander. Hvor enig eller uenig er du i påstandene under?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Færre avhør bør tas på lyd og bilde (med utsatt protokollering) fordi dette frigjør ressurser som kan brukes til å etterforske flere saker"	☐	☐	☐	☐	☐
"Flere avhør bør tas på lyd og bilde (med utsatt protokollering). Det er mulig det tar litt mer tid, men fordi kvaliteten heves, øker effektiviteten samlet sett".	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad mener du politiet, påtalemyndigheten og domstolene er utstyrt med hensiktsmessig utstyr for opptak, lagring og avspilling av politiavhør?

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
Politiet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Påtalemyndigheten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Domstolene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilken grad mener du politiet, påtalemyndigheten og domstolene utnytter hensiktsmessig utstyr for opptak, lagring og avspilling av politiavhør?

	1 - I svært liten grad	2	3	4	5	6	7 - I svært stor grad	Vet ikke
Politiet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Påtalemyndigheten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Domstolene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vi ønsker nå å høre din mening om noen temaer knyttet til RAPPORTSKRIVING.

	1 - Svært dårlig inntrykk	2	3	4	5	6	7 - Svært godt inntrykk	Vet ikke
Hva er ditt generelle inntrykk av politiets avhørsrapporter i etterforskningen av alvorlige straffesaker?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hva er ditt generelle inntrykk av politiets avhørsrapporter i etterforskningen av mengdekriminalitet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

På bakgrunn av ditt svar på forrige spørsmål: hva mener du i tilfellet er det vanligste problemet med avhørsrapportene?

- Avhørsrapportene er altfor korte (mangler mye vesentlig informasjon)
- Avhørsrapportene er for korte (mangler vesentlig informasjon)
- Avhørsrapportene er litt for korte (enkelte mangler)
- Avhørsrapportene er litt for lange (litt overflødig informasjon)
- Avhørsrapportene er for lange (inneholder for mye overflødig informasjon)
- Avhørsrapportene er altfor lange (inneholder altfor mye overflødig informasjon)
- Avhørsrapportene mangler struktur (lite leservennlig)
- Umulig å si noe generelt om
- Jeg mener ikke rapportene har noen vesentlige mangler
- Annet

Beskriv kort:

I tilfeller der du mener politiets avhørsrapporter kunne vært kortere, hva er det som typisk tar opp for mye plass?

Velg ett eller flere (maks tre) alternativer:

- Rapporten gjengir i stor grad alt som er sagt
- Rapporten gjengir repetert informasjon
- Rapporten beskriver irrelevant informasjon om avhørets gjennomføring
- Rapporten gjengir masse detaljer om temaer som ikke er relevant for videre etterforskning
- Rapporten gjengir mange detaljer som ikke er relevante for påtalespørsmålet
- Rapporten gjengir mange irrelevante detaljer som gjør at det viktigste er vanskelig tilgjengelig
- Vet ikke
- Annet

Beskriv kort:

I avhør der det er protokollert repetert informasjon, hva mener du årsaken(e) til dette kan være?

Velg ett eller flere (maks tre) alternativer:

- Politiets etterforskere har for dårlig opplæring i å skrive kort og konsist
- Politiets etterforskere er ikke flinke nok til å skrive kort og konsist
- De som repeterer for mye informasjon får ikke tilbakemelding
- Politiet stiller de samme spørsmålene flere ganger av taktiske årsaker
- Politiet tar nye avhør, uten nye bevis, i håp om å få siktede til å tilstå
- Politiet tar nye avhør, uten nye bevis, for å imøtekomme påtalemyndighetens ønske om å tilfredsstille rettens krav til progresjon i tilknytning til varetektsfengsling
- Avhører er redd for å utelate informasjon
- Andre årsaker

Beskriv kort:

Under etterforskningen av straffesaker, hvor ofte hender det at temaer som var sentrale da avhøret ble tatt mister sin relevans etter hvert som etterforskningen skrider frem?

- Aldri
- Sjelden
- Av og til
- Ganske ofte
- Nesten alltid
- Alltid
- Vet ikke

Dersom temaer som var uvesentlige da avhøret ble tatt, like fullt protokolleres i detalj, hva tror du er årsaken(e) til dette?

Beskriv kort:

	1 - I
svært
liten
grad	2	3	4	5	6	7 - I
svært
stor
grad	Vet
ikke
I hvilken grad mener du politiets avhørsrapporter (vi tenker da på rapportene som er av en viss lengde) skrives på en strukturert og leservennlig måte?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I den grad rapportene er lite eller mindre strukturerte, hva mener du er årsaken(e) til dette?

Velg ett eller flere (maks tre) alternativer:

- Manglende opplæring i rapportskrivning
- Manglende forberedelser
- Strukturering av rapporten oppleves mer arbeidskrevende
- Avhører er ikke vant til å skrive på den måten
- Avhører synes det er viktigere at all informasjon kommer frem slik den ble forklart i avhøret
- Avhører mangler gode maler
- Vet ikke
- Annet

Beskriv kort:

AVSLUTNING

Vi er kjent med påstander av typen: "Kreativ passer ikke i org. krim saker". Hvordan stiller du deg til påstander om at Kreativ ikke passer til alle sakstyper?

- Helt uenig
- Delvis uenig
- Delvis enig
- Helt enig

På bakgrunn av ditt svar på forrige spørsmål:

Kan du begrunne hvorfor du er delvis eller helt enig i at Kreativ ikke passer til alle sakstyper?

Du har nå svart på en rekke spørsmål knyttet til politiavhøret. Helt til slutt ber vi deg om å komme med innspill som du mener det er viktig at vi i arbeidsgruppen er kjent med. Uansett om dine innspill relaterer seg til utdanning, organisering, kultur eller regelverk: alt som kan heve kvalitet og/eller effektivitet på avhørene er relevant.

Skriv her:

	KVALITETSSIKRING OG FAGLIG STØTTE TIL GJENNOMFØRING AV POLITIAVHØR	Anm. Nr:
	<small>(Bruk tabulator eller kursor til utfylling)</small>	Dato:
Fylles ut før avhøret		
Etterforsker:	Tjenestested:	
Sted for avhør:		
Sakstype:		
Navn på avhørte:		
Fødselsnummer:		
Status:		

SAKSRELATERTE FORBEREDELSE	Vurdert	Ja	Nei
• Har avhører <i>lest</i> de nødvendige dokumenter ?			
• Har avhører nok kunnskaper om <i>vedkommende</i> som skal avhøres ?			
• Har avhører en klar forståelse av avhørets <i>formelle rammer</i> ?			
• Har avhører en klar forståelse av <i>straffebudet</i> (ene) i fokus?			
• Har avhører <i>forstått hensikten</i> med avhøret?			
• Har avhører identifisert de sentrale tema avhøret bør belyse?			
• Har avhører satt opp en hensiktsmessig <i>disposisjon</i> for avhøret?			
• Omhandler disposisjonen momenter som ivaretar de etterforskningsmessige interesser?			
• Har etterforskeren valgt riktig avhørsform (lyd/video) og avhørsrapport (utsatt protokollering, diktat til lydopptak etc.)			
Innehar avhører de nødvendige saksrelaterede kunnskaper for å gjennomføre avhøret ?			

FYSISKE FORBEREDELSE	Vurdert	Ja	Nei
• Er avhørsrommet representativt?			
• Er avhørsrommet sikkert?			
• Er det tekniske utstyret klart?			
• Er det sørget for tilstrekkelig ro?			
• Er det gjort nødvendige tiltak for servering av mat og drikke?			
• Har avhører de dokumentene som trengs?			
Er avhørsrommet klart – Kan avhøret begynne?			

MENTALE FORBEREDELSE	Vurdert	Ja	Nei
• Har avhører tanker om hvordan han/hun skal møte avhørte?			
• Er avhører mentalt forberedt på at avhøret kan ta en helt annen retning enn antatt / planlagt?			
• Har avhører sett for seg de ulike utfallene avhøret kan få?			
• Har avhører den nødvendige profesjonalitet forut for avhøret?			
Er avhører mentalt klar for avhøret og de ulike retninger det kan ta?			

Dato:	Etterforsker:	Kvalitetssikrer:
-------	---------------	------------------

	KVALITETSSIKRING OG FAGLIG STØTTE TIL GJENNOMFØRING AV POLITIAVHØR	Anm. Nr:
	<small>(Bruk tabulator eller kurser til utfylling)</small>	Dato:
Fylles ut etter avhøret		

FAGLIG STØTTE UNDER AVHØRET	Vurdert	Ja	Nei
• Har kvalitetssikrer fulgt avhøret på monitor?			
• Har kvalitetssikrer lest avhøret underveis? (Elektronisk, utkast)			
• Har kvalitetssikrer aktivt støttet / veiledet under avhøret? (Rådgivning under pause, elektronisk mail,)			
•			
Ble avhører gitt faglig støtte under avhøret?			

FAGLIG STØTTE ETTER AVHØRET	Vurdert	Ja	Nei
• Har kvalitetssikrer lest gjennom avhøret før avhørte ble dimittert?			
• Har kvalitetssikrer lest gjennom avhøret?			
Har avhører fått faglig støtte etter avhøret?			

FEEDBACK / EVALUERING	Vurdert	Ja	Nei
• Har avhører fått feedback på gjennomføringen av avhøret?			
• Har avhører fått feedback på det skriftlige produkt?			
F } <ul style="list-style-type: none"> • HVA ? Informasjon avhøreren kan gjøre noe med • NÅR ? Så snart som mulig • HVOR ? Ikke offentlig/foran utenforstående • HVEM ? De som er involvert • HVORFOR ? Hensikt å hjelpe • HVORDAN ? Positiv, balansert 			
Har avhører fått tilbakemelding / feedback			

SOSIAL STØTTE ETTER AVHØRET	Vurdert	Ja	Nei
• Har kvalitetssikrer spurt avhører hvordan han / hun opplevde avhøret?			
• Har kvalitetssikrer vurdert om avhører har behov for å prate om avhøret? (Debrief, faglig utvikling)			
•			
Har Kvalitetssikrer vurdert debriefing etter avhøret			

Eventuelle kommentarer:

Dato:	Etterforsker:	Kvalitetssikrer:
-------	---------------	------------------

Skjema for evaluering av avhør							
Avhører		Avdeling					
Sted/dato for avhør		Sak					
Type avhør		Lydopptak		Bildeopptak			
Evaluerer		Sted/dato					
Annet:							
Planlegging og forberedelser							
1.	Avhører har planlagt avhøret og er godt forberedt						
Kommentarer:	Tydlig forberedt	5	4	3	2	1	Virker uforberedt
Introduksjon og kontaktetablering							
2.	Presenterer seg selv						
Kommentarer:	Tydlig og profesjonelt	5	4	3	2	1	Ingen presentasjon
3.	Forklarer hensikten med avhøret, samt rutiner og plan for gjennomføring						
Kommentarer:	Tydlig og profesjonelt	5	4	3	2	1	Ingen forklaring
5.	Forklarer avhørtes rettigheter						
Kommentarer:	Tydlig og profesjonelt	5	4	3	2	1	Ingen forklaring

POLITIHØGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 1 av 12

6.								Avklarer om avhørte har forstått det som er forklart og om han/hun har spørsmål								
Kommentarer:				Tydelig og profesjonelt		5	4	3	2	1	Ikke					
7.								Er profesjonell tillit etablert?								
Kommentarer:				Utmerket		5	4	3	2	1	Ingen forsøk					
Fri forklaring																
8.								Oppfordrer avhørte til å gi sin frie forklaring								
Kommentarer:				Ofte		5	4	3	2	1	Aldri					
9.								Bruk av kognitive intervjueteknikker								
Kommentarer:				Utmerket		5	4	3	2	1	Ingen					
10.								Bruk av aktiv lytting – vitnestyrt oppbygging								
Kommentarer:				Tydelig		5	4	3	2	1	Ikke tydelig					

POLITI HØGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 2 av 12

11.	<u>Upassende avbrytelser</u>								
Kommentarer:	Aldri	5	4	3	2	1		Ofte	
Sondering									
12.	<u>Hensiktsmessig bruk av spørsmål</u>								
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1		Ikke tydelig	
13.	<u>Tematisk strukturering – taktiske hensyn ivaretatt</u>								
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1		Ikke tydelig	
14.	<u>Dekker de punkter man må få klarhet i</u>								
Kommentarer:	Alle	5	4	3	2	1		Ingen	
15.	<u>Undersøkelse av informasjon</u>								
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1		Ikke tydelig	
16.	<u>Undersøkelse av motivene</u>								
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1		Ikke tydelig	

POLITIHOOGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 3 av 12

Avslutning							
17.	Forklarer betydningen av å komme med rettelser og korreksjoner						
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1	Ikke tydelig
19.	Gir mulighet til å lese gjennom rapporten						
Kommentarer:	Ja	5				1	Nei
20.	Gir mulighet til å legge til noe/forandre eller komme med rettelser						
Kommentarer:	Ja	5				1	Nei
21.	Forklarer hvordan avhørte kan komme med flere opplysninger						
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1	Ikke tydelig
22.	Avslutter avhøret på en positiv måte og forklarer hva som vil skje videre						
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1	Ikke tydelig
Avhørers egenskaper							
23.	Selvtillit						
Kommentarer:	Tydelig og trygg	5	4	3	2	1	Nervøs og usikker

POLITI HØGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 4 av 12

24.	<u>Kommunikasjonsferdigheter</u>						
Kommentarer:	Klar og tilpasset uttrykksform	5	4	3	2	1	Kompleks og utydelig uttrykksform
25.	<u>Fleksibilitet</u>						
Kommentarer:	Problemløsende	5	4	3	2	1	Konfronterende
26.	<u>Åpenhet – responderer på ny informasjon</u>						
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1	Ikke tydelig
Rapportskriving							
27.	<u>Teknisk kvalitet på rapporten</u>						
Kommentarer:	Utmerket	5	4	3	2	1	Svak
28.	<u>Fremkommer all sentral informasjon fra avhøret</u>						
Kommentarer:	Utmerket	5	4	3	2	1	Svak
Avhøret som helhet							
29.	<u>Forholdt avhører seg til aktuelle lover og regler for avhør</u>						
Kommentarer:	Tydelig	5	4	3	2	1	Ikke tydelig

POLITIHØGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 5 av 12

30.	<u>Gjennomføringen av avhøret - helhetsinntrykk</u>						
Kommentarer:	Meget profesjonell	5	4	3	2	1	Trenger opplæring
Total sum		Godkjent		Ikke godkjent			
Sted/Dato:			Signatur:				

POLITI HØGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 6 av 12

Evalueringskjema for avhør – veiledning og definisjoner

Evalueringskjemaet ordner opplysningene i en kronologisk rekkefølge, men det kan imidlertid være nødvendig å besvare noen av spørsmålene (f. eks. i avsnittet Planlegging og forberedelser) etter endt avhør.

Definisjoner og forklaring på de forskjellige punktene i evalueringsskjemaet

1. Avhører har planlagt avhøret og er godt forberedt

Her menes at avhører fremviser at han/hun er godt forberedt både [saksrelatert](#), [fysisk](#) og [mentalt](#). Dersom scoren ikke er høyere enn 1 på dette pkt. medfører det diskvalifikasjon.

>>[Tilbake](#)

3. Forklarer rutiner og planen for avhøret

Forklarer bakgrunnen for og betydningen av avhøret. Informerer klart om rutiner for bruk av lyd og billedopptak, avhørers rolle og forventinger til avhøret. Gir en god beskrivelse av planen for avhøret (dvs. oversikt over den tenkte gangen i avhøret).

>>[Tilbake](#)

5. Forklarer avhørtes rettigheter

Er alle relevante formalia ivaretatt, rettigheter til aktuelle parter og til den avhørte? Forklarer avhører på en lettfattelig og korrekt måte hvilke regler og rettigheter som gjelder for avhøret? Ber den avhørte forklare hva vedkommendes rettigheter faktisk innebærer i aktuell situasjon. Dersom scoren ikke er høyere enn 1 på dette pkt. medfører det diskvalifikasjon.

>>[Tilbake](#)

7. Er profesjonell tillit etablert?

Dette bør muligens fylles ut mot slutten av avhøret. Har avhører skapt passende omgivelser for det aktuelle avhøret, vist empati og forståelse for den avhørtes situasjon, og bygget et godt samarbeidsklima? Har avhører forsøkt å redusere evt. nervøsitet, el lign. hos den avhørte? Har avhører forberedt avhørte på mulig ubehagelige spørsmål? Ble avhørte spurt hvordan han/hun foretrekker å bli tiltalt? Har man sørget for avhørtes behov? Er profesjonell tillit etablert før avhører begynner selve avhøret?

>>[Tilbake](#)

8. Oppfordrer avhørte til å gi sin frie forklaring

Har avhører forklart betydningen av at den avhørte kommer med en detaljert fri forklaring? Overfører avhøreren kontroll og gir den avhørte en tydelig og eksplisitt mulighet til å gi sin frie forklaring uten å avbryte og gjentar dette dersom avhørte ikke responderer eller ved nye tema i forklaringen.

>>[Tilbake](#)

POLITIHØGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 7 av 12

9. Bruk av kognitive intervjuteknikker

I forbindelse med avhørtes beskrivelse av egne opplevelser og sanseinntrykk (for eksempel ved beskrivelse av person/gjenstand) ble da kognitiv intervjuteknikk brukt i hele - eller relevante deler av avhøret? Dvs. en grundig og bekreftet mental tilbakesetting både m.h.t. indre og ytre kontekst. Orientering om betydningen av å rapportere alle detaljer uten å vurdere viktigheten av disse, evt. be avhørte forandre sitt mentale perspektiv for opplevelsen eller be avhørte prøve å se for seg hendelsen, eller deler av denne, i motsatt rekkefølge. I tillegg skal avhører utvise klare tegn på bruk kommunikasjons fremmede teknikker som aktiv lytting, bruk av vitnekompatible spørsmål, ikke avbryte, osv. Dersom det ikke ble benyttet kognitive avhørsteknikker og dette er vurdert som korrekt skal det gies score 5

[>>Tilbake](#)

10. Har avhører benyttet aktiv lytting og en vitnestyrt tilnærming

Ved å for eksempel gi korte sammendrag, bruke tilbakemeldingssignal ("uhum", medregnet kroppsspråk, f. eks. lett nikking med hodet), søke forklaringer på ting som er uklare og selvmotsigende i løpet av avhøret? Hensiktsmessig bruk av pauser og stillhet fra avhørers side (dvs. i så lenge det er tydelig at avhørte tenker og er fokusert lar avhører det være stille i rommet). Avhører holder den frie forklaringen gående ved å forholde seg fleksibelt til den avhørtes fremstilling og stiller vitnekompatible spørsmål, dvs. at oppfordringene til fortsatt fir forklaring følger avhørtes rekonstruksjon av hendelsen (avhørte bestemmer selv rekkefølgen i første avhør) og at man ikke hopper fram og tilbake mellom de ulike temaene.

[>>Tilbake](#)

11. Upassende avbrytelser

Avbryter avhører den avhørte slik at denne blir forstyrret eller ikke får fullført sitt budskap. Dette kan være både verbale, miljømessige avbrytelser (reise seg, se ut av vindu, flike med papirer eller pc, etc.) og mentale (avsporinger fra avhørers side).

[>>Tilbake](#)

12. Hensiktsmessig bruk av spørsmål

Har avhører snakket klart og formålstjenlig, på den avhørtes nivå, samt stilt klare, konsise og relevante spørsmål osv.? Bruker avhører for det meste åpne spørsmål som er lett forståelige, og mer spesifikke, utforskende spørsmål der dette er nødvendig (f.eks. ved behov for avklaring eller flere detaljer)? Bruker avhørte lukkede spørsmål på tema som ikke er forsøkt sondert gjennom åpne spørsmål. Eller er det for eksempel hyppig bruk av pasifiserende spørsmål?

[>>Tilbake](#)

13. Tematisk strukturering – taktiske hensyn ivaretatt

Valg av passende samtaleemner med utgangspunkt i avhørtes frie forklaring (og plan for avhøret). Går avhører fra ett tema til et annet på en logisk og strukturert måte?

Hensiktsmessig bruk av sammendrag, koblinger og introduksjon av nye temaer?

Er de potensielle bevisene i saken godt ivaretatt gjennom måten avhøret er bygd opp på?

[>>Tilbake](#)

14. Dekker de punkter man må få klarhet i

Holder avhører fokus på de aktuelle forhold? Ble alle de punktene som kan opplyse saken eller skal bevise det straffbare forholdet behandlet på en hensiktsmessig måte og detaljert nok? Ble også såkalt negativ informasjon detaljert undersøkt?

[>>Tilbake](#)

15. Undersøkelse av informasjon

Forsøker avhøreren å utforske og granske vitnets forklaring i den hensikt å få flere detaljer i saken? Forsøker avhører, på et egnet tidspunkt, å få klarhet i selvmotsigelser og uklarheter i vitnets forklaring? Bruker avhører punktene i A.D.V.O.K.A.T.E for å belyse alle aktuelle forhold? Ved avhør av siktet - belyses alle objektive forhold som er relevante for vurdering av skyld.

[>>Tilbake](#)

16. Undersøkelse av motivene

Forsøker avhøreren å utforske og granske vitnets forklaring i den hensikt å få flere detaljer i knyttet til motivene/tankene bak handlingen. Ved avhør av siktet - belyses subjektive forhold som er relevante for vurdering av skyld.

[>>Tilbake](#)

17. Forklarer betydningen av å komme med rettelser og korreksjoner

Har avhøreren på en tydelig og lettfattelig måte forklart den avhørte hvordan rapporten er utarbeidet og hvor viktig det er at avhørte får med seg alle detaljer og kommer med eventuelle tillegg eller korreksjoner der det er behov for det. I tvils tilfeller er det viktig å få frem hvorvidt den avhørte forstår norsk eller kan lese norsk skikkelig.

[>>Tilbake](#)

21. Forklarer hvordan avhørte kan komme med flere opplysninger

Har avhører forklart hvor vanlig det er at avhørte kommer på mer informasjon etter at de forlater avhøret? Har avhører gjort det klart hvor viktig det er at vedkommende tar kontakt for å innlevere slik tilleggsinformasjon og hvordan den avhørte kan gjøre dette? Har avhører spurt den avhørte om det er greit at politiet tar kontakt igjen dersom det er noe nytt som skulle komme opp i saken?

[>>Tilbake](#)

22. Avslutter avhøret på en positiv måte og forklarer hva som vil skje videre

Har avhører på en grundig måte forklart vitnet den mest naturlige videre skritt i etterforskingen og rettsprosessen? Har avhører avsluttet avhøret med en kort samtale om det som avhørte har opplevd og måten avhøret har foregått på slik at den avhørte går fra avhøret med et så langt mulig positivt inntrykk av politiet uavhengig av avhørets resultat.

[>>Tilbake](#)

23. Selvtillit

Har avhører vist profesjonell trygghet, og selvtillit i håndteringen av avhørsprosessen uten å krenke respekten for den andres situasjon/rolle. Har avhører opptrådt med profesjonalitet ovenfor den avhørte og for eksempel dennes forsvarer.

[>>Tilbake](#)

24. Kommunikasjonsferdigheter

Klarer avhører å tydelig få frem sitt budskap og uttrykker han/hun seg på en måte som er tilpasset den avhørtes situasjon og nivå. Klarer avhører å stille de riktige spørsmål på egnet tidspunkt i forklaringen? Håndterte avhører vanskeligheter (f.eks. motvilje, mangel på svar, enstavelserord) på en hensiktsmessig måte (f.eks. ved å forholde seg rolig og bare gjenta spørsmålet og be om utdypende svar)?

[>>Tilbake](#)

25. Fleksibilitet

Har avhører i tilstrekkelig grad tilpasset seg den avhørte og dennes situasjon. Har avhører skapt et miljø for dypere kommunikasjon gjennom fleksibilitet, empati og profesjonell fremtreden? Har avhører taklet uventede situasjoner, spørsmål, temaer som blir tatt opp, vært fleksibel i forhold til avhørets struktur osv.?

[>>Tilbake](#)

26. Åpenhet – responderer på ny informasjon fra avhørte

Virker det som om avhører på forhånd har bestemt seg eller fremviser han/hun objektivitet og et åpent sinn? Har avhører tilpasset seg raskt til "nye" opplysninger som fremkom, vist at han eller hun er åpen for nye innspill ved å for eksempel undersøke "nye" detaljer, la den avhørte få snakke fritt uten å avbryte, vurdere informasjon som ikke stemmer overens osv.?

[>>Tilbake](#)

27. Teknisk kvalitet på rapporten

Er det benyttet korrekt skjema? Er alle aktuelle formalia og personalia korrekt gjengitt? Er oppsettet korrekt og rapporten fri for betydelige skrivefeil? Har rapporten en klar struktur og god lesbarhet?

[>>Tilbake](#)

28. Fremkommer all sentral informasjon fra avhøret

Inneholder rapporten mye uvesenlig informasjon eller dreier den seg stort sett om forhold som er eller kan bli viktige for saken? Fremkommer det konkret kontrollinformasjon som kan ha betydning for saken? Er det inkludert detaljer som kan ha betydning for vurderingen av hvordan informasjonen fremkom og hvilke opplysninger avhører eventuelt har gitt den avhørte (spørsmålsstilling, konfrontasjoner, osv.)?

[>>Tilbake](#)

29. Forholdt avhører seg til aktuelle lover og regler for avhør

Har avhører forholdt seg til alle aktuelle regler om avhør i straffeloven, straffeprosessloven, påtaleinstruksen og Riksadvokatens rundskriv? Ble den avhørte forsvarlig ivaretatt under avhøret med hensyn til – andre møter, avtaler, toalettadgang, bespisning, pauser, tid på døgnet, avhørets lengde, fysisk og mental tilstand, etc.

[>>Tilbake](#)

30. Gjennomføringen av avhøret - helhetsinntrykk

Har avhører totalt sett gjennomført et skikkelig profesjonelt avhør mht. personlig fremtreden, bruk av teknisk utstyr, kjennskap til lover og rettigheter, kommunikasjon, avhørsmetodikk og rapportskrivning? Her bør det også kommenteres eventuelle andre forhold som ikke er spesifikt beskrevet andre steder i skjemaet.

[>>Tilbake](#)

Vedlegg nr 2

Sjekkliste for forberedelser til avhør

Saksrelaterte

- Oppdraget er avklart med nærmeste foresatte
- Alle relevante saksforhold er gjennomgått
- Formålet med avhøret er klart
- Relevant lovverk er innhentet og gjennomgått
- Jeg har så langt mulig avklart den avhørtes formelle status, rolle og andre karakteristika som utløser rettigheter, plikter og frister som må overholdes og som krever forberedelse.
- Behov for tolk er vurdert. Se evt. sjekkliste for bruk av tolk
- Avhørsmetode og eventuell strategi er forbredt og avklart med foresatt

POLITIHOOGSKOLEN

Skjema for evaluering av avhør - utarbeidet av Ivar Fahsing

Side 11 av 12

- Jeg har vurdert bruk av lyd og/eller billedopptak av avhøret. Se evt. sjekklister for lyd/bilde opptak
- Disposisjon og momentliste for avhøret er utarbeidet og tilgjengelig

[>>Tilbake](#)

Fysiske

- Tid og sted for avhøret er avgjort
- Nødvendige avtaler er gjort
- Alle nødvendige varslinger er utført
- Avhørsstedet er bestemt. Rom, teknisk utstyr, hjelpemidler og alle andre forhold du er avhengig av under gjennomføringen er kontrollert og klargjort. Ved lyd/bilde opptak se
- Eventuelle gjenstander/informasjon/bevis som skal legges frem under avhøret er innhentet, gjennomgått og klargjort.
- Jeg har sørget for at ikke avhøret ikke blir unødig forstyrret (satt over telefoner, hengt opp lapp på dør, gitt beskjed til andre medarbeidere/forkontor, etc.)
- Jeg har sørget for tilgang på forpleining(mat, drikke) under avhøret dersom det kan bli nødvendig.
- Jeg har vurdert behov for medhjelper og evt. sørget for at noen er tilgjengelig under avhøret.

[>>Tilbake](#)

Mentale

- Jeg er den rette til å ta dette avhøret
- Jeg har den rette innstilling til å foreta avhøret
- Jeg har tanker om hvordan jeg skal møte avhørte
- Jeg er forberedt på at avhøret kan ta en annen retning enn antatt
- Jeg kan svare på adekvate spørsmål fra den avhørte

[>>Tilbake](#)

POLITIET Veiledning og evaluering (VOE) av avhør

Avhører:

Avdeling:

Sted og dato:

Sakstype:

Navn og fnr på avhørte:

Status:

Dato for anmeldt forhold:

Andre forhold av betydning for avhøret:

Veileder:

Dato for VOE:

Type VOE (Hele eller deler av avhøret, i forkant, etterkant eller sanntid...):

Dette skjema er et hjelpemiddel for veiledning og evaluering (VOE) av avhør. Avhøret må vurderes ut i fra hvilken type avhør det er og hvem som blir avhørt. Ikke alle kriterier er tilstede på ethvert avhør.

Forberedende fase:

- Saksrelaterte forberedelser; straffebud, saksdokumenter, disposisjon, identifisert sentrale tema, plan for eventuell konfrontasjon.
- Fysiske forberedelser; lokaliteter, utstyr og nødvendige dokumenter
- Mentale forberedelser; tanker om å møte avhørte, plan for å ivareta objektivitet og tanker i forhold til fleksibilitet under avhøret.
- Har konferert etterforsningsleder og påtale for å forsikre seg om at alle relevante momenter er ivaretatt.

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Innledende faser:

- Kontaktetablering; presentasjon, etablering av dialogmønster, få avhørte til å føle seg vel og skape tillit.
- Rettigheter; opplysninger om saken, plikter og rettigheter for avhørte i tråd med gjeldene regelverk og standard.
- Informasjon om hvordan avhøret skal foregå, metakommunikasjon.

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Den frie forklaringen:

- Fri forklaring; god introduksjon til fri forklaring, åpne spørsmål, nøkkelspørsmål, aktivt lyttende, unngår avbrytelser.
- Minnestimulerende avhørsmetodikk der hvor det er passende.

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Sonderende og konfronterende fase:

- Sonderende fase; introdusere et konkret tema og åpne for fri forklaring før man bruker "trakta" for å tømme ut tema. Oppsummerer før han går videre til neste tema.
- Lagene; bevisst på indre, midtre og ytre lag og holder seg i laget og tømmer ut dette før han går videre i sonderingen.
- ADVOKATE; undersøker forklaringen der det er relevant.
- Konfrontasjon; lukker alle dører før konfrontering. Tør å konfrontere slik at ikke ubesvarte spørsmål blir hengende i lufta.
- Objektiv og subjektiv skyld; belyses ut i fra den avhørtes situasjon

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Avsluttende fase:

- Oppsummering; forsikrer seg om at avhører har forstått den avhørte riktig og fått svar på alle relevante tema
- Informasjon; har avhørte fått nødvendig informasjon om videre saksgang, gjennomlesning og at avhørte får stilt spørsmål selv
- Avskjed; avhører ivaretar avhørte på en god måte slik at han går fra avhøret med en god følelse og at han gir avhørte mulighet til å komme med mer informasjon senere

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Har avhører forstått hvilken rolle avhøret har i en politifaglig sammenheng

- Avhøret er tatt i henhold til de etiske retningslinjene
- Avhøret er tatt i henhold til hva lovverket krever
- Grunnleggende minneprosesser og strategier er forstått for å minimalisere påvirkning
- Har avhører hatt nødvendig struktur og kontroll på avhøret, og en forståelse for hvorfor avhøret blir tatt slik at det som er relevant er fremkommet
- Har avhører forstått viktigheten av avhøret i den konkrete straffesaken
- Har avhøret dekket straffebudet og de subjektive og objektive vilkår

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Rapporten:

- Holder rapporten seg til de tekniske formelle krav ihht lærebok
- Inneholder rapporten nødvendige detaljer i forhold til den straffbare handlingen
- Beskriver rapporten de subjektive og objektive vilkårene som fremkom i avhøret
- Er rapporten oversiktlig og lettlest
- Ble rapporten gjennomlest og underskrevet av den avhørte innen 14 dager

Positive tilbakemeldinger:

Jobbe videre med:

Hovedfokus i neste avhør:

1.

2.

3.

Sted og dato

Avhører

Veileder

NPIA

National Policing
Improvement Agency

PROFESSIONAL PRACTICE

Briefing **Paper**

National Investigative Interviewing Strategy

2009

Not Protectively Marked

This briefing paper contains information to assist policing in the United Kingdom.

It is not protectively marked under the Government Protective Marking Scheme.

National Investigative Interviewing Strategy 2009

This document has been produced by the National Policing Improvement Agency (NPIA) on behalf of the Association of Chief Police Officers (ACPO). It will be updated according to legislative and policy changes and re-released as required.

The NPIA was established by the Police and Justice Act 2006. As part of its remit the NPIA is required to develop policing doctrine, including practice advice, in consultation with ACPO, the Home Office and the Police Service. Briefing papers produced by the NPIA should be used by chief officers to shape police responses to ensure that the general public experience consistent levels of service. The implementation of briefing papers will require operational choices to be made at local level in order to achieve the appropriate police response.

All enquiries about this briefing paper should be addressed to:

Specialist Operations Centre

Wyboston Lakes, Great North Road, Wyboston, Bedfordshire MK44 3BY

Telephone: 0845 000 5463

Email: soc@npia.pnn.police.uk

Acknowledgements

ACPO and the NPIA would like to express their thanks to all those involved in the drafting of this document. All of the responses during the consultation phase of this project were appreciated and contributed to the final document.

© Association of Chief Police Officers 2009

© National Policing Improvement Agency 2009

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, modified, amended, stored in any retrieval system or transmitted, in any form or by any means, without the prior written permission of the National Policing Improvement Agency and the Association of Chief Police Officers or their duly authorised representative.

For copyright specific enquiries, please telephone the National Police Library on 01256 602650.

Not Protectively Marked

Not Protectively Marked

Contents

Section 1: The Strategy	3
Appendix 1: Summary of National Occupational Standards for Investigative Interviewing	15
References	23

Not Protectively Marked

Briefing Paper: National Investigative Interviewing Strategy

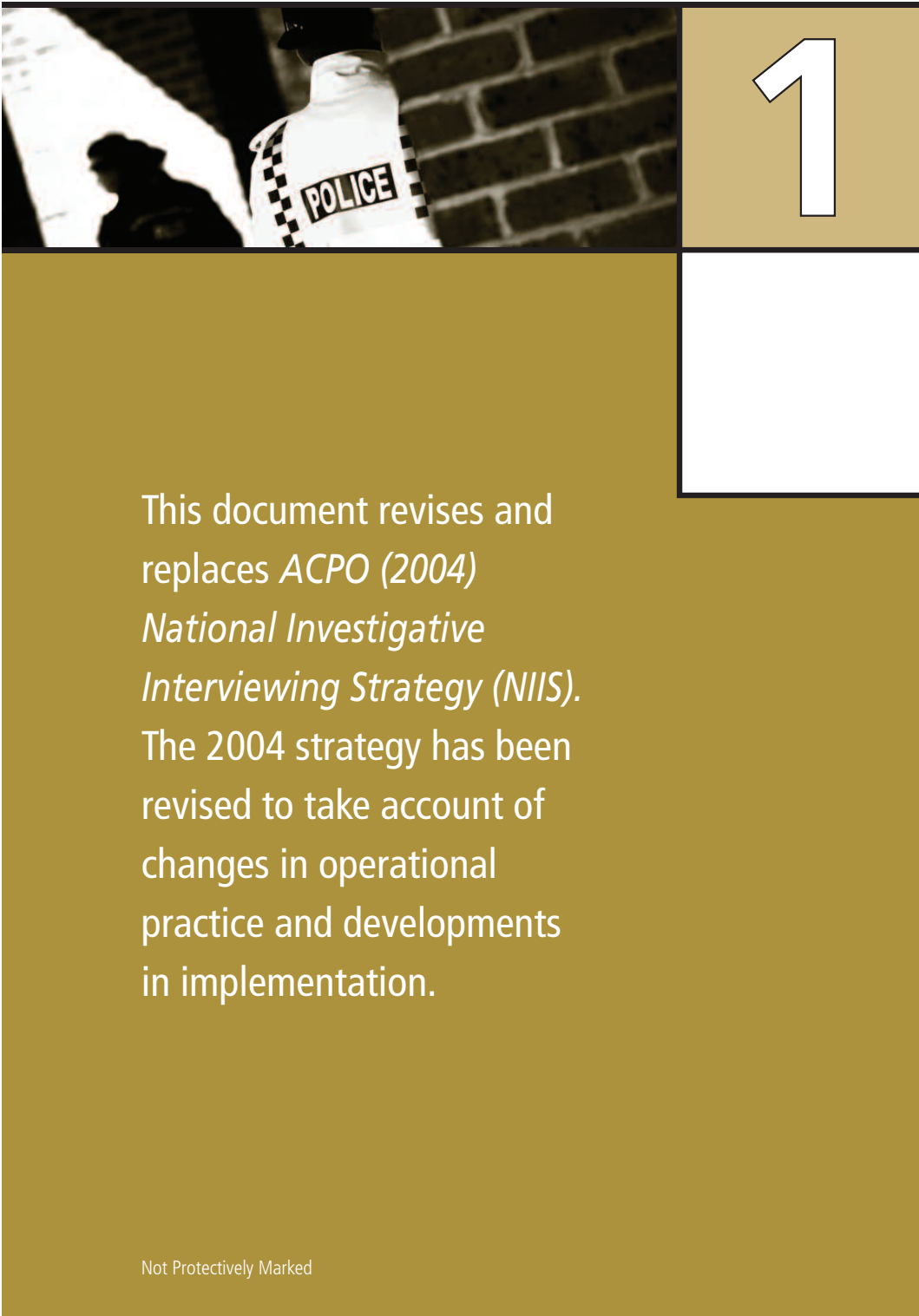
Not Protectively Marked

| 2

Not Protectively Marked

Not Protectively Marked

The Strategy

1

This document revises and replaces *ACPO (2004) National Investigative Interviewing Strategy (NIIS)*. The 2004 strategy has been revised to take account of changes in operational practice and developments in implementation.

Not Protectively Marked

Contents

1.1 Summary	5
1.2 Recommendations	5
1.3 The Role of Investigative Interviewing	5
1.4 The Principles of Investigative Interviewing	6
1.5 The PEACE Interview Framework	7
1.6 A Competency Framework	8
1.7 The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing	10
1.8 Service-Wide Support Structure for Investigative Interviewing	11
1.9 National Training Products	11
1.10 Workplace Assessment	12
1.11 Implementing the National Investigative Interviewing Strategy	13
Figures	
Figure 1 Comparison of Achieving Best Evidence and PEACE Frameworks	7
Figure 2 National Investigative Interviewing Strategy and PIP	8

1.1 Summary

This document provides details of:

- The role of investigative interviewing;
- The principles of investigative interviewing;
- The PEACE interview framework;
- A competency framework;
- The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing;
- Service-wide support for investigative interviewing;
- National training products;
- Workplace assessment;
- Implementing the National Investigative Interviewing Strategy.

1.2 Recommendations

The revised National Investigative Interviewing Strategy (NIIS) has been endorsed by ACPO as practice advice.

1.3 The Role of Investigative Interviewing

Investigation is a core duty of policing. Given that the interviewing of victims, witnesses and suspects is central to the success of an investigation, the highest standards need to be upheld. In order to do this, forces need to develop and maintain the valuable resource that the skills of their interviewers represent.

Interviews that are professionally undertaken and quality assured can realise several business benefits. In particular, they can:

- Direct an investigation, which in turn can lead to a prosecution or early release of an innocent person;
- Support the prosecution case, thereby saving time, money and resources;
- Increase public confidence in the Police Service, particularly with witnesses and victims of crimes who come into direct contact with the police.

Conversely, failure to professionally undertake and quality assure interviews can have adverse consequences in terms of failure to adhere to legislation, loss of critical material, unsolved crime, lack of credibility and loss of confidence.

The gathering of information from a well-prepared victim and witness interview will contribute significantly to the investigation. An effective interview of a suspect will commit them to an account of events that may include an admission. In the admission, the suspect may detail how the offence was committed and thus the investigation can be more focused. The value of a properly obtained admission can prove the *mens rea* of the offence, beyond doubt.

1.4 The Principles of Investigative Interviewing

The principles of investigative interviewing, which have generally stood the test of time, have been revised. The Principles of Investigative Interviewing 2007 are:

- i. The aim of investigative interviewing is to obtain accurate and reliable accounts from victims, witnesses or suspects about matters under police investigation.
- ii. Investigators must act fairly when questioning victims, witnesses or suspects. Vulnerable people must be treated with particular consideration at all times.
- iii. Investigative interviewing should be approached with an investigative mindset. Accounts obtained from the person who is being interviewed should always be tested against what the interviewer already knows or what can reasonably be established.
- iv. When conducting an interview, investigators are free to ask a wide range of questions in order to obtain material which may assist an investigation.
- v. Investigators should recognise the positive impact of an early admission in the context of the criminal justice system.
- vi. Investigators are not bound to accept the first answer given. Questioning is not unfair merely because it is persistent.
- vii. Even when the right of silence is exercised by a suspect, investigators have a responsibility to put questions to them.

1.5 The PEACE Interview Framework

PEACE continues to be the Police Service framework for interviewing. There are five phases to the PEACE framework.

Planning and Preparation

This includes what to consider when planning for an interview.

Engage and Explain

This describes how to cope with the special features of getting an interview started and establishing the ground rules.

Account, Clarification and Challenge

This deals with the central issue of obtaining the interviewee's account, clarifying this and, where necessary, challenging it.

Closure

This describes the considerations before closing an interview.

Evaluation

This consists of asking questions about what was achieved during the interview and how it fits into the whole investigation. Evaluation also includes the development of an interviewer's skill level, through assessment (self, peer and manager) and feedback.

The PEACE interview framework is entirely compatible with the framework for interviewing witnesses that is described in *Home Office (2007) Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and using Special Measures*. Consistency between the phases of each framework is set out in Figure 1.

Figure 1 Comparison of Achieving Best Evidence and PEACE Frameworks

Achieving Best Evidence	PEACE
Planning and preparation	Planning and preparation
Establishing rapport	Engage and explain
Initiating and supporting a free narrative account	Account, clarification and challenge
Questioning	
Closing the interview	Closure
Evaluation	Evaluation

Specific interview techniques from the Cognitive Interview (see, for example, *Achieving Best Evidence*) and Conversation Management (see, for example, *ACPO 2004 Practical Guide to Investigative Interviewing*) can be used where appropriate within the PEACE and Achieving Best Evidence frameworks.

1.6 A Competency Framework

The National Investigative Interviewing Strategy has now been incorporated into the Professionalising Investigation Programme (PIP) as summarised in Figure 2 below.

Figure 2 National Investigative Interviewing Strategy and PIP

PIP Level	NOS	Notes	Former NIIS tier
1	<p>CJ101 Interview victims and witnesses in relation to priority and volume investigations.</p> <p>CJ201 Interview suspects in relation to priority and volume investigations.</p>	<p>Expected standard for volume investigators (for example, patrol officers).</p> <p>Does not preclude Level 1 investigators achieving a higher level of interviewing skill where their role requires it.</p>	1
2 (core functions)	<p>CJ102 Interview victims and witnesses in relation to serious and complex investigations.</p> <p>CJ202 Interview suspects in relation to serious and complex investigations.</p>	<p>Must have demonstrated competence in CJ101 and CJ201 as a prerequisite.</p> <p>Expected standard for those conducting serious investigations (for example, CID officers and others in specific investigative roles).</p>	2
2 (specialist roles)	CJ103 Carry out specialist interviews with victims and witnesses.	<p>Must have demonstrated competence in CJ102 as a prerequisite.</p> <p>Expected standard for those conducting specialist interviews with victims and witnesses (for example, interviewers of witnesses with severe learning disabilities).</p>	3

Not Protectively Marked

Section 1: The Strategy

PIP Level	NOS	Notes	Former NIIS tier
2 (specialist roles continued)	CJ203 Carry out specialist interviews with suspects.	Must have demonstrated competence in CJ202 as a prerequisite. Expected standard for those conducting specialist interviews with suspects (for example, interviewers of suspected category A murderers).	3
	CJ301 Manage and coordinate interviews for serious, complex or major investigations.	As a minimum prerequisite must either be: 1. Competent in CJ103 and knowledgeable about CJ203; or 2. Knowledgeable about CJ103 and competent in CJ203. Expected standard for interview advisers.	5

Section 1

It is accepted that the role of specialist interviewers on some dedicated investigative teams will be such that they will not be in a position to demonstrate competency at PIP Level 2. In these circumstances evidence of competence in NOS units CJ102 or CJ202 (as appropriate) and competency at PIP Level 1 is an adequate prerequisite for the development of specialist interviewer skills.

The development of competence for any given National Occupational Standard of interviewing relies on interviewers being deployed in a role in which they can regularly practice their skills. It is, therefore, important to ensure that interviewers are selected, trained and developed according to their skills and the requirements of their role. The operational deployment of interviewers should be managed in accordance with the force investigation policy.

Not Protectively Marked

9 |

1.7 The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing

The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing exists to ensure the development and delivery of the most effective interview strategy. Its role is to ensure that a consistent and professional approach is adopted by the Police Service, which is able to withstand judicial and academic scrutiny and has the ability to instil public confidence.

The overall aim of the National Strategic Steering Group on Investigative interviewing is:

To provide direction on the development of policy, practices and procedures to ensure that the interviewing of victims, witnesses and suspects supports professional investigation.

The terms of reference of the National Strategic Steering Group on Investigative interviewing are:

- To maintain an effective dialogue with key stakeholders to ensure high standards of professionalism and service delivery.
- To monitor the potential impact of any changes in law and procedure on interviewing practices and make recommendations on further changes as necessary.
- To provide advice to ACPO and other key stakeholders on technical and procedural issues that impact on the professional practice of investigative interviewing.
- To ensure that the National Occupational Standards applicable to investigative interviewing are fit for purpose.
- To inform the design and development of effective learning and development products that support the National Investigative Interviewing Strategy.
- To establish an effective partnership with the NPIA to develop professional practice and maintain operational support.

The National Strategic Steering Group on Investigative Interviewing is chaired by a chief officer from the Crime Business Area and consists of the following representatives:

- The National Interview Coordinator;
- Regional Coordinators for investigative interviewing;
- ACPO Approved Interview Advisers;
- Senior Investigating Officers;
- Academics with expertise in investigative interviewing;
- Training providers;

- The National Policing Improvement Agency (NPIA);
- The Criminal Justice Issues Group;
- The Home Office.

1.8 Service-Wide Support Structure for Investigative Interviewing

A service-wide structure has been developed to support Investigative Interviewing. To achieve this, the NPIA has appointed a National Interview Coordinator. The National Interview Coordinator is able to provide a wide range of advice in relation to operational, training and policy issues. The National Interview Coordinator is assisted by a number of ACPO Approved Interview Advisers.

Each force should have nominated a champion for investigative interviewing. A force interviewing champion is part of a national network that promotes interviewing as a core Police Service competency and is responsible for:

- Overseeing the ongoing implementation and maintenance of the National Investigative Interviewing Strategy in their force;
- Identifying innovations;
- Supporting best practice; and
- Disseminating information.

Each ACPO region has appointed a coordinator for investigative interviewing. The regional coordinator for investigative interviewing supports the force interviewing champions within their region by promoting the National Investigative Interviewing Strategy and disseminating good practice. A similar approach has been adopted in Scotland.

1.9 National Training Products

A number of national learning and development products are being produced to assist forces in delivering the National Investigative Interviewing Strategy. While these products are an important step forward, it should be noted that performance is only likely to be maximised when they are delivered as part of a programme that involves an appropriate selection process and effective workplace assessment.

The importance of delivering high-quality training to a consistent national standard cannot be overemphasised. The National Strategic Steering Group for Investigative Interviewing will, therefore, specify the skills that trainers must have. These skills are described in the NPIA curriculum material for training in investigative interviewing.

Training for interviewers in priority and volume investigations (former NIIS tier 1) has been incorporated into the Initial Police Learning and Development Programme (IPLDP). Modular training material has also been produced to help develop the skills of officers of between two and twenty-nine years' service to Level 1 PIP, where necessary.

Training for interviewers in serious and complex investigations (former NIIS tier 2) is to be included in the Initial Crime Investigators Development Programme (ICIDP). The modular training material from the ICIDP can also be used to help develop the skills of established interviewers in serious and complex investigations.

The NPIA is currently in the process of developing learning descriptors for specialist interviewers (former NIIS tier 3).

The NPIA has already developed training for interview advisers (former NIIS tier 5).

1.10 Workplace Assessment

A key element in ensuring that the National Occupational Standards (NOS) are met in the workplace is the assessment of interviewing officers. These NOS are contained in units CJ101 to CJ103, CJ201 to CJ203 and CJ301, and have already been agreed and endorsed by the Police Service. These NOS are summarised in Appendix 1.

A full copy of the NOS is available on the Skills for Justice website
<http://www.skillsforjustice.com/nos/with-ple.htm>

Although many officers currently operating as interviewers are competent, others do not meet the required standard yet. It is, therefore, important that forces properly assess the performance of their interviewers in the workplace to establish their training and development requirements.

The Sector Skills Council for the Justice Sector has developed a Unified Assessment Protocol (UAP). The UAP describes the processing involved in workplace assessment. Forces should take note of the UAP in developing their assessment strategy for interviewers.

Her Majesty's Inspectorate of Constabulary is aware of the National Investigative Interviewing Strategy and support the view that forces should implement the principles of improving and sustaining a quality approach to all types of investigations.

1.11 Implementing the National Investigative Interviewing Strategy

Some forces have already carried out a great deal of work in respect of specialist interviewers (former NIIS tier 3) and interview advisers (former NIIS tier 5). While this work has proved to be very productive, it has highlighted the need for an increased emphasis on the development of interviewers in serious and complex investigations (former NIIS tier 2).

The implementation of the National Investigative Interviewing Strategy is an intrinsic aspect of PIP. The implementation of PIP should be in accordance with the guidance set out in *ACPO (2006) Implementation Support Plan for the Professionalising Investigation Programme*.

Briefing Paper: National Investigative Interviewing Strategy

Not Protectively Marked

Not Protectively Marked

Appendix 1

	
<p>Summary of National Occupational Standards for Investigative Interviewing</p>	

Not Protectively Marked

Briefing Paper: National Investigative Interviewing Strategy

Not Protectively Marked

Not Protectively Marked

Appendix 1

Unit Title

CJ101 Interview victims and witnesses in relation to priority and volume investigations.

Summary

This unit focuses on the role of interviewing victims and witnesses as part of priority and volume investigations. Related NOS units are CI101 and CJ201.

The unit covers interviews conducted at police premises or elsewhere.

You must plan and prepare for the interview, whether formal or informal, by developing an interview strategy, assessing the interviewee's fitness for interview, and setting up an appropriate location. You must conduct the interview in accordance with legislation, policy and other guidelines using appropriate interviewing techniques and communication skills. Finally, you are expected to evaluate the interview (including your own performance) and take any necessary further action in relation to the investigation, including dealing with any suspects in the case.

There are three elements:

- CJ101.1** Plan and prepare interviews with victims and witnesses;
- CJ101.2** Conduct interviews with victims and witnesses;
- CJ101.3** Evaluate interviews with victims and witnesses and carry out post-interview processes.

Target Group

This unit is aimed at those who undertake interviews with victims and witnesses in relation to priority and volume investigations.

This unit was developed by the Skills for Justice.

Unit Title

CJ201 Interview suspects in relation to priority and volume investigations.

Summary

This unit focuses on interviewing suspects in priority and volume investigations.

Linked NOS units are CJ101 and CI101.

Not Protectively Marked

17 |

This unit covers interviews with suspects who are under arrest and those who are not under arrest, whether the interview is conducted at police premises or elsewhere. Whilst in many cases interviews are conducted by two officers, you will need to be able to carry out all of the activities described in this unit.

You must plan and prepare for the interview by developing an interview plan, assessing the suspect's fitness for interview, and setting up an appropriate location. You must conduct the interview in accordance with legislation, policy and other guidelines using appropriate interviewing techniques and communication skills. Finally, you are expected to evaluate the interview (including your own performance) and take any necessary further action.

There are three elements:

- CJ201.1** Plan and prepare interviews with suspects;
- CJ201.2** Conduct interviews with suspects;
- CJ201.3** Evaluate interviews with suspects and carry out post-interview processes.

Target Group

This unit is aimed at those who undertake interviews with suspects in relation to priority and volume investigations.

This unit was developed by the Skills for Justice.

Unit Title

CJ102 Interview victims and witnesses in relation to serious and complex investigations.

Summary

This unit is about conducting interviews as part of serious and complex investigations. Related NOS units are CI102 and CJ202.

The unit covers interviews at various locations.

You must plan and prepare for the interview by developing an interview strategy and written plan, assessing the interviewee's fitness for interview, and setting up an appropriate location. You must conduct the interview in accordance with legislation, policy and other guidelines using appropriate interviewing techniques and communication skills. Finally, you are expected to evaluate the interview (including your own performance) and take or recommend any necessary further investigative action.

Not Protectively Marked

Appendix 1

There are three elements:

- CJ102.1** Plan and prepare interviews with victims and witnesses;
- CJ102.2** Conduct interviews with victims and witnesses;
- CJ102.3** Evaluate interviews with victims and witnesses and carry out post-interview processes.

This unit was developed by the Skills for Justice.

Unit Title

CJ202 Interview suspects in relation to serious and complex investigations.

Summary

This unit is about interviewing suspects as part of a serious or complex investigation. Linked NOS units are CI102 and CJ102. The unit covers interviews at various locations and with suspects who are under arrest or not. Whilst in many cases interviews are conducted with two officers present, you will need to be able to meet all of the requirements contained within this unit.

You must plan and prepare for the interview by using appropriate resources to develop an interview strategy, assessing the suspect's fitness for interview, and setting up an appropriate location. You must conduct the interview in accordance with legislation, policy and other guidelines using appropriate interviewing techniques and communication skills. Finally, you are expected to evaluate the interview (including your own performance) and take, or recommend, any necessary further action eg, charge, release or bail the suspect, or make further investigation/interviews.

There are three elements:

- CJ202.1** Plan and prepare interviews with suspects;
- CJ202.2** Conduct interviews with suspects;
- CJ202.3** Evaluate interviews with suspects and carry out post-interview processes.

This unit was developed by the Skills for Justice.

 A vertical rectangular label with a dark olive green background and a thin black border. The text "Appendix 1" is written in white, bold, sans-serif font, oriented vertically from bottom to top.

Not Protectively Marked

19 |

Unit Title

CJ103 Carry out specialist interviews with victims and witnesses.

Summary

This unit is about conducting specialist interviews with victims and witnesses as part of serious, complex or major investigations. Related NOS units are CI102 and CJ203.

The unit is applicable to those personnel who will be conducting interviews of this type, wherever the interview is conducted. Whilst in many cases interviews are conducted by two officers, you will need to be able to carry out all of the activities described in this unit.

You must be able to plan an interview within your specialist area of work and set up the necessary resources. You must be able to formulate an interview strategy in consultation with relevant others, ensure that the interviewee is fit to be interviewed, and that the relevant people are present. You must also be able to conduct the interview correctly using approved and recognised interviewing techniques and models, introducing material and exhibits where this is necessary. At the conclusion of the interview you must be able to evaluate the interview to determine what further action is required, fully briefing and updating any relevant others, summarising interview records and ensuring the integrity and security of records is maintained.

This unit applies in the context of your specialist area of work, eg, public protection, rape, complex investigations, financial investigations, homicide, terrorism, fatal road traffic collisions.

There are three elements:

- CJ103.1** Plan and prepare specialist interviews with victims and witnesses;
- CJ103.2** Conduct specialist interviews with victims and witnesses;
- CJ103.3** Evaluate specialist interviews with victims and witnesses and carry out post-interview processes.

Target Group

This unit is applicable to those personnel who will be conducting specialist interviews with victims and witnesses.

This unit was developed by the Skills for Justice.

Unit Title

CJ203 Carry out specialist interviews with suspects.

Summary

This unit is about interviewing suspects as part of serious, complex or major investigations. Linked NOS units are CI102 and CJ103. The unit applies to specialist interviews for various offences, and with suspects who are in police detention or elsewhere, as well as those who are not under arrest. While, in many cases, interviews are conducted by two officers, you will need to be able to carry out all of the activities described in this unit.

You must be able to plan an interview within your specialist area of work and set up the necessary resources. You must be able to formulate an interview strategy in consultation with relevant others, ensure that the suspect is fit to be interviewed, and that the relevant people are present. You must also be able to conduct the interview correctly using approved and recognised interviewing techniques and models, introducing evidence and exhibits where this is necessary. At the conclusion of the interview you must be able to evaluate the interview to determine what further action is required, fully briefing and updating any relevant others, summarising interview records and ensuring the integrity and security of records is maintained.

This unit applies in the context of your specialist area of work, eg, public protection, rape, complex investigations, financial investigations, homicide, terrorism, fatal road traffic collisions.

There are three elements:

- CJ203.1** Plan and prepare specialist interviews with suspects;
- CJ203.2** Conduct specialist interviews with suspects;
- CJ203.3** Evaluate specialist interviews with suspects and carry out post-interview processes.

Target Group

This unit is aimed at all persons undertaking interviews of this type, regardless of their rank.

This unit was developed by the Skills for Justice.

Unit Title

CJ301 Manage and co-ordinate interviews for serious, complex or major investigations.

Summary

This unit is about managing, advising and co-ordinating interviews for serious, complex or major investigations. It focuses on the work of the interview advisor/manager, whose role is to assist an Investigating Officer (IO) or Senior Investigating Officer (SIO) by managing the interview process.

You must be able to provide accurate and timely advice to the IO/SIO on interview-related matters. You will need to co-ordinate the interviewing of several categories of witnesses. You must also be able to evaluate information from material, statements and interviews, and determine location and resource requirements for interviews.

You will need to liaise and negotiate with custody officers and medical practitioners in relation to disclosure issues, and ensure that interviewees are treated ethically. You will need to be able to co-ordinate the use of experts and specialists, and co-ordinate multi-site and multi-suspect interviews.

You must also be able to conduct remote monitoring of interviews and ensure that issues and problems are resolved and facts are corroborated so that the progress of interviews is maintained. Finally, you must be able to debrief the interview process, providing accurate feedback to interview teams and results of analysis and evaluations to the IO/SIO, documenting your decisions with identification of objectives and opportunities for further interventions.

There are four elements:

CJ301.1 Provide strategic advice on interview processes;

CJ301.2 Co-ordinate interview processes;

CJ301.3 Monitor interview processes;

CJ301.4 Evaluate interview processes.

Target Group

This unit focuses on the work of the interview advisor/manager, whose role is to assist an Investigating Officer (IO) or Senior Investigating Officer (SIO) by managing the interview process.

This unit was developed by the Skills for Justice.

Not Protectively Marked

References

ACPO (2004) *National Investigative Interviewing Strategy (NIIS)*. London: ACPO.

ACPO (2006) *Implementation Support Plan for the Professionalising Investigation Programme*. London: ACPO.

Home Office (2007) *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and Using Special Measures*. London: Home Office.

Skills for Justice (2008) *National Occupational Standards for the justice sector* [Internet]. London: Skills for Justice.

Available from <http://www.skillsforjustice.com/nos/with-ple.htm>
[Accessed 19 December 2008]

Not Protectively Marked

23 |

Briefing Paper: National Investigative Interviewing Strategy

Not Protectively Marked

This publication has been printed on material that is certified by the Forest Stewardship Council (FSC). The paper contains fifty per cent recycled fibres processed by totally chlorine-free bleaching (TCF), and pulp which is elemental chlorine free (ECF). Its manufacture embodies responsible waste treatment and energy use, and well-managed forestry practice.

NPIA

National Policing
Improvement Agency

PROFESSIONAL PRACTICE

Produced on behalf of
the Association of Chief Police Officers
by the
National Policing Improvement Agency

POLITIET
KRIPOS

Disposisjon til avhør

04.10.13

DISPOSISJON TIL AVHØR AV:	< Avhørtes navn >
Sted:	
Dato og kl.:	
Tilstede:	
Avhører:	
Anm.nr.:	
Saken:	< Hva saken dreier seg om og straffebud >
Forberedelser	
< Hvilke forberedelser må gjøres før avhøret, f.eks: <ul style="list-style-type: none"> • Gjennomgå saksdokumenter • Innhente rapporter, bilder, beslag og tidligere straffesaker • Fysiske forberedelser • Mentale forberedelser • Konferere etterforskningsledelse • Konferere påtale > 	
Kontaktetablering/informasjon – formalia/personalia	
< Hvilke opplysninger avhørte skal gjøres kjent med, hvilke plikter og rettigheter som er aktuelle, eventuelt tema til kontaktetablering osv >	
Før fri forklaring	
< Eventuelt avhørtes bakgrunn, reaksjon på siktelsen/saken >	
Introduksjon og fri forklaring	
< Eventuelt kognitive komponenter, konkret om hvilket tema man ønsker fri forklaring om >	
Sondering	
< Tema og undertema som bør belyses og rekkefølgen av disse. Eventuelt konkrete spørsmålsstillinger til kritiske faser og sentrale tema. Taktikk >	
Konfrontering	
< Dersom avhørte skal konfronteres; hva skal konfronteres med, i hvilke rekkefølge og på hvilken måte. Konferer med etterforskningsleder og påtale >	
Avslutning	
< Samtykker, erklæringer, ønsker, straffeskyld og andre aktuelle temaer. Positiv avslutning >	
Evaluering	

fortell • beskriv • forklar

hva • hvem • hvor • hvordan • hva er grunnen til

• hvor • hvordan • hva er grunnen til • hva • hvem • fortell • beskriv • forklar

Om diktat til lydopptak

Rapport- og avhørsmetoden «Diktat til lydopptak» anvendes nesten ikke i norsk politi. Av 577 avhør som inngikk i Justisdepartementets lydopptaksprosjekt, ble ett avhør protokollert som diktat til lydopptak (Rachlew 2003b s. 31). Arbeidsgruppen vet at noen få, enkeltstående etterforskere anvender metoden i dag. De bekrefter den intuitive antagelsen, nemlig at metoden er meget nyttig i et kost / nytte perspektiv. Like fullt står metoden nærmest ubrukt.

Som påpekt av riksadvokaten (2009) er det dikteringen, i nærvær av den avhørte og dennes mulighet for å høre opptaket (få opplest rapporten), som er garantien for å kunne utelate rapportgjennomgang og underskrift. Det sentrale spørsmålet, og som opptar operative etterforskere, og følgelig også lærere, instruktører og fagansvarlige på Politihøgskolen, er hvorvidt etterforskeren, når denne setter seg ned for å skrive ut diktatet, må følge dette ordrett (slavisk), eller om etterforskeren kan tillate seg å gjøre endringer i språk, slik at rapporten blir leselig, og i en slik forfatning at etterforskeren føler seg bekvem med å levere den fra seg.

Etterforskere, lærere ved politihøgskolen og avhørsinstruktørene forteller at politiet kvier seg for å ta i bruk den ressursbesparende metoden fordi de har fått signaler om at absolutt alt skal skrives ordrett ned, slik det ble diktert. Alle er enige om at *innholdet* i diktatet skal skrives ned, slik det ble diktert. Videre, at tolkninger ikke må finne sted. Den avgjørende nyansen er om det skal være tillat å rette *språket* på sine egne, muntlige diktater, uten å endre meningsinnhold. For eksempel:

Etterforskers diktat: Også...Deretter løp gjerningsmannen til høyre, ned Karl Johansgate...Æææ, nei. altså... til venstre, selvsagt... ned Karl Johansgate, hvor han forsvant i..., ja inn iblant folkemengden.

Spørsmålet som etterforskerne (inkludert avhørsinstruktørene) har bedt arbeidsgruppen rette videre til riksadvokatembetet, er om etterforskeren, når hun skriver ut sitt eget diktat kan tillate seg å protokollere følgende:

Vitnets forklaring: Deretter løp gjerningsmannen til venstre, ned Karl Johansgate hvor han forvant i folkemengden.

Eventuelt: Vitnet forteller videre at gjerningsmannen deretter løp til venstre, ned Karl Johansgate hvor han forvant i folkemengden.

Diktat til lydopptak, inkludert overforstående problemstilling, var ett av de sentrale temaene på politihøgskolens årlige samling av avhørsinstruktører 2013. Arbeidsgruppen var representert med to medlemmer som opplyste at de innhentet synspunkter fra fagmiljøet, i tråd med riksadvokatens mandat. En instruktør mente at «diktat er diktat», og at alt må skrives ned. Vår oppfatning er at de øvrige avhørsinstruktørene (ca. 60), mente at det avgjørende er at innholdet i diktatet refereres presist. Videre, at det burde være uproblematisk å «skrive diktatet ut på norsk, uten å endre noe av innholdet av den grunn». Flere instruktører påpekte at dersom *det* ble lov (godkjent av riksadvokaten), ville metoden få «en ny vår» og medføre at langt flere ville tørre å ta den resurseffektive metoden i bruk. En instruktør fortalte at hun allerede hadde tatt seg denne friheten, at det fungerte meget godt, og at hun anbefalte alle å prøve.

Med dette vedlegget videresender arbeidsgruppen spørsmålet til riksadvokaten for vurdering. Vi understreker at politiet uansett må få anledning til å trene på dette, og at treningen i all vesentlighet kan og bør foregå i produksjon, forutsatt at styrkene gis en kort, teoretisk innføring og nødvendig støtte, inkludert systematiske tilbakemeldinger på arbeidet de gjør underveis.

Stein Vale

Husebyveien 1 g

0379 Oslo

Rektor Håkon Skulstad

Politihøgskolen

Oslo, 12. juli 2013

Det faglige nivået i fagene strafferett, straffeprosess og ordensjuss i Bachelorstudiet

Med enkelte avbrudd har jeg i noe over 10 år vært sensor ved PHS i fagene strafferett, straffeprosess og ordensjuss (STR 150) og vegtrafikkrett (VEG 130). Med denne henvendelsen ønsker jeg å uttrykke en bekymring over en tydelig reduksjon i det faglige nivået i faget strafferett, straffeprosess og ordensjuss. Jeg vurderte å gjøre en slik henvendelse i fjor. Som sensor i STR 150 også i år er jeg blitt styrket i min oppfatning om at det faglige nivået er blitt redusert. Jeg understreker at dette gjelder det generelle nivået idet det fortsatt er enkelte studenter som viser fremragende prestasjoner i fagene.

Jeg er kjent med at eksamen i STR 150 i løpet av de årene jeg har vært sensor, har blitt flyttet fra tredje til første år, og at det da naturligvis ikke kan stilles de samme kravene til studentene. Jeg er også kjent med at studentene i tredjeåret i etterforskningsfaget lærer mer strafferett og straffeprosess og således har mer kunnskap innen fagfeltet når de uteksamineres fra PHS.

I år rettet jeg bare 21 besvarelser, men jeg ønsker å tilføye at en del av mine medsensorer, herav også to statsadvokatkolleger, hadde et klart inntrykk i år av at det faglige nivået gjennomgående er blitt dårligere. I Fagplan for B 1 heter det at studentene etter første år etter endt emne skal kunne «gjennomføre etterforskning av straffesaker slik at påtalemyndigheten får tilstrekkelig grunnlag for sin avgjørelse». Det må dessverre konstateres at for mange av studentene ikke innfrir det kriteriet.

Sett fra et rettssikkerhetsmessig synspunkt er samfunnet tjent med at så vidt viktige fag får en mer sentral plass i studiet. Gode kunnskaper om de straffeprosessuelle tvangsmidlene og om inngrepshjemplene i politiloven er påkrevet for å ivareta borgernes rettssikkerhet. Fagene er også viktige for ivaretagelsen av politiets strafforfølgingsfunksjon, som er en av politiets kjerneoppgaver. Kunnskap i alminnelig strafferett utover det de nå erverver i første året, er nødvendig for å fylle rollen som etterforskere.

Hvorvidt min antakelse om en reduksjon i studentenes eksamensprestasjoner er riktig, vil PHS få vite når det lages sammenlignbare oppstillinger over karakterene i faget. En slik utvikling gir grunn for

PHS til å sette i verk enkelte kompenserende tiltak, som for eksempel en styrket undervisning i fagene og eventuelt også å vurdere om eksamen i et så sentralt og til dels vanskelig fagfelt bør utstå til B3.

I tillegg finner jeg grunn til å påpeke at enkelte av studentene har en så dårlig skriftlig fremstillingsevne at det er vanskelig å forstå at de kan ha bestått PHS-kravet om minstekarakteren 3 i norsk på videregående skole.

Idet riksadvokaten er opptatt av etterforskningsfagets status i politiet, sender jeg kopi av dette brevet til Riksadvokatembetet.

Med vennlig hilsen

Stein Vale

Kopi: Riksadvokaten